

การพัฒนาแบบแผนการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา
แบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม

ปริญญานิพนธ์
ของ
สาคร อัมจักร

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาดุริยบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีการศึกษา
พฤษภาคม 2545
ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา
แบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม

บทคัดย่อ
ของ
สาคร อัมจักร

๒๕๕.๓.๒, ๒๕๕๕

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาการศึกษาดุษฎีบัณฑิต วิชาเอกเทคโนโลยีการศึกษา

พฤษภาคม ๒๕๕๕

๒๕๕๖

นายสาคร อัจฉกร. (2545), การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนปริยัติธรรม. ปริญญาโท กศ.ด. (เทคโนโลยีการศึกษา). กรุงเทพฯ : บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม : รองศาสตราจารย์ ดร.อรพรรณ พรสีมา, อาจารย์ ดร.ชูศักดิ์ ชัมภลชีต, อาจารย์ ดร.อริปัตย์ กลิ่นสุนทร.

การศึกษาวิจัยครั้งนี้มีจุดมุ่งหมายการวิจัยเพื่อ 1) พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม 2) เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม 3) เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ได้แก่ นักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 30 รูป โดยกำหนดกรอบการพัฒนา 4 ขั้นตอนคือ ขั้นการเตรียมการสำรวจ ศึกษา วิเคราะห์ข้อมูล กำหนดรูปแบบและประเมินรูปแบบ ขั้นการดำเนินการสร้างและพัฒนารูปแบบ ขั้นปฏิบัติการทดลองและขั้นสรุปประเมินผลรายงานเผยแพร่ สถิติที่ใช้ในการวิจัยได้แก่ ค่าเฉลี่ย ค่าร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และค่า t-test ได้รูปแบบการเรียนการสอนที่พัฒนาขึ้นมีองค์ประกอบ 5 ประการคือ ร่วมเตรียมการ ร่วมเตรียมความพร้อม กระบวนการเรียนรู้แบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ร่วมวิเคราะห์อภิปรายผล และร่วมสรุปประเมินผล

ผลการวิจัยปรากฏดังนี้

1. ผลการประเมินรูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนการสอนโดยเฉลี่ยเท่ากับ 4.46 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์มีความเหมาะสมมาก โดยมีค่า S.D. เท่ากับ 0.53

2. ผลการหาประสิทธิภาพสื่อการเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น โดยมีค่า (E1/E2) เท่ากับ 81.88/81.77 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ ที่ระดับ 80/80

3. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนตามรูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

4. นักเรียนมีความคิดเห็นต่อรูปแบบการเรียนการสอนรูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม มีค่าเฉลี่ย 4.26 (S.D. 0.44) ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ระดับ "เหมาะสมมาก"

THE DEVELOPMENT OF TEACHING AND LEARNING MODEL OF
BUDDHIST SUBJECT THROUGH PARTICIPATORY APPROACH
IN THE BUDDHIST SCRIPTURE SCHOOL

AN ABSTRACT
BY
SAKORN ATTHAJAKARA

Presented in partial fulfillment of the requirements for the
Doctor of Education degree in Educational Technology
at Srinakharinwirot University
May 2002

Sakorn Atthajakara. (2002). The development of teaching and learning model of Buddhist subject through participatory Approach in Buddhist scripture school. Dissertation, Ed.D. (Educational Technology). Bangkok : Graduate School, Srinakharinwirot University. Advisor Committee: Asst.Prof.Dr. Aurapan Pomsima, Dr.Choosak Khamphalikit, Dr.Athipat Cleesuntron.

The purpose of this study was to 1) develop the teaching and learning model of Buddhist subject through participatory approach in the Buddhist scripture school, 2) study the efficiency of the developed model, and 3) study the opinions of the students towards the model at the Buddhist scripture school.

The sample group is the student in Buddhist scripture school is mathayomsuksa 1 (Grade 7) 30 students for the study by planning the 4 methods of conceptual framework as it follows : 1) Preparation method of survey study information analysis planning method and evaluation teaching and learning model 2) Operation and model development method 3) Experimentation method 4) Conclusion method, evaluation and report distribution. The statistics using in this research are Percentages, mean, standard deviation, and t-test. So we can get the improvement of teaching and learning model consisting of 5 steps as follows : 1) Participate in preparation 2) participate in operation readiness 3) Participatory in teaching and learning process 4) Participate in analysis and result evaluation 5) Participate in conclusion.

Findings of the studying were as follows :

1. On the 5 – point scale, the developed model was rated as a very suitable by the Buddhist experts at 4.46 with the S.D. of 0.53.

2. The efficiency scale E1/E2 of the instruction media was measured at 81.88/81.77 which was higher than the set standard figure of 80/80.

3. The learning achievement in the Buddhist subject of the experimental group was significantly at the 0.05 level.

4. On the 5 point scale, the experimental group was rated the developed model as a very suitable at 4.26 with the S.D. of 0.44.

ปริญญานิพนธ์

เรื่อง

การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา
แบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม

ของ

นายสาคร อัมจักร

ได้รับอนุมัติจากบัณฑิตวิทยาลัยให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตร
ปริญญาการศึกษาดุสิตบัณฑิต วิชาเอกเทคโนโลยีการศึกษา
ของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.นภาพร หะวานนท์)
วันที่ 10 พฤษภาคม พ.ศ. 2545

คณะกรรมการสอบปริญญานิพนธ์

.....ประธาน
(รองศาสตราจารย์ ดร.อรพรรณ พรสีมา)

.....กรรมการ
(อาจารย์ ดร.ชูศักดิ์ ชัมภลลิขิต)

.....กรรมการ
(อาจารย์ ดร.อริปัตย์ กลีสุนทร)

.....กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(รองศาสตราจารย์ ดร.สุรัชย์ สิกขาบัณฑิต)

.....กรรมการที่แต่งตั้งเพิ่มเติม
(อาจารย์ ดร.พระมหาต่วน สิริธมฺโม)

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้
ได้รับทุนอุดหนุนการวิจัย
“ทุนส่งเสริมการวิจัยจากทบวงมหาวิทยาลัย ”

ประกาศคุณูปการ

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จลุล่วงด้วยดี ด้วยความเมตตาอนุเคราะห์ให้คำปรึกษา แนะนำช่วยเหลือเป็นอย่างดีมาโดยตลอดจาก รองศาสตราจารย์ดร. อรพรรณ พรสีมา อาจารย์ ดร. ชูศักดิ์ ชัมภลขิต และอาจารย์ ดร.อชิปดัย กลีสุนทร ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงไว้ ณ โอกาสนี้

ขอกราบขอบพระคุณผู้เชี่ยวชาญประเมินรูปแบบ ประเมินสื่อเครื่องมือวัดและประเมินผล พระอาจารย์ ดร. พระสุธีวรญาณ รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ ดร. พระมหาชวน สิริธมฺโม รองอธิการบดีฝ่ายประชาสัมพันธ์และเผยแผ่ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ศาสตราจารย์ ดร. ชัยยงค์ พรหมวงศ์ รองอธิการบดี มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช อาจารย์ ดร. กุศล อิสตุลย์ ภาควิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ อาจารย์ ดร. อำนวย เดชชัยศรี ศึกษาพิเศษ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน กระทรวงศึกษาธิการ อาจารย์ ดร. ศรีสมร พุ่มสะอาด ผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาหลักสูตร กรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ อาจารย์ ดร. สุขุม มูลเมือง สำนักนโยบายและแผนการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ ดร. ชัยวัฒน์ วรรณพงษ์ หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุนันท์ ศลโกสมุ์ สำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ขอขอบพระคุณคณะกรรมการบริหารหลักสูตรสาขาเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ รองศาสตราจารย์ ดร. สุรัชย์ ลีغبานันจิต รองศาสตราจารย์ ดร.เสาวณีย์ ลีغبานันจิต ตลอดจนคณะทำงานสำนักสื่อและเทคโนโลยีการศึกษา

ขอกราบนมัสการขอบพระคุณพระครูสิริธรรมนิเทศ อาจารย์ใหญ่โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา วชิรเมฆ วัดมกุฏกษัตริยาราม กรุงเทพมหานคร พระมหาไพฑูริย์ ญาณวิบุโล พระนิสิตมหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย ปฏิบัติศาสนกิจ พระกร กมฺพคุณโณ และสามเณรนักเรียนระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ทุกรูป

ผู้วิจัยขออุทิศผลงานวิจัยนี้เพื่อจรรโลงสถาบันพระพุทธศาสนาและการศาสนศึกษาให้เจริญวัฒนาสืบไป ขอน้อมระลึกถึงพระคุณของคุณพ่ออุทัย อัฉจักร คุณแม่สุนทร อัฉจักร คุณวรรณภา อัฉจักร ลูกชายทั้งสอง คุณพ่อปัญญา คุณแม่เต็มศรี จันทรวงษ์ พี่น้องญาติมิตร ทุกคน ที่เป็นกำลังใจสนับสนุนด้วยดีมาโดยตลอด จนประสบความสำเร็จในวันนี้

สาคร อัฉจักร

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
จุดมุ่งหมายของการวิจัย.....	8
ความสำคัญของการวิจัย.....	8
ขอบเขตของการวิจัย.....	9
กรอบเนื้อหาวิชา.....	9
ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง.....	9
ตัวแปรที่ศึกษา.....	9
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	9
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	11
กฎหมาย พระราชบัญญัติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและแผนพัฒนาการศึกษา.....	11
รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540.....	11
พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542.....	12
การคณะสงฆ์กับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542.....	15
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (2540-2544).....	17
แผนพัฒนาการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมระยะที่ 8(พ.ศ.2540-2544)	19
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (2545-2549).....	21
ทฤษฎีและแนวการจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง	
ทฤษฎีการเรียนรู้.....	23
แนวการจัดการศึกษาคตาม พ.ร.บ.การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542.....	32
แนวทางพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน.....	39
แนวทางพัฒนาคุณธรรม	58
การวิจัยแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม.....	60
งานวิจัยในประเทศ.....	66
งานวิจัยต่างประเทศ.....	76
กรอบแนวคิดการวิจัย.....	82
สมมุติฐานการวิจัย.....	83

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
3 วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า	
การเตรียมการสำรวจศึกษา วิเคราะห์ข้อมูล.....	84
การสร้างและพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน.....	98
ปฏิบัติการทดลองรูปแบบการเรียนการสอน.....	108
ประเมินผล รายงานเผยแพร่.....	108
การวิเคราะห์ข้อมูล.....	108
สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล	110
4 ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	
ตอนที่ 1 ผลการประเมินและพัฒนาปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอน.....	111
ตอนที่ 2 ผลการทดลองรูปแบบการเรียนการสอน.....	111
ตอนที่ 3 ผลการวัดความคิดเห็น.....	115
5 สรุปผล อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	
ความมุ่งหมาย.....	119
ความสำคัญของการวิจัย.....	119
สมมติฐาน.....	120
วิธีการศึกษาค้นคว้า.....	120
สรุปผลการศึกษาค้นคว้า.....	120
อภิปรายผล.....	121
ข้อเสนอแนะ.....	123
บรรณานุกรม.....	127
ภาคผนวก.....	133
ประวัติย่อผู้วิจัย.....	321

บัญชีตาราง

ตาราง	หน้า
1 การวิเคราะห์โครงสร้างรูปแบบการเรียนการสอน.....	85
2 ผลการประเมินรูปแบบการเรียนการสอน.....	93
3 แสดงผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน...	105
4 แสดงผลการหาประสิทธิภาพสื่อการเรียน.....	112
5 แสดงผลการหาประสิทธิภาพเครื่องมือวัดและประเมินผล.....	113
6 แสดงผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน...	114
7 แสดงความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอน.....	115

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 ขั้นตอนของกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง.....	29
2 รูปแบบและทฤษฎีการสอนของ Reigeluth and Merrill.....	46
3 การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามพุทธวิธี.....	60
4 แนวคิดการวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม.....	62
5 กรอบแนวคิดการวิจัย.....	82
6 ร่างรูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา	92
7 รูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา.....	97
8 กรอบการพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอน.....	107

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

พระพุทธศาสนาเป็นสถาบันที่สำคัญสถาบันหนึ่งของชาติไทย และเป็นศาสนาประจำชาติ พระมหากษัตริย์ไทยทุกพระองค์ทรงนับถือพระพุทธศาสนา วัฒนธรรมความเป็นอยู่วิถีการดำเนินชีวิต ขนบธรรมเนียม จารีตประเพณี ศิลปกรรมและวรรณกรรมไทยล้วนเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น ชาวไทยมากกว่าร้อยละ 95 นับถือพระพุทธศาสนา นอกจากนี้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยทุกฉบับบัญญัติว่า พระมหากษัตริย์ทรงเป็นพุทธมามกะ ซึ่งมีความหมายว่า พระพุทธศาสนาเป็นศาสนาประจำชาติไทยนั่นเอง และเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปว่า คำสอนของพระพุทธศาสนามีความเป็นวิทยาศาสตร์เพราะมีความเป็นเหตุเป็นผลสามารถพิสูจน์ได้ ซึ่งหัวใจของหลักคำสอนพระพุทธศาสนา ได้แก่ การละเว้นความชั่ว ประพฤติความดี และทำจิตใจให้ผ่องใส (กรมการศาสนา. 2542 : 29-30) พระพุทธศาสนาจึงมีความสำคัญต่อสังคมไทยหลายประการ ดังนี้

1. พระพุทธศาสนาสอนให้มีจุดหมายสูงสุดของชีวิต คนไทยเป็นอันมากปรารถนาจะบรรลุจุดหมายสูงสุดของชีวิต คือความหลุดพ้นจากกิเลสและความทุกข์ทั้งปวง จุดหมายสูงสุดนี้จะบรรลุได้ด้วยการปฏิบัติทางจิตใจอย่างยิ่งยวด แม้จะไม่บรรลุจุดหมายสูงสุดในทันที แต่การปฏิบัติเพื่อให้ใกล้จุดหมายเท่าใดก็เป็นความดีเท่านั้น จึงมีวัดและสำนักสงฆ์ต่างๆ สอนวิธีปฏิบัติทางจิตใจนี้ทั่วทุกภาค ปฏิบัติกรรมฐานตามวัดและสำนักสงฆ์เหล่านั้น

2. พระพุทธศาสนาสอนให้เป็นคนมีเหตุผล พระพุทธศาสนาสอนให้มีความเชื่อที่ประกอบด้วยเหตุผลคือ ไม่เชื่ออย่างงมงาย เช่นไม่ให้เชื่อฟังตาม ๆ กันมา ไม่ให้เชื่อโดยนิกเดาเอง ไม่ให้เชื่อโดยอ้างตำรา เป็นต้น แต่ให้ไตร่ตรองด้วยตนเองตามหลักเหตุผลแล้วจึงเชื่อ ความเชื่อเช่นนี้สอดคล้องกับหลักวิทยาศาสตร์ปัจจุบัน

3. พระพุทธศาสนาส่งเสริมการศึกษา การจัดการศึกษาของประเทศไทยก่อนที่จะมีพระราชบัญญัติประถมศึกษาอยู่ในวัดและในวัง การศึกษาในวัดพระเป็นผู้สอน การศึกษาในวังก็มีพระและราชบัณฑิตซึ่งได้รับการศึกษามาจากวัดนั่นเองเป็นผู้สอน ในสมัยรัชกาลที่ 5 สมเด็จพระมหาสมณเจ้ากรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงเป็นผู้เป็นบัญชาการศึกษาในหัวเมืองทั่วราชอาณาจักรเป็นเวลา 5 ปี แล้วจึงทรงโอนให้ กรมศึกษาธิการดำเนินการต่อไป ในปัจจุบันนี้รัฐเป็นผู้จัดการศึกษา แต่ยังมีโรงเรียนตั้งอยู่ในวัดหรือใช้ที่ดินของวัดเป็นที่ตั้งอยู่เป็นจำนวนมาก และโรงเรียนเหล่านั้นก็ได้รับการอุปถัมภ์ช่วยเหลือจากพระสงฆ์ในวัดด้วย

4. พระพุทธศาสนามีอิทธิพลต่อวิถีชีวิตคนไทย คนไทยทั่วไปโดยเฉพาะในชนบทเกี่ยวข้องกับวัดในทุกกระยะของชีวิต วัดเป็นสถานที่คนไปทำบุญ บรรพชา อุปสมบท หาความรู้ทางธรรม หาความสงบทางจิตใจ และบำเพ็ญกุศลศพลในวาระสุดท้ายของชีวิต นอกจากนี้วัดยังเป็นสถานสงเคราะห์ เป็นสถานพยาบาล เป็นที่พักของคนเดินทาง เป็นสถานที่ประชุมหรือพบปะสังสรรค์กัน

ของประชาชน เป็นสถานที่จัดงานตามเทศกาล เป็นศูนย์กลางวัฒนธรรมและเป็นทีที่ใกล้ชิดข้อพิพาทของชาวบ้าน

5. พระพุทธศาสนาสร้างความสงบสุขในสังคม พระพุทธศาสนาสอนหลักสหธรรมหรือหลักการอยู่ร่วมกันของคนในสังคม เริ่มตั้งแต่หน่วยเล็กที่สุดคือครอบครัว ไปจนถึงหน่วยใหญ่ที่สุดคือประเทศ กล่าวคือ สอนหลักปฏิบัติต่อกันระหว่างบิดามารดากับบุตร สามีกับภรรยา ครู อาจารย์กับศิษย์ เพื่อนกับเพื่อน ผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชา และนักบวชกับประชาชน ถ้าคนในสังคมปฏิบัติตามหลักการอยู่ร่วมกันนี้ สังคมจะมีแต่ความสุขและความเจริญก้าวหน้า

6. พระพุทธศาสนาสร้างเสริมขนบธรรมเนียมประเพณี ขนบธรรมเนียมประเพณีไทย เช่น การจัดพิธีอย่างมีระบบขั้นตอน การทำบุญในเทศกาลต่าง ๆ ระเบียบสังคม การแสดงความเคารพ มารยาทสังคมการพูดจาสุภาพที่ถูกกาลเทศะ เป็นต้น ส่วนใหญ่มักกำเนิดมาจากคำสอนในพระพุทธศาสนา

7. พระพุทธศาสนาส่งเสริมงานด้านศิลปกรรม ศิลปกรรมของไทย ได้แก่ จิตรกรรม ประติมากรรม และสถาปัตยกรรม เช่น ภาพฝาผนัง ภาพเขียน รูปปั้น รูปหล่อ งานแกะสลัก พระพุทธรูป โบสถ์วิหาร ศาลาการเปรียญ สถูป เจดีย์ มณฑป เป็นต้น ล้วนเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาทั้งสิ้น ศิลปะอันเชิดหน้าชูตาของไทยจึงหาชมได้ตามวัด พระราชวังและโบราณสถานซึ่งสร้างตามคตินิยมในพระพุทธศาสนาเป็นส่วนใหญ่

8. พระพุทธศาสนาเป็นที่มาของวัฒนธรรมทางภาษาและวรรณคดี ภาษาไทยและวรรณคดีไทยส่วนใหญ่มีกำเนิดมาจากพระพุทธศาสนา หรือมีความเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาทั้งนี้เพราะคนไทยมีความผูกพัน เชื่อถือ ศรัทธา เลื่อมใสในพระพุทธศาสนา ภาษาที่ใช้ในพระพุทธศาสนาคือภาษาบาลี ส่วนภาษาสันสกฤตมีพื้นฐานมาจากศาสนาพราหมณ์และพระพุทธศาสนานั้นมีความผูกพันกันเป็นอย่างมาก ภาษาที่ถือว่าสุภาพไพเราะสละสลวย จึงมักจะเป็นคำที่มาจากภาษาบาลีและสันสกฤต เช่น ศึกษา มนุษย์ มโน อาภรณ์ นอกจากนี้วรรณกรรมต่าง ๆ ทั้งร้อยแก้วและร้อยกรองของไทยส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนา เช่น ไตรภูมิพระร่วง มหาชาติคำหลวง พระมาลัยคำหลวง เป็นต้น

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 81 ได้กำหนดให้มีการตราพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติไว้อย่างชัดเจนว่า “รัฐต้องจัดการศึกษาอบรมและสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ” และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้กำหนดวัตถุประสงค์หลักเพื่อปฏิรูปการศึกษาไทยทั้งระบบให้มี “ความรู้คู่คุณธรรม” ดังมาตรา 6 “การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกาย จิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม จริยธรรม และวัฒนธรรมในการดำรงชีวิต สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข” และมาตรา 23 “การจัดการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้งความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา...” เป็นต้น ดังนั้นในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ.2540-2544)

จึงได้ให้ความสำคัญในการพัฒนา “คน” โดยเน้นด้านคุณธรรมจริยธรรม คือให้คนในสังคมมี “ความรู้คู่คุณธรรม” (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2542)

กระทรวงศึกษาธิการเห็นความสำคัญในเรื่องนี้มาโดยตลอดจึงกำหนดแผนพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระยะที่ 8 (พ.ศ.2540-2544) มีสาระสำคัญโดยสรุปคือ “กระทรวงศึกษาธิการ มุ่งมั่นที่จะพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เพื่อเป็นกลไกในการพัฒนาคน อย่างเหมาะสม ทั้งด้านจิตใจ สังคม สติปัญญา สุขภาพ พละนาถัย และการประกอบอาชีพ เพื่อให้ประชากรในชาติ มีนิสัยรักการพัฒนาตนเองมีหลักศาสนาเป็นครรลองชีวิตมีจิตสำนึกในความเป็นไทย ดำรงชีวิตใน สังคมได้อย่างสันติสุข มีส่วนร่วมรับผิดชอบการพัฒนาที่สมดุล และยั่งยืนของธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ชุมชนสังคมประเทศชาติตลอดมนุษยชาติในประชาคมโลก” (กระทรวงศึกษาธิการ. 2540 : 40)

เพื่อให้การพัฒนา “คน” บรรลุดัตถุประสงค์ตามที่กำหนดไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและ สังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 และเพื่อเป็นการสนองนโยบายแผนพัฒนาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระยะที่ 8 ของกระทรวงศึกษาธิการ กรมการศาสนาจึงได้กำหนดนโยบายพัฒนาบุคลากรด้านศาสนา ให้มีความรู้ความสามารถและพัฒนาศักยภาพ ส่งเสริมการศึกษาคณะสงฆ์ สนองงานคณะสงฆ์และ ทางราชการอย่างเต็มที่และรวดเร็ว พัฒนาวัด ศาสนสถาน ให้เป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ของชุมชน และสงเคราะห์ประชาชน ระดมการมีส่วนร่วมระหว่าง บ้าน วัด โรงเรียน สร้างคุณธรรม จริยธรรมแก่ ประชาชน (กรมการศาสนา. 2542)

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 แม้ว่าจะไม่มีการกล่าวถึงบทบาทของ คณะสงฆ์ในการจัดการศึกษาไว้โดยตรงเหมือนกับที่เคยกล่าวไว้ในโครงการศึกษา ร.ศ.117 แต่มีบท บัญญัติหลายมาตราที่มีผลกระทบต่อการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ และการดำเนินกิจการคณะสงฆ์ โดยรวม แม้ว่าสถาบันการศึกษาของสงฆ์จะเป็นส่วนหนึ่งของกระทรวงศึกษาธิการ แต่ไม่ได้รับการ พัฒนาเท่าที่ควร อย่างไรก็ตามในส่วนหนึ่งของนโยบายและแผน การจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี ของกระทรวงศึกษาธิการ มาตราการที่ 6 “ให้รัฐสนับสนุนการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนก ธรรม – บาลี และแผนกสามัญศึกษา ได้เรียนอย่างมีคุณภาพเท่าเทียมกันกับการที่รัฐสนับสนุนการ จัดการศึกษาในระบบโรงเรียนปกติของรัฐ” ในสังคมไทยการบรรพชาสามเณรและอุปสมบท เป็นทาง เลือกในการแสวงหาโอกาสทางการศึกษาและการอาชีพของคนจนในชนบทจำนวนมาก ที่ไม่มี โอกาสรับการศึกษาสายสามัญศึกษา แท้ที่จริงโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาจะเป็น เครื่องมือที่ดีของคณะสงฆ์ในการชักจูงเด็กที่อยู่ในวัยต้องเข้ารับการศึกษาภาคบังคับให้มาบวชเป็น สามเณร และขณะเดียวกันต้องจัดให้ศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีควบคู่กันไป โดยให้เทียบโอน ผลการเรียนรู้ระหว่างโรงเรียนทั้งสองแผนก วิธีการนี้จะช่วยแก้ปัญหาการขาดแคลนสามเณรที่เข้ารับ การศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลีด้วย (กระทรวงศึกษาธิการ. 2541 : 23)

ดังนั้นแนวการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้กำหนดไว้ในหมวด 4 มาตรา 22 ว่า “ การจัดการศึกษาต้องยึดหลักว่าผู้เรียนทุกคนมีความ สามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด กระบวนการจัดการศึกษา

ต้องส่งเสริมให้ผู้เรียน พัฒนาตามธรรมชาติและเต็มตามศักยภาพ" การจัดกระบวนการเรียนรู้ให้มีประสิทธิภาพ ตามแนวทางปฏิรูปการศึกษาเพื่อให้คนในสังคมมี "ความรู้คู่คุณธรรม" จึงนับว่าเป็นหัวใจสำคัญของการพัฒนาการศึกษาและเป็นความจำเป็นเร่งด่วนที่จะต้องดำเนินการ

จากความสำคัญดังกล่าวจึงทำให้กระทรวงศึกษาธิการ บรรจุวิชาพระพุทธศาสนาไว้ในหลักสูตรการศึกษา ทั้งระดับประถมศึกษา มัธยมศึกษา การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาระดับมัธยมศึกษาตอนต้นและมัธยมศึกษาตอนปลาย และอุดมศึกษา โดยเฉพาะในระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น ได้บรรจุวิชาพระพุทธศาสนาไว้ในหมวดสังคมศึกษา 6 รายวิชา ตามหลักสูตรชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ปรับปรุง พ.ศ. 2533) ชั้นละ 2 รายวิชาคือ รายวิชา ส 018 สำหรับชั้น ม. 1 ภาคเรียนที่ 1 รายวิชา ส 019 สำหรับชั้น ม. 1 ภาคเรียนที่ 2 รายวิชา ส 0110 สำหรับชั้น ม. 2 ภาคเรียนที่ 1 รายวิชา 0111 สำหรับชั้น ม. 2 ภาคเรียนที่ 2 รายวิชา ส 0112 สำหรับชั้น ม. 3 ภาคเรียนที่ 1 และรายวิชา ส 0113 สำหรับชั้น ม. 3 ภาคเรียนที่ 2 โดยมีจุดมุ่งหมายสรุปได้ 5 ประการ คือ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2533)

1. เพื่อให้เกิดศรัทธา ซาบซึ้งและสำนึกในความสำคัญของพระพุทธศาสนา และเห็นคุณค่าของพระรัตนตรัย
2. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพุทธประวัติ และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา อย่างถูกต้อง
3. เพื่อให้มีทักษะในการคิด และการปฏิบัติตนอย่างถูกต้องตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา สามารถเลือกสรรคุณธรรมไปใช้ในการดำเนินชีวิตเพื่อพัฒนาตนเองและสังคม
4. เพื่อให้เป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี และสามารถปฏิบัติตนตามหน้าที่ชาวพุทธได้ถูกต้องเหมาะสม

5. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจและปฏิบัติศาสนพิธีได้อย่างถูกต้อง

กุศล อิสตุลย์ (2537) ได้กล่าวว่า การจัดหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนาดังกล่าวได้วิวัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญ 3 ประการคือ

1. ชื่อวิชาแต่เดิมตามหลักสูตร พ.ศ. 2448 ใช้ชื่อวิชาจรรยา ต่อมาในหลักสูตร พ.ศ. 2480 ใช้ชื่อวิชาหน้าที่พลเมืองและศีลธรรม ครั้นมาถึงหลักสูตร พ.ศ. 2533 ใช้ชื่อว่าวิชาพระพุทธศาสนา
2. ด้านเวลาเรียนมีการเปลี่ยนแปลงเรื่องเวลากล่าวคือ หลักสูตร พ.ศ. 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ได้แก้ไขในเรื่องระยะเวลาเรียนจาก 1 คาบเป็น 2 คาบ จากการศึกษาหลักสูตรในอดีตจะเห็นได้ว่าการปรับปรุงในเรื่องระยะเวลาเรียน เนื่องจากการกำหนดระยะเวลาเรียนน้อย จึงเกิดปัญหาในการเรียนการสอน

3. จุดมุ่งหมายของหลักสูตรได้รับการปรับปรุงให้เหมาะสมยิ่งขึ้น กล่าวคือ จุดมุ่งหมายแต่เดิมนั้นเน้นด้านความจำเป็นสำคัญ แต่การจัดการทางการศึกษาและทรัพยากรการเรียนในปัจจุบัน ได้ส่งเสริมให้นักเรียนได้ฝึกปฏิบัติตามหลักธรรมด้วย

อย่างไรก็ตามถึงแม้จะมีการบรรจุหลักสูตรการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาไว้ในหลักสูตรการศึกษาในระบบโรงเรียนและการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาแล้วก็ตาม แต่ผล

ของการจัดการศึกษากลับปรากฏว่า ยังไม่ประสบความสำเร็จเท่าที่ควรจะเห็นได้จากเยาวชนของชาติในปัจจุบัน ยังมีปัญหาในด้านคุณธรรมและจริยธรรม รวมทั้งด้านคุณภาพการจัดการศึกษาพระในโรงเรียนปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาของทางคณะสงฆ์ ซึ่งอาจเป็นเพราะการจัดการศึกษาของเราเป็นตัวการทำให้เกิดปัญหาสังคมไทยในปัจจุบัน เพราะแรงจูงใจที่จะทำให้เกิดการศึกษานั้นไม่ใช่แรงจูงใจเพื่อการทำหน้าที่แต่เป็นแรงจูงใจเพื่อแสวงหาผลประโยชน์เพื่อสนองความต้องการด้านตัณหา จึงมิใช่เป็นการจัดการศึกษาเพื่อนำให้ผู้เรียนได้ใช้ปรัชญาในการดำเนินชีวิต หรืออาจเป็นเพราะเยาวชนและประชาชนชาวพุทธเป็นจำนวนมากยังขาดความรู้ในหลักศาสนาหรือจริยธรรมทางพุทธศาสนาอย่างแท้จริง ซึ่งอาจเนื่องมาจากความบกพร่องในการจัดการเรียนการสอนในวิชาพระพุทธศาสนาแก่เยาวชนดังกล่าว (กุศล อิสตุลย์. 2537:28 อ้างจาก พระราชวรมุนี และธนู แสงศักดิ์)

ข้อมูลพื้นฐานด้านการศาสนา (กรมการศาสนา. 2544:4-16) ทั้งประเทศมีพระภิกษุ จำนวนรวม 265,791 รูป สามเณร 97,875 รูป และพระภิกษุและสามเณรเหล่านี้ส่วนใหญ่จะมีโอกาสได้รับการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม-บาลีและแผนกสามัญศึกษา โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา จำนวน 405 โรง แบ่งเป็นนักเรียนมัธยมศึกษาตอนต้น จำนวน 53,373 รูป ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย จำนวน 19,523 รูป

จากรายงานผลการจัดการเรียนการสอนรายวิชาพระพุทธศาสนาในระดับมัธยมศึกษาตอนต้น และระดับมัธยมศึกษาตอนปลายในระบบโรงเรียนและโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ตามหลักสูตร พ.ศ. 2521 ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533 พบว่า ประสบปัญหาต่างๆหลายด้าน (กรมวิชาการ. 2537:31-32) ได้แก่

1.ปัญหาด้านเนื้อหาและเวลาเรียน

1.1 เนื้อหาซ้ำซ้อนกับวิชาพระพุทธศาสนาที่มีอยู่ในวิชาบังคับและเนื้อหาในภาคเรียนที่ 1 และ 2 คล้ายคลึงกันมาก

1.2 เนื้อหากำหนดไว้ 8 เรื่องมากและยากลึกซึ้งเกินกว่าที่ครูจะมีความรู้ความเข้าใจและครูกำหนด ขอบข่ายได้ยากเพราะคำอธิบายรายวิชาสั้นเกินไป

1.3 คาบเวลาที่กำหนดให้เรียนมากเกินไป

2.ปัญหาด้านผู้สอนและวิธีสอน

2.1 ผู้สอนไม่มีความลึกซึ้งที่จะสอนทำให้ไม่มีความมั่นใจ

2.2 บุคลากรในหมวดวิชาสังคมมีจำนวนน้อยไม่เพียงพอเป็นผลให้ผู้ที่ได้รับมอบหมายให้สอน สอนด้วยความไม่สมัครใจ ขาดเทคนิคการสอนที่ดี

2.3 ผู้สอนเชื่อว่าพระสงฆ์สอนให้นักเรียนเกิดความศรัทธาและซาบซึ้งได้มากกว่า

2.4 ขาดวิทยากร ผู้มีความรู้ความสามารถในท้องถิ่น

2.5 ขาดผู้สอนที่มีทั้งความรู้และความประพฤติที่ดีเป็นแบบอย่างได้

2.6 ครูขาดความรู้ ความเข้าใจในการจัดทำแผนการสอน

3.ปัญหาด้านอุปกรณ์การเรียนการสอน

3.1 ขาดหนังสือเรื่องประวัติพุทธสาวก พุทธสาวิกา ชาวพุทธตัวอย่าง และคู่มือการสอนพระพุทธศาสนาในชั้นมัธยมศึกษาตอนต้น มีจำนวนไม่เพียงพอ

3.2 ผู้สอนขาดความรู้ ความเข้าใจในการจัดทำสื่อการเรียนการสอน

4. ปัญหาด้านการบริหาร

ผู้บริหารไม่เห็นความสำคัญจึงพิจารณามอบหมายให้บุคลากรที่ขาดประสบการณ์มาสอนหรือไม่พิจารณาความดีความชอบให้เลื่อนขั้นเป็นกรณีพิเศษเหมือนผู้สอนวิชาชีพอื่น

5.ปัญหาด้านการวัดและประเมินผล

ผู้สอนไม่มีความรู้ความเข้าใจเรื่องการวัดผลและประเมินผล

ในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา (กรมการศาสนา. 2538:36) พบว่าปัญหาในการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา สรุปได้ 4 ประการ ดังนี้

1. ด้านครูผู้สอน ครูร้อยละ 43.56 ประสบปัญหาเรื่องวิธีสอนเนื้อหาสาระ และด้านเทคนิคการวัดและประเมินผล โดยครูที่สอนกลุ่มวิชาพระปริยัติธรรมพบปัญหาอุปสรรคด้านความยากของเนื้อหาสาระของวิชา ส่วนครูที่สอนกลุ่มวิชาสามัญพบปัญหาอุปสรรคด้านวิธีการสอนมากที่สุด โดยเฉพาะวิชาวิทยาศาสตร์

2. ด้านนักเรียน ปัจจัยที่เป็นปัญหาอุปสรรคต่อการเรียนของนักเรียนมี 2 ประการ คือ ปัจจัยด้านตัวนักเรียน และโรงเรียน สำหรับด้านตัวนักเรียนนั้น นักเรียนร้อยละ 32.83 ยังขาดแคลนหนังสือเรียน หนังสือที่ขาดแคลน ได้แก่ วิชา สังคม ภาษาอังกฤษ บาลีไวยากรณ์ และคณิตศาสตร์ รวมทั้งไม่มีเงินทุนเป็นค่าใช้จ่าย สำหรับปัจจัยด้านโรงเรียนนั้น ได้แก่ โรงเรียนขาดความพร้อมด้านอุปกรณ์การเรียนการสอน บุคลากรครู-อาจารย์ รวมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกต่าง ๆ เช่น โต๊ะ เก้าอี้ ห้องเรียน ห้องสมุด และด้วยเหตุดังกล่าวทำให้นักเรียนร้อยละ 51.13 เรียนไม่เข้าใจวิชาต่างๆ โดยเฉพาะวิชาภาษาอังกฤษ คณิตศาสตร์ บาลีไวยากรณ์ และวิทยาศาสตร์

3. ครูที่สอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา มีทั้งครูประจำ และครูชั่วคราวที่ทำงานแบบอาสาสมัคร ซึ่งครูเหล่านี้ส่วนใหญ่มีวุฒิทางธรรมและวุฒิทางโลกประกอบกันวุฒิการศึกษาทางธรรมของครูส่วนใหญ่ คือ นักธรรมเอก ส่วนวุฒิทางโลกส่วนใหญ่ คือ ปริญญาตรีจากสาขาต่างๆ ครูส่วนใหญ่ร้อยละ 43.31 สอนไม่ตรงกับสาขาวิชาที่เรียนจบมา

4. ครูประมาณร้อยละ 60 มีประสบการณ์สอน 1-5 ปี และสอนเพียง 1 วิชาครูร้อยละ 34.79 สอน 6-10 คาบต่อสัปดาห์ ครูร้อยละ 25.75 สอน 11-15 คาบต่อสัปดาห์ และครูร้อยละ 39.46 สอน 16 คาบ ต่อสัปดาห์ขึ้นไป

จากสภาพปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนปริยัติธรรม ที่จะต้องได้รับการพัฒนาปรับปรุงแก้ไขทุกด้าน ตลอดจนการได้รับความร่วมมือกันอย่างจริงจังทุกฝ่ายโดยเร่งด่วน เพื่อปรับเปลี่ยนหรือพัฒนาการเรียนการสอนให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของโลกในยุคโลกาภิวัตน์และอนุรักษ์สิ่งที่ตั้งงามให้คงไว้ตลอดไป การพัฒนาศักยภาพ"คน" ให้สามารถดำรงอยู่ใน

สังคมไทยและประชาคมโลกได้อย่างมีศักดิ์ศรีและมีความสุข สร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมที่พึงปรารถนา จึงจำเป็นต้องพัฒนาคุณภาพและสมรรถภาพของคนให้เป็น “คนเก่ง คนดี มีคุณธรรม” มีสุขภาพพลานามัยและมีส่วนร่วมในการพัฒนาประเทศอย่างมีประสิทธิภาพ ทั้งนี้ส่วนหนึ่งต้องอาศัยหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา เป็นกลไกในการพัฒนาคนเพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุด (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. 2540 : คำนำ)

การเรียนการสอนวิชาพุทธศาสนาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ที่มีลักษณะเฉพาะทาง กล่าวคือเป็นรายวิชาที่มีทั้งการศึกษาหลักการทฤษฎี เน้นการฝึกปฏิบัติ และการพัฒนาเสริมสร้างปลูกฝัง คุณธรรม จริยธรรมให้เกิดขึ้นในจิตใจ จึงควรมีการศึกษาส่งเสริมสนับสนุนการเรียนการสอนวิชาพุทธศาสนาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมอย่างเป็นระบบ ทั้งด้านการวางแผนจัดการเรียนการสอน รูปแบบการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน รวมถึงการวัดประเมินผล และการมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายเป็นสำคัญ ซึ่งผู้วิจัยมีความคิดเห็นว่าการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาที่ผ่านมาขาดการเน้นกระบวนการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม (Participatory) จากผู้บริหาร ครูผู้สอน ผู้เรียน ผู้ปกครอง ชุมชนสังคม สถาบันศาสนา และหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ในการร่วมมือกันศึกษาดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างจริงจัง เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (Transformation) ของบุคคลและสังคมตามต้องการนั้น ซึ่งการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม (Participatory Action Research - PAR) จึงน่าจะเป็นวิธีการหนึ่งของการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาได้อย่างเหมาะสมและมีประสิทธิภาพ เพราะเป็นทางเลือกใหม่ของวิธีการพัฒนาและการเรียนรู้ที่ถูกนำมาใช้มากขึ้น ในลักษณะของกระบวนการวิจัยบนฐานของปรัชญาและคุณค่าที่เน้นคนอยู่ที่ศูนย์กลาง ด้วยกระบวนการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม ที่มีลักษณะเป็นพลวัต สร้างอิสระภาพเท่าเทียมกัน การสร้างความรู้ใหม่ ผสมผสานความรู้ ปรัชญา แนวคิดและวิธีการจากหลายสาขา รูปแบบการเรียนการสอนแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม เน้นการทำงานร่วมกันระหว่างนักวิจัยภายนอกกับกลุ่มเป้าหมายซึ่งเป็นนักวิจัยภายใน เน้นการระดมความคิดการมีส่วนร่วมตามสภาพจริง และมีแผนการดำเนินการที่ชัดเจน (พันธุ์ทิพย์ รามสูตร. 2540 : 35-39)

จากศึกษาสภาพปัญหาและความจำเป็นดังกล่าว ในการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ทำให้ผู้วิจัยสนใจที่จะพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม เพื่อนำไปประยุกต์ใช้จัดการเรียนการสอนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม ที่มีลักษณะการจัดการศึกษาเฉพาะทางเน้นการเรียนการสอนตามหลักสูตรสามัญศึกษาทั่วไป ควบคู่กับการศึกษาหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและเปิดโอกาสให้เยาวชน ผู้ด้อยโอกาสทางการศึกษาที่มีความสนใจ และพ่อแม่ผู้ปกครองสนับสนุนได้ศึกษาเล่าเรียน นอกจากนี้ในการจัดการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม ยังเป็นการสนองนโยบายการปฏิรูปการศึกษาตามแนวทางพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 และนโยบายและแผนการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปีตามมาตรการที่ 6 ของกระทรวงศึกษาธิการ การพัฒนาบุคลากรหรือศาสนทายาทสืบทอดพระพุทธศาสนานั้นจำเป็นต้อง

มีรูปแบบการเรียนการสอนที่ประสิทธิภาพเพื่อให้ผู้เรียนได้ศึกษาเล่าเรียนหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาทั้งในด้านปริยัติและปฏิบัติในโรงเรียนพระปริยัติธรรม มีความรู้ตระหนักถึงคุณค่าและนำหลักธรรมทางศาสนาไปเผยแผ่ได้อย่างถูกต้องและทั่วถึง อีกทั้งยังเป็นการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมในการพัฒนาเยาวชนอันเป็นกำลังสำคัญของประเทศชาติที่พึงประสงค์ต่อไป การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม ซึ่งผู้วิจัยคิดว่าจะเป็นวิธีการหนึ่งที่จะทำให้การพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ และพัฒนาเยาวชนของชาติให้มี "ความรู้คู่คุณธรรม" อยู่ร่วมกับสังคมไทยและประชาคมโลกได้อย่างเป็นสุข

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

จุดมุ่งหมายของการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย

1. เพื่อพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม
2. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม
3. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม

ความสำคัญของการวิจัย

ผลจากการศึกษาวิจัย การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม มีความสำคัญ ดังนี้

1. ได้รูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม ที่มีประสิทธิภาพ
2. ได้พัฒนาสื่อการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ตามรูปแบบการจัดกิจกรรมแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง
3. เป็นแนวทางการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนของคณะสงฆ์ ครูผู้สอนและบุคลากรในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา
4. เป็นแนวทางการพัฒนาระบบเครือข่ายการเรียนรู้ และสารสนเทศทางพระพุทธศาสนา ของกรมการศาสนาในอนาคต
5. เป็นการสนองนโยบายปฏิรูปการศึกษาและการพัฒนาบุคลากรทางด้านพระพุทธศาสนา ตามแนวทางปฏิรูปการศึกษา ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542

ขอบเขตของการวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยดังนี้

1. ขอบเขตเนื้อหาวิชา เป็นเนื้อหาในรายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของกระทรวงศึกษาธิการ บทที่ 3 เรื่อง หลักธรรมของพระพุทธศาสนา (พระรัตนตรัย ไตรสรณคัมภีร์ โอวาทปาติโมกข์ เบญจศีล เบญจธรรม หิริโอตตปปะ) จำนวน 2 คาบ /สัปดาห์/ภาคเรียน 1 หน่วยการเรียนรู้ จุดประสงค์การเรียนรู้ ข้อ 10 (อธิบายความหมายและองค์ประกอบของพระรัตนตรัย ไตรสรณคัมภีร์ โอวาทปาติโมกข์ เบญจศีล เบญจธรรม และหิริโอตตปปะได้) และจุดประสงค์การเรียนรู้ข้อ 11 (เสนอแนะแนวทางในการปฏิบัติตนตามโอวาทปาติโมกข์ เบญจศีล เบญจธรรม และหิริโอตตปปะได้)

2. ประชากรและกลุ่มตัวอย่างการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดประชากรและกลุ่มตัวอย่างในการทดลองและพัฒนาประสิทธิภาพรูปแบบการเรียนการสอน ดังนี้

2.1 ประชากร ได้แก่ นักเรียนสามเณร ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา สังกัดกรมการศาสนา

2.2 กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ นักเรียนสามเณรโรงเรียนพระปริยัติธรรม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 แผนกสามัญศึกษา สังกัดกรมการศาสนา ในเขตกรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างได้จากการเลือกแบบเจาะจง จำนวน 1 โรงเรียน 1 ห้องเรียน จำนวนนักเรียน 30 รูป

3. ตัวแปรที่ศึกษา ในการวิจัยการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม มีตัวแปรที่ศึกษาดังนี้

3.1 ตัวแปรอิสระได้แก่รูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม

3.2 ตัวแปรตาม ได้แก่

3.2.1 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียน

3.2.2 ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. โรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา หมายถึงโรงเรียนที่วัดจัดตั้งขึ้นในวัดหรือที่ธรณีสงฆ์หรือที่ดินของมูลนิธิทางพระพุทธศาสนา เพื่อให้การศึกษาแก่พระภิกษุ สามเณรตามหลักสูตรของกระทรวงศึกษาธิการ สำหรับโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

2. รูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม หมายถึงสภาพหรือลักษณะของการจัดการเรียนการสอนที่จัดขึ้นตามหลักการ ทฤษฎี จิตวิทยา โดยอาศัยวิธีสอนและเทคนิคการสอน การผลิตและการใช้สื่อการสอนเพื่อช่วยให้สภาพการเรียนการสอนนั้น

เป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ โดยมีกระบวนการทำงานที่สัมพันธ์ร่วมกันระหว่าง ผู้วิจัย ผู้บริหาร โรงเรียน ครูผู้สอน และนักเรียน ประกอบด้วย 3 กระบวนการสำคัญคือ

2.1 ร่วมค้นหาปัญหาและประเด็นปัญหา โดยการร่วมศึกษาค้นคว้าหาสาเหตุแห่งปัญหาและสรุปประเด็นปัญหาที่แท้จริงและวางแผนในการแก้ปัญหาหรือปฏิบัติกิจกรรมที่ได้รับมอบ

2.2 ร่วมวิเคราะห์ข้อมูลและสถานการณ์ ร่วมกันอภิปรายซักถามประเด็นปัญหาหรือกิจกรรมเพื่อให้เกิดความเข้าใจปัญหาปัจจัยที่เป็นสาเหตุเกี่ยวข้องร่วมกัน

2.3 ร่วมปฏิบัติการ ร่วมกันปฏิบัติกิจกรรมหรือแก้ปัญหาตามที่ได้วิเคราะห์ข้อมูลไว้แล้วให้เสร็จตามเวลาที่กำหนดและรายงานหรือ นำเสนอผลงาน และร่วมกันประเมินผลงาน

3. วิชาพระพุทธศาสนา หมายถึงหลักสูตรการเรียนการสอนพระพุทธศาสนาในโรงเรียนระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2524 (ฉบับแก้ไขปรับปรุง พ.ศ.2533) ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ

4. ความคิดเห็น หมายถึง ความคิด ความเข้าใจของนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ซึ่งประเมินได้จากการใช้แบบสอบถามความคิดเห็นในด้านต่างๆ โดยประเมินค่าความเหมาะสมเป็น 5 ระดับคือ มากที่สุด มาก ปานกลาง น้อย และน้อยที่สุด

5. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน หมายถึงผลต่างของคะแนนที่ได้จากการทดสอบก่อนเรียนหลังเรียนและผลของการปฏิบัติกิจกรรมกลุ่มของนักเรียน

6. ประสิทธิภาพของรูปแบบ การเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม หมายถึง ผลที่ได้จากการประเมินรูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรมจากผู้เชี่ยวชาญแล้วนำรูปแบบไปทดลองกับนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เพื่อศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนด้านความรู้ความเข้าใจการฝึกปฏิบัติกิจกรรมและความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ผู้วิจัยได้ศึกษาค้นคว้าเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ดังนี้

- 1.กฎหมาย พระราชบัญญัติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจ แผนพัฒนาการศึกษา
 - 1.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540
 - 1.2 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542
 - 1.3 การคณะสงฆ์กับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542
 - 1.4 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544)
 - 1.5 แผนพัฒนาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมระยะที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544)
 - 1.6 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549)
2. ทฤษฎีและแนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง
 - 2.1 ทฤษฎีการเรียนรู้
 - 2.2 การจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542
3. แนวทางพัฒนาการเรียนการสอน
4. แนวทางพัฒนาคุณธรรม
5. การวิจัยแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม
6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
 - 6.1 งานวิจัยในประเทศ
 - 6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

1. กฎหมาย พระราชบัญญัติ แผนพัฒนาเศรษฐกิจ แผนพัฒนาการศึกษา

1.1 รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ที่เกี่ยวข้องกับด้านการศาสนา ดังนี้ (กรมการศาสนา. 2541:17-19)

มาตรา 73 รัฐต้องให้ความอุปถัมภ์และคุ้มครองพระพุทธศาสนา และศาสนาอื่น ส่งเสริมความเข้าใจอันดี และความสมานฉันท์ระหว่างศาสนิกชนของทุกศาสนา รวมทั้งสนับสนุนการนำหลักธรรมของศาสนามาใช้เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิต

มาตรา 81 รัฐต้องจัดการศึกษาและสนับสนุนให้เอกชนจัดการศึกษาอบรมให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม จัดให้มีกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติ ปรับปรุงการศึกษาให้สอดคล้องกับ

ความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจและสังคม สร้างเสริมความรู้และปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข สนับสนุนการค้นคว้าวิจัยในศิลปวิทยาการต่างๆ เร่งรัดพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาประเทศ พัฒนาวิชาชีพครู และส่งเสริมภูมิปัญญาท้องถิ่น ศิลปะและวัฒนธรรมของชาติ

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 ได้ให้ความสำคัญของการนำหลักธรรมทางศาสนามาใช้เพื่อเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมและพัฒนาคุณภาพชีวิต (มาตรา 73) โดยสนับสนุนให้ทุกหน่วยงานร่วมกันจัดการศึกษาให้เกิดความรู้คู่คุณธรรม (มาตรา 83) แนวทางที่จะทำให้เกิดผลตามความมุ่งหมายในรัฐธรรมนูญได้นั้น ทุกหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในการจัดการศึกษา การส่งเสริมสนับสนุนทั้งภาครัฐบาล ภาคเอกชน สถาบันหน่วยงานทางศาสนา และชุมชนสังคมจะต้องระดมความร่วมมือกันอย่างจริงจังในทุกๆ ส่วนขับเคลื่อนไปพร้อมกันจึงจะสำเร็จได้

1.2 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 สรุปสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องด้านการศึกษาดังนี้ (กรมการศาสนา. 2542 : 39-49)

1. หมวด 1 บททั่วไป : ความมุ่งหมายและหลักการ (ม.6-ม.9)

1.1 ความมุ่งหมายและหลักการ เป็นการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์โดยถือว่ากระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข การเคารพกฎหมาย การส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทยและความรู้อันเป็นสากลตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม รู้จักพึ่งตนเอง ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเอง

1.2 การจัดการศึกษา โดยยึดหลักการศึกษาดลอดชีวิตสำหรับประชาชน การมีส่วนร่วมของสังคม และการพัฒนากระบวนการเรียนรู้อย่างสม่ำเสมอและต่อเนื่อง

2. หมวด 4 แนวการจัดการศึกษา (ม.22-ม.30)

2.1 การจัดการศึกษา โดยถือหลักผู้เรียนเป็นศูนย์กลางและถือว่าผู้เรียนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด

2.2 หลักการจัดการศึกษา ต้องเน้นความรู้ คุณธรรม กระบวนการเรียนรู้ และบูรณาการตามความเหมาะสมในแต่ละระดับการศึกษาเกี่ยวกับเรื่องสังคม ประวัติศาสตร์ ทักษะเกี่ยวกับวิธีการทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม กีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น และภูมิปัญญาไทย ตลอดจนความรู้และทักษะด้านภาษา คณิตศาสตร์ เน้นการใช้ภาษาไทย ทักษะในการประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

2.3 การจัดกระบวนการเรียนรู้ จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน เรียนจากประสบการณ์จริงโดยการฝึกทักษะกระบวนการคิด

การจัดการ การแก้ปัญหา การผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆอย่างสมดุล สนับสนุนให้ผู้สอนจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนรู้และจัดการเรียนรู้ให้เกิดได้ทุกเวลาสถานที่

2.4 การประเมินผล ให้สถานศึกษาจัดประเมินผู้เรียนโดยพิจารณาจาก พัฒนาการของผู้เรียน สังเกตพฤติกรรมการเรียน การร่วมกิจกรรมและการทดสอบควบคู่กัน

2.5 การมีส่วนร่วมในการพัฒนาชุมชน (โรงเรียนชุมชน) โดยให้สถานศึกษาร่วมกันกับบุคคล ชุมชน สถาบันและองค์กรต่างๆ ร่วมกันจัดกระบวนการเรียนรู้เพื่อสร้างความเข้มแข็งให้ชุมชน

2.6 ส่งเสริมการวิจัยและพัฒนาของสถานศึกษา

3. หมวด 9 เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา (ม.63-ม.69)

3.1 รัฐต้องจัดสรรคลื่นความถี่ สื่อตัวนำและโครงสร้างพื้นฐานอื่นที่จำเป็นตลอดจนให้มีเงินอุดหนุนการผลิตและให้มีการให้แรงจูงใจแก่ผู้ผลิต และพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา โดยเปิดให้มีการแข่งขันโดยเสรีอย่างเป็นธรรม

3.2 พัฒนาบุคลากรทั้งด้านผู้ผลิต และผู้ใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา และส่งเสริมให้มีการวิจัยและพัฒนา ตลอดจนการติดตาม ตรวจสอบ และประเมินผลการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

3.3 จัดให้ผู้เรียนได้พัฒนาขีดความสามารถ ในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษาในโอกาสแรกทำได้

3.4 จัดตั้งกองทุนเพื่อพัฒนาเทคโนโลยีเพื่อการศึกษา เพื่อให้มีการระดมทุนรวมทั้งให้มีการลดค่าบริการเป็นพิเศษในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการพัฒนาคนและสังคม

3.5 จัดให้มีหน่วยงานกลาง ทำหน้าที่พิจารณาเสนอนโยบายแผน ส่งเสริมและประสานการวิจัย การพัฒนาและการใช้ รวมทั้งการประเมินคุณภาพ และประสิทธิภาพของการผลิตและการใช้เทคโนโลยีเพื่อการศึกษา

4. การจัดการศึกษาตามหลัก “ความรู้คู่คุณธรรม”

มาตรา 4 วรรค 1 ในพระราชบัญญัตินี้

“การศึกษา” เป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคมโดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้ขึ้นเกิดจากจิตสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

มาตรา 6 การจัดการศึกษาต้องเป็นไปเพื่อพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ทั้งร่างกายจิตใจ สติปัญญา ความรู้และคุณธรรม มีจริยธรรมและวัฒนธรรมในการดำรงชีวิตสามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข

มาตรา 7 ในกระบวนการเรียนรู้ต้องมุ่งปลูกฝังจิตสำนึกที่ถูกต้องเกี่ยวกับการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข รู้จักรักษาและส่งเสริมสิทธิหน้าที่ เสรีภาพ เคารพ ความเสมอภาค และศักดิ์ศรีความเป็นมนุษย์ มีความภาคภูมิใจในความเป็นไทย รู้จักรักษาผลประโยชน์ส่วนรวมและของประเทศชาติ รวมทั้งส่งเสริมศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรมของชาติ การกีฬา ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และความรู้อันเป็นสากลตลอดจนอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีความสามารถในการประกอบอาชีพ รู้จักพึ่งตนเอง มีความริเริ่มสร้างสรรค์ ใฝ่รู้และเรียนรู้ด้วยตนเองอย่างต่อเนื่อง

มาตรา 23 การจัดการศึกษาทั้งการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย ต้องเน้นความสำคัญทั้ง “ความรู้ คุณธรรม” กระบวนการเรียนรู้และบูรณาการตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษาในเรื่องต่อไปนี้

(3) ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา

มาตรา 24 การจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดำเนินการดังต่อไปนี้

(4) จัดการเรียนรู้การสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วนสมดุลกันรวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา

มาตรา 27 ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานกำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองดีของชาติ การดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ

มาตรา 28 วรรค 2 สาระของหลักสูตร ทั้งที่เป็นวิชาการ และวิชาชีพ ต้องมุ่งพัฒนาคนให้มีความสมดุล ทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม

5. บทบาทในการประสานองค์กรทางศาสนาเพื่อสนับสนุนการจัดการศึกษา

มาตรา 8 การจัดการศึกษาให้ยึดหลักดังนี้

(2) ให้สังคมมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา

มาตรา 14 บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่นซึ่งสนับสนุนหรือจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานมีสิทธิได้รับสิทธิประโยชน์ตามควรแก่กรณี

มาตรา 29 ให้สถานศึกษาร่วมกับบุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการและสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชนโดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน

เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรร ภูมิปัญญาและวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการแลกเปลี่ยนประสบการณ์การพัฒนาระหว่างชุมชน

มาตรา 58 ให้มีการระดมทรัพยากรและการลงทุนด้านงบประมาณการเงิน และทรัพย์สินทั้งจากรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น และต่างประเทศมา ใช้จัดการศึกษาดังนี้

(2) ให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ระดมทรัพยากรเพื่อการศึกษา โดยเป็นผู้จัดการศึกษา บริหารทรัพย์สินและทรัพยากรอื่นให้แก่ สถานศึกษาและมีส่วนร่วมรับภาระค่าใช้จ่ายทางการศึกษาตามความเหมาะสมและความจำเป็น

สรุปการดำเนินการเพื่อให้บรรลุความมุ่งหมายของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 เป็นการจัดการศึกษาให้คนไทยเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์มุ่งให้เกิด ความรู้คู่คุณธรรม โดยอาศัยกระบวนการเรียนรู้ผู้เรียนเป็นสำคัญด้วยการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การวัดและ ประเมินผล การมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษา การวิจัยและพัฒนาในชั้นเรียน นอกจากนั้นการเลือก ใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสมมาใช้ในการพัฒนา เน้นกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อปลูกฝังจิต สำนึก การพัฒนาระบบการเรียนการสอน การบูรณาการ การพัฒนาหลักสูตร การมีส่วนร่วมของ ทุกฝ่าย ตลอดจนการระดมทรัพยากร จึงเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้คนไทยเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ มีความรู้คู่คุณธรรม ดังนั้นการนำหลักธรรมทางศาสนาไปสู่การปฏิบัติผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่มี ประสิทธิภาพเพื่อให้คนไทยเป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์จึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องหารูปแบบการ เรียนการสอนที่เหมาะสมในการเรียนรู้

1.3 การคณะสงฆ์กับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

การประกาศใช้พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เป็นผลจากกระแส เรียกร้องให้มีการปฏิรูปการศึกษาในประเทศไทย การปฏิรูปการศึกษาของฝ่ายบ้านเมืองเป็นสิ่งที่ หลีกเลียงไม่ได้เพราะทั้งรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ.2540 และพระราชบัญญัติการ ศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 เป็นพลังผลักดันที่สำคัญในการปฏิรูปการศึกษา คณะสงฆ์ควรจะถือ โอกาสนี้ปฏิรูปการศึกษาสงฆ์ไปพร้อมกันโดยกำหนดมาตรการเร่งด่วน ดังต่อไปนี้ (กรมการศาสนา. 2542 : 28-30)

1. ปฏิรูปการเรียนรู้ โดยยึดหลักว่าผู้เรียนเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ ตามความ ในมาตรา 22 แห่งพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542 ที่ว่า “การจัดการศึกษาต้องยึดหลัก ที่ว่าผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด”

2. ส่งเสริมการศึกษาตลอดชีวิต สำหรับพระภิกษุสามเณร เช่นสนับสนุนให้ผู้ที่ยังเปรียญธรรม 9 ประโยค ได้ศึกษาค้นคว้าหรือทำวิจัย

3. มีเอกภาพด้านนโยบายและมีความหลากหลายในการปฏิบัติ กล่าวคือคณะสงฆ์อาจจัดการศึกษาได้หลายรูปแบบ เช่นการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรม การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา การศึกษาอาชีวกรรม การศึกษาในมหาวิทยาลัยสงฆ์ ให้มีการเทียบโอนผลการเรียนในระหว่างรูปแบบเดียวกันหรือต่างรูปแบบได้ และให้มีองค์กรสูงสุดเพียงองค์กรเดียวที่ดูแลนโยบายการศึกษาทุกรูปแบบ ในลักษณะเดียวกันกับกระทรวงการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ซึ่งดูแลการศึกษาทุกระดับในฝ่ายบ้านเมือง

4. เมื่อรัฐกำหนดให้ประชาชนได้รับการศึกษาขั้นพื้นฐาน 12 ปี คณะสงฆ์ควรจะต้องกำหนดให้ผู้เข้าบวชในพระพุทธศาสนาได้รับการศึกษาวิชาพระพุทธศาสนาขั้นพื้นฐานสำหรับพระภิกษุสามเณร

5. เมื่อรัฐขยายการศึกษาภาคบังคับถึง 9 ปี จำนวนสามเณรจะลดลงเรื่อยๆ คณะสงฆ์ต้องมีมาตรการชักจูงให้เด็กสนใจเข้ามาบวชเป็นสามเณร โดยดำเนินการบรรพชาสามเณรภาคฤดูร้อน จัดตั้งโรงเรียนพุทธศาสนาวันอาทิตย์ โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกต่างๆ ศูนย์พัฒนาเด็กก่อนเกณฑ์ และศูนย์การเรียนรู้ในวัด เป็นต้น

6. คณะสงฆ์ควรส่งผู้แทนเข้าไปเป็นกรรมการในองค์กรเหล่านี้คือ (1) สภาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมแห่งชาติ (2) คณะกรรมการศึกษาขั้นพื้นฐาน (3) คณะกรรมการศาสนาและวัฒนธรรม และพระสังฆาธิการในแต่ละจังหวัดควรส่งผู้แทนเข้าไปเป็นกรรมการในคณะกรรมการการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมเขตพื้นที่การศึกษา นอกจากนั้นเจ้าอาวาสต้องใช้สิทธิเข้าไปเป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในคณะกรรมการโรงเรียนที่วัดตั้งอยู่

7. เนื่องจากคณะกรรมการศาสนาและวัฒนธรรม มีหน้าที่พิจารณานโยบายและแผนพัฒนาด้านศาสนา คณะสงฆ์ควรมีส่วนร่วมในการยกร่างนโยบายและแผนพัฒนาศาสนา

8. พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 จะทำให้มีการปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาครั้งใหญ่ คณะสงฆ์ต้องดูแลให้คงวิชาพระพุทธศาสนาไว้ในหลักสูตรใหม่

9. คณะสงฆ์คงจะต้องติดตามดูแลให้รัฐดำเนินการให้เป็นไปตามมติคณะรัฐมนตรีที่ให้ความเห็นชอบมาตรการที่ 6 ว่า “ให้รัฐสนับสนุนการจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกธรรมบาลี และแผนกสามัญศึกษา ได้เรียนอย่างมีคุณภาพเท่าเทียมกันกับการที่รัฐสนับสนุนการจัดการศึกษาในระบบโรงเรียนปกติของรัฐ”

สรุปพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ยังเอื้อประโยชน์ในการปฏิรูปการศึกษาของคณะสงฆ์ ในด้านการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ การจัดการศึกษาตลอดชีวิต การส่งเสริมการศึกษาค้นคว้าวิจัย การจัดการศึกษาอย่างหลากหลาย การกำหนดการศึกษาขั้นพื้นฐานสำหรับพระภิกษุสามเณร มาตรการจูงใจเข้ามาบวชเรียน การมีส่วนร่วมเป็นผู้แทนในองค์กรต่างๆ

กำหนดนโยบายพัฒนาการศาสนา การพัฒนาหลักสูตรการเรียน นอกจากนั้น การกำกับติดตามให้รัฐบาลดำเนินการสนับสนุนส่งเสริมการจัดการศึกษาสงฆ์ให้มีคุณภาพทัดเทียมการศึกษาในระบบของรัฐเป็นต้น การศึกษาของคณะสงฆ์นั้นมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่ง นอกจากจะเป็นการพัฒนาศาสนทายาทเพื่อสืบทอดพระศาสนาแล้ว ยังเป็นผู้เผยแผ่หลักธรรมคำสอนของศาสนาไปสู่ประชาชนด้วย ถ้าหากศาสนทายาทเหล่านี้ไม่มีความรู้ไม่มีคุณธรรมที่ดีงามเพียงพอ ย่อมจะส่งผลที่ไม่ดีต่อศาสนาในที่สุด การปฏิรูปการศึกษาของสงฆ์ผ่านกระบวนการเรียนรู้ที่หลากหลายที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ จะทำให้ได้ศาสนทายาทที่มีคุณธรรมและคุณภาพ จึงจะตอบสนองความต้องการของสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.4 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) ส่วนที่เกี่ยวข้องกับด้านการศาสนา มีดังนี้ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2540 : 18-20)

การพัฒนาศักยภาพของคนด้านจิตใจ เพื่อพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพของคนให้เป็นคนดี มีคุณธรรม มีระเบียบวินัย มีค่านิยมที่ดีงาม และมีจิตสำนึกที่รับผิดชอบต่อตนเองและสังคม โดยมีแนวทางการพัฒนาดังนี้

1. การเสริมสร้างและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและสุนทรียภาพทางจิตใจแก่คนโดย

1.1 เสริมสร้างองค์ความรู้ของบุคลากรที่ทำหน้าที่เผยแผ่ด้านคุณธรรมจริยธรรม ให้สามารถเป็นผู้นำทางด้านการพัฒนาจิตใจอย่างแท้จริง และมีความสามารถในการถ่ายทอดความรู้ ความเข้าใจสู่ประชาชนได้อย่างถูกต้อง

(1) พัฒนาระบบการเรียนรู้ของพระภิกษุ สามเณร นักบวช ครูอาจารย์ ฯลฯ โดยปรับปรุงหลักสูตรการศึกษาทั้งสายปริยัติธรรมและสายสามัญศึกษาทุกระดับ

(2) เพิ่มเติมความรู้ด้านสื่อ และเทคโนโลยีสารสนเทศแก่บุคลากรที่ทำหน้าที่เผยแผ่ คุณธรรม จริยธรรม เพื่อให้สามารถประยุกต์ใช้เครื่องมือดังกล่าวกับแต่ละกลุ่มเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

1.2 พัฒนาความรู้ความเข้าใจในหลักจริยธรรมและหลักศาสนาต่อนักเรียนนักศึกษา และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน

(1) ปรับปรุงเนื้อหาสาระและกระบวนการเรียนการสอนเกี่ยวกับความรู้ด้านศาสนาและจริยธรรมในหลักสูตรการศึกษาแต่ละระดับ

(2) เสริมสร้างความร่วมมือระหว่างครอบครัว ชุมชน สถานศึกษา องค์การศาสนา ฯลฯ ในการพัฒนาจิตใจของนักเรียน นักศึกษาอย่างต่อเนื่อง

1.3 สนับสนุนให้ประชาชนมีความรู้ความเข้าใจ มีเหตุผลและสามารถเลือก นำเอาสิ่งแวดล้อมต่างๆ ในสังคมมาประยุกต์ใช้ เพื่อสร้างสุนทรียภาพทางจิตใจของตนรวมทั้งดำรง ชีวิตอยู่ได้วิถีประชาธิปไตยได้อย่างเหมาะสมและกลมกลืน

(1) พัฒนารูปแบบที่หลากหลายของดนตรี กีฬาและนันทนาการ ต่างๆให้เหมาะกับแต่ละกลุ่มเป้าหมาย

(2) ส่งเสริมให้มีการพัฒนาและใช้ศิลปวัฒนธรรมของชาติและของ ท้องถิ่นเป็นเครื่องมือในการเสริมสร้างความอ่อนโยนทางจิตใจ โดยเน้นการมีส่วนร่วมของครอบครัว ชุมชน และกลุ่มที่สนใจ ในโอกาสต่างๆ

2. การพัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคมให้เอื้อต่อการพัฒนาจิตใจโดย

2.1 สนับสนุนให้มีกิจกรรมและสถานที่ที่ให้สมาชิกในครอบครัวและชุมชน ประกอบกิจกรรมร่วมกัน เช่น สวนสาธารณะ สนามกีฬา ห้องสมุด เป็นต้น

2.2 เสริมสร้างระบบที่จะให้รางวัลยกย่องคนดี และองค์กรที่ดี มีคุณธรรม มีจรรยาบรรณในวิชาชีพและช่วยบำเพ็ญประโยชน์แก่สังคมส่วนรวม เพื่อเป็นตัวอย่างและสร้างผู้นำ ทางสังคมอย่างต่อเนื่อง

2.3 พัฒนาการบริหารงานด้านศาสนาให้มีประสิทธิภาพ โดยปรับปรุง กฎหมายและระบบงานเกี่ยวกับการปกครองคณะสงฆ์ เพื่อสนับสนุนให้พระภิกษุ สามเณรที่มีความ รู้ความสามารถ ประพฤติดี ประพฤติชอบยังคงอยู่ในสถาบันพุทธศาสนาและเป็นการสำคัญในการ พัฒนาจิตใจประชาชน

2.4 สนับสนุนให้มีการพัฒนาวัดศาสนสถานที่เหมาะสม ร่มรื่น และมี บรรยากาศที่เหมาะสมต่อการศึกษาปฏิบัติธรรมและสร้างความสงบทางจิตใจแก่ประชาชน รวมทั้ง ส่งเสริมให้มีการใช้บุคลากรและสถานที่ทางศาสนาในการช่วยเหลือและพัฒนาคุณภาพชีวิตของ ประชาชน

3. การบริหารจัดการเพื่อให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาจิตใจ โดย

3.1 สนับสนุนให้หน่วยราชการที่ทำงานด้านการพัฒนาจิตใจทำหน้าที่ ประสานความร่วมมือจากทุกสถาบันในสังคมให้เกิดผลในเชิงปฏิบัติ และให้มีการติดตามประเมิน ผลอย่างต่อเนื่อง

3.2 สนับสนุนให้มีการฝึกอบรมอย่างต่อเนื่องในการพัฒนาทัศนคติจิตสำนึก และจรรยาบรรณของเจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐในการให้บริการประชาชนทุกคนอย่างเหมาะสม

3.3 ส่งเสริมองค์กรประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาจิตใจ โดยเฉพาะองค์กรที่ดำเนินงานเกี่ยวกับการส่งเสริมศาสนา ศิลปวัฒนธรรม และการพัฒนาจิตใจรวมทั้ง สร้างมาตรฐานการจูงใจให้ภาคธุรกิจเอกชนที่ดำเนินการเกี่ยวกับกีฬาดนตรี และศิลปะเข้ามามีส่วน ร่วมในการพัฒนาเด็ก เยาวชน และประชาชน

3.4 ส่งเสริมให้ประชาชนและชุมชนมีความรู้ความเข้าใจและเกิดความภาคภูมิใจที่จะอนุรักษ์ ฟื้นฟู และเผยแพร่ศิลปวัฒนธรรม ค่านิยมที่ดีงามและภูมิปัญญาที่มีอยู่ในท้องถิ่นและนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างเหมาะสมกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนไป

3.5 ส่งเสริมให้สื่อทุกรูปแบบเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาจิตใจ โดยผลิตรายการที่มีเนื้อหาสาระและจัดช่วงเวลาที่เหมาะสมต่อการเผยแพร่ความรู้เกี่ยวกับศาสนาและการพัฒนาจิตใจมากขึ้น รวมทั้งกระตุ้นให้ผู้ปฏิบัติงานและองค์กรสื่อมวลชนมีจิตสำนึกต่อสังคมส่วนรวมมากขึ้น

สรุปจากแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544) มุ่งพัฒนาและเสริมสร้างศักยภาพของ “คน” ให้เป็นคนดี มีคุณธรรม มีระเบียบวินัย มีค่านิยมที่ดีงาม และมีจิตสำนึกรับผิดชอบต่อตนเองและสังคม โดยมีแนวทางในการพัฒนา 3 ด้านคือ การเสริมสร้างและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมและสุนทรียภาพทางจิตใจให้แก่คน การพัฒนาสภาพแวดล้อมของสังคมให้เอื้อต่อการพัฒนาจิตใจ และการบริหารจัดการเพื่อให้ทุกฝ่ายเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาจิตใจนั้น เพื่อให้บรรลุจุดมุ่งหมายดังกล่าว จะต้องเร่งดำเนินการพัฒนารูปแบบการศึกษาและกระบวนการเรียนรู้ของพระภิกษุสงฆ์ สามเณร นักบวช ครูอาจารย์ เพื่อเสริมสร้างองค์ความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมทางศาสนาของบุคลากรที่ทำหน้าที่เผยแพร่ด้านคุณธรรมจริยธรรมให้สามารถเป็นผู้นำด้านการพัฒนาจิตใจอย่างแท้จริง

➤ 1.5 แผนพัฒนาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระยะที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544)

แผนพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ระยะที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544)

สรุปสาระสำคัญดังนี้ (กระทรวงศึกษาธิการ. 2541:61-84)

กระทรวงศึกษาธิการมุ่งมั่นที่จะพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เพื่อเป็นกลไกในการพัฒนาคน อย่างเหมาะสมทั้งด้านจิตใจ สังคม สติปัญญา สุขภาพ พลานามัย และการประกอบอาชีพ เพื่อให้ประชากรในชาติมีนิสัยรักการพัฒนาดตนเอง มีหลักศาสนาเป็นครรลองชีวิตมีจิตใจสำนึกในความเป็นไทย ดำรงชีวิตในสังคมได้อย่างสันติสุข มีส่วนร่วมรับผิดชอบการพัฒนาที่สมดุลและยั่งยืนของธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม ชุมชน สังคม ประเทศชาติ ตลอดจนมนุษยชาติในประชาคมโลก โดยภารกิจที่สำคัญยิ่งของกระทรวงศึกษาธิการ คือการพัฒนาคน ประกอบกับการที่แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 โดยเน้นคนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา จุดเริ่มต้นที่สำคัญยิ่งที่จะนำไปสู่การกำหนดทิศทางการพัฒนา การศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ก็คือคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของคนไทย โดยจะต้องเอื้อและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงและแนวทางการพัฒนาประเทศในอนาคต ซึ่งคุณลักษณะอันพึงประสงค์ของคนไทยในอนาคต มีดังนี้

ด้านจิตใจและสังคม มีวินัย มีความซื่อสัตย์ สุจริต ขยัน อดทน มีจริยธรรม มีคุณธรรม มีความเป็นประชาธิปไตย มีความรับผิดชอบต่องานและสังคม ร่วมในกระบวนการพัฒนา มีความเป็นไทย ร่วมอนุรักษ์และพัฒนาวัฒนธรรมไทย ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

ด้านสติปัญญา คิดกว้าง คิดไกล ใฝ่เรียน ใฝ่รู้ สามารถแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ รักการประดิษฐ์ ค้นคว้า รู้เท่าทันวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีและสามารถปรับตัวให้ทันต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงต่างๆ

ด้านสุขภาพพลานามัย มีสุขภาพจิตดี เจริญเติบโตสมวัย ร่างกายแข็งแรงปลอดจากโรคภัยที่ป้องกันได้ ปราศจากสารพิษและสารเสพติด

ด้านการประกอบอาชีพ มีทักษะ มีคุณธรรม และเจตคติที่ดีต่อการประกอบสัมมาชีพ และสามารถสร้างและพัฒนาสัมมาชีพทั้งนี้เพื่อนำไปสู่สภาวะการพัฒนาที่ “คนมีความสุข ครอบครัวยั่งยืน ชุมชนเข้มแข็ง สังคมสันติ และสิ่งแวดล้อมยั่งยืน” โดยมีกลุ่มเป้าหมายในการพัฒนาจะต้องครอบคลุมทั้ง ผู้ที่ผ่านการศึกษาไปแล้ว ทั้งที่กำลังอยู่ในวัยแรงงาน และพ้นวัยแรงงาน ผู้ที่กำลังรับการศึกษาอยู่ในระบบการศึกษาปัจจุบัน ผู้ที่จะเข้ามาอยู่ในระบบการศึกษาในอนาคต ทั้งนี้โดยจะให้บริการแก่เด็ก เยาวชน และประชาชน ทุกกลุ่มอย่างทั่วถึง รวมทั้งการเสริมสร้างโอกาสแก่กลุ่มผู้มีความสามารถพิเศษและผู้ด้อยโอกาสโดยเน้นกลุ่มต่อไปนี้เป็นพิเศษคือ กลุ่มผู้อยู่ในภาวะยากลำบาก เช่นผู้ที่ได้รับผลกระทบจากโรคเอดส์ เด็กเรื้อรังและผู้ที่ถูกประทุษร้ายทารุณหรือผู้ที่ถูกกดขี่ข่มเหงทางเพศ กลุ่มผู้พิการ ทั้งทางร่างกาย จิตใจ และทางสมอง กลุ่มผู้สูงอายุที่ยากจนไม่มีญาติหรือผู้เลี้ยงดู กลุ่มคนจนในเมืองและในชนบท กลุ่มผู้ถูกคุมประพฤติและผู้ต้องขัง กลุ่มแรงงานไร้ฝีมือ ผู้ว่างงาน กลุ่มคนไทยต่างวัฒนธรรม เช่นชาวเขา ชาวเล เป็นต้น

ด้านการพัฒนาการศึกษาและบุคลากรทางศาสนา เร่งรัด ส่งเสริม สนับสนุนการผลิตและพัฒนาบุคลากรทางศาสนาและวิทยาการทางศาสนาให้มีความรู้ความเข้าใจศาสนธรรมอย่างถ่องแท้และสามารถเผยแผ่ศาสนธรรมที่แท้จริง เพื่อก่อให้เกิดการพัฒนาการพัฒนาคิดใจของประชาชนและการพัฒนาสังคมโดยรวม รวมทั้งมีความรู้ความสามารถในการบริหารจัดการทางศาสนา

ยุทธศาสตร์ในการพัฒนา เพื่อที่จะให้บรรลุผลการพัฒนาตามปณิธานและจุดเน้นการพัฒนาดังกล่าวจึงกำหนดยุทธศาสตร์ในการพัฒนา โดยเร่งรัดการปฏิรูปการดำเนินงาน การจัดการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ดังต่อไปนี้

1. ปฏิรูปการเรียนรู้ โดยเน้นให้ผู้เรียนใฝ่เรียน ใฝ่รู้ มีความสามารถในการคิด วิเคราะห์ สังเคราะห์และสามารถแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง อย่างต่อเนื่อง

2. ปฏิรูปการสรรหา การผลิต และการพัฒนาครู-อาจารย์และบุคลากรให้มีความรู้ความสามารถ มีความตระหนัก สำนึก และรับผิดชอบต่อการจัดการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ได้อย่างมีคุณภาพ

3. จัดหาและระดมทรัพยากร ให้เพียงพอรวมทั้งการนำเทคโนโลยีสมัยใหม่ที่เหมาะสมมาใช้ในการพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม

4. ส่งเสริมสนับสนุนและประสานงานให้บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กร พัฒนาเอกชน และภาคเอกชนร่วมรับผิดชอบในการจัดการศึกษา

5. สร้างกระจายเครือข่ายความรู้เพื่อเป็นแหล่งอำนวยความสะดวกให้เยาวชนและประชาชนสามารถแสวงหาความรู้และพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง และนำไปสู่การสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้

6. ปฏิรูปการบริหารและการจัดการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม ให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพยิ่งขึ้น

สรุปจากแผนพัฒนาการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ มุ่งมั่นพัฒนาการศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม เพื่อเป็นกลไกในการพัฒนา “คน” อย่างเหมาะสมทั้ง ด้านจิตใจ สังคมสติปัญญา สุขภาพ พละอนามัย และการประกอบอาชีพ การพัฒนาในด้านการศาสนาจึงเป็นส่วนสำคัญที่จะทำให้บรรลุความมุ่งหมายดังกล่าว กระทรวงศึกษาธิการจึงได้ กำหนดนโยบาย เป้าหมายและมาตรการ พัฒนาด้านศาสนศึกษา และบุคลากรทางศาสนาทุกระดับทุกประเภท ให้ได้รับการพัฒนาอย่างทั่วถึงต่อเนื่อง และมีคุณภาพ การพัฒนาองค์กร ระบบการศาสนศึกษา การพัฒนารูปแบบ สื่อ คู่มือ ในการพัฒนาบุคลากรทางศาสนาอย่างเป็นระบบ สถาบันพัฒนาศาสนศึกษา และให้ประชาชนมีโอกาสรับการศึกษาด้านศาสนามากขึ้น จึงมีความจำเป็นที่จะต้องศึกษารูปแบบการเรียนการสอนที่เหมาะสม มาใช้ในการพัฒนาด้านศาสนศึกษาและบุคลากรทางศาสนาให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

1.6 แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549)

สรุปสาระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม “คน” แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) เป็นแผนที่ได้อัญเชิญแนวปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง ตามพระราชดำรัสของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว มาเป็นปรัชญานำทางพัฒนาและบริหารประเทศ โดยยึดหลักทางสายกลางเพื่อให้ประเทศพ้นวิกฤต สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง และนำไปสู่การพัฒนาที่สมดุล มีคุณภาพและยั่งยืน ภายใต้กระแสโลกาภิวัตน์และสถานการณ์เปลี่ยนแปลงต่างๆ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. 2544:3-8)

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 9 (พ.ศ. 2545-2549) จึงเป็นแผนยุทธศาสตร์ที่ชี้นำทิศทางการพัฒนาประเทศในระยะปานกลาง ที่สอดคล้องกับวิสัยทัศน์ระยะยาว และมีการดำเนินการต่อเนื่องจากแผนพัฒนาฯ ระยะที่ 8 ในด้านแนวคิดที่ยึด “คนเป็นศูนย์กลางการพัฒนา” ในทุกมิติอย่างเป็นองค์รวมและให้ความสำคัญกับการพัฒนาที่สมดุลทั้งด้านตัวคน สังคม

เศรษฐกิจ และสิ่งแวดล้อม โดยเฉพาะอย่างยิ่งการสร้างระบบบริหารจัดการภายในที่ดีให้เกิดขึ้นในทุกระดับ อันจะทำให้เกิดการพัฒนาที่ยั่งยืนที่มี “คน” เป็นศูนย์กลางได้อย่างแท้จริง

เพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและสร้างคุณค่าที่ดีในสังคมไทยบนพื้นฐานของการอนุรักษ์วัฒนธรรมและเอกลักษณ์ของความเป็นไทย จึงได้กำหนดสภาพสังคมไทยที่พึงประสงค์โดยมุ่งพัฒนาสู่ “สังคมที่เข้มแข็งและมีคุณภาพ” ใน 3 ด้านคือ

1. สังคมคุณภาพที่ยึดหลักความสมดุล ความพอดี สามารถสร้างคนทุกคนให้เป็นคนดี คนเก่ง พร้อมด้วยคุณธรรม จริยธรรม มีวินัย มีความรับผิดชอบ มีจิตสาธารณะ พึ่งตนเองได้ คนมีคุณภาพชีวิตที่ดี มีความสุข อยู่ในสภาพแวดล้อมที่ดี มีเมืองและชุมชนน่าอยู่ มีระบบดี มีประสิทธิภาพ ระบบเศรษฐกิจมีเสถียรภาพ มีความเข้มแข็งและแข่งขันได้ ได้รับการพัฒนาอย่างยั่งยืน และสมดุลกับทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ระบบการเมืองการปกครองโปร่งใส เป็นประชาธิปไตย ตรวจสอบได้ และมีความเป็นธรรมในสังคมไทย

2. สังคมแห่งภูมิปัญญาและการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้คนไทยทุกคนสามารถคิดเป็น ทำเป็น มีเหตุผล มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต รู้เท่าทันโลก เพื่อพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงสามารถส่งสมทุนทางปัญญา รักษาและต่อยอดภูมิปัญญาท้องถิ่นได้อย่างเหมาะสม

3. สังคมสมานฉันท์และเอื้ออาทรต่อกัน ที่ดำรงไว้ซึ่งคุณธรรม และคุณค่าของเอกลักษณ์สังคมไทยที่พึงพาเกื้อกูลกัน รู้ รัก สามัคคี มีจารีตประเพณีดีงาม มีความเอื้ออาทร รักภูมิใจในชาติและท้องถิ่น มีสถาบันครอบครัวที่เข้มแข็ง ตลอดจนเครือข่ายชุมชนทั่วประเทศ

ผลการประเมินการพัฒนาในช่วง 4 ทศวรรษที่ผ่านมาชี้ให้เห็นอย่างชัดเจนถึงการพัฒนาที่ขาดสมดุล โดยประสบความสำเร็จเฉพาะในเชิงปริมาณ แต่ขาดความสมดุลด้านคุณภาพ “จุดอ่อน” ของการพัฒนาที่สำคัญคือ ระบบบริหารทางเศรษฐกิจ การเมือง และราชการยังเป็นการรวมศูนย์อำนาจและขาดประสิทธิภาพ ระบบกฎหมายล้าสมัย นำไปสู่ปัญหาเรื้อรังของประเทศ คือ การทุจริตประพฤติมิชอบทั้งภาคราชการและภาคธุรกิจเอกชน ขณะเดียวกันคุณภาพการศึกษาของคนไทยยังไม่ก้าวหน้าเท่าที่ควร ไม่สามารถปรับตัวรู้เท่าทันวิทยาการสมัยใหม่ ทั้งฐานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีของไทยอ่อนแอ ไม่เอื้อต่อการพัฒนานวัตกรรม รวมทั้งความสามารถในการบริหารจัดการธุรกิจยังด้อยประสิทธิภาพ จึงส่งผลให้ขีดความสามารถในการแข่งขันของไทยลดลงอย่างต่อเนื่อง ขณะที่ความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ ความยากจน และความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมที่รุนแรงขึ้น ได้สร้างความขัดแย้งในสังคมมากขึ้น นอกจากนี้ ความอ่อนแอของสังคมไทยที่ตกอยู่ในกระแสวัตถุนิยม ได้ก่อให้เกิดปัญหาทางศีลธรรมและปัญหาสังคมมากขึ้นด้วย

จากผลการประเมินข้างต้นจึงมีความจำเป็นที่จะต้องเร่งดำเนินการพัฒนาบุคลากรทางด้านศาสนาให้มีความรู้ทั้งทางโลกทางธรรม ผ่านระบบการเรียนรู้ที่ยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ เพื่อให้ศาสนทายาทมีความรู้คู่คุณธรรม สามารถนำหลักธรรมทางศาสนาไปเผยแผ่กับประชาชน ให้มี

คุณลักษณะที่พึงประสงค์ ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 ที่ตั้งไว้ โดยให้ความสำคัญกับการพัฒนาครูบุคลากรทางด้านศาสนา พัฒนาระบบการเรียนรู้ แหล่งทรัพยากรการเรียนรู้ สื่อ เครื่องมืออุปกรณ์ การวัดและประเมินผล โดยนำเทคนิควิธีการ และเทคโนโลยีการศึกษาที่เหมาะสมมาประยุกต์ใช้

2. ทฤษฎีและแนวการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

2.1 ทฤษฎีการเรียนรู้

2.1.1 การเรียนรู้อย่างมีความสุข กิตติยวดี บุญชื้อ และคณะ (2541:15-30) องค์ประกอบที่ช่วยให้การเรียนรู้ของเด็กๆ ดำเนินไปอย่างมีความสุข ประกอบด้วยแนวคิดสำคัญ 6 ประการคือ

1. เด็กแต่ละคนได้รับการยอมรับว่าเป็นมนุษย์คนหนึ่งที่มีจิตและวิญญาณ
2. ครู มีความเมตตา จริงใจ และอ่อนโยนต่อเด็กทุกคนโดยทั่วถึง
3. เด็กเกิดความรัก และภูมิใจในตนเอง รู้จักปรับตัวได้ทุกที่ ทุกเวลา
4. เด็กแต่ละคนได้มีโอกาสเลือกเรียนตามความถนัดและความสนใจ
5. บทเรียนสนุก แปลกใหม่ จูงใจให้ติดตามและเร้าใจให้อยากค้นคว้าหาความรู้เพิ่มเติมด้วยตนเองในสิ่งที่สนใจ
6. สิ่งที่เรียนรู้สามารถนำไปใช้ได้ในชีวิตประจำวัน

กระบวนการจัดการเรียนการสอนเพื่อให้เด็กเกิดความสุขในการเรียนจากแนวคิดและองค์ประกอบต่างๆ นำไปสู่วิธีการเรียนการสอนเพื่อให้เด็กเกิดความสุขในการเรียนได้ดังนี้

1. บทเรียนเริ่มจากง่ายไปหายากคำนึงถึงวุฒิภาวะ และความสามารถในการยอมรับของเด็กแต่ละวัยมีความต่อเนื่องในเนื้อหาวิชาและขยายวงไปสู่ความรู้แขนงอื่นๆ เพื่อเสริมสร้างความเข้าใจต่อชีวิตและโลกรอบตัว
2. วิธีการเรียนสนุกไม่น่าเบื่อ และตอบสนองความสนใจใคร่รู้ของนักเรียน การนำเสนอเป็นไปตามธรรมชาติ ไม่ยัดเยียดหรือกดดัน เนื้อหาที่เรียนไม่มากเกินไปจนเด็กเกิดความล้า และไม่น้อยเกินไปจนเด็กหมดความสนใจ
3. ทุกขั้นตอนของการเรียนรู้มุ่งพัฒนาและส่งเสริมกระบวนการคิดในแนวต่างๆ ของเด็กรวมทั้งความคิดสร้างสรรค์ คติวิเคราะห์จากการประมวลข้อมูลและเหตุผลต่างๆ คิดปัญหาอย่างมีระบบ
4. แนวการเรียนรู้สัมพันธ์และสอดคล้องกับธรรมชาติ เพื่อเปิดโอกาสให้เด็กได้สัมผัสความงามและความเป็นไปของสรรพสิ่งรอบตัว บทเรียนไม่จำกัดสถานที่ หรือ เวลา และทุกคนมีสิทธิ์เรียนรู้อย่างเท่าเทียมกัน

5. มีกิจกรรมหลากหลายสนุก ชวนให้นักเรียนเกิดความสนใจต่อบทเรียนนั้นๆ เปิดโอกาสให้นักเรียนทุกคนได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมนั้นๆ ภาษาที่ใช้จูงใจเด็ก นุ่มนวลให้กำลังใจและเป็นไปในเชิงสร้างสรรค์

6. สื่อที่ใช้ประกอบการเรียน เราใจให้เกิดการเรียนรู้ เข้าใจตรงตามเป้าหมาย ซึ่งกำหนดไว้อย่างชัดเจน คือมุ่งเน้นให้ผู้เรียนสามารถเรียนจนรู้ชัด (Learn to Know) เรียนจนทำได้ (Learn to Do) และเรียนเพื่อจะเป็น (Learn to Be)

7. การประเมินผล มุ่งเน้นพัฒนาการของเด็กในภาพรวมมากกว่าจะพิจารณาจากผลการทดสอบทางวิชาการและเปิดโอกาสให้เด็กได้ประเมินผลตนเองด้วย

หากการจัดการเรียนการสอนใด มีองค์ประกอบของการเรียนที่มีความสุข และมีกระบวนการเรียนรู้ที่มีความสุข ครบถ้วนแล้ว ก็เป็นที่หวังได้ว่า ทั้งผู้เรียนและผู้สอนจะเกิดความสุขร่วมกันในการเรียนการสอน

2.1.2 การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม สมณดา พรหมบุญ และคณะ (2540 : 33-44)

การเรียนรู้จากครูซึ่งเน้นเนื้อหาวิชาเป็นหลักในการสอนย่อมไม่เพียงพอสำหรับการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพในปัจจุบัน ทั้งนี้เพราะความเปลี่ยนแปลงต่างๆ ในสังคมเป็นไปอย่างรวดเร็ว สิ่งที่เรียนรู้ในโรงเรียนอาจล้าสมัยในเวลาไม่มากนักและเพื่อเป็นการสร้างมิติใหม่ทางการศึกษา “ การศึกษา 100 % ” “ การศึกษาตลอดชีพ ” และ “ สังคมแห่งการเรียนรู้ ” หนทางไปสู่มิติดังกล่าวได้ก็โดยการสอนให้ผู้เรียนสามารถแสวงหาความรู้ได้ด้วยตนเอง ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติกิจกรรมที่หลากหลายและยืดหยุ่น ได้เรียนรู้จากครู ผู้ปกครอง ชุมชน และสิ่งต่างๆ รอบตัวผู้เรียน เป็นผู้รับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง วิธีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมโดยสรุปมีดังนี้

1. ความรู้และความจริงเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ในโลกถูกค้นพบใหม่เสมอๆ ความเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับสิ่งต่างๆ ในสังคมเกิดขึ้นอย่างต่อเนื่องตลอดเวลา ผู้เรียนจึงต้องเรียนรู้วิธีแสวงหาความรู้ด้วยตนเอง

2. การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมช่วยเตรียมผู้เรียนให้พร้อมที่จะเผชิญกับชีวิตจริง เพราะลักษณะของการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมเปิดโอกาสให้นักเรียนได้รับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเอง ได้ลงมือปฏิบัติ ได้ทำกิจกรรมกลุ่ม ได้ฝึกฝนทักษะการเรียนรู้ ทักษะการบริหารจัดการ การเป็นผู้นำ ผู้ตาม และที่สำคัญเป็นการเรียนรู้ที่มีความสัมพันธ์สอดคล้องกับชีวิตจริงของผู้เรียนมากที่สุดวิธีหนึ่ง

3. การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม เป็นการเสริมสร้างบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดีช่วยให้นักเรียนได้ฝึกฝนความเป็นประชาธิปไตย ฝึกการช่วยเหลือเกื้อกูลกัน ฝึกการอยู่ร่วมกันอย่างเป็นสุขช่วยให้ผู้เรียนเกิดทัศนคติที่ดีต่อการเรียน ต่อครู ต่อสถานศึกษา และต่อสังคม

4. การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ช่วยลดปัญหาทางวินัยในชั้นเรียน เพราะนักเรียนทุกคน จะได้ฝึกฝนจนกระทั่งเกิดวินัยในตนเอง ผู้เรียนแต่ละคนจะได้รับการยอมรับจากครูจากเพื่อน ได้มีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆ ทำให้เกิดการยอมรับตนเอง เกิดความสุขในการอยู่ร่วมกับเพื่อนๆ ปัญหาทางวินัยจึงลดน้อยลงและหมดไปในที่สุด

5. การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ช่วยให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนโดยเฉลี่ยของผู้เรียนทั้งชั้นสูงขึ้น การช่วยเหลือกันในกลุ่มเพื่อน ทำให้ผู้เรียนเข้าใจในสิ่งที่เรียนได้ดียิ่งขึ้น

การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมจะช่วยให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ที่สัมพันธ์กับชีวิตจริง ได้รับการฝึกฝน ทักษะการแสวงหาความรู้ ทักษะการบันทึกความรู้ ทักษะการคิด ทักษะการจัดการกับความรู้ ทักษะการแสดงออก ทักษะการสร้างความรู้ใหม่ และทักษะการทำงานกลุ่ม สิ่งเหล่านี้จะช่วยให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาไปสู่การเป็นคนเก่ง ดี และมีความสุข ซึ่งเป็นสิ่งที่ครู ผู้ปกครอง และสังคม ปรรณนาอย่างยิ่ง ครูจึงต้องแสวงหาแนวทางที่จะนำเทคนิควิธีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมมาประยุกต์ใช้อย่างเหมาะสมในการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน

แนวคิดสู่การปฏิบัติ วิธีการ หลักการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมที่ใช้ได้ผลมาแล้วในหลายสถานการณ์ต่างๆ ดังนี้

1. กระบวนการกลุ่ม (Group Process/Group Activity/Group Dynamics)

เป็นกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มผู้เรียนตั้งแต่ 2 คนขึ้นไปผู้เรียนแต่ละกลุ่มจะต้องมีปฏิสัมพันธ์ต่อกัน มีแรงจูงใจร่วมกันในการทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดโดยที่แต่ละคนในกลุ่มมีอิทธิพลต่อกันและกัน การนำกระบวนการกลุ่มมาใช้ในระยะแรกเป็นไปเพื่อการฝึกทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ การพัฒนาบุคลิกภาพ การให้คำปรึกษาและแนะแนว ในปัจจุบันได้มีการนำกระบวนการกลุ่มเข้ามาใช้ในการเรียนการสอนวิชาต่างๆ หลักการของกระบวนการกลุ่มประกอบด้วยผู้เรียนเป็นศูนย์กลางแห่งการเรียนรู้ ผู้เรียนจะต้องเรียนรู้จากกลุ่มให้มากที่สุด โดยเน้นกระบวนการเรียนรู้และการสร้างสรรค์ความรู้โดยกลุ่ม นักการศึกษาและครูสามารถนำหลักการดังกล่าวไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนได้แก่

1.1 เกม เป็นกิจกรรมการเรียนรู้ที่เล่นมีกติกาไม่สลับซับซ้อนจึงช่วยให้ผู้เรียนเกิดความสุขสนุกสนานในการเรียน ช่วยให้ผู้เรียนได้ฝึกทักษะการคิดวิเคราะห์ การตัดสินใจ ฝึกความมีน้ำใจเป็นนักกีฬา

1.2 บทบาทสมมติ กลุ่มผู้เรียนจะต้องแบ่งบทบาทและหน้าที่ให้สมาชิกในกลุ่มได้แสดงบทบาทตามสถานการณ์ที่สมมติขึ้น เป็นวิธีการช่วยให้ผู้เรียนเกิดจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ที่ดีเกิดความเข้าใจในสิ่งที่ศึกษาอย่างลึกซึ้ง

1.3 กรณีตัวอย่าง เป็นการเรียนจากเรื่องราวที่เกิดขึ้นจริงหรือเป็นสถานการณ์ที่เหมือนจริงโดยการเปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้ศึกษาวิเคราะห์ อภิปราย เพื่อฝึกฝนการแก้ปัญหา

1.4 การอภิปรายกลุ่ม เป็นการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในประเด็นที่กลุ่มสนใจร่วมกันการอภิปรายกลุ่มอาจมีสมาชิกประมาณ 6-12 คน โดยมีผู้ดำเนินการอภิปรายสมาชิกในกลุ่มร่วมกันอภิปราย การอภิปรายทำได้หลายลักษณะ ผู้สอนจะต้องเลือกตามความเหมาะสม

2. การเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจ (Cooperative Learning)

เป็นวิธีการเรียนที่เน้นการจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ร่วมกันเป็นกลุ่มเล็กๆ สมาชิกแต่ละคนจะต้องมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และในความสำเร็จของกลุ่มทั้งโดยการแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และการแบ่งปันทรัพยากรการเรียนรู้ รวมทั้งการเป็นกำลังใจแก่กันและกัน สมาชิกแต่ละคน จะต้องรับผิดชอบต่อการเรียนรู้ของตนเองพร้อมๆ กับการดูแลเพื่อสมาชิกทุกคนในกลุ่ม ความสำเร็จของแต่ละบุคคลคือ ความสำเร็จของกลุ่ม ความสำเร็จของกลุ่มคือ ความสำเร็จของทุกคน การเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจ มีหลักการบางประการที่คล้ายคลึงกับการเรียนแบบกระบวนการกลุ่ม แต่แตกต่างกันในรายละเอียด เช่น โดยหลักการนักเรียนทำงานเป็นกลุ่มเล็กๆ เหมือนกัน แต่สมาชิกกลุ่มย่อยของการเรียนรู้แบบร่วมแรงร่วมใจจะต้องประกอบด้วยผู้เรียนที่คุณลักษณะแตกต่างกันอยู่ในกลุ่มเดียวกันเพื่อเปิดโอกาสให้ผู้เรียนแต่ละคนได้นำศักยภาพของตนมาเสริมสร้างความสำเร็จของกลุ่ม เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสช่วยเหลือกัน สมาชิกของกลุ่มต้องมีปฏิสัมพันธ์กันในเชิงบวก จะต้องไว้วางใจกันยอมรับในบทบาทและผลงานของเพื่อน กิจกรรมในชั้นเตรียม ผู้เรียนจะต้องฝึกฝนทักษะทางสังคมเพื่อการทำงานกลุ่ม จากแนวคิดดังกล่าวจึงได้พัฒนาเทคนิควิธีเรียนแบบร่วมมือร่วมใจ ดังตัวอย่างต่อไปนี้

2.1 การเล่าเรื่องรอบวง (Roundrobin) เป็นการเรียนรู้ที่เปิดโอกาสให้สมาชิกทุกคนในกลุ่มได้เล่าประสบการณ์ ความรู้ สิ่งที่ตนกำลังศึกษา สิ่งที่ตนประทับใจให้เพื่อนๆ ในกลุ่มฟัง

2.2 มุมสนทนา (Corners) เริ่มต้นจากการให้ผู้เรียนกลุ่มย่อยแต่ละกลุ่มเข้าไปนั่งตามมุมหรือจุดต่างๆ ของห้องเรียน และช่วยกันหาคำตอบสำหรับแก้อาชีพปัญหาต่างๆ ที่ครูยกขึ้นมา และเปิดโอกาสให้ผู้เรียนอธิบายเรื่องราวที่ตนศึกษาให้เพื่อนกลุ่มอื่นฟัง

2.3 คู่ตรวจสอบ (Pairs Check) แบ่งนักเรียนเป็นกลุ่มละ 4 หรือ 6 คน ให้นักเรียนจับคู่กันทำงาน คนหนึ่งทำหน้าที่เสนอแนะวิธีแก้อาชีพปัญหา อีกคนทำหน้าที่แก้อาชีพเสร็จข้อที่ 1 แล้วสลับหน้าที่กัน เมื่อครบ 2 ข้อ ให้นำคำตอบมาตรวจสอบกับคำตอบของคู่อื่นในกลุ่ม

2.4 คู่คิด (Think-Pair Share) ครูตั้งคำถามให้นักเรียนตอบ นักเรียนแต่ละคนจะต้องคิดคำตอบของมาอภิปรายกับเพื่อนที่นั่งติดกับตน นำคำตอบมาเล่าให้เพื่อนทั้งชั้นฟัง

2.5 ปริศนาความคิด (Jigsaw) ผู้เรียนศึกษาเนื้อหาที่ครูกำหนดให้สมาชิกแต่ละคนในกลุ่มประจำจะได้รับมอบหมายให้ศึกษาเนื้อหาที่แตกต่างกันตามความเหมาะสม ผู้เรียนที่ศึกษาเนื้อหาเดียวกันจากทุกกลุ่มมารวมกันเป็นผู้เชี่ยวชาญ เพื่อร่วมกันศึกษาเนื้อหาจนเข้าใจ

แล้วหาวิธีอธิบายให้เพื่อนในกลุ่มประจำของตนฟัง กลับเข้ากลุ่มประจำเพื่อเล่าเรื่องที่ตนศึกษาให้เพื่อนฟัง เมื่อทุกคนเล่าเรื่องที่ตนศึกษาจบแล้ว จึงให้สมาชิกคนหนึ่งสรุปเนื้อหาของสมาชิกทุกคนเข้าด้วยกัน ครูทดสอบความเข้าใจและให้รางวัล

2.6 กลุ่มร่วมมือ (Co-op Co-op) สมาชิกแต่ละคนในกลุ่มย่อยจะได้รับมอบหมาย ให้ศึกษาเนื้อหา หรือทำกิจกรรมที่ต่างกัน ทำเสร็จจึงนำผลงานมารวมกันเป็นงานกลุ่ม เพื่อให้ได้ผลงานที่มีคุณภาพ ควรอ่านทบทวนและตรวจแก้ไขภาษา นำผลงานกลุ่มเสนอต่อชั้นเรียน

2.7 การร่วมมือกันแข่งขัน (The Games Tournament) ครูแบ่งผู้เรียนเป็น 3 กลุ่ม กลุ่มที่ 1 และกลุ่มที่ 2 เป็นกลุ่มแข่งขัน สมาชิกในกลุ่มทั้ง 2 ต้องมีจำนวนเท่ากัน กลุ่มที่ 3 เป็นกลุ่มผู้เชี่ยวชาญหรือกลุ่มผู้ตัดสิน ทุกกลุ่มต้องศึกษาเนื้อหาให้เข้าใจ สมาชิกกลุ่มแข่งขันแต่ละคนต้องเขียนคำถามมอบให้กลุ่มผู้ตัดสิน โดยไม่ต้องให้คำตอบ กลุ่มแข่งขันแต่ละกลุ่มจะตรวจสอบให้กับเพื่อนของตน เมื่อถึงเวลาแข่งขัน ผู้ตัดสินอธิบายกติกา และเรียกตัวแทนของกลุ่มแข่งขันออกมาทีละคน หรือมากกว่านั้นตามความเหมาะสม เมื่อสิ้นสุดการแข่งขัน กลุ่มที่ได้คะแนนสูงกว่าเป็นผู้ชนะ

2.8 ร่วมกันคิด (Numbered Heads Together) เริ่มจากครูถามคำถามเปิดโอกาสให้นักเรียน แต่ละกลุ่มช่วยกันคิดหาคำตอบ จากนั้นครูจึงเรียกให้นักเรียนคนใดคนหนึ่งจากกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง หรือทุกกลุ่มตอบคำถาม เป็นวิธีการที่นิยมใช้ในการทบทวนหรือตรวจสอบความเข้าใจ

3 การเรียนรู้แบบสรรค์สร้างความรู้ (Constructivism)

การเรียนรู้แบบสรรค์สร้างความรู้ เป็นวิธีการเรียนรู้ที่ผู้เรียนต้องแสวงหาความรู้ และสร้างความรู้ความเข้าใจขึ้นด้วยตนเอง ความแข็งแกร่ง ความเจริญงอกงามในความรู้ จะเกิดขึ้นเมื่อผู้เรียนมีโอกาสเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์กับคนอื่น ๆ หรือได้พบสิ่งใหม่ๆ แล้วนำความรู้ที่มีอยู่มาเชื่อมโยง ตรวจสอบกับสิ่งใหม่ๆ แนวคิดของการเรียนรู้แบบสรรค์สร้างความรู้ คือ การเรียนรู้เป็นกระบวนการสรรค์สร้างความรู้ ความรู้เดิมเป็นพื้นฐานสำคัญของการสร้างสรรค์ความรู้ใหม่ และคุณภาพของการเรียนรู้มีความสัมพันธ์กับบริบทที่เกิดขึ้น แนวคิดเกี่ยวกับยุทธวิธี การเรียนรู้แบบสรรค์สร้างความรู้ ประกอบด้วยสาระสำคัญ 5 ประการคือ

3.1 การสอนของครู คือการอำนวยความสะดวกให้แก่ผู้เรียนสรรค์สร้างความรู้ความเข้าใจให้เกิดขึ้นโดยตัวนักเรียนเอง

3.2 การเรียนรู้เป็นกระบวนการสรรค์สร้างความคิดรวบยอด ทฤษฎี และแบบจำลองขึ้นใหม่ของแต่ละบุคคล

3.3 ครูช่วยนักเรียนสรรค์สร้างความรู้ความเข้าใจใหม่ ช่วยผู้เรียนสรรค์สร้างความรู้ความคิดรวบยอดที่ยังไม่สมบูรณ์ให้สมบูรณ์ขึ้น

3.4 ครูช่วยผู้เรียนตรวจสอบความเข้าใจโดยพิจารณาว่าความคิดรวบยอดที่เกิดขึ้นได้ประสานกันเป็นระเบียบ เป็นโครงสร้างความรู้ที่สามารถนำไปใช้ในบริบททางสังคมได้เพียงใด

3.5 ครูช่วยผู้เรียนสร้างแผนผังความคิด

ถ้าจะนำแนวคิดเกี่ยวกับยุทธวิธีการเรียนรู้แบบสรรค์สร้างความรู้ไปปฏิบัติจริงในห้องเรียน ครูควรจัดรูปแบบกิจกรรมการเรียนรู้เป็น 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. ประเมินทิศครูให้ออกาสผู้เรียนสร้างจุดมุ่งหมายและแรงจูงใจในการเรียนรู้เนื้อหาที่กำหนด

2. ทำความเข้าใจ ให้ผู้เรียนทำความเข้าใจเกี่ยวกับหัวข้อของบทเรียนให้ชัดเจน โดยใช้กิจกรรมที่หลากหลาย

3. จัดโครงสร้างแนวความคิดใหม่ ผู้เรียนศึกษาแนวคิดให้กระจ่าง แล้วร่วมกันสร้างแนวความคิดขึ้นใหม่ แล้วประเมินแนวความคิดใหม่

4. การนำแนวความคิดไปใช้ ผู้เรียนนำแนวความคิดของตนไปใช้ในสถานการณ์ต่างๆ ทั้งที่คุ้นเคยและไม่คุ้นเคย

5. การทบทวน นักเรียนแสดงความคิดเห็นว่าแนวคิดของตนได้เปลี่ยนแปลงไปอย่างไร

ข้อควรระวังในการนำแนวความคิดไปสู่การปฏิบัติ

1. การนำวิธีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมไปประยุกต์ใช้ ต้องคำนึงถึงหลักการและความมุ่งหมายควบคู่กันไปเสมอ

2. อย่าติดรูปแบบโดยลืมนสาระ เทคนิคการสอนคือรูปแบบสาระคือการมุ่งให้ผู้เรียน ดี เก่ง มีสุข มีประโยชน์ต่อสังคม

3. เนื้อหาต่างกัน ผู้เรียนต่างกัน สภาพแวดล้อมต่างกัน อาจต้องใช้เทคนิคที่ต่างกัน ไม่มีเทคนิคใดที่ใช้ได้ทุกสถานการณ์

4. การนำวิธีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมไปประยุกต์ใช้ในการเรียนการสอนแต่ละครั้ง อาจต้องผสมผสานกันหลายๆเทคนิค

5. การพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน โดยใช้วิธีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ต้องกระทำทั้งระบบคือต้องปรับทั้งวิธีสอน สภาพแวดล้อมทางการเรียน ให้ส่งเสริมการเรียนรู้ด้วยตนเอง ระบบการแนะแนวและจิตวิทยา และระบบวัดผลประเมินผล

2.1.4 การเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (กรมวิชาการ. 2539:1-2)

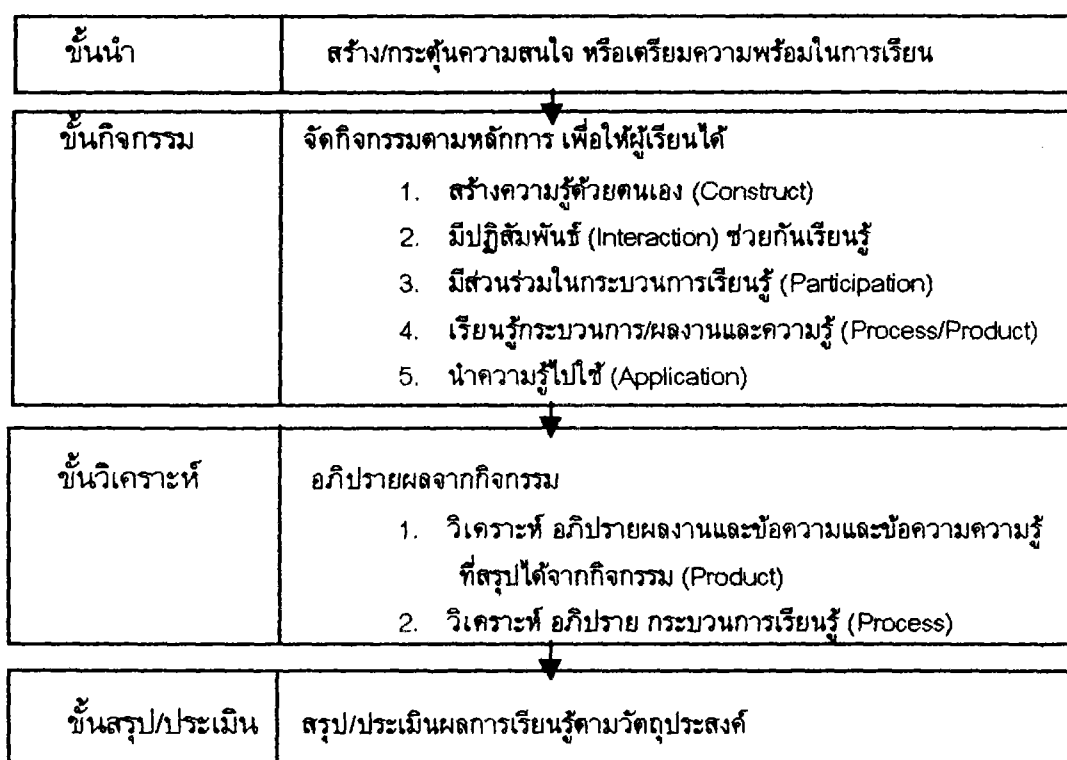
1. Construct คือการให้ผู้เรียนสร้างความรู้ได้ด้วยตนเอง โดยกระบวนการแสวงหาข้อมูลทำความเข้าใจคิดวิเคราะห์ตีความแปลความสร้างความหมายสังเคราะห์ข้อมูลและสรุปข้อความรู้

2. Interaction คือการให้ผู้เรียนมีปฏิสัมพันธ์ต่อกันเรียนรู้จักกันแลกเปลี่ยนข้อมูล ความคิด และประสบการณ์แก่กันและกัน

3. Participation คือการให้ผู้เรียนมีบทบาท/ส่วนร่วมในการเรียนรู้มากที่สุด

4. Process/Product คือการให้ผู้เรียนได้เรียนรู้กระบวนการควบคู่ไปกับผลงานข้อความรู้ที่สรุปได้

5. Application คือการให้ผู้เรียนนำความรู้ที่ได้ ไปใช้ให้เป็นประโยชน์ในชีวิตประจำวัน สำหรับขั้นตอนของกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง มีดังต่อไปนี้

ภาพประกอบ 1 ขั้นตอนของกระบวนการเรียนการสอนแบบเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

หากครูผู้สอนได้ดำเนินการตามขั้นตอน ดังกล่าวนี้อย่างแล้ว ก็จะสามารถจัดทำแฟ้มสะสมงานของนักเรียน (Student Portfolio) เพราะกระบวนการเรียนการสอนนี้มีการประเมินความสำเร็จของนักเรียนจากผลงานที่เป็นชิ้นดีที่สุดหรืองานที่แสดงความก้าวหน้าที่นักเรียนเก็บสะสมในแฟ้มในจุดประสงค์ของแต่ละวิชา และนำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิตกระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางดังกล่าวนี้มีตัวบ่งชี้การเรียนรู้ของนักเรียน 9 ข้อ และตัวบ่งชี้การสอนของครู 10 ข้อ ดังต่อไปนี้ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2541 : 10)

ตัวบ่งชี้การเรียนรู้ของนักเรียน

- 1.นักเรียนมีประสบการณ์ตรงกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 2.นักเรียนฝึกปฏิบัติจนค้นพบความถนัดและวิธีการของตนเอง
- 3.นักเรียนทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม
- 4.นักเรียนฝึกหัดอ่านหลากหลายและสร้างสรรค์จินตนาการ ตลอดจนได้แสดงออกอย่างชัดเจนและมีเหตุผล
- 5.นักเรียนได้รับการเสริมแรงให้ค้นหาคำตอบแก้ปัญหาทั้งด้วยตนเองและร่วมด้วยช่วยกัน
- 6.นักเรียนได้ฝึกค้น รวบรวมข้อมูลและสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง
- 7.นักเรียนเลือกทำกิจกรรมตามความสามารถ ความถนัดและความสนใจของตนเองอย่างมีความสุข
- 8.นักเรียนฝึกตนเองให้มีวินัย และรับผิดชอบในการทำงาน
- 9.นักเรียนประเมินปรับปรุงตนเองยอมรับผู้อื่นตลอดจนเฝ้าหาความรู้อย่างต่อเนื่อง

ตัวบ่งชี้การสอนของครู

- 1.ครูเตรียมการสอนทั้งเนื้อหาและวิธีการ
- 2.ครูจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศที่ปลูกเร้าสนใจและเสริมแรงให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้
- 3.ครูเอาใจใส่นักเรียนเป็นรายบุคคลและแสดงความเมตตาต่อนักเรียนอย่างทั่วถึง
- 4.ครูจัดกิจกรรมสถานการณ์ให้นักเรียนได้แสดงออกคิดอย่างสร้างสรรค์
- 5.ครูส่งเสริมให้นักเรียนฝึกหัด ฝึกทำ และฝึกปรับปรุงตนเอง
- 6.ครูส่งเสริมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม พร้อมทั้งสังเกตส่วนดีและปรับปรุงส่วนด้อยของนักเรียน
- 7.ครูใช้สื่อการสอนเพื่อฝึกคิด การแก้ปัญหาและการค้นพบความรู้
- 8.ครูใช้แหล่งเรียนรู้หลากหลายและเชื่อมโยงประสบการณ์เข้ากับชีวิตจริง
- 9.ครูฝึกฝนกิริยามารยาท และวินัยตามวิถีวัฒนธรรมไทย
- 10.ครูสังเกตประเมินพัฒนาการของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง จากตัวบ่งชี้การสอนของครูทั้ง 10 ข้อดังกล่าวนี้ อาจสรุปได้ว่าครูผู้สอนจะต้องเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้อำนวยการเรียนรู้ (Facilitator) คือเป็นผู้จัดประสบการณ์และจัดสื่อการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนใช้เป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง

2.1.5 เทคนิคการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง (กรมวิชาการ, 2543:136-137) เน้นให้ผู้เรียนได้คิดค้นความรู้ และลงมือปฏิบัติหรือกระทำจริงทุกขั้นตอนจนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง ดังนั้นเทคนิค วิธีการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางจึงมีหลายวิธี ซึ่งจะขอนำเสนอวิธีสอนทั่วไปเพื่อเป็นแนวทางจัดการเรียนการสอนดังนี้

1. วิธีสอนแบบแก้ปัญหา
2. วิธีสอนแบบปฏิบัติการหรือวิธีสอนแบบการทดลอง
3. วิธีสอนแบบร่วมสืบเสาะ
4. วิธีสอนที่เน้นกระบวนการ
5. วิธีสอนแบบหน่วย
6. วิธีสอนแบบเล่นปนเรียน
7. วิธีสอนให้เกิดการเรียนรู้ร่วมกัน
8. วิธีสอนแบบสร้างสรรค์ความคิด
9. วิธีสอนแบบสร้างสรรค์
10. วิธีสอนการพัฒนาบุคลิกภาพ
11. วิธีสอนแบบแสดงบทบาทสมมติ
12. วิธีสอนแบบวิธีการทางวิทยาศาสตร์
13. วิธีสอนแบบสืบเสาะหาความรู้
14. วิธีสอนแบบใช้สถานการณ์จำลอง
15. วิธีสอนแบบโครงการ
16. วิธีสอนแบบ พินิจหมวดหมู่
17. วิธีสอนแบบการระดมความคิด
18. วิธีสอนแบบใช้เกมจำลองสถานการณ์
19. วิธีสอนโดยใช้กิจกรรมกลุ่มเกมแข่งขัน
20. การสอนแบบพัฒนาความสามารถด้านการใช้เหตุผล
21. การสอนแบบซินดิเคท
22. การสอนแบบบูรณาการ
23. การสอนแบบสเตค
24. การสอนแบบเอสคิว 3 อาร์

สรุปการจัดการเรียนการสอนที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในการเรียนรู้โดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ยังมีเทคนิคอีกหลายวิธีที่ครูผู้สอนจะต้องศึกษาค้นคว้าต่อไป เพราะผู้สอนเป็นผู้อำนวยความสะดวก มีบทบาทเป็นผู้นำเสนอ สังเกต ถามคำถาม เสริมแรง แนะนำ ใช้ข้อมูลย้อน

กลับ จัดบรรยากาศ จัดระบบ แนวแนะ และเป็นผู้ประเมิน เพื่อให้ผู้เรียนนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืน สอดคล้องกับยุคปัจจุบัน “การเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง จึงเป็นการพัฒนา ทรัพยากรมนุษย์แบบยั่งยืน” (Sustainable Development)

มนุษย์ต้องเรียนรู้ตลอดชีวิต เพื่อให้ก้าวทันทันโลก ดังนั้นการพัฒนารูปแบบการ สอนโดยยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลางเป็นแนวคิดที่เน้นให้ผู้เรียนได้คิด วิเคราะห์ วิพากษ์วิจารณ์ มีความ ตระหนัก มีจิตสำนึกและความสามารถนำความรู้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน เพื่อสามารถดำรง ชีวิตได้อย่างมีความสุข ในด้านบทบาทของครูผู้สอนต้องเปลี่ยนจากครูผู้สอน (Teacher) เป็นผู้ครูผู้ สอนจะต้องเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) คือเป็นผู้จัดประสบการณ์และจัด สื่อการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนใช้เป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง มีคุณภาพ (Quality) และเป็นผู้มีสุขภาพดี (Good Health) การจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียน เป็นศูนย์กลาง เพื่อให้ผู้เรียน ดี เก่ง มีความสุข ตลอดทั้งมองกว้าง คิดไกล ใฝ่รู้ และเชิดชู คุณธรรม แก่นแท้ของการเรียนการสอนคือ การเรียนรู้ของผู้เรียนนั่นเอง

2.2 แนวการจัดการศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542

ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ได้กำหนดแนวการจัดการศึกษา ของชาติไว้ในหมวด 4 ตั้งแต่มาตรา 22 ถึง มาตรา 29 ซึ่งสรุปสาระสำคัญได้ดังนี้ กรมวิชาการ. (2542)

1.การจัดการศึกษาต้องเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน ประสบการณ์การเรียนรู้ยึดหลักดังนี้

1.1 ผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ดังนั้นจึงต้องจัด สภาพแวดล้อม บรรยากาศรวมทั้งแหล่งการเรียนรู้ต่างๆให้หลากหลาย เพื่อเอื้อต่อความสามารถ ของแต่ละบุคคล เพื่อให้สามารถพัฒนาตามธรรมชาติที่สอดคล้องกับความถนัดและความสนใจ เหมาะสมแก่วัย และศักยภาพของผู้เรียน เพื่อให้การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลาทุกสถานที่และเป็นการ เรียนรู้กันและกัน อันก่อให้เกิดการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ เพื่อการมีส่วนร่วมในการพัฒนาดตนเอง ชุมชน สังคมและประเทศชาติ โดยการประสานความร่วมมือระหว่างสถานศึกษากับผู้ปกครอง บุคคล ชุมชนและทุกส่วนของสังคม

1.2 ผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด การเรียนการสอนมุ่งเน้นประโยชน์ของผู้เรียน เป็นสำคัญ จึงต้องให้ผู้เรียน ได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น มี นิสัยรักการเรียนรู้ และเกิดการใฝ่รู้ใฝ่เรียนอย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต

2. มุ่งปลูกฝังและสร้างลักษณะที่พึงประสงค์ให้กับผู้เรียน โดยเน้นความรู้ คุณธรรม ค่านิยมที่ดีงามและบูรณาการความรู้ในเรื่องต่าง ๆ อย่างสมดุล รวมทั้งการฝึกทักษะและกระบวนการ

การคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ใช้ความรู้โดยให้ผู้เรียนมีความรู้ และประสบการณ์ในเรื่องต่างๆดังนี้

2.1 ความรู้เรื่องเกี่ยวกับตนเองและความสัมพันธ์ของตนเองกับสังคม ได้แก่ครอบครัว ชุมชน ชาติ และสังคมโลก รวมถึงความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมไทย และระบบการเมืองการปกครองในระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข

2.2 ความรู้และทักษะด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี รวมทั้งความรู้ความเข้าใจ และประสบการณ์เรื่องการจัดการ การบำรุงรักษา และการใช้ประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างสมดุลยั่งยืน

2.3 ความรู้เกี่ยวกับศาสนา ศิลปะ วัฒนธรรม การกีฬา ภูมิปัญญาไทย และการรู้จักประยุกต์ใช้ภูมิปัญญา

2.4 ความรู้และทักษะด้านคณิตศาสตร์และด้านภาษา เน้นการใช้ภาษาไทยอย่างถูกต้อง

2.5 ความรู้และทักษะในการประกอบอาชีพ และการดำรงชีวิตอย่างมีความสุข

3. กระบวนการเรียนรู้ ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดแนวทางในการจัดกระบวนการเรียนรู้ของสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องดังนี้

3.1 จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล

3.2 ให้มีการฝึกทักษะกระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา

3.3 จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง

3.4 จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆอย่างได้สัดส่วนสมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ทุกวิชา

3.5 ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศสภาพแวดล้อม สื่อการเรียนและอำนวยความสะดวกเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้

3.6 ผู้เรียนและผู้สอนเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอน และแหล่งวิทยาการประเภทต่างๆ

3.7 การเรียนรู้เกิดขึ้นได้ตลอดเวลา ทุกสถานที่ มีการประสานความร่วมมือกับบิดามารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

4. การส่งเสริมการจัดกระบวนการเรียนรู้ ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ได้กำหนดบทบาทในการส่งเสริมการเรียนรู้ของรัฐและสถานศึกษาต่างๆดังนี้

4.1 รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงาน และการจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต ทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์ สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ศูนย์กีฬาและนันทนาการ แหล่งข้อมูลและแหล่งการเรียนรู้ อย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ

4.2 ให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน กำหนดหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานเพื่อความเป็นไทย ความเป็นพลเมืองดีของชาติ การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ ตลอดจนเพื่อการศึกษาต่อ

4.3 ให้สถานศึกษาขั้นพื้นฐาน มีหน้าที่จัดทำสาระของหลักสูตรในส่วนที่เกี่ยวข้องกับสภาพปัญหาในชุมชนและสังคม ภูมิปัญญาท้องถิ่น คุณลักษณะอันพึงประสงค์ เพื่อเป็นสมาชิกที่ดีของครอบครัว ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

4.4 หลักสูตรการศึกษาระดับต่างๆ ต้องมีลักษณะที่หลากหลายเหมาะสมกับแต่ละระดับ โดยมุ่งพัฒนาคุณภาพชีวิตของบุคคล สาระของหลักสูตร ทั้งที่เป็นวิชาการ วิชาชีพ ต้องมุ่งพัฒนาคนให้มีความสมดุล ทั้งด้านความรู้ ความคิด ความสามารถ ความดีงาม และความรับผิดชอบต่อสังคม

4.5 ให้สถานศึกษาร่วมกับ บุคคล ครอบครัว ชุมชน องค์กรชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เอกชน องค์กรเอกชน องค์กรวิชาชีพ สถาบันศาสนา สถานประกอบการ และสถาบันสังคมอื่น ส่งเสริมความเข้มแข็งของชุมชน โดยจัดกระบวนการเรียนรู้ภายในชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีการจัดการศึกษาอบรม มีการแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร และรู้จักเลือกสรรภูมิปัญญา และวิทยาการต่างๆ เพื่อพัฒนาชุมชนให้สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการ รวมทั้งหาวิธีการสนับสนุนให้มีการเปลี่ยนแปลงประสิทธิภาพการพัฒนาระหว่างชุมชน

4.6 ให้สถานศึกษา พัฒนาระบบการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพรวมทั้งการส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัย เพื่อพัฒนาระบบการเรียนรู้ ให้เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา

5. การประเมินผลการเรียนรู้ ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ได้ระบุถึงวิธีการประเมินผลการจัดกระบวนการเรียนรู้ว่า ให้สถานศึกษาจัดประเมินผลผู้เรียน โดยพิจารณาจากพัฒนาการของผู้เรียน ความประพฤติ การสังเกตพฤติกรรมการเรียนการร่วมกิจกรรมและการทดสอบควบคู่ไปในกระบวนการเรียนการสอนตามความเหมาะสมของแต่ละระดับและรูปแบบการศึกษา นอกจากนี้การประเมินผลผู้เรียนยังต้องเกี่ยวข้องกับหลักการสำคัญคือ

5.1 ใช้วิธีการที่หลากหลายในการประเมินผู้เรียน

5.2 ใช้วิธีการที่หลากหลายในการจัดสรรโอกาสเข้าศึกษาต่อ

5.3 ใช้การวิจัยเพื่อพัฒนาระบบการเรียนการสอนที่เหมาะสมกับผู้เรียน

5.4 มุ่งการประกันคุณภาพ โดยสถานศึกษาทำการประเมินผลภายในทุกปี และรายงานผลการประเมินต่อต้านสังคมและสาธารณชน

5.5 สถานศึกษาได้รับการประเมินภายนอกอย่างน้อย 1 ครั้ง ทุก 5 ปี

จากสาระของแนวการจัดการศึกษาที่ปรากฏในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 สามารถวิเคราะห์เป็นประเด็นสำคัญที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการเรียนรู้ได้ดังนี้

ประเด็นที่ 1 การเรียนรู้โดยการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเอง หมายถึง การเรียนรู้ที่เป็นกระบวนการสร้างประสบการณ์และสิ่งต่างๆ ให้มีความหมายต่อตนเองจากปฏิสัมพันธ์กับสิ่งแวดล้อม โดยใช้กระบวนการคิดและแสวงหาความรู้ควบคู่ไปกับการปฏิบัติจริง ให้ผู้เรียนค้นพบข้อความรู้ และประสบการณ์ด้วยตนเอง ครูเป็นผู้อำนวยความสะดวก จัดโอกาสจัดบรรยากาศสิ่งแวดล้อมและแหล่งวิทยาการ ให้เอื้อต่อการสร้างแรงจูงใจให้เกิดการเรียนรู้

ขอบเขตเนื้อหาของการเรียนรู้โดยการสร้างองค์ความรู้ด้วยตนเองคือ การฝึกทักษะกระบวนการคิดวิเคราะห์ การสร้างแรงจูงใจให้เกิดการเรียนรู้ใฝ่เรียน

กลยุทธ์และเครื่องมือการเรียนรู้ เช่น การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม (Participatory Learning : PL) กระบวนการทางปัญญา 10 ขั้น ของ ศ.นพ. ประเวศ วะสี ประกอบด้วย

1. ฝึกสังเกต สังเกตในสิ่งที่เราพบ เป็นสิ่งแวดล้อม เช่น ดูนก ดูผีเสื้อ หรือในขณะที่ทำงาน การฝึกสังเกตจะทำให้เกิด ปัญญา โลกทรรศน์และวิธีคิด ส่วนสติ สมาธิ จะเข้าไปมีผลต่อการสังเกตและสิ่งที่สังเกต

2. ฝึกบันทึก เมื่อสังเกตอะไรแล้วควรบันทึกไว้ จะวาดรูป จดบันทึกข้อความ ถ่ายภาพ ถ่ายวิดีโอ ละเอียดมากขึ้นตามวัย และตามสถานการณ์ การบันทึกเป็นการพัฒนาปัญญา

3. ฝึกการนำเสนอ เมื่อทำงานกลุ่ม เรียนรู้อะไร บันทึกอะไร ควรนำเสนอให้เพื่อนหรือครูรู้เรื่อง ต้องฝึกการนำเสนอ การนำเสนอได้ดีจึงเป็นการพัฒนาปัญญาทั้งของผู้นำเสนอและของกลุ่ม

4. ฝึกการฟัง ถ้ารู้จักฟังคนอื่นก็จะทำให้ฉลาดขึ้น โบราณเรียกว่าเป็นพหูสูต บางคนไม่ได้ยินคนอื่น เพราะหมกมุ่นอยู่ในความคิดของตนเองหรือมีความฝักใฝ่ในเรื่องหนึ่งจนเรื่องอื่นเข้าไม่ได้ ฉันทะ สติ สมาธิ จะช่วยให้ฟังได้เร็วขึ้น

5. ฝึกปุจฉา-วิสัชนา เมื่อมีการนำเสนอและการฟังแล้ว ฝึกปุจฉา-วิสัชนาหรือถาม-ตอบ ซึ่งเป็นการฝึกใช้เหตุผล วิเคราะห์ สังเคราะห์ ทำให้เกิดความแจ่มแจ้งในเรื่องนั้นๆ ถ้าเราฟังโดยไม่ถาม-ตอบก็จะเข้าใจไม่แจ่มแจ้ง

6. ฝึกตั้งสมมติฐานและตั้งคำถาม เวลาเรียนรู้อะไรไปแล้ว เราต้องสามารถตั้งคำถามได้ว่า สิ่งนี้คืออะไร สิ่งนั้นคืออะไร สิ่งนั้นเกิดจากอะไร มีประโยชน์อย่างไร ทำอย่างไรจึงจะ

สำเร็จ และมีการฝึกการตั้งคำถาม ถ้ากลุ่มช่วยกันคิดคำถามที่มีคุณค่าและมีความสำคัญก็จะอยากได้คำตอบ

7. ฝึกการค้นหาคำตอบ เพื่อมีคำถามแล้วก็ควรไปค้นหาคำตอบจากหนังสือ ตำรา อินเทอร์เน็ต หรือไปคุยกับผู้รู้ แล้วแต่ธรรมชาติของคำถาม

8. การวิจัย เพื่อหาคำตอบเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ทุกระดับ การวิจัยจะทำให้ค้นพบความรู้ใหม่ ซึ่งจะทำให้เกิดความภาคภูมิใจสนุกและมีประโยชน์

9. เชื่อมโยงบูรณาการ ให้เห็นความเป็นทั้งหมดและเห็นตัวเอง ในการบูรณาการความรู้ที่เรียนมาให้ความเป็นทั้งหมด และเห็นตัวเองนี้จะนำไปสู่ประสิทธิภาพ และความสุข เพราะหลุดพ้นจากการบิบบิ้นของความไม่รู้ การใคร่ครวญนี้จะโยงกลับไปสู่วัตถุประสงค์ของการเรียนรู้ที่ว่าเพื่อลด ตัวกู-ของกู และเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างสันติ อันจะช่วยกำกับให้การแสวงหาความรู้ เป็นไปเพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าว

10. ฝึกการเขียน เรียบเรียงทางวิชาการถึงกระบวนการเรียนรู้ และความรู้ใหม่ที่ได้อะไรมา การเรียบเรียงทางวิชาการเป็นการเรียบเรียงความคิดให้ปราณีตขึ้น ทำให้ค้นคว้าหาหลักฐานที่มาอ้างอิงของความรู้ให้ถี่ถ้วน แม่นยำขึ้น การเรียบเรียงทางวิชาการ จึงเป็นการพัฒนาปัญญาของตนเองอย่างสำคัญและเป็นประโยชน์ในการเรียนรู้ ของผู้อื่นในวงกว้างออกไป

ประเด็นที่ 2 การเรียนรู้เรื่องของตนเอง ธรรมชาติ และสิ่งแวดล้อม หมายถึง การเรียนรู้เพื่อเชื่อมโยงความสัมพันธ์ระหว่างกายและจิตใจของตนเอง การรับรู้และตระหนักในตนเอง สามารถปรับเปลี่ยนทัศนคติและพฤติกรรมให้สอดคล้องกับค่านิยมที่ดีงาม ยึดมั่นในคุณธรรม จริยธรรม มีความพากเพียรพยายามในการทำมาแต่อย่างไม่ย่อท้อ การเสริมสร้างลักษณะนิสัยและสุนทรียภาพความดีงามในตนเอง การเรียนรู้เพื่อให้สามารถดำรงชีวิตอยู่ได้อย่างสอดคล้องเหมาะสมกับสภาวะแวดล้อม การตระหนักถึงคุณค่าและพัฒนาคุณภาพธรรมชาติสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน

ขอบเขตเนื้อหา ได้แก่ การเรียนรู้เรื่องตนเองทั้งด้านร่างกายและจิตใจ การเรียนรู้เกี่ยวกับธรรมชาติ สิ่งแวดล้อมและเรื่องศิลปวัฒนธรรม

กลยุทธ์และเครื่องมือการเรียนรู้ เช่น การเรียนรู้ในสถานการณ์จริง การฝึกปฏิบัติ (Learning by doing) การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การฝึกทักษะกระบวนการคิด

ประเด็นที่ 3 การเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาทักษะการดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพ

3.1 การเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาทักษะการดำรงชีวิต หมายถึง การเรียนรู้ที่ทำให้ผู้เรียนมีทักษะชีวิตที่สำคัญและจำเป็นดังต่อไปนี้ การรู้จักคิดวิเคราะห์วิจารณ์ (Critical Thinking) มีความคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) มีความตระหนักรู้ในตน (Self Awareness) มีความเห็นใจผู้อื่น (Empathy) มีความภาคภูมิใจในตนเอง (Self Esteem) มีความรับผิดชอบต่อสังคม (Social Responsibility) รู้จักการสร้างสัมพันธ์ภาพและการสื่อสาร (Inter

Personal Communication) รู้จักคิดตัดสินใจและแก้ปัญหา (Decision Making and Problem Solving) รู้จักการจัดการกับอารมณ์และความเครียด (Coping with Emotion and Stress)

ขอบเขตเนื้อหาประกอบด้วยทักษะชีวิตที่สำคัญและจำเป็นข้างต้นรวมทั้งการเรียนรู้เรื่องเพศศึกษา การเลือกบริโภคสื่อ ยาเสพติดศึกษา ทักษะการเป็นผู้นำ ผู้ตาม การเรียนรู้เรื่องความแตกต่างระหว่างเพศ การแก้ไขความขัดแย้งและความรุนแรงในครอบครัวและสังคม

กลยุทธ์และเครื่องมือการเรียนรู้ เช่น การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การบูรณาการ (Integration) การฝึกปฏิบัติจริง การสาธิต (Demonstration) การฝึกสมาธิ และการปฏิบัติตามหลักศาสนา

3.2 การเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาทักษะการประกอบอาชีพ หมายถึง การเรียนรู้เพื่อค้นพบและใช้ศักยภาพของตนเพื่อเตรียมตัวประกอบอาชีพให้เหมาะสมกับตนเอง รู้จักวิถีเลือกประกอบอาชีพที่สุจริตเหมาะสม สามารถพึ่งตนเอง และเลี้ยงตนเองได้อย่างพอเพียงแก้อัตภาพ

ขอบเขตเนื้อหาประกอบด้วยทักษะเกี่ยวกับการสร้างนิสัยรักการทำงาน มีความขยันหมั่นเพียร มีคุณธรรม 4 ประการคือ ความอดทน ความซื่อสัตย์ รู้จักเสียสละ และความรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวม รู้จักแก้ปัญหา รวมทั้งมีทักษะในการจัดการ

กลยุทธ์และเครื่องมือการเรียนรู้ เช่น การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การฝึกปฏิบัติจริง การสาธิต การทดลอง (Experimentation)

ประเด็นที่ 4 การเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนากระบวนการคิด การแก้ปัญหาโดยเน้นประสบการณ์และการฝึกปฏิบัติ หมายถึงการใช้ทักษะการคิดเพื่อค้นหาคำตอบในสถานการณ์ต่างๆโดยอาศัยประสบการณ์และการฝึกปฏิบัติจริง เพื่อให้สามารถเผชิญและเผชิญกับปัญหาและจัดการกับภาวะต่างๆได้อย่างเหมาะสมเป็นประโยชน์ต่อตนเองและส่วนรวม

ขอบเขตเนื้อหาของการเรียนรู้ที่พัฒนากระบวนการคิด การแก้ปัญหาจากประสบการณ์และการฝึกปฏิบัติ โดยการสังเกต การเปรียบเทียบตั้งคำถาม แปลความหมาย ตีความ ขยายความ อ้างอิง คาดคะเน การสรุป ความคิดสร้างสรรค์ และกระบวนการคิดวิเคราะห์

ประเด็นที่ 5 การเรียนรู้โดยผสมผสานความรู้ คุณธรรม ค่านิยมและคุณลักษณะอันพึงประสงค์หมายถึง การเรียนรู้ที่มุ่งให้มีความรู้ในศาสตร์ต่างๆ ควบคู่กับการพัฒนาด้านจิตใจ บุคลิกภาพ และลักษณะนิสัย

ขอบเขตเนื้อหา คือ ความรู้ในศาสตร์ต่างๆ เช่น วิทยาศาสตร์ ตลอดจนการเรียนรู้เกี่ยวกับมารยาท วิธีปฏิบัติตนทางกาย วาจา ใจ ความมีสติสัมปชัญญะ การมีคุณธรรมสำคัญ ความรักในเพื่อนมนุษย์ ธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การพัฒนาจิตใจ บุคลิกภาพและลักษณะนิสัย

กลยุทธ์และเครื่องมือการเรียนรู้ เช่น การบูรณาการ การฝึกปฏิบัติจริง การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม

ประเด็นที่ 6 การเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาประชาธิปไตย หมายถึง การเรียนรู้ในเรื่องสิทธิเสรีภาพ ความเสมอภาคและการปฏิบัติหน้าที่ของตน การเคารพในสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น โดยคำนึงถึงความคิดเห็นและผลประโยชน์ของส่วนรวมเป็นหลัก

ขอบเขตเนื้อหา คือ ความรู้ความเข้าใจ ความศรัทธาในการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข ความรักและหวงแหนสิทธิเสรีภาพของตน การเคารพในสิทธิเสรีภาพของผู้อื่น ความเป็นพลเมืองดี การรักษาประโยชน์ส่วนรวม

กลยุทธ์และเครื่องมือการเรียนรู้ เช่น การฝึกปฏิบัติจริง การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม การฝึกกระบวนการคิดวิเคราะห์ การเรียนจากสถานการณ์จำลอง (Simulation)

ประเด็นที่ 7 การเรียนรู้เรื่องภูมิปัญญาและศิลปวัฒนธรรม หมายถึง การเรียนรู้เพื่อให้เกิดความรู้ ความเข้าใจและความตระหนักในคุณค่าของความรู้ต่างๆ ที่ได้คิดค้นและสั่งสมประสบการณ์โดยภูมิปัญญาไทย ตลอดจนมีความรัก ชื่นชมและหวงแหนในคุณค่าของศิลปวัฒนธรรมไทย สามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตและสืบสานให้ยั่งยืน ตลอดจนเชื่อมโยงสู่สากล

ขอบเขตเนื้อหา เกี่ยวข้องกับศาสตร์สาขาต่างๆ ได้แก่ เกษตรกรรม อุตสาหกรรม และหัตถกรรม แพทย์แผนโบราณ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม ธุรกิจชุมชน สวัสดิการ ศิลปกรรม การจัดการองค์กร ภาษาและวรรณกรรม ศาสนาและประเพณี การศึกษา กีฬาและนันทนาการ

กลยุทธ์และเครื่องมือการเรียนรู้ เช่น การเรียนรู้จากครอบครัว ชุมชน ท้องถิ่น ภูมิปัญญาและปราชญ์ชาวบ้าน การเรียนรู้โดยการปฏิบัติจริง การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม กระบวนการคิดวิเคราะห์

ประเด็นที่ 8 การวิจัยเพื่อพัฒนาระบบการเรียนรู้ หมายถึง การศึกษารวบรวมข้อมูลเพื่อนำมาวิเคราะห์ สังเคราะห์ สรุปผล เพื่อแก้ไขปัญหาและพัฒนาระบบการเรียนรู้ของสถานศึกษา

ขอบเขตเนื้อหา เกี่ยวข้องกับระเบียบวิธีวิจัยแบบต่างๆ การมีส่วนร่วมของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

กลยุทธ์และเครื่องมือการวิจัยในสถานศึกษา เช่น ระบบบริหารของสถานศึกษา องค์ความรู้เรื่องการบริหารของผู้บริหารและครูอาจารย์ การสร้างแรงจูงใจ การจัดงบประมาณ สนับสนุนการประเมินคุณภาพ

ประเด็นที่ 9 การเรียนรู้โดยความร่วมมือของครอบครัวและชุมชน หมายถึง การที่ครอบครัว ชุมชน และสถานศึกษามีบทบาทร่วมกันในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้กับผู้เรียน เพื่อให้เรียนรู้ได้อย่างเต็มตามศักยภาพ

ขอบเขตเนื้อหา เกี่ยวข้องกับบทบาทของครอบครัวและชุมชนในการร่วมจัดทำหลักสูตร การสนับสนุนทรัพยากรทางการศึกษา การประเมินคุณภาพทางการศึกษา

กลยุทธ์และเครื่องมือสำคัญที่ทำให้สถานศึกษาได้รับความร่วมมือจากชุมชน เช่น เทคนิคการบริหารอย่างมีส่วนร่วม การกระจายอำนาจความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน

ประเด็นที่ 10 การประเมินผลผู้เรียน หมายถึง กระบวนการพิจารณาตัดสินคุณภาพ คุณลักษณะและพฤติกรรมของผู้เรียนว่าเป็นไปตามจุดประสงค์การเรียนรู้หรือไม่ อย่างไร ขอบเขตเนื้อหา เกี่ยวข้องกับวิธีประเมินผล เครื่องมือในการประเมินผล องค์ความรู้ในการประเมินผล การมีส่วนร่วมในการประเมินผลของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง

กลยุทธ์และเครื่องมือสำคัญในการประเมินผลการเรียนรู้ เช่น การประเมินผลตามสภาพจริง แฟ้มสะสมงาน การสังเกต การสัมภาษณ์ การจัดนิทรรศการแสดงผลงาน

สรุปจากสาระสำคัญทั้ง 10 ประเด็นนี้สามารถเชื่อมโยงกันในการสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ให้กับผู้เรียน ซึ่งครู อาจารย์ สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้เหมาะสม สอดคล้องกับสภาพของผู้เรียนและชุมชนท้องถิ่นได้ ซึ่งจะเป็นไปตามหลักการในแนวการจัดการศึกษาของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ที่เน้นการบูรณาการความรู้ คุณธรรม และกระบวนการเรียนรู้ ตามความเหมาะสมของแต่ละระดับการศึกษา ช่วยให้ ครู อาจารย์ ได้มองเห็นแนวทางในการจัดกระบวนการเรียนรู้ เข้าใจในขอบเขตเนื้อหาสำคัญของแต่ละประเด็น ตลอดจนมีตัวอย่างกลยุทธ์และเครื่องมือที่จะช่วยให้สามารถจัดกระบวนการเรียนรู้ในแต่ละประเด็นได้ประสบผลสำเร็จและมีประสิทธิภาพ

3. แนวทางพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน

3.1 ทฤษฎีและแนวคิดหลักการเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้

กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในการจัดการเรียนการสอนตามหลักจิตวิทยาการศึกษา ขึ้นอยู่กับองค์ประกอบ 3 ประการคือ รูปแบบการสอน วิธีสอน และวิธีเรียน ดังนั้นในการที่จะพัฒนาให้ผู้เรียนเกิดกระบวนการเรียนที่ยั่งยืน จึงจำเป็นต้องทำความเข้าใจและพัฒนาองค์ประกอบทั้ง 3 ประการให้มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลก่อน ดังนี้ (กรมวิชาการ, 2543:22-28)

ความหมายรูปแบบการสอน

รูปแบบการสอน (Models of Teaching) หมายถึงแบบแผนการจัดการเรียนการสอนที่หลากหลายและแตกต่างกันตามสภาพแวดล้อมและศักยภาพของผู้เรียน

รูปแบบการสอนเป็นโครงสร้างที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบต่างๆจากสภาพแวดล้อมในการเรียนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ตามที่ ละเอียด รักรัษเฝ้า (ศิริยุภา พูลสุวรรณ, มปป. : 10-11 อ้างอิงจาก ละเอียดรักรัษเฝ้า, 2528) ได้รวบรวมและจัดกลุ่มรูปแบบการสอนตามแนวคิดของนักการศึกษาเป็น 4 แนวคิดซึ่งแต่ละแนวคิดได้มีการจัดรูปแบบการสอนไว้ดังนี้

แนวคิดที่ 1 แนวคิดของ นัทฮาล และสน็อค (Nuthall and Snook, 1937) ได้จัดรูปแบบการสอนเป็น 3 กลุ่ม ดังนี้

กลุ่มที่ 1 รูปแบบการสอนแบบควบคุมพฤติกรรม(Behavioral – Control Model) โดยนำเอาจิตวิทยาทางพฤติกรรมศาสตร์ ในเรื่องของการกระตุ้นและการตอบสนอง (Stimulus-Response) มาใช้ในห้องเรียน

กลุ่มที่ 2 รูปแบบการสอนแบบการเรียนรู้ด้วยการแสวงหา (Discovery-Learning Model) โดยนำจิตวิทยาเกี่ยวกับความคิด (Cognitive Psychology) มาใช้ในห้องเรียน เน้นให้ผู้เรียนทำกิจกรรมเพื่อค้นหาคำตอบด้วยตนเอง เน้นการพัฒนาการและความคิดสร้างสรรค์

กลุ่มที่ 3 รูปแบบการสอนแบบหาเหตุผล (The Rational Model) เน้นการสอนที่ต้องมีความสัมพันธ์กับความมีเหตุผล มีการโต้แย้งให้เหตุผล

แนวคิดที่ 2 แนวคิดของ โรเซนไชน์ (Rosenshine, 1977) ได้จัดรูปแบบการสอนเป็น 2 กลุ่มคือ กลุ่มพฤติกรรมวิเคราะห์ (Behavior – Analytic) และกลุ่มสืบค้นโดยผู้เรียน (Inquiry – Oriented) ซึ่งรูปแบบทั้งสองกลุ่มนี้ คล้ายกับสองกลุ่มแรกของแนวคิดที่ 1

แนวคิดที่ 3 แนวคิดของ เซย์เลอร์ และคณะ (Saylor and Others, 1981) ได้จัดรูปแบบการสอนเป็น 5 กลุ่มตามจุดมุ่งหมายของการสอนคือ

1. กลุ่มที่เน้นเนื้อหา/สาขาวิชา (Subject Matter/Disciplines) เน้นการให้เนื้อหาวิชา เช่น วิชาเคมี

2. กลุ่มที่เกี่ยวกับสมรรถภาพ/เทคนิควิธีการ (Competency/Technology) เน้นที่การวางแผนการสอน เช่นบทเรียนโมดูล

3. กลุ่มที่เกี่ยวกับคุณลักษณะ และกระบวนการที่ทำให้เกิดคุณลักษณะ (Human Traits/Processes) เช่น การสอนค่านิยม

4. กลุ่มที่เกี่ยวกับหน้าที่ทางสังคม/กิจกรรม (Social Functions/Activities) เน้นกิจกรรมในชุมชน

5. กลุ่มที่เกี่ยวกับความสนใจและความต้องการ/กิจกรรม (Interests & Needs/Activities) เน้นการเรียนรู้อิสระของแต่ละบุคคล เช่นการวาดรูป

แนวคิดที่ 4 แนวคิดของ จอยซ์ และเวล (Joyce and Weil, 1972) ได้จัดรูปแบบการสอนโดยเน้นตัวผู้เรียนและสิ่งแวดล้อมของผู้เรียน ตามที่จันทน์ อินทสุต (ศิริยุภา พูลสุวรรณ, มปป. : 11-13) ได้สรุปองค์ประกอบของรูปแบบการสอนตามแนวคิดของ จอยซ์และเวล เป็น 4 กลุ่มได้แก่

1.Syntax คือลำดับขั้นการสอนซึ่งผู้ใช้รูปแบบการสอนจะต้องสอนตามลำดับขั้น

2. Social System คือ บทบาทและความสัมพันธ์ระหว่างครูและผู้เรียน

3. Principles of Reaction คือ ปฏิกริยาของครูที่มีต่อพฤติกรรมของผู้เรียน

4. Support System คือ สิ่งที่ช่วยในการสอน เช่น อุปกรณ์การสอน การศึกษานอกสถานที่ โดย จอยซ์และเวล ได้รวบรวมรูปแบบการสอนตามแนวคิดนี้ไว้ 20 รูปแบบ โดยแบ่งเป็น 4 กลุ่มดังนี้

1. รูปแบบที่เน้นกระบวนการเพื่อให้เกิดการคิด (Information Processing Source) กลุ่มนี้จะเน้นกระบวนการการเรียนรู้เพื่อให้เกิดพฤติกรรมความคิด ทั้งความคิดรวบยอด ความคิดแบบ สืบสวนสอบสวน และความคิดอย่างมีเหตุผล แบ่งเป็น 7 รูปแบบ ดังนี้

1.1 Concept Attainment Model ฝึกวิธีรวบรวมความรู้เป็นความคิดรวบยอด นักทฤษฎีคือ เจอร์โรม บรูเนอร์ (Jerome Bruner)

1.2 Inductive Thinking Model ฝึกรวบรวมและจัดระบบข้อมูลการหาความสัมพันธ์ของข้อมูล นักทฤษฎีคือ ฮิลดา ทาบา (Hilda Taba)

1.3 Inquiry Training Model ฝึกความเข้าใจในเหตุผล ความสามารถในการค้นคว้าหาข้อมูล สร้างสมมติฐาน พิสูจน์สมมติฐาน แล้วจึงสร้างคำอธิบายหรือกฎ นักทฤษฎีคือ ริชาร์ด ซุกแมน (Richard Suchman)

1.4 Advance Organizer Model ฝึกการสร้างความรู้ความเข้าใจในความรู้ใหม่ โดยมองเห็นความสัมพันธ์ของความรู้ต่างๆ เป็นภาพรวม นักทฤษฎีคือ เดวิด ออซูเบล (David Ausubel)

1.5 Memory Model ฝึกเทคนิคในการจำข้อมูล นักทฤษฎีคือ เฮอรัว โลเรนและเจอรี่ ลูคัส (Herry Lorayne and Jerry Lucas)

1.6 Developing Intellect Model ฝึกพัฒนาการทางสติปัญญา นักทฤษฎีคือ จิน เพียเจต์ (Jean Piaget)

1.7 Scientific Inquiry Model ฝึกวิธีแก้ปัญหาแบบวิทยาศาสตร์ นักทฤษฎีคือ โจเซฟ ชวาบ (Joseph J. Schwab)

2. รูปแบบที่มาจากปฏิสัมพันธ์ (Social Interaction Source) เป็นรูปแบบที่เน้นการพัฒนาบุคลิกภาพ การเรียนรู้ร่วมกัน และความสัมพันธ์ในสังคมเพื่อให้สามารถอยู่ร่วมกันในสังคม ประกอบด้วย 5 รูปแบบดังนี้

2.1 Group Investigation ฝึกการทำงานร่วมกันแบบประชาธิปไตยฝึกวิธีค้นหาความรู้ด้วยตนเอง นักทฤษฎีคือ จอห์น ดิวอี้ (John Dewy) และเฮอเบิร์ท เทลีน (Herbert Thelene)

2.2 Role Playing Model ฝึกการศึกษาพฤติกรรมและค่านิยมต่างๆในสังคม นักทฤษฎีคือ แฟนนี และจอร์จ แชฟเฟิล (Fannie and George Shafteel)

2.3 Jurisprudential Inquiry Model ฝึกการตัดสินใจในเรื่องที่เป็นปัญหาของสังคม นักทฤษฎีคือ เจมส์ शेเวอร์ และดอนัลด์ โอลิเวอร์ (James Shaver and Donald Oliver)

2.4 Laboratory Training Model ฝึกการมีปฏิสัมพันธ์ในการทำงานร่วมกัน นักทฤษฎีคือ เบนนี กิบป์ และเบรดฟอร์ด (Benne Gibb and Bredford)

2.5 Socail Science Inquiry Model ฝึกความเข้าใจในเหตุและผล ความสามารถในการค้นคว้าหาข้อมูลทางสังคมศาสตร์ นักทฤษฎีคือ ไบรอน มาแซลย์ และเบนจามิน คอกซ์ (Byron Massiales and Benjamin Cox)

3. รูปแบบที่เน้นตัวบุคคล (Personal Source) เน้นพัฒนาการของบุคลิกภาพของบุคคลเพื่อให้เข้าใจตนเอง รับผิดชอบตนเอง ตระหนักในตนเอง เพื่อให้คุณภาพชีวิตของตนดีขึ้น ประกอบด้วย 4 รูปแบบดังนี้

3.1 Nondirective Teaching Model ฝึกการเรียนรู้ด้วยตนเอง โดยมีครูทำหน้าที่เสมือนผู้แนะแนว นักทฤษฎีคือ คาร์ล โรเจอร์ (Carl Rogers)

3.2 Synectics Model ฝึกทักษะความคิดสร้างสรรค์และคิดร่วมกันในกลุ่ม เหมาะสำหรับกิจกรรมแก้ปัญหาและการเขียน นักทฤษฎีคือ วิลเลียม กอร์ดอน (William Gordon)

3.3 Awareness Training Model ฝึกความสนใจในตัวเอง ให้นักเรียนเข้าใจพฤติกรรมของตนเองและเข้าใจผู้อื่นมากขึ้น นักทฤษฎีคือ จอร์จ บราวน์ (George Brown)

3.4 Classroom Meeting Model ฝึกความรับผิดชอบต่อในการเรียน และการเคารพสิทธิซึ่งกันและกันในห้องเรียน ครูและผู้เรียนช่วยกันสร้างกฎเกณฑ์ต่างๆเพื่อฝึกทักษะในการพัฒนาสังคม นักทฤษฎีคือ วิลเลียม กลาสเซอร์ (William Glasser)

4. รูปแบบจากแนวความคิดการปรับพฤติกรรม (Behavior Modification as a Source) เป็นรูปแบบที่สนใจการปรับพฤติกรรมของคนภายใต้เงื่อนไขและสิ่งแวดล้อม โดยเน้น ปฏิบัติได้ ตอบ หรือผลสะท้อนกลับ (Feedback) ในแง่ที่ว่า พฤติกรรมของคนย่อมถูกแก้ไขให้ดีขึ้นเมื่อผลสะท้อนกลับ ประกอบด้วย 4 รูปแบบดังนี้

4.1 Mastery Learning Direct Instruction ฝึกการเรียนรู้เป็นรายบุคคล อย่างมีระบบ นักทฤษฎีคือ บลูม (Bloom) เบคเกอร์ (Becker) และกลาสเซอร์ (Glasser)

4.2 Self-Control Model ใช้สิ่งเร้าและการตอบสนองในการปรับพฤติกรรม ของตนเอง นักทฤษฎีคือ สกินเนอร์ (Skinner)

4.3 Training for Skill and Concept Development ใช้การจำลองของจริง เพื่อฝึกทักษะ โดยผู้เรียนจะได้ผลสะท้อนกลับทันที จนกว่าจะเกิดทักษะในเรื่องนั้นๆ

4.4 Assertive Training Model ฝึกวิธีที่จะทำงานให้สำเร็จตามจุดมุ่งหมาย นักทฤษฎีคือ อัลเบอร์ตี และเอมมอนส์ (Alberti and Emmons)

จากทฤษฎีหลักการเกี่ยวกับกระบวนการเรียนรู้และรูปแบบการสอนที่ดังกล่าวสรุปได้ว่า รูปแบบการสอน หมายถึง สภาพหรือลักษณะ แบบแผน ของการจัดการเรียนการสอน โดยอาศัยหลัก ปรัชญา ทฤษฎี หลักการ แนวคิด หรือความเชื่อ ตลอดจนวิธีการสอน เทคนิควิธี

การต่างๆ ผ่านกระบวนการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลที่หลากหลาย อย่างเป็นระบบ เพื่อให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จนบรรลุวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้

3.2 วิธีการสอน

การเรียนการสอนมีองค์ประกอบที่สำคัญหลายประการ ได้แก่ ครู ผู้เรียน เนื้อหา เป้าหมายของการเรียนการสอนสื่ออุปกรณ์ สิ่งแวดล้อม แต่ละองค์ประกอบต่างมีบทบาทเกื้อหนุนกัน ในการจัดการเรียนการสอน ถ้าครูใช้วิธีการสอนที่เหมาะสมกับวิธีการเรียนของผู้เรียนแล้วจะทำให้การเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ ในส่วนของทฤษฎีและรูปแบบการสอนนักการศึกษาได้พัฒนาขึ้นโดยอาศัยการผสมผสานความรู้จากศาสตร์ต่างๆมาเป็นพื้นฐาน หรืออาจกล่าวสรุปได้ว่ารูปแบบการเรียนการสอนมีฐานพัฒนา 3 ฐาน คือ ฐานด้านจิตวิทยา ฐานด้านปรัชญา และฐานด้านศาสนา ดังนี้ (กรมวิชาการ. 2542 :19-22)

1.ฐานด้านจิตวิทยา แนวคิดในการจัดการเรียนการสอนเกิดขึ้นจากความรู้ ความคิด ดังนี้คือ

1.1 วิเคราะห์แยกย่อยตัวผู้เรียนออกเป็นส่วนย่อย เช่นขั้นตอนการพัฒนาตามระดับอายุ ดังตัวอย่างของ เพียเจต์ (Piaget) ที่แบ่งกระบวนการพัฒนาสติปัญญาเพื่อการเรียนรู้ของเด็กออกเป็น 4 ระยะ ตามระดับอายุคือ ระยะใช้ประสาทสัมผัส (Sensory-motor Stage) อายุระหว่างแรกเกิดถึง 2 ปี ระยะควบคุมอวัยวะต่างๆ (Preoperational Stage) อายุ 2-7 ปี เป็นขั้นของการพัฒนาด้านสติและการทำงานของอวัยวะในร่างกาย เช่นการใช้มือทำงาน การเล่นกีฬา เป็นต้น ระยะคิดอย่างเป็นรูปธรรม (Concrete-operational Stage) ช่วงอายุ 7-11 ปี เป็นช่วงที่เด็กมีพัฒนาการทางสมองมากขึ้น จนสามารถจำแนกสิ่งต่างๆ ที่เป็นรูปธรรมได้และสุดท้ายคือระยะคิดอย่างเป็นนามธรรม (Formal-operational Stage) ช่วงอายุ 11-15 ปี เป็นขั้นที่คิดซับซ้อนขึ้น รู้จักแก้ปัญหาอย่างเป็นขั้นตอนและมีจินตนาการเกี่ยวกับสิ่งที่เรียนได้กว้างขวางขึ้น

1.2 การเรียนรู้เป็นกระบวนการของการตอบสนองต่อสิ่งเร้า เช่นแนวคิดของธอร์นไดค์ (Thorndike) เชื่อว่าการเรียนจะเกิดขึ้นเมื่อมีสิ่งเร้ามาเร้าและผู้เรียนจะเลือกตอบสนองจนได้ผลจนเป็นที่พอใจของผู้เรียน การตอบสนองใดไม่พอใจก็ถูกตัดทิ้งไป แนวคิดนี้มีอิทธิพลต่อการจัดการเรียนการสอนมากตั้งแต่ไทยได้รับแนวคิดทางการศึกษามาจากสหรัฐอเมริกา

1.3 การเรียนรู้มีรูปแบบที่ถูกจำแนกได้อย่างแน่นอน เช่นแนวคิดของ บลูม (Bloom) ซึ่งแยกผลทางการศึกษาออกเป็น 3 ด้าน คือ ด้านพุทธิปัญญา (Cognitive Domain) ด้านเจตคติ (Affective Domain) และด้านทักษะ (Psychomotor Domain) โดยในส่วนของพุทธิปัญญายังจำแนกเป็นการเรียนรู้ 5 ขั้นตอนคือ ขั้นความรู้หรือข้อเท็จจริง ขั้นความเข้าใจ ขั้นวิเคราะห์ ขั้นสังเคราะห์ และขั้นประเมิน เป็นต้น

2. **ฐานคิดจากปรัชญา** เป็นคำอธิบายถึงความจริงเกี่ยวกับโลก มนุษย์ ความรู้ ความดีโดยรวมๆ บนพื้นฐานความเชื่อของแต่ละคนแต่ละลัทธิ ความคิดทางการศึกษาและความคิดทางเกี่ยวกับวิธีสอนจำนวนมากได้รับอิทธิพลมาจากความคิดทางปรัชญา เพราะจะจัดการศึกษาอย่างไรย่อมขึ้นอยู่กับว่ามีความเชื่อเรื่องความจริง ความรู้ ความดีอย่างไร เช่น ถ้าเชื่อว่าความรู้เป็นสิ่งที่มียู่แล้วในธรรมชาติ มนุษย์ไม่ได้เป็นผู้สร้างความรู้ มนุษย์เพียงแค่เรียนรู้เพื่อให้เข้าใจถึงความจริงนั้นด้วย วิธีการที่ถูกต้อง การเรียนรู้ย่อมอาศัยผู้รู้เป็นผู้บอก เป็นผู้ชี้ทางให้ แต่ถ้าเชื่อว่าความรู้เป็นสิ่งที่เกิดอยู่ในตัวผู้เรียนรู้ การเรียนรู้เป็นเรื่องเฉพาะตัว สามารถแปรเปลี่ยนได้ตามความถนัด ความสนใจ การเรียนรู้ก็ไม่ต้องอาศัยคนอื่นมากนัก เพราะไม่มีผู้รู้อย่างแท้จริงว่า ผู้เรียนแต่ละคนกำลังเรียนรู้อะไร และต้องการเรียนรู้อะไร

2.1 **แนวการศึกษาแบบเสรีของปรัชญา** อุดมคติภวนิยม (Existentialism) ซึ่งเชื่อว่าการศึกษาคควรเป็นไปเพื่อทำให้ผู้เรียนเข้าใจความจริงของตัวเองว่าคือใคร มีความรู้สึก มีความสนใจและมีเป้าหมายที่แท้จริงอย่างไร ไม่ควรมีการเรียนการสอนที่มีเจตนาให้นักเรียนเป็นเครื่องมือของการรักษาวรรณธรรมหรือสังคม ตามที่ผู้ใหญ่ต้องการ

2.2 **แนวการเรียนรู้แบบ** คอนสตรัคติวิสต์ (Constructivism) ที่เชื่อว่า การเรียนรู้เป็นกระบวนการที่เกิดขึ้นในตัวผู้เรียนเอง ผู้เรียนเป็นผู้ให้ความหมาย และสร้างความรู้ขึ้นจากสิ่งที่ได้พบเห็น ผสมกับความรู้อันมีอยู่เดิมเป็นต้น

3. **ฐานจากพระพุทธศาสนา** หลักธรรมคำสอนของศาสนา คือขุมทรัพย์ทางปรัชญาที่สำคัญอย่างยิ่ง โดยเจตนาหลักธรรมคำสอนทางศาสนาเป็นการยกระดับจิตใจของคนให้เข้าถึงความมีปัญญา รู้เท่าทันความเป็นไปของโลก สังคม และสภาวะที่เกิดขึ้นกับตัวเราเอง นักการศึกษาจึงได้นำหลักธรรมทางศาสนามาประยุกต์ใช้เป็นวิธีการเรียนการสอน ดังเช่น

3.1 **ศาสตราจารย์ ดร.สาโรช บัวศรี** มีความเห็นว่าเป้าหมายของการศึกษา คือ การพัฒนาขั้น 5 (ได้แก่ ร่างกาย ความรู้สึก ความจำได้หมายรู้ ทศนคติและความรู้) เพื่อละอกุศลมูล คือ โลภะ โทสะ โมหะ โดยเสนอให้นำเอาหลักอริยสัจ 4 ประยุกต์เข้ากับกระบวนการแก้ปัญหาทางวิทยาศาสตร์มาใช้ในการเรียนการสอน โดยขั้นทุกข์ หมายถึง ขั้นกำหนดปัญหา ขั้นสมุทัย หมายถึง ขั้นตั้งสมมติฐาน ขั้นนิโรธ หมายถึง ขั้นทดลองและเก็บข้อมูล ขั้นมรรค หมายถึง วิเคราะห์และสรุปผลเพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหา

3.2 **พระธรรมปิฎก** ได้เสนอความคิดในการเรียนการสอนว่าเป้าหมายที่แท้จริงของการศึกษา คือ การพัฒนาปัญญา เพื่อให้เกิด สัมมาทิฐิ คือมีความรู้ ความเข้าใจ ความคิดเห็น ค่านิยมที่ถูกต้องดีงาม เกื้อกูลแก่ชีวิตและครอบครัว ปัจจัยที่ทำให้เกิดสัมมาทิฐิมี 2 ประเภท คือ ปัจจัยภายนอก (ปรโตโฆสะ) ได้แก่สิ่งแวดล้อมต่างๆทั้งส่วนที่เป็นอุปกรณ์ สิ่งของ และบุคคลซึ่งต้องเป็นบุคคลที่เป็น กัลยาณมิตร ได้แก่ พ่อแม่ ครูและเพื่อน เป็นต้น และปัจจัยภายใน

ในตัวบุคคล เรียกว่า (โยนิโสมนสิการ) ได้แก่ การคิดแบบสืบสาวหาเหตุปัจจัย วิธีคิดแบบแยกองค์ประกอบ วิธีคิดแบบสามัญลักษณ์ เป็นต้น

องค์ประกอบของทฤษฎีการสอน

ทฤษฎีการสอนมีองค์ประกอบหลัก 3 ประการคือ วิธีการ (Methods) หรือการกระทำ (Actions) เงื่อนไข (Conditions) และผลผลิต (Outcomes) หรือเป้าประสงค์ (Goals) รูปแบบการสอนควรจะประมวลรายละเอียดมากที่สุดเท่าที่จะเป็นไปได้ จะต้องมีตัวแปรด้านวิธีการสอนทุกรูปแบบที่มีอิทธิพลต่อผลผลิต (วารินทร์ รัตมีพรหม. 2533:128-130)

ไรเกอร์และเมอร์ริล (Reigeluth and Merrill. 1979) ได้ขยายกรอบการสอนและผลผลิตการสอนเพื่อระบุตัวแปรต้น วิธีการที่สำคัญควรรวมอยู่ในทฤษฎีการสอนประกอบด้วยองค์ประกอบ 3 ประการคือ วิธีการ (Methods) ผลผลิตของการสอน (Outcomes) และ เงื่อนไข (Conditions) ดังนี้

1. วิธีการสอน แยกเป็น 3 ประเภทคือ กลยุทธ์การจัดระเบียบ (Organizational Strategies) กลยุทธ์การถ่ายทอด (Delivery Strategies) และกลยุทธ์การจัดการ (Management Strategies)

1.1 กลยุทธ์การจัดระเบียบ เป็นการจัดระเบียบเนื้อหาความรู้ที่ถูกเลือกสรรเพื่อนำมาสอนซึ่งรวมถึงตัวอย่างสื่อการสอน ลำดับเนื้อหาและรูปแบบของเนื้อหา กลยุทธ์ในการจัดระเบียบยังแยกออกเป็นระดับจุลภาค เช่นมโนทัศน์เดี่ยว หรือหลักการเดี่ยว ซึ่งหมายถึงการให้ความหมาย ตัวอย่างการฝึกปฏิบัติและการนำเสนอแบบต่างๆ ส่วนระดับมหภาค เป็นการสอนที่มีมากกว่าหนึ่งแนวคิด เช่น การสอนด้านการจัดลำดับการสังเคราะห์ การสรุปเนื้อหา

1.2 กลยุทธ์ในการถ่ายทอด เป็นวิธีการถ่ายทอดการสอนไปสู่ผู้เรียนและผู้รับ การตอบสนองของผู้เรียน รวมทั้งสื่อการสอน ตัวครูผู้สอน และตำราเรียนก็ถือว่าเป็นส่วนสำคัญของกลยุทธ์ถ่ายทอดนี้ด้วย

1.3 กลยุทธ์การจัดการ เป็นวิธีการตัดสินใจเกี่ยวกับการใช้กลยุทธ์การจัดระเบียบและกลยุทธ์ในการถ่ายทอดแบบใด เมื่อใดในกระบวนการสอน ซึ่งรวมไปถึงจะใช้วิธีการสอนรายบุคคลอย่างไร และจะใช้แหล่งทรัพยากรการสอนเมื่อใด

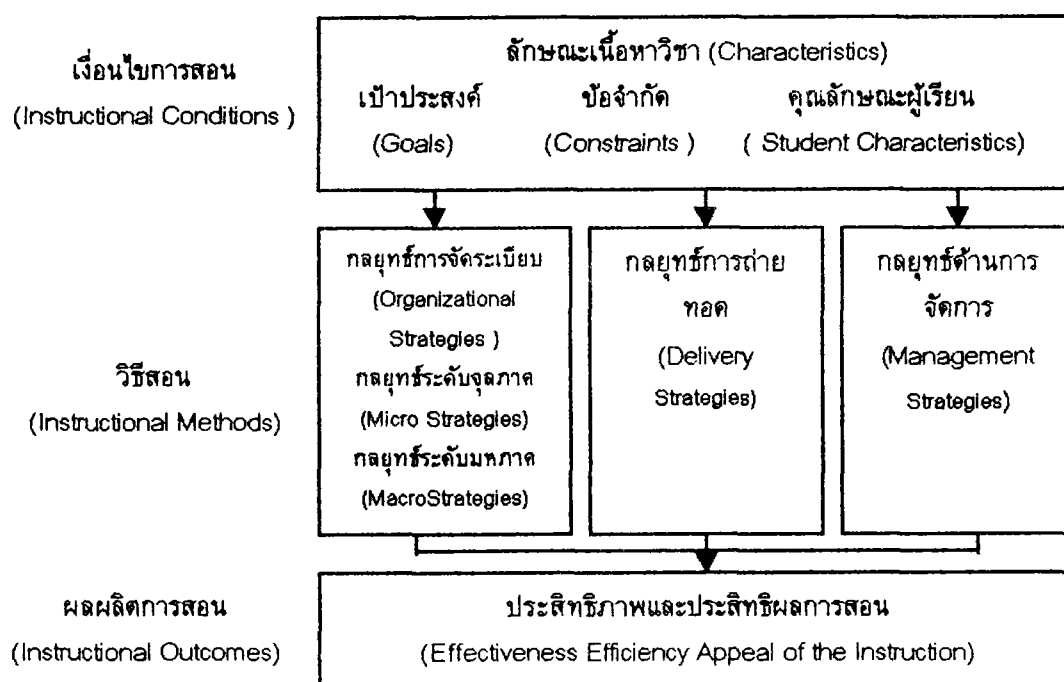
2. ผลผลิตการสอน ผลผลิตการสอนในที่นี้แยกออกได้ 3 ประเภทคือ

2.1 ผลผลิตด้านประสิทธิภาพของการสอน โดยวัดจากระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของผู้เรียนในเรื่องต่างๆ เช่น ในเรื่องทั่วไปจะมีความสามารถในการแก้ปัญหา ความสามารถในการค้นพบความสัมพันธ์ในเรื่องที่เรียน ความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผลพอเพียง และในเรื่องเกี่ยวกับเนื้อหาเฉพาะที่เรียน ก็จะสามารถในการระลึกถึงข้อเท็จจริง ความสามารถในการจัดลำดับตัวอย่างมโนทัศน์ ความสามารถในการกำหนดกระบวนการได้

2.2 ผลผลิตด้านประสิทธิภาพของการสอน ซึ่งวัดได้จากประสิทธิผลด้านเวลาเรียนของผู้เรียน ด้านค่าใช้จ่ายในการสอน เช่น เวลาของครูผู้สอน ค่าใช้จ่ายในการออกแบบและพัฒนาระบบการสอน เป็นต้น

2.3 ด้านความประทับใจในการสอน ซึ่งวัดได้จากแนวโน้มที่ผู้เรียนมีความต้องการจะเรียนเรื่องนั้นต่อไปหรือไม่

3. เงื่อนไขของเวลา การที่จะระบุหรือจัดระดับวิธีการสอนและผลผลิตของการสอนให้แม่นยำและเหมาะสมนั้น เป็นเรื่องสำคัญที่ทฤษฎีและรูปแบบการสอน จะต้องระบุเงื่อนไขของการสอนที่กลุ่มผู้เรียนที่วิธีการสอนนั้นจะถูกนำมาใช้ เช่น องค์ประกอบของวิธีการสอนหนึ่งจะเหมาะสมกับกับผู้เรียนที่มีแรงจูงใจต่ำแต่อาจไม่เหมาะสมต่อผู้เรียนที่มีแรงจูงใจสูง เพราะอาจเป็นการให้ผลในทางลบไป ดังภาพประกอบ 2

ภาพประกอบ 2 รูปแบบและทฤษฎีการสอน Reigeluth and Merrill

สรุปแนวคิดองค์ประกอบรูปแบบและทฤษฎีเกี่ยวกับวิธีการสอน ซึ่งมี ครู ผู้เรียน เนื้อหา เป้าหมายสื่ออุปกรณ์ และสิ่งแวดล้อม เป็นองค์ประกอบสำคัญแต่ละองค์ประกอบต่างมีบทบาทเกี่ยวพันกัน เพื่อให้ผู้เรียนบรรลุจุดมุ่งหมายการเรียนรู้ การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนจะใช้ฐานความคิด 3 ฐานคือ ฐานคิดด้านจิตวิทยา ที่เน้น การวิเคราะห์ผู้เรียน กระบวนการเรียนรู้ รูปแบบการเรียนรู้ ฐานคิดจากปรัชญา ที่เน้นการอธิบายความรู้ความจริง การเรียนรู้ตามความถนัด

ความสนใจ กระบวนการเรียนรู้ที่เกิดขึ้นในตัวผู้เรียน และฐานคิดจากพระพุทธศาสนา โดยนำหลักธรรมทางศาสนามาประยุกต์ใช้พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนที่เหมาะสมต่อไป

3.3 วิธีการเรียน

แนวคิดเรื่องผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของการเรียนรู้มีรากฐานมาจากปรัชญาการศึกษาแนว พิพัฒนาการนิยม (Progressivism) ซึ่งมีความเชื่อโดยรวมว่าความจริงเป็นสิ่งที่เปลี่ยนแปลงได้ ไม่ใช่สิ่งที่แน่นอนตายตัวหรือมีรูปแบบเดียว ความจริงที่ค้นพบโดยคนหนึ่งไม่จำเป็นต้องเหมือนกับที่ค้นพบโดยคนอื่นอีกคนหนึ่งแม้คนทั้งสองกำลังศึกษาเรื่องเดียวกัน ดังนั้นจึงไม่ใช่เป็นปัญหาถ้าผู้เรียนจะต้องเป็นผู้นำความรู้ที่ได้จากการเรียนไปใช้ประโยชน์แตกต่างกันไป ตามความจำเป็นและความต้องการของผู้เรียนแต่ละคน กิจกรรมที่เกิดขึ้นในชั้นเรียนจึงควรเป็นกิจกรรมการเรียนรู้ของผู้เรียนไม่ใช่กิจกรรมการสอนที่กำหนดโดยครูแต่เพียงผู้เดียว แต่สิ่งที่ดีที่สุดควรจะต้องเกิดจากการกำหนดร่วมกันทั้งนักเรียนและครูบนพื้นฐานการเรียนรู้ตามสภาพความเป็นจริงของชีวิต

โดยธรรมชาติถ้ามนุษย์ถูกบังคับหรือถูกสั่งให้ทำกิจกรรมอันใดโดยตนเองไม่รู้ที่มาที่ไปของกิจกรรมนั้น เขาผู้นั้นย่อมไม่มีความสุขที่จะทำกิจกรรมนั้น จึงทำกิจกรรมอย่างเสียไม่ได้ ขาดความเอาใจใส่ ขาดการใช้ความคิด ใช้เหตุผล และถูกสั่งให้ทำหรือถูกบังคับให้รับฟังแต่เพียงอย่างเดียวเป็นระยะเวลานานก็จะขาดความสามารถที่จะคิดได้ด้วยตนเอง ขาดความสามารถและความมั่นใจที่จะทำกิจการงานของตน การเรียนรู้จะกลายเป็นการเรียนแบบท่องจำเพื่อนำไปตอบข้อสอบเท่านั้น

ศูนย์พัฒนาคุณภาพการเรียนการสอน ของสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ ได้พัฒนาตัวบ่งชี้ลักษณะการเรียนการสอน ที่เน้นนักเรียนเป็นศูนย์กลางไว้ทั้ง 2 ฝ่าย คือ ฝ่ายผู้เรียนและฝ่ายครูดังนี้

ตัวบ่งชี้การเรียนของนักเรียน

- 1.นักเรียนมีประสบการณ์ตรงสัมพันธ์กับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม
- 2.นักเรียนฝึกปฏิบัติจนค้นพบความถนัดและวิธีการของตนเอง
- 3.นักเรียนทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม
- 4.นักเรียนฝึกคิดอย่างหลากหลายและสร้างสรรค์จินตนาการตลอดจนได้แสดงออกอย่างชัดเจนและมีเหตุผล
- 5.นักเรียนได้รับการเสริมแรงให้ค้นหาคำตอบ แก้ปัญหาทั้งด้วยตนเองและร่วมด้วยช่วยกัน
- 6.นักเรียนได้ฝึกค้นรวบรวมข้อมูลและสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง
- 7.นักเรียนเลือกทำกิจกรรมตามความสามารถ ความถนัด และความสนใจของตนเองอย่างมีความสุข
- 8.นักเรียนฝึกตนเองให้มีวินัยและรับผิดชอบในการทำงาน

9.นักเรียนฝึกประเมิน ปรับปรุงตนเองและยอมรับผู้อื่นตลอดจนสนใจใฝ่หา
ความรู้อย่างต่อเนื่อง

ตัวบ่งชี้การสอนของครู

- 1.ครูเตรียมการสอนทั้งเนื้อหาและวิธีการ
- 2.ครูจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศที่ปลุกเร้า จูงใจและเสริมแรงให้นักเรียน
เกิดการเรียนรู้
- 3.ครูเอาใจใส่นักเรียนเป็นรายบุคคลและแสดงความเมตตาต่อนักเรียน
อย่างทั่วถึง
- 4.ครูจัดกิจกรรมและสถานการณ์ให้นักเรียนได้แสดงออกและคิดอย่างสร้าง
สรรค์
- 5.ครูส่งเสริมให้นักเรียนฝึกคิด ฝึกทำและฝึกปรับปรุงตนเอง
- 6.ครูส่งเสริมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม พร้อมทั้งสังเกตส่วนดีและ
ปรับปรุงส่วนด้อยของนักเรียน

- 7.ครูใช้สื่อการสอนเพื่อฝึกการคิด การแก้ปัญหา และการค้นพบความรู้
- 8.ครูใช้แหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายและเชื่อมโยงประสบการณ์กับชีวิตจริง
- 9.ครูฝึกฝนกิจกรรมรายสัปดาห์และวินัยตามวิถีวัฒนธรรมไทย
- 10.ครูสังเกตและประเมินพัฒนาการของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง

สรุปวิธีการเรียน กำหนดตัวบ่งชี้การเรียนของนักเรียนและการสอนของครูที่จำแนก
ให้เห็นพฤติกรรมการเรียนพฤติกรรมการสอนของครูนั้นมีลักษณะต่อเนื่องผสมผสานกลมกลืนกันซึ่ง
ไม่อาจจะแยกตามช่วงเวลาของการเรียนการสอนได้ แต่ตัวบ่งชี้อาจเกิดขึ้นได้ก่อนการเรียนการสอน
ระหว่างการเรียนการสอน และหลังการเรียนการสอน จึงใช้เป็นแนวทางในการวางแผนพัฒนารูป
แบบการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เพื่อให้ครูผู้สอนและผู้เรียนได้ร่วมกันจัดกิจ
กรรมการเรียนรู้ในบทบาทที่กำหนดตามสภาพจริง

3.4 การหาประสิทธิภาพสื่อการเรียนการสอน

ความหมายการหาประสิทธิภาพสื่อการเรียนการสอน

สื่อการเรียนการสอนมีความสำคัญต่อการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและ
กระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นอย่างยิ่ง ก่อนนำสื่อการเรียนการสอนไปใช้ต้องได้รับการตรวจ
สอบหรือรับประกันได้ว่ามีประสิทธิภาพมีความเหมาะสมกับผู้เรียนแต่ละระดับและสอดคล้องกับเนื้อ
หาวิชาที่เรียน การหาประสิทธิภาพสื่อการเรียนการสอนจึงมีความหมาย ดังนี้

เสาวณีย์ สิกขาบัณฑิต.(2528 :290) กล่าวถึง กระบวนการในการสร้างสื่อก่อนที่จะ
นำไปใช้ นั้นควรจะได้ทดลองแก้ไขปรับปรุงให้ได้มาตรฐานเสียก่อนเพื่อให้ทราบว่าสื่อชิ้นนั้นมีคุณ

ภาพเพียงใด มีสิ่งใดที่ยังบกพร่องอยู่ซึ่งการประเมินนี้ไม่ใช้การประเมินผู้เรียนแต่การประเมินผลสื่อ โดยการนำสื่อไปทดลองใช้กับคนหลายๆ คน หลายๆ กลุ่ม แล้วจึงเผยแพร่ นำออกไปใช้จริง ซึ่งสอดคล้องกับ นอกจากนี้ ไชยยศ เรืองสุวรรณ.(2533 : 127) ได้กล่าวถึงการหาประสิทธิภาพของสื่อว่าเป็นการประเมินหรือพิจารณาคุณค่าด้านต่างๆ ของสื่อต่างๆ เพื่อจะได้แก้ไขปรับปรุงให้ได้ผลตามจุดมุ่งหมาย ก่อนที่จะนำไปใช้ในกระบวนการเรียนการสอนและการเผยแพร่ต่อไป สำหรับ บุญชม ศรีสะอาด.(2533 : 23) ซึ่งได้ทำการศึกษาค้นคว้า วิเคราะห์ วิจัยเกี่ยวกับการหาประสิทธิภาพของสื่อและได้กล่าวถึงการหาประสิทธิภาพของสื่อการสอนว่าเป็นการประเมินผลสื่อการสอนว่าสื่อการสอนมีคุณภาพและมีค่าหรือไม่ตลอดจนสื่อที่นั้นอยู่ในระดับใด

ดังนั้นจึงสรุปความหมายการหาประสิทธิภาพสื่อการเรียนการสอนได้ว่า เป็นวิธีประเมินตรวจสอบคุณภาพหรือมาตรฐานของสื่อการเรียนการสอน โดยผ่านวิธีการตรวจสอบอย่างเป็นระบบ จากผู้เชี่ยวชาญ การทดลองใช้ การปรับปรุงแก้ไข ก่อนนำไปใช้จัดกิจกรรมการเรียนการสอน เพื่อเป็นหลักประกันได้ว่าเมื่อนำไปใช้แล้วจะได้ผลตามจุดมุ่งหมายการเรียนรู้

3.5 ความสำคัญของการหาประสิทธิภาพสื่อการเรียนการสอน

สื่อการเรียนการสอนมีความจำเป็นต่อการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน การหาประสิทธิภาพของสื่อการเรียนการสอนเพื่อให้ได้สื่อการเรียนการสอนที่มีคุณภาพจึงมีความสำคัญด้วยเหตุผลหลายประการ ดังนี้

ชัยยงค์ พรหมวงศ์. (2521:134) ได้ให้เหตุผลของการหาประสิทธิภาพสื่อการเรียนการสอนไว้ หลายประการ โดยสรุปดังนี้

1. สำหรับหน่วยงานผลิตสื่อการสอน การหาประสิทธิภาพเป็นการประกันคุณภาพของสื่อการสอนว่าอยู่ในระดับสูงเหมาะสมที่จะลงทุนผลิตออกมาเป็นจำนวนมาก ดังนั้น ถ้าไม่มีการหาประสิทธิภาพเสียก่อนแล้ว หากผลิตออกมาใช้ประโยชน์ไม่ได้ดีก็ต้องทำใหม่เป็นการสิ้นเปลืองเวลา แรงงาน และเงินทอง ตลอดจนไม่คุ้มกับการลงทุนในการผลิตด้วย

2. สำหรับผู้ใช้สื่อการสอน สื่อการสอนจะทำหน้าที่สอนโดยที่ช่วยสร้างสภาพการเรียนรู้ให้ผู้เรียนเปลี่ยนพฤติกรรมตามความมุ่งหวังบางครั้งต้องช่วยครูสอนบางครั้งต้องสอนแทนครู อาทิ ในโรงเรียนที่มีครูอยู่คนเดียว เป็นต้น ดังนั้น ก่อนนำสื่อการสอนไปใช้ ครูจึงควรมั่นใจว่าสื่อการสอนนั้นมีประสิทธิภาพในการช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ได้จริง การหาประสิทธิภาพตามลำดับขั้นจะช่วยให้เราได้สื่อการสอนที่มีคุณค่าทางการสอนจริงตามเกณฑ์ที่กำหนด

3. สำหรับผู้ผลิตสื่อการสอน การทดสอบประสิทธิภาพจะทำให้ผู้ผลิตมั่นใจได้ว่าเนื้อหาสาระที่บรรจุลงในสื่อการสอนเหมาะสมต่อการเข้าใจจนจะช่วยให้ผู้ผลิตมีความชำนาญสูงขึ้น เป็นการประหยัดแรงงาน สมอง เวลา และเงินทองในการเตรียมต้นแบบ

ไชยยศ เรืองสุวรรณ. (2533:127) กล่าวถึงความสำคัญของการประเมินสื่อการสอนว่าเป็นกระบวนการพิจารณาหาประสิทธิภาพและคุณภาพของสื่อการเรียนการสอนหรือชุดการสอน ดังนั้นการประเมินสื่อจึงเริ่มด้วยการกำหนดปัญหาหรือคำถามเช่นเดียวกับการทำการวิจัย ด้วยเหตุนี้การประเมินสื่อจึงเป็นการวิจัยอีกแบบหนึ่งที่เรียกว่า การวิจัยประเมิน(Evaluation Research)

ฉลองชัย สุรวัฒนสมบูรณ์. (2528:127) กล่าวถึงความสำคัญของการหาประสิทธิภาพของสื่อการเรียนการสอนที่ผลิตขึ้นว่า จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องนำไปทำการทดสอบหาประสิทธิภาพของสื่อการเรียนการสอนนั้นๆ เพื่อเป็นหลักประกันว่ามีประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการเรียนการสอนโดยใช้เกณฑ์ การประเมินหาประสิทธิภาพของสื่อสำหรับพิจารณาสื่อการเรียนการสอนนั้น

นอกจากนี้ยังมีผู้เชี่ยวชาญและนักการศึกษาได้กล่าวถึงความสำคัญของการหาประสิทธิภาพของสื่อการเรียนการสอนไว้หลายประการ อาทิ อธิพร ศรียมก. (2525 : 211) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการหาประสิทธิภาพของสื่อ ว่าสื่อที่จัดทำขึ้นนั้นมีความมั่นใจว่ามี คุณภาพหรือไม่และถ้าจะผลิตสื่อออกมาจำนวนมาก การทดสอบหาประสิทธิภาพจะเป็นหลักประกันว่าผลิตออกมาแล้วใช้ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มิฉะนั้นแล้วจะเป็นการสูญเปล่าทางการศึกษา นั่นคือเสียเงิน เสียเวลา เปล่าประโยชน์ เพราะผลิตออกมาแล้วใช้ประโยชน์อะไรไม่ได้ โดยในสวนนี้

บุญชม ศรีสะอาด.(2533 : 23) ได้กล่าวว่าสื่อที่แตกต่างกันอาจช่วยให้เกิดการเรียนรู้ได้ต่างกันและสื่อชนิดเดียวกันถ้าจัดทำแตกต่างกันก็อาจมีประสิทธิภาพในการช่วยให้เกิดการเรียนรู้ในวัตถุประสงค์และเนื้อหาสาระอย่างเดียวกันได้ไม่เท่ากัน เมื่อจุดประสงค์ของการใช้สื่อการสอนก็ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ จึงจำเป็นต้องพัฒนาและเลือกสื่อ ที่เหมาะสมที่สุดตามสถานการณ์นั้น เพื่อให้ทราบว่าสื่อการสอนมีคุณภาพหรือมีคุณค่าหรือไม่ และอยู่ในระดับใด

จากการศึกษาถึงความสำคัญของการหาประสิทธิภาพ ของสื่อการเรียนการสอนดังกล่าวสามารถสรุปได้ว่า การหาประสิทธิภาพของสื่อการเรียนการสอนนั้นมีความสำคัญต่อกระบวนการเรียนรู้ของผู้เรียน เป็นตัวบ่งชี้ถึงหลักประกันคุณภาพของสื่อการเรียนการสอนว่ามีความเหมาะสมกับผู้เรียน สอดคล้องกับวัตถุประสงค์ เนื้อหาสาระ กระบวนการเรียนการสอน กิจกรรมการเรียนรู้ การวัดและประเมินผลการเรียนรู้อย่างแท้จริง

3.6 การประเมินประสิทธิภาพสื่อการเรียนการสอน

แนวทางการประเมินประสิทธิภาพสื่อการเรียนการสอนมีดังต่อไปนี้

เสาวณีย์ ศึกษบัณฑิต. (2528 : 294) กล่าวว่าในการหาประสิทธิภาพสื่อการเรียนการสอนนั้น จะถือหลักแบบสมรรถฐานคือมาตรฐาน 90/90 ผลลัพธ์ค่าประสิทธิภาพของสื่อ E_1/E_2 ซึ่งหมายถึงว่า ประสิทธิภาพของกระบวนการที่จัดไว้ในสื่อการเรียนการสอนนั้นคิดเป็นร้อยละจากการประเมินกิจกรรมการเรียนรู้ (E_1) ส่วนประสิทธิภาพของผลลัพธ์คิดเป็นร้อยละคิดจากการประกอบ

กิจกรรมหลังการเรียนรู้ (E₂) และ บุญชม ศรีสะอาด.(2533 :25-29) ได้จำแนกวิธีการประเมินผลสื่อการเรียนการสอน ออกเป็นวิธีต่างๆ ได้ 3 วิธี ดังนี้

1.การประเมินผลโดยผู้เชี่ยวชาญหรือผู้สอนโดยจะใช้แบบประเมินผลให้ผู้เชี่ยวชาญหรือผู้สอนพิจารณาทั้งด้านคุณภาพ เนื้อหาสาระ และเทคนิคการจัดทำสื่อการเรียนการสอนประเภทนั้น ๆ ซึ่งแบบประเมินอาจเป็นแบบ สัดส่วนประมาณค่า(Rating Scale) หรือจะเป็นแบบเห็นด้วยไม่เห็นด้วย สรุปผลเป็นความถี่แล้วอาจทดสอบความแตกต่างระหว่างความถี่ด้วยไคสแควร์

2.ประเมินผลโดยผู้เรียน มีลักษณะเช่นเดียวกับการประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญหรือผู้สอน ซึ่งเน้นการรับรู้คุณค่าเป็นสำคัญ

3.การประเมินโดยการตรวจสอบผลที่เกิดขึ้นกับผู้เรียน เป็นการหาประสิทธิภาพของสื่อการเรียนการสอนที่มีความเที่ยงตรงที่จะพิสูจน์คุณภาพ และคุณค่าของชุดการสอนดังกล่าว โดยจะเป็นการวัดว่าผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างไรบ้าง เป็นการวัดเฉพาะที่เป็นวัตถุประสงค์ของการสอนโดยใช้สื่อการเรียนการสอนนั้นอาจจำแนกเป็น 2 วิธี ดังนี้

3.1 กำหนดเกณฑ์มาตรฐานขั้นต่ำ เช่น เกณฑ์ 80/80 หรือ 90/90 เป็นต้น

3.2 ไม่ได้กำหนดเกณฑ์มาตรฐานไว้ล่วงหน้า แต่จะพิจารณาเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์หลังการเรียนรู้ว่าสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญหรือไม่ หรือเปรียบเทียบว่าผลสัมฤทธิ์จากการเรียนด้วยสื่อการเรียนการสอนนั้นสูงกว่า หรือเท่ากับ หรือเทคนิคการสอนอย่างอื่นหรือไม่ โดยใช้สถิติทดสอบ t-test

ไชยยศ เรืองสุวรรณ.(2533 : 128-130) กล่าวถึงการประเมินสื่อการเรียนการสอนว่าอาจสามารถทำได้ 5 วิธีดังนี้คือ 1) การประเมินผู้สอน 2) การประเมินโดยผู้เชี่ยวชาญ 3) การประเมินโดยคณะกรรมการเฉพาะกิจ 4) การประเมินโดยผู้เรียน และ 5) การหาประสิทธิภาพของสื่อการเรียนการสอน สำหรับการประเมินประสิทธิภาพของสื่อการเรียนการสอนนั้น ได้จำแนกออกเป็น 2 วิธี คือ ประเมินโดยอาศัยเกณฑ์ 80/80 หรือ 90/90 และประเมินโดยไม่ได้ตั้งเกณฑ์ไว้ล่วงหน้ามาก่อนแต่จะเปรียบเทียบผลการสอบของผู้เรียนระหว่างก่อนเรียนและหลังเรียน

สรุปการประเมินประสิทธิภาพสื่อการเรียนการสอน สามารถทำได้หลายวิธีซึ่งขึ้นอยู่กับรูปแบบหรือวิธีการออกแบบหรือการสร้างชุดการสอนนั้นๆ อาจกำหนดเกณฑ์ไว้ล่วงหน้า หรือไม่ ต้องกำหนดกำหนดเกณฑ์ไว้ล่วงหน้า ก็สามารถทำการประเมินประสิทธิภาพสื่อการเรียนการสอนนั้นได้ ซึ่งการประเมินประสิทธิภาพจะขึ้นอยู่กับผู้ออกแบบหรือผู้สร้างสื่อการเรียนการสอน จะเป็นผู้กำหนดรูปแบบหรือวิธีการในการประเมินเอง เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นว่าเมื่อนำสื่อการเรียนการสอนไปใช้แล้วจะมีประสิทธิภาพอย่างแท้จริง

3.7 ขั้นตอนการทดสอบประสิทธิภาพสื่อการเรียนการสอน

การทดสอบประสิทธิภาพสื่อการเรียนการสอนเป็นกระบวนการที่สำคัญประการหนึ่งที่จะทำให้ทราบว่าเมื่อนำไปใช้แล้วจะเกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการเรียนการสอนมากหรือน้อยเพียงใด ซึ่งฉลองชัย สุรวัฒนบุรณ. (2528 : 214-215) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการทดสอบหาประสิทธิภาพของสื่อการเรียนการสอนว่า จะต้องนำไปทดลองใช้ (Try out) เพื่อปรับปรุงแก้ไขแล้วนำไปทดลองสอนจริงเพื่อนำผลที่ได้มาปรับปรุงแก้ไขเสร็จแล้วจึงดำเนินการผลิตเป็นจำนวนมากหรือใช้สำหรับการสอนในชั้นเรียนตามปกติได้ ซึ่งการทดลองมีขั้นตอนตามลำดับ ดังนี้

1. ขั้นการทดลองกับผู้เรียนแบบเดี่ยว โดยทดลองใช้กับผู้เรียน 1 คน ซึ่งจะมีระดับความรู้ความสามารถในระดับอ่อน ปานกลาง และเก่ง จากนั้นจึงจะทำการคำนวณหาประสิทธิภาพของสื่อการเรียนการสอนแล้วปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น

2. ขั้นการทดลองกับผู้เรียนเป็นกลุ่มตั้งแต่ 6-10 คน ทั้งผู้เรียนเก่งและอ่อน คำนวณหาประสิทธิภาพของสื่อ แล้วปรับปรุงแก้ไขให้ดีขึ้น

3. ขั้นทดลองภาคสนาม เป็นทดลองกับนักเรียนทั้งชั้น จำนวน 40-100 คน คำนวณหาประสิทธิภาพของสื่อการเรียนการสอนแล้วปรับปรุงแก้ไข ซึ่งผลลัพธ์ที่ได้ควรจะใกล้เคียงกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้และต่ำกว่าเกณฑ์ได้ไม่เกินร้อยละ 2.5

อิทธิพร ศรียมก (2525 : 249) ได้กล่าวถึงขั้นตอนการหาประสิทธิภาพของสื่อการเรียนการสอนว่า เมื่อผลิตได้เป็นต้นฉบับแล้ว ต้องนำไปหาประสิทธิภาพตามขั้นตอนดังนี้

1. แบบเดี่ยว (1:1) คือการทดลองกับผู้เรียน 3 คน โดยใช้เด็กเรียนอ่อน ปานกลาง และเก่ง คำนวณหาประสิทธิภาพเสร็จแล้วปรับปรุงให้ดีขึ้น โดยปกติคะแนนที่ได้จากการทดลองแบบเดี่ยว จะได้คะแนนต่ำกว่าเกณฑ์มาก แต่ไม่ต้องวิตกกังวล เมื่อปรับปรุงแล้วจะสูงขึ้นมากก่อนนำไปทดลองแบบกลุ่ม ในขั้นนี้ E_1/E_2 ที่ได้จะมีค่าประมาณ 60/60

2. แบบกลุ่ม (1:10) คือการทดสอบผู้เรียน 10 คน โดยละผู้เรียนที่เก่งกับอ่อน คำนวณหาประสิทธิภาพแล้วปรับปรุง ในคราวนี้คะแนนของผู้เรียนจะเพิ่มขึ้นอีกเกือบเท่าเกณฑ์ โดยเฉลี่ยจะห่างจากเกณฑ์ประมาณร้อยละ 10 นั่นคือ E_1/E_2 ที่จะได้ค่าประมาณ 70/70

3. ภาคสนาม (1:100) ทดสอบกับผู้เรียนทั้งชั้นจำนวน 40-100 คน แล้วจึงคำนวณหาประสิทธิภาพจากนั้นทำการปรับปรุงผลลัพธ์ที่ได้ซึ่งใกล้เคียงกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้หากต่ำกว่าเกณฑ์ไม่เกินร้อยละ 2.5 ก็ให้ยอมรับ หากแตกต่างกันมากผู้สอนต้องกำหนดเกณฑ์ประสิทธิภาพ ของสื่อการเรียนการสอนใหม่ โดยยึดสภาพความจริงเป็นเกณฑ์ สมมติว่า เมื่อทำการทดสอบหาประสิทธิภาพแล้วได้ 83.5/85.4 ก็แสดงว่าสื่อการเรียนนั้นมีประสิทธิภาพ 83.5/85.4 ซึ่งใกล้เคียงกับเกณฑ์ที่ตั้งไว้ คือ 85/85 แต่ถ้าตั้งเกณฑ์ไว้ 75/75 เมื่อผลการทดลองเป็น 83.5/85.4 ก็อาจเลื่อนเกณฑ์ขึ้นมาเป็น 85/85 ได้

3.8 เกณฑ์การหาประสิทธิภาพสื่อการเรียนการสอนสอน

เกณฑ์การหาประสิทธิภาพสื่อการเรียนการสอนเป็นการคาดหมายว่า ผู้เรียนจะบรรลุจุดประสงค์ หรือเปลี่ยนพฤติกรรมเป็นที่พึงพอใจของผู้ประเมินโดยกำหนดเป็นค่าร้อยละ (%) ผลเฉลี่ยของคะแนนการทำงานและการประกอบกิจกรรมของผู้เรียนทั้งหมดต่อร้อยละ (%) ของผล การสอนหลังเรียนของผู้เรียนทั้งหมด (ชัยยงค์ พรหมวงศ์. 2521:134) นั่นก็คือ E_1/E_2 หรือประ สิทธิภาพ ของกระบวนการ/ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ สำหรับประสิทธิภาพของกระบวนการ คือ การประเมินพฤติกรรมต่อเนื่อง (Termitinal Behavior) ของผู้เรียน หรือ (E_1) ได้แก่ การประเมิน กิจกรรมกลุ่ม งานที่มอบหมายและกิจกรรมอื่นๆ ที่ผู้สอนกำหนดไว้ ส่วนประสิทธิภาพของผลลัพธ์ หรือ (E_2) คือ การประเมินพฤติกรรมขั้นสุดท้าย(Terminal Behavior) โดยพิจารณาจากการ สอบหลังเรียน (Post-test)และการสอบไล่ ซึ่ง เสาวณีย์ สิกขาบัณฑิต.(2528 : 294 - 295) ได้เสนอ แนวทางในการหาประสิทธิภาพของสื่อการเรียนการสอนโดยถือเกณฑ์ 90/90 ซึ่งหากผู้เรียนได้ คะแนนไม่ถึงเกณฑ์ที่ตั้งไว้จะต้องแก้ไข ปรับปรุงสื่อการเรียนการสอนนั้นแล้วดำเนินการหาประ สิทธิภาพใหม่อีกครั้ง ถ้ายังได้ผลต่ำกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ก็ต้องปรับปรุงแก้ไขอีกจนกว่าจะได้ผลตาม เกณฑ์ โดยใช้สูตรการคำนวณดังนี้

$$E_1 = \frac{\sum X}{A} \times 100$$

$$E_2 = \frac{\sum F}{B} \times 100$$

E_1	หมายถึง	ประสิทธิภาพของกระบวนการจัดไว้ในสื่อการเรียนการสอนเป็นร้อยละ จากการทำแบบฝึกหัดและหรือประกอบกิจกรรมการเรียน
E_2	หมายถึง	ประสิทธิภาพของผลลัพธ์ พฤติกรรมที่เปลี่ยนในตัวผู้เรียนทำแบบ ทดสอบหลังเรียนและหรือประกอบกิจกรรมการเรียน
$\sum X$	หมายถึง	คะแนนรวมของผู้เรียนจากการทำแบบฝึกหัดและหรือการประกอบกิจ กรรมหลังเรียน
$\sum F$	หมายถึง	คะแนนรวมของผู้เรียนจากการทดสอบหลังเรียนและหรือการประกอบ กิจกรรมหลังเรียน
N	หมายถึง	จำนวนผู้เรียน
A	หมายถึง	คะแนนเต็มของแบบฝึกหัดและหรือกิจกรรมการเรียน
B	หมายถึง	คะแนนเต็มของแบบทดสอบหลังเรียนและหรือกิจกรรมหลังเรียน

อรพรรณ พรสีมา. (2530 :129-131) ได้เสนอแนวทางการหาประสิทธิภาพสื่อการเรียนการสอนโดยกำหนดเกณฑ์ความสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์รวมและผลสัมฤทธิ์เฉพาะจุดมุ่งหมาย เป็นการประเมินผลพฤติกรรม ขั้นสุดท้าย ซึ่งพิจารณาจากคะแนนสอบหลังเรียน เกณฑ์ E_1/E_2 อาจเท่ากับ 80/80 หรือ 90/90 หรืออื่นๆ อีกได้ แต่ถ้ากำหนดเกณฑ์ไว้ต่ำเกินไป อาจทำให้ผู้ใช้ไม่เชื่อถือคุณภาพสื่อการเรียนการสอน การหาค่า E_1/E_2 ใช้สูตรการคำนวณดังนี้

$$E_1 = \frac{\bar{X}}{A} \times 100$$

$$E_2 = \frac{\bar{F}}{P} \times 100$$

- E_1 หมายถึง ค่าประสิทธิภาพของผลสัมฤทธิ์รวมคิดเป็นร้อยละ
- E_2 หมายถึง ค่าประสิทธิภาพของผลสัมฤทธิ์เฉพาะจุดมุ่งหมาย คิดเป็นร้อยละ
- X หมายถึง คะแนนสอบหลังเรียนโดยเฉลี่ยของผู้เรียนทั้งหมด
- F หมายถึง คะแนนสอบหลังเรียนโดยเฉลี่ยของผู้เรียนทั้งหมดในแต่ละจุดมุ่งหมาย
- A หมายถึง คะแนนเต็มของการสอบหลังเรียน
- P หมายถึง คะแนนเต็มของการสอบหลังเรียนในแต่ละจุดมุ่งหมาย

นอกจากนี้ยังสามารถทดสอบประสิทธิภาพโดยอาศัยเกณฑ์พัฒนาของผู้เรียนเป็นการทดสอบความก้าวหน้าของผู้เรียนที่เกิดจากการศึกษาบทเรียน หรือสื่อการสอน โดยพิจารณาจากความแตกต่างระหว่างคะแนนสอบก่อนเรียนและคะแนนสอบหลังเรียนและพิจารณาผู้เรียนมีความก้าวหน้าเพียงใด หรืออีกนัยหนึ่งคือ ความแตกต่างระหว่างคะแนนทั้งสองชุดนั้นมีนัยสำคัญที่ระดับใด ระดับนัยสำคัญที่จัดว่าใช้ได้ต้องไม่น้อยกว่า.05 โดยใช้สูตรดังนี้

$$t = \frac{\sum D}{\sqrt{\frac{N \sum D^2 - (\sum D)^2}{N(N-1)}}$$

- $\sum D$ หมายถึง ผลรวมของความแตกต่างระหว่างคะแนนสอบก่อนเรียนและหลังเรียนของผู้เรียนแต่ละคน
- $\sum D^2$ หมายถึง ผลรวมของกำลังสองของความแตกต่างระหว่างคะแนนสอบก่อนเรียนและหลังเรียนของผู้เรียนแต่ละคน
- N หมายถึง จำนวนผู้เรียน
- df หมายถึง $N - 1$

โดยนำค่าที่ได้จากการคำนวณไปตรวจสอบในตารางทดสอบ (t-test) ถ้าค่าที่ได้จากการคำนวณมากกว่าค่าที่ได้จากตาราง (ไม่คิดเครื่องหมายติดลบ) แสดงว่า สื่อการเรียนการสอน E_1/E_2 นั้นมีคุณภาพ และช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้จริง

สรุปในการหาประสิทธิภาพของสื่อการเรียนการสอนนั้นจำเป็นต้องมีเกณฑ์ที่เหมาะสมสำหรับการประเมิน ซึ่งสามารถประเมินได้หลายแนวทาง ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับ ความเหมาะสม และความสอดคล้อง ตลอดจนกระบวนการใช้สื่อการเรียนการสอนแต่ละประเภทที่สร้างขึ้น เช่น ใช้เกณฑ์พัฒนาการของผู้เรียนแต่ละคนเป็นหลัก หรือใช้เกณฑ์ความสัมพันธ์ระหว่างกระบวนการและผลลัพธ์โดยเฉลี่ย ตลอดจนอาจใช้วิธีการหาความสัมพันธ์ระหว่างคะแนน การทดสอบหลังการเรียนโดยเฉลี่ยของผู้เรียนทั้งกลุ่มกับคะแนนสอบหลังการเรียนโดยเฉลี่ย ของผู้เรียนทั้งหมด เป็นต้น ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับพิจารณาความเหมาะสมในการใช้สื่อการเรียนการสอน เมื่อได้สื่อการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ ย่อมส่งผลต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนได้เรียนรู้จนบรรลุวัตถุประสงค์ของการเรียนในที่สุด

3.9 การยอมรับประสิทธิภาพของสื่อการเรียนการสอน

สื่อการสอนที่ผ่านกระบวนการทดสอบประสิทธิภาพตามขั้นตอนนั้นตั้งแต่การทดลองแบบเดี่ยว (1:1) แบบกลุ่ม (1:10) แบบกลุ่มใหญ่ (1:100) แล้วจะนำผลคะแนนมาเทียบค่าระหว่างผลของประสิทธิภาพ กับเกณฑ์ที่ตั้งไว้เพื่อดูว่าจะยอมรับประสิทธิภาพหรือไม่ การยอมรับประสิทธิภาพให้ถือความแปรปรวนระหว่างร้อยละ 2.5–5 ซึ่งหมายความว่าประสิทธิภาพ ของสื่อการเรียนการสอนไม่ควรต่ำกว่าเกณฑ์เกินร้อยละ 5 แต่โดยปกติแล้วจะกำหนดไว้ที่ร้อยละ 2.5 ซึ่ง อธิพร ศรียมก. (2525 : 252) ได้ยกตัวอย่างไว้ เช่น เราตั้งเกณฑ์ประสิทธิภาพไว้ 90/90 เมื่อทดสอบแบบกลุ่ม (1:10) แล้วปรากฏว่าสื่อการเรียนการสอนนั้นมีประสิทธิภาพ 87.5/87.5 หมายความว่า ต่ำกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้ แต่เราก็กยอมรับได้ว่าสื่อการเรียนการสอนที่สร้างขึ้น นั้นมีคุณภาพที่ยอมรับได้

นอกจากนั้น จลองชัย สุรวัฒนสมบูรณ์.(2528 : 215) ได้เสนอเกณฑ์การในการประเมินประสิทธิภาพของสื่อการเรียนการสอนที่ผลิตได้นั้นกำหนดได้ 3 ระดับ ดังนี้

1. สูงกว่าเกณฑ์ เมื่อประสิทธิภาพของสื่อการเรียนการสอนสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้มีค่าเกินกว่า ร้อยละ 2.5 ขึ้นไป
2. เท่ากับเกณฑ์เมื่อประสิทธิภาพของสื่อการเรียนการสอนเท่ากับหรือสูงกว่าเกณฑ์ที่ตั้งไว้แต่ไม่เกินร้อยละ 2.5
3. ต่ำกว่าเกณฑ์ เมื่อประสิทธิภาพของสื่อการเรียนการสอนต่ำกว่าเกณฑ์แต่จะต้องไม่ต่ำกว่า ร้อยละ 2.5 ก็ยังถือว่ามีประสิทธิภาพที่ยอมรับได้

สรุปการยอมรับประสิทธิภาพสื่อการเรียนการสอน เป็นการกำหนดเกณฑ์ชี้วัดด้านคุณภาพของกระบวนการตรวจสอบประสิทธิภาพสื่อการเรียนการสอนทุกขั้นตอน ตั้งแต่การศึกษาวิเคราะห์ ตรวจสอบ แก้ไขปรับปรุง ขึ้นผลิต ทดลองใช้ แก้ไขปรับปรุง ขึ้นทดลอง สรุปผล เผยแพร่ เพื่อให้เกิดความเชื่อมั่นในประสิทธิภาพสื่อการเรียนการสอนนั้น

4. แนวทางการพัฒนาคุณธรรม

การดำเนินงานการศึกษาเพื่อพัฒนาคุณธรรมของเด็กและเยาวชนไทย ในด้านคุณธรรมที่พึงประสงค์ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ปัญหาการพัฒนาคุณธรรม และแนวทางการพัฒนาคุณธรรม มีรายละเอียด ดังนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2541: 5-7;113-120)

4.1 คุณธรรมที่พึงประสงค์ขั้นพื้นฐาน ได้แก่

การศึกษากับการพัฒนาคุณธรรมในประเทศไทย ซึ่งมีแผนการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2535 เป็นแม่บท มีจุดมุ่งหมายเพื่อพัฒนาบุคคลให้เจริญเติบโตอย่างสมดุล ทั้งด้านปัญญา จิตใจ ร่างกาย และสังคม เปิดโอกาสให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ตลอดชีวิต ทั้งในระบบโรงเรียน และนอกระบบโรงเรียน จำแนกระดับการศึกษาตามหลักจิตวิทยาพัฒนาการ โดยยึดวัยของผู้เรียนเป็นเกณฑ์ และมีหลักสูตรของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ พ.ศ. 2521 (ปรับปรุงแก้ไข พ.ศ. 2533) เป็นสิ่งกำหนดโครงสร้างเนื้อหา วิธีการจัดการเรียนการสอน รวมทั้งการวัดและประเมินผลการศึกษาของโรงเรียนในระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษา ซึ่งถือว่าเป็นการศึกษาขั้นพื้นฐาน คุณธรรมที่พึงประสงค์ในระดับการศึกษาขั้นพื้นฐาน ได้แก่

1.ระดับประถมศึกษา ให้มีความภาคภูมิใจในชาติ ไม่เห็นแก่ตัว ไม่เอาเปรียบผู้อื่น อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ รักการอ่านและใฝ่หาความรู้รักการทำงานและสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

2.ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ให้มีความภาคภูมิใจในชาติ สามารถอยู่ร่วมกับผู้อื่นได้ เต็มใจช่วยเหลือผู้อื่นตามความสามารถของตน มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถสร้างและปรับปรุงแนวทางปฏิบัติที่จะทำให้เกิดความเจริญแก่ตนและชุมชน มีทักษะที่ดีต่อสัมมาชีพ มีนิสัยรักการทำงาน มีทักษะพื้นฐานในการประกอบสัมมาชีพ มีความสามารถในการจัดการ และสามารถทำงานร่วมกับผู้อื่นได้

3.ระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย ให้มีความสามารถเป็นผู้นำเป็นผู้ให้บริการชุมชน เกี่ยวกับสุขภาพอนามัยทั้งส่วนบุคคลและส่วนรวม มีความภูมิใจในชาติ เสียสละเพื่อส่วนรวม ให้ความช่วยเหลือผู้อื่นอย่างเท่าเทียมกัน มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ สามารถนำแนวทางหรือวิธีการใหม่ๆ ไปใช้ในการพัฒนาชุมชนของตน มีนิสัยรักการทำงาน เต็มใจในการทำงานร่วมกับผู้อื่น และมีทักษะในการจัดการ

4.2 สภาพปัญหาการพัฒนาคุณธรรม

ปัญหาสำคัญในการดำเนินงานการศึกษา กับการพัฒนาคุณธรรมของประเทศไทย มีดังนี้

1. ปัญหาด้านบริบทของการศึกษา ได้แก่ การเปลี่ยนแปลงด้านอาชีพ การขยายตัวของเมืองกับความอ่อนแอของความสัมพันธ์กับระบบเดิม การขยายตัวของบริโภคนิยมและการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ การขยายตัวของปัจเจกนิยม ความเสื่อมศรัทธาในศาสนา และความสามารถที่จะต่อต้านสิ่งชั่วร้าย

2. ปัญหาด้านสิ่งป้อนเข้าสู่ระบบการศึกษา ได้แก่ ครูและผู้ใหญ่ในสังคมแบบอย่างที่ไม่ดี สภาพบ้านแตกในเด็ก พัฒนาการทางจริยธรรมในเด็กและเยาวชนช้าเกินกว่าที่ควรจะเป็น และมีสภาพหยุดชะงัก เนื้อหาของคุณธรรมไม่สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริง

3. ปัญหาด้านกระบวนการพัฒนาคุณธรรมในระบบการศึกษา ได้แก่ ไม่จัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่ออำนวยการพัฒนาคุณธรรมผู้บริหารสถานศึกษาและครูอาจารย์ไม่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคุณธรรม ไม่จัดโครงสร้างของหลักสูตรให้เอื้อต่อการพัฒนาคุณธรรม

4.3 แนวทางการพัฒนาคุณธรรม

แนวทางพัฒนาการศึกษาของพุทธทาสภิกขุ ในการแสดงธรรมเรื่องการศึกษาที่สร้างโลกให้มีสันติภาพ ได้เทศนาไว้ว่า ระบบการศึกษาที่ถูกต้องเท่านั้น จึงจะสร้างโลกให้มีสันติภาพได้ และได้อธิบายว่า ระบบการศึกษาที่เหมาะสมนั้น จะต้องทำให้ผู้เรียน รู้และเข้าถึงปัญหา ได้แก่

1. ปัญหาของชีวิตและสังคมคืออะไร ? (ทุกข์)
2. ปัญหาของชีวิตและสังคมเกิดมาจากอะไร? (สมุทัย)
3. ปัญหาของชีวิตและสังคมหมดไป มีสภาพอย่างไร ? (นิโรธ)
4. ปัญหาของชีวิตและสังคมจะหมดไปโดยวิธีใด ? (มรรค)

นอกจากนี้ได้เทศนาว่า ปัญหาของชีวิตและสังคมเกิดจาก “ความเห็นแก่ตัว” ดังนั้นระบบการศึกษาที่ถูกต้อง จึงต้องทำให้ผู้เรียนลดความเห็นแก่ตัวลง และเห็นแก่สันติสุข หรือสันติภาพของสังคมเหนือประโยชน์ส่วนตัว โดยฝึกปฏิบัติดังนี้

1. ฝึกกินอยู่แต่พอดี
2. ฝึกทำงานเพื่องาน
3. ฝึกด้วยกิจกรรมกลุ่ม
4. ฝึกด้วยกิจกรรมประชาธิปไตย
5. ฝึกมองชีวิตในด้านในอ่านใจตัวเองอยู่เสมอ
6. ฝึกเจริญภาวนาจนได้พบกับความสุขอันเกิดจากจิตที่สงบ

7. ฝึกเจริญสมาธิวิปัสสนา จนมองเห็นทุกสิ่งว่าตัวตนจริงๆไม่มี มีแต่ธรรมชาติที่เปลี่ยนแปลงตลอดเวลา

8. ฝึกเพิ่มคำชีวิตทรัพย์สินโดยใช้ชีวิตและทรัพย์สินเพื่อประโยชน์ส่วนรวม

9. ฝึกปฏิบัติตามบุญกิริยาวัตถุ 10 คือ เอื้อเฟื้อแบ่งปัน รักษาความปกติ 5 ประการ ลดละเลิกอบายมุข แบ่งความดีให้แก่ผู้อื่นอนุโมทนาในการกระทำของผู้อื่น ฟังธรรม แสดงธรรม ทำความเห็นให้ถูกต้อง ฯลฯ

10. ฝึกเป็นผู้อ่อนน้อมถ่อมตนอยู่เสมอ

11. ฝึกมองหรือพิจารณาอยู่เสมอว่า ทุกคนเป็นเพื่อนร่วมทุกข์จะต้องรักกัน สามัคคีกัน ช่วยเหลือซึ่งกันและกัน

แนวทางการพัฒนาคุณธรรมพระธรรมปิฎก (ประยุทธ์ ปยุตโต) ในวัฒนธรรมกับการพัฒนาได้ชี้แนะแนวทางในการพัฒนาประเทศ ซึ่งหมายความรวมถึงการพัฒนาการศึกษาของชาติด้วยว่าจำเป็นต้องใช้วัฒนธรรมเป็นปัจจัยร่วม เนื่องจากในอดีตที่ผ่านมาผิดพลาดและเกิดผลร้ายเป็นอันมากเพราะเป็นการพัฒนาที่ขาดดุลยภาพ ภาวะสมดุลในความเห็นของพระธรรมปิฎก ได้แก่

1.ภาวะสมดุลระหว่างการพัฒนาวัตถุกับการพัฒนาจิตใจ

2.ภาวะสมดุลในระบบใหญ่แห่งความดำรงอยู่ของมนุษย์ ซึ่งประกอบด้วย 3 ส่วนที่สำคัญคือ มนุษย์ (ทั้งกายและใจ) ธรรมชาติแวดล้อม (ระบบนิเวศ) และสังคม

3.ภาวะสมดุลระหว่างเก่ากับใหม่

4.ภาวะสมดุลระหว่างความพึ่งตนเองได้กับการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกัน

5.ภาวะสมดุลระหว่าง สังฆธรรม (กฎธรรมชาติ) จริยธรรม (หลักการดำเนินชีวิตที่ดีงาม) และบัญญัติธรรม (กฎระเบียบของสังคม)

ทั้งนี้ได้เสนอแนะให้มีศาสนาธรรมเป็นหลักอยู่ภายนอก เพื่อให้จุดหมายและอุดมคติแก่วัฒนธรรมเป็นแนวทางให้แก่วัฒนธรรมเป็นเกณฑ์มาตรฐานที่จะใช้ในการตรวจสอบวัฒนธรรม

แนวทางการพัฒนาการศึกษาของ นิธิ เอียวศรีวงศ์ เสนอแนวทางการจัดการศึกษาที่กำกับด้วยศีลธรรม และวัฒนธรรมอันดีงาม สรุปได้ดังนี้

1.ในการปฏิรูปการศึกษา ต้องย้ำว่าการศึกษาก่อนใหม่ต้องให้ความสำคัญแก่ศีลธรรมและวัฒนธรรมมากขึ้น

2.สถาบันสามอย่างที่เคยอบรมและถ่ายทอดศีลธรรมในสังคมไทยมาอย่างเข้มแข็ง คือ ครอบครัว วัด และชุมชน อ่อนแอลง หรือยุติบทบาทด้านการอบรมถ่ายทอดศีลธรรมไป จึงต้องให้สถาบันอันหลากหลายในสังคมเข้ามามีส่วนร่วมในการให้การศึกษาด้วยในขณะเดียวกันวัดต้องเป็นอิสระจากรัฐ เป็นตัวของตัวเอง มีหลักการทางศีลธรรมที่ตนเองได้ศึกษาใคร่ครวญมาอย่างถ่องแท้ คือพุทธธรรม เป็นเครื่องชี้นำสถาบันสื่อมวลชน เช่น โทรทัศน์ ก็ควรมีองค์กรชุมชนเป็นฝ่าย

ตรวจสอบและกำกับคุณภาพของรายการแทนที่จะถูกกำกับโดยภาครัฐที่มักจะจัดการอย่างเหลวไหลไร้เหตุผลหรือบางครั้งก็ฉ้อฉลอำนาจการควบคุม

แนวทางการพัฒนาการศึกษาของ สุลักษณ์ ศิวลักษณ์ มีความเห็นว่า การศึกษาควรเป็นไปโดยนัยแห่งพุทธภาษิตที่ว่า “ไม่คิดเพื่อเบียดเบียนตนเอง ไม่คิดเบียดเบียนผู้อื่นเมื่อคิดย่อมคิดเพื่อเกื้อกูลทั้งแก่ตนเองและผู้อื่นและเกื้อกูลแก่ชาวโลกทั้งหมดทีเดียว” และ “ถ้าเรามุ่งที่พุทธจรรยา ทั้งในแง่พระมหากรุณาและพระมหาปัญญาแล้วเราน่าจะหาความพอดีได้ในการแก้ปัญหาให้ตนด้วย และให้ส่วนรวมด้วย” แนวทางในอนาคตของการศึกษาไทย ที่เสนอไว้ในกรณีนี้ที่ฝ่ายพุทธจักรและอาณาจักรเห็นพ้องกับหลักการที่กล่าวแล้วคือ

1. ตั้งคณะกรรมการร่วมกันขึ้นระหว่างฝ่ายพุทธจักรและฝ่ายอาณาจักรเพื่อพิจารณาวางแผนเป้าหมายเค้าโครงการศึกษาเสียใหม่ให้น่าพุทธธรรมเป็นจุดนำ กล่าวคือหลักข้อแรกของการศึกษาต้องเป็นจริยศึกษาและศาสนาศึกษา เพื่อความสงบสุขของสังคมและของตัวเอง

2. ประยุกต์อย่างอื่นเข้ามา หลังจากตกลงกันในเรื่องใหญ่แล้วซึ่งวิธีการตามแนวพุทธศาสนา ก็สอดคล้องกับหลักจิตวิทยาการศึกษาสมัยใหม่อยู่แล้ว จึงไม่เป็นเรื่องยากที่จะกระทำแนวทางการพัฒนาคุณธรรมตาม “พุทธวิธี”

3. กระบวนการเรียนรู้ จะต้องอาศัยหลักปฏิบัติซึ่งเน้นทั้ง 3 ส่วน เรียกว่า “ไตรสิกขา” หรือศีล สมาธิ ปัญญา ประกอบด้วย

3.1 อธิศีลสิกขา คือ การฝึกปฏิบัติตามกฎเกณฑ์ของสังคม

3.2 อธิจิตสิกขา คือ การฝึกจิตให้สะอาดงดงาม

3.3 อธิปัญญาสิกขา คือ การฝึกปัญญาให้เกิดความรู้ความเข้าใจที่แท้จริงสามารถแก้ปัญหาได้ด้วยหลักของเหตุผล

4. กระบวนการฝึกทุกรูปแบบ จะต้องได้รับการเสริมแรงหรือแรงจูงใจ ที่เหมาะสมกับบรรณิคมของผู้เรียนแรงจูงใจที่อาจจะเลือกใช้ตามความเหมาะสม ได้แก่

4.1 ฉันทะ คือ ความพึงพอใจที่จะได้เรียนรู้

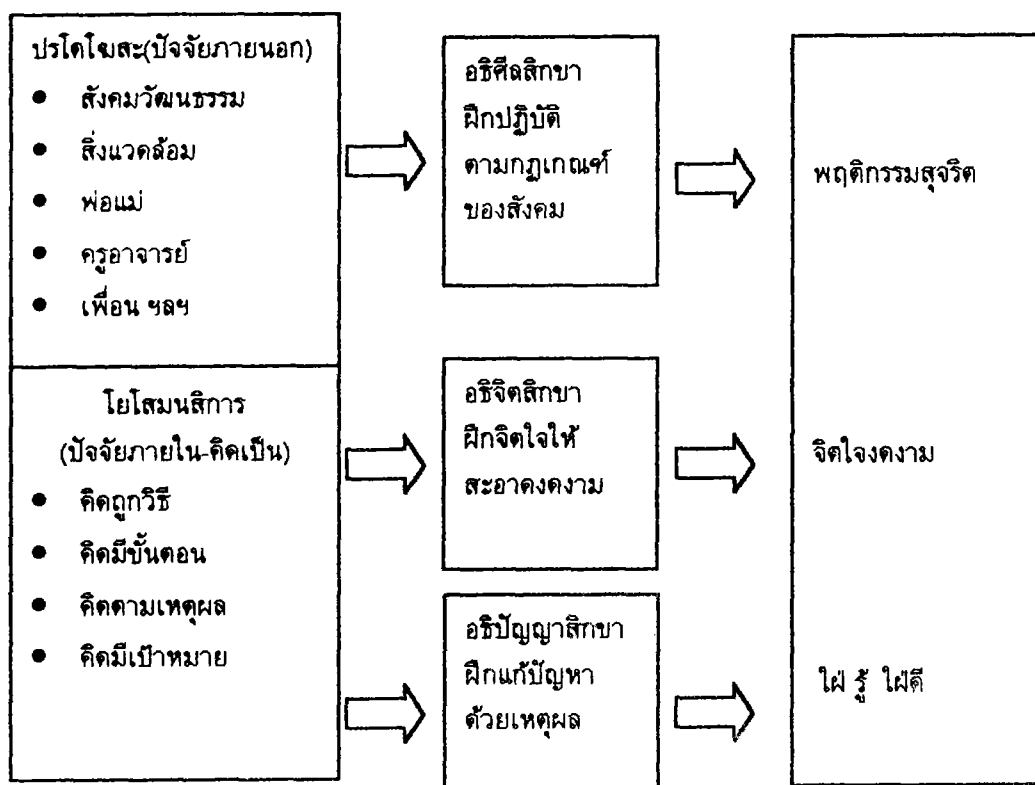
4.2 ภยะ คือ ความกลัวที่ถูกลงโทษ กลัวภัยจากการไม่รู้

4.3 มานะคือความอยากเด่นอยากมีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับในกลุ่มเพื่อนหรือในสังคม

4.4 ลาภะ คือความอยากได้รางวัลซึ่งเป็นผลจากการเรียนรู้

5. ผลผลิตของกระบวนการศึกษาที่วังปรารถนาของสังคมไทย คือความเป็นป้ำมนุษย์ที่สมบูรณ์ทุกด้าน คือ พฤติกรรมสุจริตจิตใจงดงาม และใฝ่รู้ ใฝ่ดีดังสรุปแนวความคิดแผนภูมิการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามพุทธวิธี

(สัมมาทิฐิ).....(ไตรสิกขา).....(มนุษย์ที่สมบูรณ์)

ภาพประกอบ 3 การจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ตามพุทธวิธี

สรุปจากการศึกษาแนวทางพัฒนาคุณธรรม ในด้านคุณธรรมที่พึงประสงค์ในระดับ การศึกษาขั้นพื้นฐาน ปัญหาในการพัฒนาคุณธรรม และแนวทางในการพัฒนาคุณธรรม สามารถ นำมาประยุกต์ใช้ในการพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาให้มีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการตลอดจนแนวทางพัฒนาคุณธรรมตามพุทธวิธี สนอง ความต้องการของผู้เรียนนำไปใช้ในชีวิตประจำวันและอยู่ร่วมกับสังคมได้อย่างเป็นสุข

5. การวิจัยแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research :PAR)

5.1 ความหมาย

การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (PAR) เป็นกระบวนการทางประชาธิปไตยอย่าง หนึ่งที่บุคคลจำนวนหนึ่งนำความรู้ที่ได้จากการศึกษาวิจัยและลงมือกระทำด้วยตนเองมาปรับแก้ไข หรือเปลี่ยนแปลงสังคมของตน ดังนั้นจึงเป็นรูปแบบของการวิจัยที่ประชาชนผู้เคยเป็นประชากรที่ ถูกวิจัย กลับบทบาทเปลี่ยนเป็นผู้ร่วมทำวิจัยทั้งตลอดกระบวนการวิจัย นับแต่การตัดสินใจว่าควรมี การริเริ่มศึกษาวิจัยหรือไม่ การประมวลเหตุการณ์ หลักฐานและข้อมูล เพื่อกำหนดปัญหาวิจัย

การเลือกกระบวนการแก้ปัญหา การสร้างเครื่องมือการเก็บข้อมูลการวิเคราะห์และการเสนอสิ่งที่ค้นพบ จนกระทั่งกระจายความรู้ที่ได้จากการวิจัยไปสู่การลงปฏิบัติ (พันธุ์ทิพย์ รามสูตร. 2540 : 31)

Maguire (1987) ได้กล่าวถึงการวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมว่า เป็นรูปแบบของการวิจัยที่ประกอบด้วยกระบวนการค้นคว้าทางสังคม (Social Investigation) การให้การศึกษา (Education) และการกระทำ (Action) เพื่อกลุ่มผู้ถูกกดขี่หรือผู้ด้อยโอกาสในสังคม ได้มีส่วนร่วมในการสร้างความรู้ของสังคม

5.2 ความสำคัญ

การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) เป็นทางเลือกใหม่ของวิธีการพัฒนาการเรียนรู้ ที่ถูกนำมาใช้กันมากขึ้น ในลักษณะของกระบวนการวิจัยบนพื้นฐานของปรัชญาและคุณค่าที่เน้นคนอยู่ที่ศูนย์กลาง (people- Centered) และมีจุดยืนที่จะสร้างพลังอำนาจให้แก่ประชาชน (empowerment) ด้วยกระบวนการพัฒนาอย่างมีส่วนร่วม (participatory) ผ่านวิธีการวิจัยเพื่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลง (transformation) ของบุคคลและสังคม ดังนี้

1. การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (PAR) มุ่งที่จะปลดปล่อยผู้ถูกกดขี่ โดยพัฒนาจิตสำนึกและความมุ่งมั่นของประชาชนให้แน่วแน่แก้ไขสภาพเป็นจริงในสังคม (social realities) ของเขาในลักษณะของการลงมือกระทำร่วมกัน (collective action)

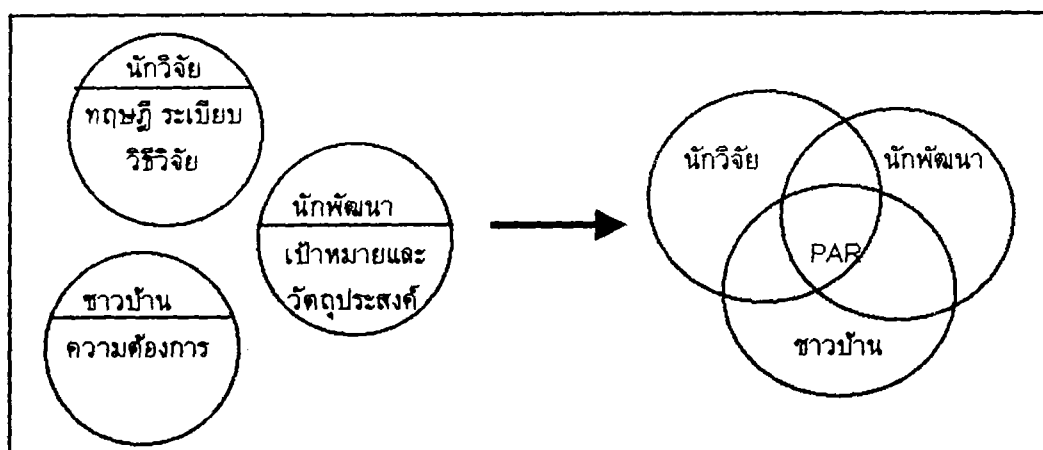
2. นักวิจัย (PAR) ได้พัฒนากระบวนการและวงจรของการวิจัย ที่มีลักษณะพลวัตรที่มีความเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา เป้าหมายที่มุ่งการเปลี่ยนแปลงของบุคคลและสังคม (personal and social transformation) นั้นไม่ใช่จุดจบของกระบวนการ แต่จะมีต่อเนื่องไปเรื่อยๆ

3. การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (PAR) เน้นการสร้างอิสระภาพ ที่คนในสังคมมีความเท่าเทียมกัน มีความยุติธรรม มีเสรีภาพในระบบสังคม และมีความสมดุลในระบบนิเวศ ต้องการพัฒนาให้เกิดวัฒนธรรมของความเมตตาอาทร ที่คนทุกคนห่วงใยซึ่งกันและกัน มีความตั้งใจร่วมกันที่จะต่อสู้เพื่อความถูกต้อง แสวงหาเครือข่ายระหว่างกัน มีสำนึกของความเป็นชุมชน และความเป็นกลุ่มร่วมกัน

4. การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (PAR) ให้ความสำคัญและคุณค่าแก่ภูมิปัญญาพื้นบ้าน และสร้างความรู้ใหม่ที่เป็น "ศาสตร์ชาวบ้าน" (people's science) จากสิ่งที่เขารู้และเชื่อ โดยวิธีการของเขาเอง ใช้ความเป็นจริงในปัจจุบันของเขาเป็นจุดเริ่มต้นและขยายไปสู่อนาคตตามรอยเดิม เพื่อให้เกิดความผูกพันและความตระหนักในความสำคัญของประวัติศาสตร์และบริบทของปัจจุบัน

5. การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (PAR) พัฒนามาบนพื้นฐานการผสมผสานความรู้ปรัชญาแนวคิดและวิธีการของการวิจัยหลายสาขาเช่นการวิจัยอย่างมีส่วนร่วม (Participatory Research) การวิจัยปฏิบัติการ (Action Research) การวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research)

และมีชื่อเรียกแตกต่างกันไปในแต่ละแห่ง เช่น "Investigation Action Partipative" (IAP) "Research Participative" บางที่เรียกว่า " Collaborative Action Research" "People oriented training" เป็นต้น

ภาพประกอบ 4 แนวคิดการวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม

5.3 นิยาม การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (PAR) อาจนิยามว่าเป็นวิธีที่ช่วยประชาชนให้สามารถควบคุมชีวิตของเขาเองผ่านกระบวนการของสหวิทยาการ โดยสร้างความรู้ใหม่ขึ้นจากการผสมผสานความรู้ที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการเข้าด้วยกัน แล้วใช้ความรู้ใหม่นั้นเปลี่ยนแปลงหรือปฏิรูปความเป็นจริงในสังคม (Realities) ของเขา

นิยามคำจำกัดความและการตีความ มีความเกี่ยวข้องกัน บางท่านมองว่า PAR เป็นวิถีชีวิต (Pyrch, 1983) แนวคิดของ PAR มีหลายทัศนะบางอย่างใกล้เคียงกันมากเช่น ชื่อ เป็นต้น ในการศึกษาผู้ใหญ่ก็มีแนวคิดคล้ายๆกัน เช่นการพัฒนาชุมชน การศึกษามุ่งแก้ปัญหา การศึกษาเน้นปัญหา [Problem-oriented (Cross, 1981) Problem-centered learning (Knowles, 1970) Problem-posing education (Freire, 1970:85) Problem-oriented education (Ceri,1976) และ Situation approach to learning. (Lindeman, 1926)] แม้ว่าจะมีแนวคิดคล้ายคลึงกันก็ตาม แต่ผลลัพธ์ที่ออกมาแตกต่างกันมากเช่น ทางด้านการศึกษา Knowles จะสนใจเกี่ยวกับการบรรลุจุดสุดยอดของบุคคล (self-actualization) Lindeman สนใจการปรับปรุงบุคคลและสังคม และ Freire สนใจการปฏิรูปสังคม แต่สำหรับ PAR มุ่งให้เกิดการเปลี่ยนรูปบุคคลและสังคม (Person and Social tranformation) กล่าวคือพยายามเปลี่ยนรูปจาก สังคมที่แข่งขัน ทำลาย และขัดแย้งกัน ไปเป็นสังคมที่ร่วมมือสร้างสรรค์และสันติ

5.4 ทำไมต้องมีการวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม

ในกระบวนการวิจัยแบบเดิมนักวิจัยจะเป็นผู้แสดงบทบาทนำในการริเริ่มการทำวิจัย และเป็นผู้มีอำนาจรับผิดชอบในกระบวนการวิจัยทั้งหมด ตั้งแต่การตัดสินใจเลือก การกำหนด

ปัญหาการวิจัย การวางแผนวิจัย การดำเนินการวิจัย จนกระทั่งนำผลการวิจัยที่ได้ไปใช้ตามที่ผู้วิจัยเห็นสมควร ตลอดจนกระบวนการดังกล่าว ประชาชนหรือชุมชนที่ตกเป็นประชากรหรือตัวอย่างของการวิจัยนั้นๆไม่เคยมีโอกาสมิมีส่วนร่วมในการออกความคิดเห็น หรือร่วมรับรู้ในการวิจัยนั้นๆเลย หากแต่เป็นการสนองความอยากของผู้วิจัยเพียงฝ่ายเดียวไม่เคยนำเอาความคิด ความต้องการ และความสนใจของประชาชนผู้ถูกวิจัยไปร่วมพิจารณาเลย

วิธีการวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม จึงได้ถือกำเนิดขึ้นจากแนวความคิดที่ว่า การวิจัยเป็นกิจกรรมทางสังคมที่ใช้ทรัพยากรของสังคมในการศึกษา จึงเป็นสมบัติของสังคม ซึ่งกระทำโดยมีความมุ่งหมายที่จะรับใช้สังคม คำนี้ถึงประโยชน์สูงสุดของสังคมที่จะได้รับ จากการวิจัยก็ต้องทำให้การวิจัยนั้น เป็นการวิจัยเพื่อพัฒนาหรือการพัฒนา (Research for - development), (Research and development (R&D)) โดยเน้นการพัฒนาและการเป็นหุ้นส่วนจะต้องเดินทางร่วมกันและแต่ละคนในสังคมจึงต้องมีส่วนร่วมในกระบวนการพัฒนาทุกขั้นตอน อย่างเสรี และเป็นประชาธิปไตย

5.5 หลักการ (PAR)

การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมยึดหลักการสำคัญโดยสรุปได้ดังนี้ (Tandon, 1988)

1. ค้นหาความรู้พื้นฐานที่เป็นที่ยอมรับและใช้กันแพร่หลาย
2. ส่งเสริมความเข้าใจอันดีระหว่างวัฒนธรรม
3. สร้างดุลยภาพระหว่างวิทยาศาสตร์ ความรู้ทางวิชาการ กับความรู้พื้นฐาน
4. ยอมรับในความไม่เท่าเทียมกันของภาวะสังคมและเศรษฐกิจ

ลักษณะเด่น 10 ประการของการวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (PAR โดยสรุปได้ดังนี้

1. เป็นการสร้างความรู้ (Produce Knowledge) โดยการผสมผสานระหว่างความรู้จากนักวิชาการกับความรู้พื้นบ้าน เป็นการเรียนรู้ร่วม (Co-generative learning) และสร้างความรู้สึกร่วมกัน ผสมผสานทฤษฎีกับการปฏิบัติ ให้เกิดความรู้ใหม่

2. รูปแบบความรู้ที่ได้เป็นลักษณะปฏิสัมพันธ์ (Interactive) และสหวิทยาการ (Interdisciplinary) ซึ่งเป็นวิถีชีวิต เป็นปรัทัศน์ทางจิตที่รวมเอาความอยากรู้อยากเห็นเข้ากับความเปิดใจกว้าง ความผจญภัย เข้ากับการค้นพบสิ่งใหม่ เป็นความต้องการที่จะเสริมความรู้แก่ตนเอง โดยผ่านวิธีการใหม่ จึงเป็นการฝึกปฏิบัติทั้งโดยส่วนตัวและร่วมกับผู้อื่น เป็นวิธีการฝึกฝนให้เกิดทักษะที่จะพัฒนาจิตมากกว่าจดจำทฤษฎี ยิ่งไปกว่านั้น PAR ยังเป็นการเรียนรู้ข้ามสาขาวิชา (Transdisciplinary) (McNiff, 1988) คือเป็นความพยายามที่จะสร้างความเข้าใจ ที่ข้ามพ้นเขตแดนของวิชาชีพซึ่งมีลักษณะเฉพาะเจาะจง ออกไปสู่ความหลากหลายกว้างขวาง เป็นการขยายปรัทัศน์จากเฉพาะสาขามากกว่าสหวิทยาการ ที่มีความเกี่ยวพันกันเพียง 1-2 สาขาเท่านั้น

3. การปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม PAR ยังลงมือกระทำให้ความเข้าใจกันนั้นออกมาเป็นรูปธรรม เป็นความจริง (Act to transform reality) เป็นการสะท้อนความคิด ลงมือปฏิบัติ

(Reflection-Action-Reflection...action) / (Direct act) ที่ทำให้บุคคลตระหนักถึงการที่ตนเป็นที่พึ่งแห่งตน หรือตนชี้หน้าตนเอง

4. การลงมือปฏิบัติความรู้หรือใช้ความรู้ลงสู่การปฏิบัติ (Practical) ซึ่งเกี่ยวกับความคิดนี้ Wignaraja (1991) ได้ชี้ให้เห็นว่า ขณะสถาบันที่เป็นทางการเริ่มอ่อนด้อยและลดความสำคัญลง และโครงสร้างของชนชั้นสูงสูญเสียไปหรือตัดขาดความเกี่ยวข้องกับคนจนส่วนใหญ่ไปนั้น PAR จะเป็นองค์การขั้นพื้นฐานระดับติดดิน (grass root) ที่ให้โอกาสกับคนชายขอบของกระบวนการพัฒนา ได้สามารถดำรงอยู่และพัฒนามาบทบาทของตนเองได้

5. PAR เป็นกระบวนการเบ็ดเสร็จ (Inclusive) ที่ใช้ทรัพยากรอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล โดยการสร้างความรู้จากวิธีการและความรู้ที่มีอยู่โดยไม่พยายามแยกหรือจำกัดขอบเขตสิ่งใดทุกความคิดเห็นจะได้รับการรับฟังและยอมรับ เป็นการให้โอกาสทุกคนได้เรียนรู้ (Learning for all)

6. กระบวนการทาง (PAR) เป็นสิ่งมีชีวิต มีชีวิต รูปร่าง (Organic) เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ไม่มีเวลาจำกัด เป็นรูปแบบเปิดที่ไม่สามารถกำหนดแผนการล่วงหน้า ไม่สามารถทำนายผลล่วงหน้าได้อย่างเป็นวิทยาศาสตร์ การเปลี่ยนแปลงเกิดขึ้นตลอดเวลา ตามกระแสที่นักวิจัยเข้าไปมีส่วนร่วมในชุมชน และเลื่อนไหลไปตามความขึ้นลงของสถานการณ์ โดยไม่มีทฤษฎีตายตัว ไม่มีกฎเกณฑ์ทางวิทยาศาสตร์ หรืออุดมการณ์เป็นกรอบกำหนด การไหลขึ้นลงตามกระแสทำให้เกิดการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง (Authentic participation) ซึ่งจะหยั่งรากลึกในแนวคิดของวัฒนธรรมประเพณีของคนทั่วไป

7. สร้างความตระหนักถึงความเป็นตัวของตัวเอง (Self-awareness) ให้เกิดขึ้นกับประชาชนนั้นจะต้องเป็นสิ่งที่เกิดขึ้นในกระบวนการวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (Fals Borda, 1991) โดยที่ (PAR) จะช่วยให้ประชาชนเกิดความเชื่อมั่นในตัวเองพัฒนาอัตโนทัศน์ (Self-concept) ของประชาชน แม้คนยากจนก็สามารถมีสิทธิมีเสียงได้ Mcquire (1987)

8. สังคมนิเวศน์ (Ecological Society) ชุมชน (Community) เป็นแหล่งที่สำคัญที่สุดที่บุคคลจะสามารถโยงอดีตปัจจุบันและอนาคตของตนเข้าด้วยกันในการวางแผนที่จะควบคุมเป้าหมายชีวิตของตน โดย PAR จะช่วยสร้างสังคมนิเวศน์ ที่คนในชุมชนมีการพึ่งพาอาศัยกัน ล้มเลิกระบบเจ้านาย สร้างความผสมผสานกลมกลืนระหว่างมนุษยชาติกับธรรมชาติ และมนุษย์กับมนุษย์ให้เกิดขึ้นใหม่ สังคมนิเวศน์จะเกิดขึ้นได้ จะต้องมีความสัมพันธ์ระหว่างกันของสมาชิกสังคม ในลักษณะของความเป็นประชาธิปไตยที่เท่าเทียมกันเท่านั้น

9. การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (PAR) เป็นการมองอนาคต (future oriented) ดังนั้นนักวิจัยจะต้องรู้วิธีการสร้างฉากสำหรับการเรียนรู้ในชุมชน การจัดการในลักษณะที่ไม่มีการจัดทำโปรแกรมล่วงหน้า การทำให้เกิดการช่วยตนเองของชุมชน การสร้างแนวทางสำหรับการกระทำ แนวทางปฏิบัติที่ไม่เคยมีอยู่ก่อน การทบทวนการปรับเปลี่ยน การปรับปรุง

ระบบที่เขาเป็นสมาชิกอยู่ การพัฒนาตัวอย่างโครงสร้าง หรือภาพลักษณ์ที่จะเชื่อมต่อให้เกิดอนาคตที่ต้องการ เป็นต้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งความสามารถที่จะฝันของบุคคลเป็นสิ่งที่จำเป็นสำหรับการพัฒนาซึ่ง McNiff (1991) บอกว่า การพัฒนาบุคคลคือการฟื้นฟูความสามารถที่จะฝันของเขา (Revitalized capacity to dream)

10. การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (PAR) มองโลกในแง่ดี (Optimistic) ตามหลักการพื้นฐานของแนวคิดปลดปล่อยที่เชื่อว่า มนุษย์ทุกคนสามารถที่จะจัดการเรื่องต่างๆ ในสังคมของเขาได้ซึ่งเป็นวิธีการที่จะส่งเสริมศักยภาพด้านนี้ของบุคคล โดยเชื่อว่า อิสรภาพของมนุษย์มีความสำคัญที่สุด และมนุษย์มีสิทธิและอำนาจที่จะแสวงหาอิสรภาพแก่ตัวเอง ด้วยการปลดปล่อยตนเอง (self-emancipation) และการปลดปล่อยที่แท้จริงจะได้มาจากการที่ทุกคนมีส่วนร่วมซึ่งจะนำไปถึงการสร้างสังคมใหม่ที่ประชาชนทุกคนเป็นผู้กระทำ โดยอาศัยความรู้ที่เขาสร้างขึ้นเอง

5.6 กระบวนการของการวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (PAR)

กระบวนการของการวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม (PAR) ประกอบด้วยขั้นตอนต่างๆ โดยสรุป 9 ขั้นตอนดังนี้ (พันธุ์ทิพย์ รามสูตร. 2540 : 42-43)

1. เตรียมชุมชน เพื่อให้ชุมชนมีความพร้อมในการเข้ามีส่วนร่วมในการวิจัยในระดับที่เสมอภาค ในทุกขั้นตอนจึงต้องมีการเตรียมชุมชนก่อนโครงการวิจัยจะเริ่มในแง่ต่างๆ เช่น การสร้างบูรณาการของชุมชน การส่งเสริมกระบวนการตัดสินใจร่วมกัน ในการจัดลำดับความสำคัญของปัญหา หรือในการเลือก ผู้แทน ผู้ร่วมโครงการ เป็นต้น

2. อบรมนักวิจัยร่วมจากชุมชน ในฐานะเป็นนักวิจัยจากท้องถิ่น ให้มีความรู้เกี่ยวกับสถานการณ์ในท้องถิ่น บทบาทของผู้ทำหน้าที่เป็นนักวิจัยท้องถิ่น การจัดองค์กรชุมชนรูปแบบของผู้นำ การสนับสนุนและมนุษยสัมพันธ์

3. กำหนดรูปแบบการวิจัย ทีมนักวิจัยท้องถิ่นจะร่วมกันกำหนดรูปแบบการวิจัย เช่น การแตกปัญหาทั่วไปที่ชุมชนเลือกแล้ว ลงเป็นปัญหาย่อยๆ ที่สามารถจะวิจัยเพื่อแก้ปัญหาได้ทีละส่วน ต่อไปก็กำหนดวิธีการที่จะรวบรวมข้อมูลที่ต้องการ เครื่องมือที่จะใช้ ผู้ที่จะให้คำตอบหรือข้อมูล รวมทั้งขนาดของตัวอย่าง การสร้างเครื่องมือ การกำหนดรูปแบบคำถามและวิธีถาม ฯลฯ

4. ลงมือเก็บข้อมูล โดยผู้ที่ได้รับการอบรมวิธีการเก็บข้อมูลมาแล้ว

5. ประมวลผลและวิเคราะห์ผลข้อมูล ทีมนักวิจัยท้องถิ่นจะร่วมกันทำการประมวลผลและสรุปข้อมูล ให้ข้อสังเกตหรือข้อวิจารณ์สิ่งที่พบ วิเคราะห์ว่าเหตุใดจึงได้ข้อมูลเช่นนั้น เขียนสรุปสิ่งค้นพบอย่างกว้างๆ พร้อมทั้งให้ข้อเสนอแนะประกอบ

6. หาหรือผลการค้นพบกับชุมชน โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษาเสนอกลับคืนต่อชุมชน ให้มีโอกาสดูตรวจสอบและแก้ไขความถูกต้อง ตลอดจนทำการวิเคราะห์สรุปประเด็น หรือชี้แนะแก่ทีมวิจัย กระบวนการหาหรือนี้อาจทำในรูปของการแสดงบทบาทสมมติ การ

ประชุมกลุ่ม หรือวิธีการอื่นๆ เช่น จัดแสดงข้อมูลในรูปของภาพ หรือกราฟแบบต่างๆ ในที่สาธารณะหรือที่ชุมนุมของชุมชน แล้วกระตุ้นให้มีการออกความคิดเห็น การแสดงออกถึงความรู้สึกของชาวบ้าน การประเมินค่าที่และปฏิกิริยาต่อข้อมูลของชุมชน ที่รวบรวมได้จากกระบวนการวิจัย ตลอดจนการตัดสินใจร่วมกันในเรื่องเหล่านี้

7. วางแผนชุมชนโดยการอบรมที่วางแผนให้สามารถเขียนโครงการได้รวมทั้งความสามารถในการจัดองค์กรชุมชนด้วย โครงการที่ที่วางแผนเขียนนี้ จะต้องนำมาปรึกษาหารือกับชุมชน ให้ชุมชนตรวจสอบแก้ไขและรับรองก่อนนำไปเสนอเพื่อขอทุนสนับสนุนต่อองค์กรที่เกี่ยวข้อง

8. นำแผนไปปฏิบัติ โดยการระดมทรัพยากร ทั้งบุคคลและชุมพล ตลอดจนองค์การประชาชนต่างๆในชุมชน มาร่วมในการปฏิบัติตามแผนที่จัดวางขึ้นจากข้อมูลที่เป็นผลจากการศึกษาร่วมกัน โดยที่นักวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมนั้น

9. ติดตามกำกับและประเมินผลในชุมชน โดยที่นักวิจัยและชุมชนร่วมกัน

สรุปในการวิจัยครั้งนี้จะนำคุณลักษณะเด่นๆของการวิจัยแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมมาประยุกต์ใช้พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จะเป็นจุดเชื่อมช่องว่างระหว่าง ทฤษฎี การวิจัย และการปฏิบัติ ตลอดกระบวนการ เริ่มตั้งแต่การกำหนดรูปแบบที่เน้นกระบวนการให้สามารถปรับเปลี่ยนไปตามสถานการณ์ ประชัญชนกลุ่มคนด้วยโอกาสทางการศึกษา จุดมุ่งหมายเน้นพันธกรณีร่วมกันระหว่างนักวิจัยผู้บริหาร ครู นักเรียน และชุมชนให้เกิดการเปลี่ยนแปลง กรอบการวิจัยร่วมกันกำหนด จุดเน้นที่ คน เป็นหลัก เป้าหมายปรับเปลี่ยนได้ตามต้องการ ยุทธวิธีเน้นการมีส่วนร่วมทุกขั้นตอนในกิจกรรมการเรียนการสอน วิธีการ ใช้แบบเรียบง่าย เกณฑ์การวัดมีความหลากหลายตามสภาพจริง การตัดสินใจ ร่วมกันตัดสินใจแบบประชาธิปไตย การวิเคราะห์สถานการณ์ จะมองภาพองค์รวมมองในลักษณะประสานสัมพันธ์ขององค์ประกอบต่างๆ รูปแบบการพัฒนาไปสู่ความสำเร็จเน้นสิ่งที่ผู้เรียนสนใจและการสร้างแรงจูงใจ คือความภูมิใจในศักดิ์ศรีของตน มองสถานศึกษาเป็นผู้ทำประโยชน์ การลงมือปฏิบัติแบบมีส่วนร่วม ผลลัพธ์ไม่เน้นทางวัตถุ เน้นความสามารถในการเรียนรู้ ความหลากหลายในการเรียน และผลสะท้อนกลับจากผู้เรียนคือความเหมาะสมความพอใจในรูปแบบการเรียนการสอน

6. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

6.1 งานวิจัยในประเทศ

ผลการพัฒนาการศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ระยะที่ 7 (พ.ศ. 2535 – 2539) ของกระทรวงศึกษาธิการ การจัดการศึกษาสามารถขยายตัวอย่างรวดเร็วในเชิงปริมาณทุกระดับการศึกษาทำให้ประชากรมีโอกาสได้รับการศึกษาสูงขึ้น เพิ่มมากขึ้น แต่คุณภาพการศึกษาที่จัดได้อยู่ภายใต้ข้อจำกัดของระบบการศึกษา การบริหารจัดการ การจัดสรรทรัพยากร หลักสูตร กระบวนการ

เรียนการสอนและบุคลากรผู้สอน ส่งผลให้ผู้เรียนได้รับการพัฒนาด้านความรู้ ความสามารถในการระดับหนึ่ง คุณลักษณะที่สำคัญบางประการ อาทิ สุขภาพพลานามัย ความสามารถในการคิดวิเคราะห์ ความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ อุปนิสัย ใฝ่เรียน ใฝ่รู้ จริยธรรม คุณธรรม ความซื่อสัตย์ การพัฒนาอาชีพและการมีส่วนร่วมในการพัฒนาสังคม ซึ่งคุณลักษณะดังกล่าว ยังเป็นสิ่งที่ผู้เกี่ยวข้องทุกฝ่ายในการจัดการศึกษาต้องให้ความสนใจ การบริหารและการจัดการศึกษา ยังดำเนินการโดยภาครัฐเป็นส่วนใหญ่ การส่งเสริมการลงทุนในการจัดการศึกษาของภาคเอกชน ยังขาดความชัดเจนในทางปฏิบัติ ครอบครัวยุคใหม่และชุมชน ยังมีส่วนร่วมน้อยในการจัดการศึกษานอกระบบการตรวจสอบคุณภาพการศึกษา โดยชุมชนและสังคมยังมีไม่เพียงพอ

กิตติ ศรีวิเชียร (2527) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “ บทบาทพระสงฆ์ในการส่งเสริมจริยธรรมของนักเรียนระดับมัธยมศึกษา” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อ ศึกษาบทบาทของพระสงฆ์ในการส่งเสริมจริยธรรมในสถานศึกษาระดับมัธยมศึกษาตามความคาดหวังของพระสงฆ์ ผู้บริหารการศึกษา ครูอาจารย์ และนักเรียน กลุ่มตัวอย่างได้แก่พระสงฆ์ 92 รูป ผู้บริหาร 46 คน ครูอาจารย์ 115 คน และนักเรียน 184 คน ในเขตกรุงเทพมหานคร เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยเป็นแบบสอบถามเป็นมาตราส่วนประมาณค่า ผลการวิจัยสรุปได้ดังนี้

ก. บทบาทที่พระสงฆ์ ผู้บริหารการศึกษา ครูอาจารย์ และนักเรียนมีความเห็นตรงกันว่าพระสงฆ์ควรจะทำได้แก่

1.ในการอบรมจริยธรรมแก่นักเรียน ควรยกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นจริงเป็นตัวอย่างประกอบ

2.ควรเปิดโอกาสให้นักเรียนซักถามในการอบรมจริยธรรมแก่นักเรียน

ข. บทบาทที่พระสงฆ์ ผู้บริหารการศึกษาและครูอาจารย์เห็นตรงกันว่า พระสงฆ์ควรจะทำ แต่นักเรียนไม่เห็นด้วย ได้แก่ ประสานงานกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับจริยธรรม วัดกับโรงเรียน สร้างแบบสอบถามจริยธรรมของนักเรียนและติดตามความเคลื่อนไหวด้านจริยศึกษาเป็นประจำ

ค. บทบาทที่พระสงฆ์มีความคิดเห็นแตกต่างจากผู้บริหารโรงเรียน ครูอาจารย์และนักเรียนได้แก่

1.การให้การอบรมสั่งสอนแนะนำแก่นักเรียนหญิงที่มีปัญหาด้านความประพฤติ เป็นการส่วนตัว

2.การให้คำปรึกษาแก่พ่อแม่ หรือผู้ปกครองนักเรียนที่มีปัญหาด้านความประพฤติในเรื่องการอบรมเลี้ยงดูลูกหลาน

3.การให้คำแนะนำ และร่วมมือกับทางโรงเรียนในการช่วยเหลือนักเรียนที่มีปัญหาด้านความประพฤติ

ง. บทบาทที่พระสงฆ์กับนักเรียนมีความเห็นขัดแย้งกันได้แก่

1. การชักนำให้ครูอาจารย์ในโรงเรียนเห็นความสำคัญของการจัด จริยศึกษา
2. ประชุมเพื่อปรึกษาและช่วยเหลือโรงเรียน ในการสร้างบรรยากาศสภาพแวดล้อมที่เกื้อกูลต่อการจัดจริยศึกษาและการประพฤติจริยธรรม
3. ร่วมกับโรงเรียนทำการจัดจริยธรรมของนักเรียนและอบรมแนะนำเกี่ยวกับวิธีสอนจริยศึกษาในโรงเรียนพร้อมกับอาจารย์ในโรงเรียน
4. การชักนำให้นักเรียนไปเรียนธรรมศึกษาในวัด ตลอดจนการนำนักเรียนเข้าฟังรายการ ปาฐกถา อภิปรายหรือสนทนาธรรมตามโอกาส

กองแผนงานกรมการศาสนาและสำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2526) ได้ศึกษาสภาพการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ไทย โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ และเพื่อเป็นข้อมูลประกอบการวางแผนการศึกษา วิธีดำเนินการศึกษา การเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสาร รายงาน สถิติต่างๆ จากกรมการศาสนา มหาวิทยาลัยราชวิทยาลัยและมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และสัมภาษณ์ผู้ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ ผลการศึกษาดังนี้

1. โครงสร้างระบบการบริหารการศึกษาของคณะสงฆ์ มหาเถรสมาคม มีหน้าที่ในการจัดการศึกษาของคณะสงฆ์ ตามพระราชบัญญัติคณะสงฆ์ พ.ศ. 2505 และจัดตั้งสภาการศึกษาของคณะสงฆ์ มีสมเด็จพระสังฆราชเป็นประธาน กรมการศาสนาเป็นที่ตั้งสำนักงานสภาการศึกษาของคณะสงฆ์ ระบบการศึกษาของภิกษุสามเณรมีหลายระบบคือ

1.1 การศึกษาที่เป็นระบบของคณะสงฆ์โดยเฉพาะคือ

ก. แผนกธรรมได้แก่นักธรรมและธรรมศึกษา มี 3 ชั้นคือชั้นตรี ชั้นโทและชั้นเอก

ข. แผนกบาลี ได้แก่เปรียญธรรมมี 9 ชั้นคือชั้นเปรียญ1-9 ประโยค

1.2 การศึกษาทั้งในระบบของรัฐหรือจัดให้สอดคล้องการศึกษาของรัฐ คือ

ก. การศึกษาที่คณะสงฆ์หรือกลุ่มบุคคลในพระศาสนาเป็นผู้จัดดำเนินงานได้แก่ มหาวิทยาลัยราชวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา

ข. การศึกษานอกโรงเรียนของรัฐ ซึ่งหน่วยงานหรือกลุ่มบุคคลจัดให้แก่ภิกษุสามเณรโดยขออนุญาตรัฐหรือได้รับงบประมาณจากรัฐ ได้แก่การศึกษาผู้ใหญ่สำหรับพระภิกษุสามเณร

1.3 การศึกษาที่จัดขึ้นอิสระได้แก่จิตตภาวันวิทยาลัยและสถานฝึกปฏิบัติธรรมต่างๆ

2. ปัญหาการศึกษาคณะสงฆ์

2.1 การบริหารและการดำเนินงานการศึกษา

-คณะสงฆ์รับผิดชอบเฉพาะการจัดสอบ หรือการวัดผลเท่านั้น การจัดการเรียนการสอน การบริหารและการดำเนินงาน เป็นเรื่องของทางวัด สำนัก และท้องถิ่นนั้นๆ

-คณะสงฆ์เน้นการศึกษาในแนวทาง คือการสอบผ่านชั้นการศึกษาสู่ระดับสูงตามลำดับ ไม่สนใจปัญหาที่ว่าภิกษุสามเณร ได้รับการศึกษาทั่วถึงหรือไม่

-การจัดการศึกษาไม่มีการกระจายทรัพยากรให้ทั่วถึง

2.2 หลักสูตร ไม่มีหลักสูตรระยะสั้นหรือหลักสูตรเฉพาะกิจ ที่จะนำมาใช้ในสังคมปัจจุบัน โดยเฉพาะหลักสูตรที่สนองต่อการบวชระยะสั้น ้วย พื้นฐานทางการศึกษา ประสบการณ์และอื่นๆซึ่งต้องศึกษาหลักสูตรเดียวกันหมด จึงเป็นการยากที่จะศึกษาพระปริยัติธรรมได้ผลดี

2.3 ครู-อาจารย์ คณะสงฆ์ขาดหลักเกณฑ์มาตรฐานกลาง ในการรับครู-อาจารย์ ทำให้การเรียนการสอนไม่ได้ผล

2.4 ความสูญเสียทางการศึกษาภิกษุสามเณรลาสิกขาบทในระหว่างการศึกษา

2.5 การศึกษาพระปริยัติธรรมยังไม่แพร่หลาย โดยเฉพาะวัดในส่วนภูมิภาคทำให้ขาดแคลนภิกษุสามเณร ที่มีความรู้ทางพระปริยัติธรรมที่จะเป็นผู้นำที่ดีทางการศาสนา

ฉันทนา จันทรบรรจง (2541) ได้ศึกษาปัญหาเกี่ยวกับ"การศึกษาและพัฒนาคุณธรรม" ในประเทศไทยและต่างประเทศ โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพปัญหาการดำเนินการศึกษากับการพัฒนาคุณธรรมในประเทศไทย ในต่างประเทศที่สัมพันธ์กับประเทศไทย ศึกษาแนวคิดบุคคลที่มีชื่อเสียง สำรวจความคิดเห็นนักวิชาการนักพัฒนาคุณธรรมและเพื่อเสนอวิสัยทัศน์ในสารบัญญัติซึ่งควรระบุไว้ในกฎหมายเกี่ยวกับการศึกษาแห่งชาติและมาตรการนำสารบัญญัติไปสู่การปฏิบัติ วิธีดำเนินการวิจัยโดยการศึกษาเอกสารและงานวิจัย ศึกษาข้อมูลจากระบบอินเทอร์เน็ต สำรวจความคิดเห็นผู้ทรงคุณวุฒิทั่วประเทศ ด้วยแบบสอบถามแบบประมาณค่า 5 ระดับโดยใช้เทคนิคเดลฟาย กลุ่มตัวอย่างผู้ทรงคุณวุฒิคือนักพัฒนาคุณธรรมและนักคิดนักวิชาการ รวม 100 คน ผลการศึกษาพบว่าปัญหาดังกล่าวด้านการศึกษาและการพัฒนาคุณธรรมเพราะมีภูมิหลังทางประวัติศาสตร์ สังคม เศรษฐกิจ และการเมืองต่างกัน เช่นสหรัฐอเมริกาเน้นการแก้ปัญหาการขยายตัวของบริโภคนิยม สหราชอาณาจักรเน้นการแก้ปัญหาความขัดแย้งทางศาสนา สาธารณรัฐเกาหลีเน้นการแก้ปัญหาความขัดแย้งทางการเมืองระหว่างเกาหลีเหนือและเกาหลีใต้ สาธารณรัฐประชาชนจีนเน้นการแก้ปัญหาความขัดแย้งระหว่างกลุ่มชนต่างเผ่าพันธุ์ ญี่ปุ่นเน้นการแก้ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างบุคคลในสังคมที่กลายเป็นเมืองและปัญหาสิ่งแวดล้อม มาเลเซียเน้นการแก้ปัญหาความลำเอียงระหว่างกลุ่มชน ความจำเป็นที่จะต้องพัฒนาคุณธรรมเพื่อช่วยให้บุคคลสามารถปรับตัวทันความเปลี่ยนแปลง ของโลกยุคโลกาภิวัตน์ด้วยกันทั้งสิ้น

แนวทางการดำเนินงานการศึกษากับการพัฒนาคุณธรรมของต่างประเทศทุกประเทศพยายามปรับปรุงจุดมุ่งหมาย เนื้อหา และวิธีการพัฒนาคุณธรรม ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น บางประเทศระบุในแผนการปฏิรูปการศึกษา แต่บางประเทศเน้นวิชาและกิจกรรมที่ส่งผลต่อการพัฒนาคุณธรรมเป็นกรณีพิเศษ ประเทศสาธารณรัฐเกาหลี เป็นประเทศที่ระบุชัดเจนที่สุดถึงความปรารถนาที่จะพัฒนาคุณธรรมที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทางการเมือง ประเทศให้ความสำคัญกับการพัฒนาครูที่ทำหน้าที่พัฒนาคุณธรรมและจริยธรรม โดยเฉพาะสหราชอาณาจักร สาธารณรัฐเกาหลี สาธารณรัฐประชาชนจีน และมาเลเซีย ส่วนประเทศที่ให้ความสำคัญกับกิจกรรมสร้างเสริมลักษณะนิสัย และระบุไว้ในโครงสร้างของหลักสูตรอย่างชัดเจน คือ ญี่ปุ่น สาธารณรัฐเกาหลี และสาธารณรัฐประชาชนจีน

สำหรับกรณีของประเทศไทยนั้น กรมเจ้าสังกัด ตลอดจนหน่วยงานที่เกี่ยวข้องคงต้องตระหนักและใช้ความคิดวิเคราะห์ในเรื่องเหล่านี้อีกเป็นอันมากว่าจะสมควรสร้างภาวะผู้นำให้แก่โรงเรียน และสถานศึกษาที่จะพัฒนาสถานศึกษาของตนอย่างไรหรือไม่ การปฏิรูปการศึกษารูปแบบไม่มีกฎหมายรองรับสนับสนุน ภายใต้การเมืองที่อ่อนแอ และขาดการสร้างหน่วยงานที่เป็นกลไกของการปฏิรูปการศึกษาที่มีประสิทธิภาพ และขาดการตรวจสอบคุณภาพการศึกษาอย่างมีประสิทธิภาพของประเทศไทยนั้นไม่อาจกล่าวได้ว่าเป็นการ ปฏิรูปการศึกษา

ความสำเร็จในการปฏิรูปการศึกษาของประเทศต่าง ๆ ที่ให้เห็นความสำเร็จที่ชุมชนที่มีวิสัยทัศน์ทางการศึกษาอย่างชัดเจน สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย และนิวซีแลนด์ ใช้กระบวนการสร้างวิสัยทัศน์แบบวิจัยปฏิบัติการมีส่วนร่วม (Participatory Action Research) ทำให้การกระจายอำนาจสู่สถานศึกษาดำเนินงานไปได้อย่างต่อเนื่องถึงแม้จะมีอุปสรรคและข้อขัดแย้งจากหน่วยงานที่มีอำนาจเหนืออยู่บ้างก็ตาม ในอีกหลายประเทศ เช่น ญี่ปุ่น เกาหลี และมาเลเซีย สามารถวางเป้าหมายและมาตรฐานการศึกษาจากผู้นำและคณะผู้นำ หรือกรณีใช้มติจากพรรค เช่น ในกรณีของเวียดนาม ทำให้การปฏิรูปการศึกษาของประเทศเหล่านั้นมีจุดหมายทิศทาง ทุกฝ่ายเห็นภารกิจหน้าที่ของตน เห็นงานหลักที่ต้องปฏิบัติ พร้อมด้วยเป้าหมายและมาตรฐานของการศึกษาที่ชัดเจน มีผู้รับผิดชอบตรวจสอบคุณภาพการศึกษาอย่างต่อเนื่อง ข้อมูลเหล่านี้จะเป็นประโยชน์ต่อการปฏิรูปการศึกษาของไทยในอนาคต ถ้าชุมชนโรงเรียนและสถานศึกษาได้มีจิตวิเคราะห์สังเคราะห์ข้อมูลและกระบวนการเหล่านี้

ดวงเดือน พันธุมนาวิน และเพ็ญแข ประจักษ์นิก (2520) ได้ทำการวิจัยเรื่อง “จริยธรรมของเยาวชนไทย” เพื่อจะเปรียบเทียบพัฒนาการทางจริยธรรมของเยาวชนไทย กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนในโรงเรียนรัฐบาล และนิสิตอายุระหว่าง 11-25 ปี จำนวน 1,400 คน ในกรุงเทพมหานคร เครื่องมือที่ใช้เป็นแบบสอบถาม ผลปรากฏว่ามีนักเรียนอายุ 13-15 ปี หญิงมีพัฒนาการทางจริยธรรมสูงกว่าชายอย่างเห็นได้ชัด ในระดับอายุ 17-19 ปี พัฒนาการทางจริยธรรม

อันเป็นประโยชน์ทั้งต่อตนเองและผู้อื่นได้รับการพัฒนาครบทั้ง 4 ด้านคือ ทางกาย จิตใจ สังคม และปัญญา

กระบวนการเรียนการสอน เป็นไปตามหลักพุทธศาสนาโดยพิจารณาว่ากระบวนการศึกษาเป็นกระบวนการแก้ปัญหาอย่างถูกต้อง สามารถทำลายอวิชชาและตัณหา และสามารถเสริมสร้างปัญญา จันตะและกรุณา เพื่อนำไปสู่การแก้ปัญหาได้ คือความพ้นทุกข์

กระบวนการศึกษาประกอบด้วย ตัวการศึกษาที่แท้และตัวประกอบของการศึกษา ตัวการศึกษาที่แท้คือ การฝึกฝนในการดำเนินตามมรรค 8 หรือไตรสิกขาซึ่งเป็นส่วนที่มีในตัวบุคคล เริ่มแต่การเกิดมีสัมมาทิฐิหรือตัวปัญญา ตัวประกอบของการศึกษาคือ ส่วนช่วยให้การศึกษาเกิดขึ้นในตัวบุคคลหรือปัจจัยแห่งสัมมาทิฐิ ได้แก่ปรโตโมสะและโยนิโสมนสิการ

หลักการและวิธีการสอนเป็นไปเพื่อให้ผู้เรียนเกิดปัญญา การรับรู้ที่บริสุทธิ์ปราศจากอวิชชาและตัณหา แต่มีปัญหา จันตะ กรุณา วิธีการสอนมีหลายแบบ ผู้สอนต้องเลือกให้เหมาะสมและคำนึงถึงประโยชน์ของผู้เรียนมากที่สุด

หลักสูตร หลักสูตรมีจุดมุ่งหมายให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เกิดปัญญา คิดเป็นทำเป็นและสามารถนำไปใช้ดำเนินชีวิตให้เป็นประโยชน์ต่อตนเองและสังคม ทำให้เกิดความสุขเป็นอิสระ หลักสูตรจะบรรลุจุดมุ่งหมายได้โดยใช้หลักบูรณาการคู่กับพัฒนาการในทุกระบบทุกขั้นตอนของการจัดการศึกษาเพื่อให้เกิดบูรณาการในตัวบุคคล ทั้งในด้านมีปัญญารู้ความจริง ทำให้ประพฤติปฏิบัติตนถูกต้อง มีความดีงาม และได้รับผลทางจิตใจคือความสุขความเป็นอิสระหรือความหลุดพ้น (วิมุตติ) การเรียนการสอนแต่ละวิชาต้องใช้หลักบูรณาการเชื่อมโยงสัมพันธ์กันควรมีการบูรณาการทุกระดับการศึกษา

พนิดา สินสุวรรณ และคณะ (2531) ได้ศึกษาวิจัย “สภาพการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตามหลักสูตร พุทธศักราช 2524 ของครูผู้สอนระดับชั้นมัธยมศึกษาตอนปลาย เขตการศึกษา 8” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาสภาพการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาปัญหาการเรียนการสอนและความต้องการของครูผู้สอน ศึกษาเปรียบเทียบสภาพการเรียนการสอนของครูผู้สอนตามเพศ อายุ ประสบการณ์การสอน และขนาดโรงเรียนที่สอน นำผลการวิจัยปรับปรุงหลักสูตรวิชาสังคมศึกษา เป็นแนวทางจัดโครงการบริการทางวิชาการแก่ชุมชน แนวทางปรับปรุงหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนาและเป็นแนวทางปรับปรุงหลักสูตรปริญาตรีและโทสายวิชาสังคมศึกษากลุ่มตัวอย่างใดแก่ครูสอนวิชาพระพุทธศาสนาในระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย (ม.4-ม.6) สังกัดกรมสามัญศึกษาในเขตการศึกษา 8 จำนวน 10 โรงเรียน กลุ่มตัวอย่าง 89 คน เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษาวิจัยคือแบบสำรวจความคิดเห็น สรุปผลการวิจัยได้ดังนี้

1. สภาพการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาที่ทางกระทรวงศึกษาธิการได้กำหนดไว้ให้เป็นแนวทางการไปสู่การปฏิบัติจริงของผู้สอนพบว่า จุดประสงค์ข้อที่มีทั้งความชัดเจนและสามารถนำไปสู่การปฏิบัติจริงได้คือ การเสริมสร้างความรู้ของผู้เรียนจากมัธยมศึกษาตอน

ต้น โดยเฉพาะเรื่องพุทธประวัติ พุทธกิจ และพุทธคุณ จุดประสงค์ข้อที่มีความชัดเจนดีมาก แต่นำไปสู่การปฏิบัติจริงได้น้อยคือ การวิเคราะห์เปรียบเทียบหลักธรรมในพระพุทธศาสนากับหลักวิทยาศาสตร์ การให้ผู้เรียนตระหนักถึงความสำคัญของพระพุทธศาสนาที่ผู้เรียนสามารถดำเนินชีวิตและพัฒนาตนได้ นอกจากนั้นจุดประสงค์ข้ออื่นๆก็ทั้งความชัดเจนน้อยและไม่สามารถนำไปสู่การปฏิบัติจริงภายในห้องเรียนได้

ด้านเนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนาพบว่า แบบเรียนมีความสอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตร และช่วยส่งเสริมค่านิยม คุณธรรม ความรู้ความเข้าใจ เรื่องพระรัตนตรัยได้มาก มีความยากง่ายเหมาะสมกับวัยของผู้เรียน มีความสัมพันธ์กับประสบการณ์ความรู้พื้นฐานเดิมของผู้เรียนเป็นเนื้อหาที่เปิดโอกาสให้ผู้เรียนได้แสดงความคิดเห็นได้อย่างกว้างขวาง

กระบวนการเรียนการสอนพบว่า ก่อนการสอนครูจะบอกจุดประสงค์ที่จะเรียนให้ผู้เรียนทราบเสมอ โดยยึดเอาแผนการสอนกรมวิชาการเป็นแนวทางการสอนก่อนการสอนจะมีการนำเข้าสู่บทเรียน วิธีการสอนที่นำมาใช้บ่อยมากคือ การอธิบายประกอบการจัดกิจกรรมเสริม ส่วนการเชิญวิทยากรหรือการสอนซ่อมเสริมนั้นครูผู้สอนได้ปฏิบัติจริงน้อยมาก

การจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรที่ปฏิบัติกันสม่ำเสมอ คือ การให้ผู้เรียนได้สวดมนต์ไหว้พระรัตนตรัย การฝึกสมาธิสร้างความสงบให้เกิดแก่จิตใจผู้เรียน การจัดนิทรรศการ การฝึกมารยาท การเขียนธรรมภาษิตติดในบริเวณโรงเรียน ส่วนกิจกรรมอื่นๆส่วนใหญ่ได้ทำบ้างเป็นบางครั้งหรือไม่ได้ทำเลย

การวัดผลประเมินผลพบว่า การทดสอบย่อยภายหลังการสอนจบบทเรียนนั้นผู้สอนส่วนใหญ่ไม่ได้ปฏิบัติ แต่เป็นการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตรแทน วิธีการทดสอบที่ใช้กันมากคือข้อสอบแบบปรนัย การวัดและประเมินด้านจิตใจนั้นใช้วิธีสังเกตจากพฤติกรรมของผู้เรียน มีผู้สอนอีกไม่น้อยที่นิยมใช้แบบทดสอบทั้งปรนัยกับการสังเกตพฤติกรรมของผู้เรียน

2. ปัญหาการเรียนการสอนจุดประสงค์ของหลักสูตร ที่เป็นปัญหามากคือ การเขียนจุดประสงค์จากบทเรียนให้สอดคล้องกับจุดประสงค์ของหลักสูตรที่วางไว้ ตลอดถึงการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผลให้ได้ครบตามที่จุดประสงค์ของหลักสูตรที่วางไว้

ด้านเนื้อหาวิชาที่เป็นปัญหามากคือ ความซ้ำซ้อนของเนื้อหาในแต่ละระดับชั้นเรียนเนื้อหาที่มีความยากและลึกซึ้งเกินที่ผู้สอนจะเข้าใจแล้วนำไปถ่ายทอดได้ เนื้อหาของวิชาพระพุทธศาสนามีลักษณะเป็นนามธรรม แต่งด้วยคำศัพท์ทางศาสนามากมาย การสอนโดยให้เกิดความคิดรวบยอด และภาพรวมตามจุดประสงค์ตั้งไว้ทำไม่ได้ จำนวนคาบที่ตั้งไว้ไม่เหมาะสมกับเนื้อหาที่บรรจุไว้ให้เรียน

ด้านการจัดกิจกรรมเสริมการสอน ปัญหาที่พบมากที่สุดคือ ครูไม่มีพื้นฐานความรู้ขาดประสบการณ์ในการสอนมาก่อน จำต้องสอน ไม่ได้สนใจหรือเต็มใจสอน เมื่อสอนแล้วยังขาดแรงสนับสนุนจากผู้บริหาร จึงส่งผลต่อประสิทธิภาพการเรียนการสอนอย่างมาก ครูจึงได้แต่

สอนบรรยาย แต่ขาดการอธิบายให้ผู้เรียนเข้าใจอย่างกระจ่างได้เพราะครูมีความรู้ทางพระพุทธศาสนาไม่ดีพอ

ด้านวัดผลประเมินผลปัญหาที่พบมากที่สุดคือ ครูผู้สอนขาดทั้งความรู้และทักษะเกี่ยวกับการวัดผลประเมินผลวิชาพระพุทธศาสนาที่ถูกต้อง จึงไม่สามารถทำการวัดผลและประเมินผลด้านจิตนิสัย และการนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้

3. การศึกษาเปรียบเทียบความคิดเห็น

ความคิดเห็นระหว่างครูผู้สอนชายและครูผู้สอนหญิง ที่มีต่อหลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนา สภาพการเรียนการสอนตลอดจนปัญหาของการเรียนการสอนพบว่าไม่มีความแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ความต้องการของครูผู้สอนวิชาพระพุทธศาสนาที่มีต่อโครงสร้างของหลักสูตร คือต้องการความชัดเจนแน่นอน ไม่คลุมเครือ และเอื้อประโยชน์ต่อผู้เรียนมากที่สุด

วัตถุประสงค์ของหลักสูตรต้องเป็นแบบรูปธรรมและสามารถนำไปปฏิบัติจริงได้ ภายในห้องเรียนควรมีการทดลองใช้หลักสูตรแล้วปรับปรุงให้ดีขึ้นที่จำนำไปให้ผู้สอนใช้จริง

ต้องการเข้ารับการอบรมและฝึกปฏิบัติจริงทุกขั้นตอนตั้งแต่การจัดบทเรียน ไม่เหมาะสมกับผู้เรียน การเลือกเทคนิควิธีสอนให้เหมาะสมกับเนื้อหา การฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับการออกแบบทดสอบที่สามารถวัดได้ครบทุกขั้นตอนตามจุดประสงค์ของหลักสูตร การผลิตสื่อและการเลือกใช้สื่อประกอบการเรียนการสอน

ต้องการตัวอย่างแผนการสอนที่เป็นรูปธรรมทุกขั้นตอน ที่ครูผู้สอนสามารถนำตัวอย่างนั้นไปใช้ปฏิบัติภายในห้องเรียนได้ทันที

ภุริสา ปรามโป (2535) ได้ศึกษาวิจัย"ปัญหาการบริหารงานของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ตามทัศนะของผู้บริหารผู้สอนและผู้เรียน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาปัญหาและสาเหตุของการบริหารงานของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา 6 ด้านคือ การบริหารงานวิชาการ การบริหารงานบุคคล การบริหารงานธุรการและการเงิน การบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม การบริหารงานกิจการนักเรียนและการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ตามทัศนะของผู้บริหารผู้สอนและผู้เรียน เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ โดยใช้แบบสอบถาม ประชากรและกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วย ผู้บริหาร 83 รูป/คน ผู้สอน 249 รูป/คนและผู้เรียน 415 รูป ในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาผลการวิจัยพบว่า

1.ผู้บริหาร ผู้สอนและนักเรียนหรือบุคคลทุกกลุ่มโดยรวม มีความเห็นว่าโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษามีปัญหาการบริหารงานวิชาการ บุคคล ธุรการและการเงิน อาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อม กิจการนักเรียน การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชนและโดยรวมทุกด้านในระดับปานกลาง

2.ผู้บริหารผู้สอนและนักเรียนส่วนใหญ่มีความเห็นว่าสาเหตุสำคัญของปัญหาการบริหารงานวิชาการ การบริหารงานบุคคล การบริหารงานธุรการและการเงินและการบริหารงานอาคารสถานที่และสิ่งแวดล้อมของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาเกิดจากปัญหาทางการเงิน วัสดุอุปกรณ์ คนและวิธีการจัดการตามลำดับ

3.ผู้บริหารผู้สอนและนักเรียนส่วนใหญ่มีความเห็นว่า สาเหตุสำคัญของปัญหาการบริหารงานกิจการนักเรียนของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษาเกิดจากปัญหาวิธีการจัดการ คน เงินและวัสดุอุปกรณ์ตามลำดับ

4.ผู้บริหารผู้สอนและนักเรียนส่วนใหญ่มีความเห็นว่า สาเหตุสำคัญของปัญหาการบริหารงาน การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างโรงเรียนกับชุมชน ของโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา เกิดจากปัญหาคน เงิน วิธีการจัดการและวัสดุอุปกรณ์ตามลำดับ

สุปราณี ไกรวัดนุสรณ์ (2532) ได้ศึกษาวิจัย “ปัญหาการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดราชบพิศ” โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความคิดเห็นเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาของนักเรียนที่เรียนวิชาพระพุทธศาสนาในชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 4 ปีการศึกษา 2532 โรงเรียนวัดราชบพิศ กลุ่มประชากรที่ใช้ในการวิจัยเป็นนักเรียนมัธยมศึกษาปีที่ 4 ที่เรียนวิชาพระพุทธศาสนา ปีการศึกษา 2532 จำนวน 197 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยได้แก่แบบสอบถามความคิดเห็น ผลการวิจัยพบว่า นักเรียนส่วนใหญ่นับถือศาสนาพุทธแต่มีส่วนหนึ่งประมาณร้อยละ 2.27 นับถือศาสนาอื่นนักเรียนเรียนรู้พระพุทธศาสนาจากโรงเรียนมากที่สุดและมีความเห็นว่าวิชาพระพุทธศาสนาสามารถนำไปใช้ประโยชน์ในชีวิตประจำวันได้ และมีคุณค่าเป็นหลักยึดเหนี่ยวจิตใจถ้าโรงเรียนไม่บังคับให้เรียนวิชานี้เพียงร้อยละ 42.61 เท่านั้นที่สนใจเรียน นักเรียนส่วนใหญ่ปฏิบัติกิจกรรมทางศาสนาน้อย นอกจากนี้ยังพบว่านักเรียนไม่เคยอ่านพระไตรปิฎกเลย สภาพที่เป็นจริงเกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา นักเรียนมีความเห็นว่าเนื้อหาวิชามีความเหมาะสมพอสมควร คือ ความยากและปริมาณของเนื้อหา มีระดับปานกลาง เนื้อหาวิชามีความเหมาะสมและไม่ซ้ำซ้อนกับวิชาอื่น ครูสอนโดยวิธีบรรยายเป็นส่วนใหญ่และนิมนต์พระภิกษุมาสอนเฉพาะเนื้อหาที่เหมาะสม ส่วนการนำวิธีสอนใหม่ๆและการนำอุปกรณ์มาใช้อยู่ในระดับปานกลาง สภาพที่เป็นปัญหา นักเรียนส่วนใหญ่มีความเห็นว่าไม่พบปัญหาในระดับมากความต้องการเกี่ยวกับการจัดการเรียนการสอน นักเรียนต้องการให้ครูนำวิธีสอนใหม่ๆมาใช้และต้องการไปทัศนศึกษาเกี่ยวกับสถานที่สำคัญทางศาสนา

สุพัตรา ศักรภรณ์ (2532) ได้ศึกษาพัฒนาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาในประเทศไทย พบว่า พัฒนาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาตั้งแต่สมัยสุโขทัย พ.ศ. 1781 ถึงสมัยรัตนโกสินทร์ พ.ศ. 2531 ในด้านหลักสูตร ความมุ่งหมายการเรียนการสอน เนื้อหาวิชา การเรียนการสอน สื่อการเรียนการสอน และการวัดผลประเมินผล เนื้อหาวิชาเน้นเรื่องธรรมะ ศีลธรรม จรรยา มารยาท ศาสนพิธี พระรัตนตรัย และการประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวัน

การเรียนรู้เดิมมุ่งเน้นการท่องจำ เปลี่ยนเป็นการส่งเสริมให้นักเรียนฝึกปฏิบัติตามหลักธรรม ส่วนสื่อการเรียนการสอนเปลี่ยนจากการใช้หนังสือเล่มเดียวมาเป็นหลายประเภท มีการใช้สื่อดิจิทัลในรูปแบบหลายรูปแบบ ด้านการวัดผลและประเมินผล เปลี่ยนจากแบบเปอร์เซ็นต์มาเป็นระบบเกรดและวัดด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย และทักษะพิสัย

จากการศึกษางานวิจัยในประเทศที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาทำให้ทราบสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการ ในการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาทั้งในระบบโรงเรียนมัธยมศึกษาทั่วไปและโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในสังกัดกรมการศาสนา การพัฒนากระบวนการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนานั้นจะต้องพัฒนาองค์ประกอบหรือปัจจัยต่างๆไปพร้อมกันจึงจะทำให้การพัฒนาสัมฤทธิ์ผลทั้งทางด้าน การบริหารจัดการที่ขาดประสิทธิภาพ ด้านหลักสูตรยังไม่ตอบสนองการเรียนรู้ของผู้เรียน ด้านครูอาจารย์หรือบุคลากรยังขาดการพัฒนาสู่มาตรฐานกลาง ด้านความสูญเปล่าระหว่างศึกษาเล่าเรียน ด้านการกระจายโอกาสหรือการเผยแพร่ไปยังภูมิภาคต่างๆยังขาดแคลนมาก นอกจากนั้นการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนยังไม่สอดคล้องกับปรัชญาการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญและไม่สนองตอบความต้องการของผู้เรียนตามยุคสมัยทั้งด้านเนื้อหา กิจกรรมการเรียนรู้ที่หลากหลาย การวัดและประเมินผลตามสภาพจริง ดังนั้นการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรมจึงเป็นทางเลือกหนึ่งที่จะสนองตอบความต้องการของผู้เรียนและแก้ปัญหาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในปัจจุบันและอนาคตได้

6.2 งานวิจัยต่างประเทศ

งานวิจัยต่างประเทศที่เกี่ยวข้องกับแนวคิดและวิธีพัฒนาคุณธรรมจริยธรรม มีดังนี้ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

ดีวี่ (Dewey. 1969) มีความคิดว่าการศึกษาคือกระบวนการทางสังคม ที่เกิดขึ้นได้ทั้งในและนอกสถานศึกษา เป็นการสร้างสม ถ่ายทอดทฤษฎี และประสบการณ์ของมนุษย์

ซาเมย์ (Samay, O.S.B. 1966) นักบวชในคริสตศาสนา มีความเห็นว่า จุดหมายปลายทางของการพัฒนามนุษย์ไม่ใช่ให้รู้วิชาเท่านั้น แต่เพื่อให้เป็นคนที่สามารถกระทำการต่างๆได้ด้วยตนเอง เป็นคนอิสระ ควบคุมตนเองได้ ไม่เพียงแต่มีชีวิตอยู่เท่านั้น แต่สามารถนำทางชีวิตของตนได้อย่างเสรี แน่วแน่และมั่นคง

แม็คโคน (Mc Kown. 1935) กล่าวว่า วิธีพัฒนาคุณธรรมและจริยธรรมมีทั้งทางตรงและทางอ้อม การพัฒนาโดยตรง หมายถึงการพิจารณากำหนดอุดมการณ์ และคุณงามความดีที่พึงประสงค์ไว้อย่างแน่ชัดแล้วจึงพัฒนาบุคคลเพื่อให้เกิดสิ่งเหล่านั้น ส่วนการพัฒนาทางอ้อม คือการจัดสิ่งแวดล้อมและประสบการณ์พิเศษให้สัมพันธ์กับการสอนโดยตรงซึ่งทั้งสองวิธีนี้ควรกระทำควบคู่กันไป

กริมเลย์ (Grimley. 1974) ศึกษาข้ามวัฒนธรรมกับกลุ่มตัวอย่าง 4 ทวีปคือ แอฟริกา อเมริกา เอเชีย ยุโรป ประเทศที่เป็นตัวแทน คือ แคมเบีย อเมริกา ฮองกง ญี่ปุ่น กลุ่มตัวอย่าง 206 คน แบ่งเป็น 4 ระดับอายุ คือ 13, 15, 17 และ 19 ปี ขึ้นไป กลุ่มตัวอย่างอายุ 13, 16, 17 เป็นนักเรียนมัธยมในสหรัฐ อังกฤษ ฮองกง และญี่ปุ่น ผลการวิจัยพบว่า กลุ่มตัวอย่างจากทั้ง 5 ประเทศ มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติทางบวกระหว่างอายุกับพัฒนาการทางจริยธรรม

ผลการวิจัยทั้งหมดที่เกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่างอายุกับพัฒนาการทางจริยธรรมสนับสนุนสมมุติฐานที่ว่า ลำดับขั้นพัฒนาการทางจริยธรรมในทุกวัฒนธรรม แม้ว่าส่วนประกอบอื่น (เช่น อัตราการพัฒนาการ ฯลฯ) จะต่างกันบ้างตามวัฒนธรรม แต่ไม่พบความแตกต่างอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติระหว่างเชื้อชาติ ศาสนากับพัฒนาการทางจริยธรรม เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างประกอบด้วยชนที่นับถือศาสนาต่าง ๆ กันพาซิโก (Pacheco. 1973) ศึกษาจริยวิพากษ์ของเด็กเปอร์โตริกัน กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กชาย หญิง แบ่งเป็น 3 กลุ่ม คือ กลุ่มอายุ 10-12.5 ปี กลุ่ม 13-15.5 ปี และกลุ่มอายุ 16-18 ปี โดยใช้การสัมภาษณ์ตามวิธีการของโคลเบอร์ก โดยเล่าเรื่องปัญหาจริยธรรม 3 เรื่องเป็นภาษาสเปน ให้ผู้รับการทดสอบแก้ปัญหาแล้วตัดสินใจ ผลการวิจัยพบว่า

1. กลุ่มตัวอย่างที่มีอายุต่างกันตอบสนองต่อข้อกระทงที่แทนสถานการณ์ปัญหาทางจริยธรรมต่างกัน
2. การตอบสนองเป็นไปตามลำดับขั้นของโคลเบอร์ก
3. ไม่พบความแตกต่างระหว่างเพศ ในการตอบข้อกระทงที่และสถานการณ์ทางจริยธรรม

โรเบิร์ต (Robert. 1975) ได้ศึกษาจริยธรรมในระดับประถมศึกษากับการประเมินผลการพัฒนาหลักสูตร การทดลองครั้งนี้เป็นการประเมินผลการอภิปรายกลุ่มย่อยเกี่ยวกับการศึกษาจริยธรรมในระดับที่เกิดความคิดความเข้าใจของพฤติกรรมที่แสดงออกด้านจริยธรรม โดยการใช้สื่อที่แสดงสถานการณ์ที่ขัดแย้งทางจริยธรรมต่าง ๆ กัน ผลการทดลองปรากฏว่ากลุ่มควบคุมและกลุ่มที่ถูกวางเงื่อนไขให้เหตุผลในการตัดสินใจที่จะแสดงพฤติกรรมทางจริยธรรมในระดับที่ต่างกัน

ชาริรา (Shapira. 1976) ได้ศึกษาการเล่นเกมส์ของเด็กในเมืองและในคิบูทซ์ ในประเทศอิสราเอล กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กอนุบาลและเด็กประถม ซึ่งแบ่งเป็น 4 กลุ่ม ๆ ละ 24 คน คือ กลุ่มที่ 1 อายุ 4 ปี กลุ่มที่ 2 อายุ 5 ปี กลุ่มที่ 3 อายุ 7-8 ปี กลุ่มที่ 4 อายุ 10-11 ปี ผลการวิจัยปรากฏว่า เด็กชายและหญิงให้เหตุผลเชิงจริยธรรมไม่แตกต่างกัน เด็กในเมืองและเด็กในคิบูทซ์ ให้เหตุผลเชิงจริยธรรมไม่แตกต่างกัน

เออร์บัค (Urbach. 1976) ได้ศึกษาการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของเด็กเกรด 4 และเกรด 6 โดยใช้เรื่องซึ่งตรงกับสถานการณ์ด้านความเอื้อเฟื้อ และความซื่อตรงของโคลเบอร์ก 8 เรื่อง ผลการวิจัยปรากฏว่า ไม่มีความแตกต่างกันในการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมของเด็กเกรด 4 และ

เกรด 6 เมื่อพิจารณาการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมกับสถานการณ์ในเรื่อง ปรากฏว่า เด็กหญิงใช้เหตุผลในชั้นที่ 1 แก้ปัญหาเรื่องความซื่อตรง และในชั้นที่ 4 ไข่เกี่ยวกับกับเรื่องความเอื้อเฟื้อ เด็กชายให้เหตุผลชั้นที่ 1 มากกว่าเด็กหญิงและ เด็กหญิงใช้เหตุผลในชั้นที่ 3 มากกว่าเด็กชาย

โฮลสไตน์ (Holestein. 1976) ได้ทำการวิจัยเอื้อศึกษาการเปลี่ยนแปลงการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมของวัยรุ่น และติดตามดาของวัยรุ่น การวิจัยเป็นแบบระยะยาว 3 ปี กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กชาย เด็กหญิง และติดตามดาของเด็ก โดยใช้การสัมภาษณ์ตามวิธีการของโคลเบอร์ก ปรากฏว่าครั้งแรกเด็กหญิงส่วนใหญ่เมื่ออายุ 13 ปี พัฒนาการทางจริยธรรมอยู่ในชั้นที่ 3 เด็กชายมีพัฒนาการทางจริยธรรมในชั้นที่ 2 แต่เมื่อวัดอีกครั้งเมื่ออายุ 16 ปี วัยรุ่นชายส่วนใหญ่มีพัฒนาการทางจริยธรรมอยู่ในชั้นที่ 4 ในขณะที่วัยรุ่นหญิงมีพัฒนาการทางจริยธรรมอยู่ในชั้นที่ 3-5 สำหรับติดตามดาเด็ก ซึ่งมีอายุในช่วง 40 ปีเศษ ส่วนมากมีจริยธรรมอยู่ในชั้นที่ 4 ผู้ใหญ่ชายมีพัฒนาการทางจริยธรรมสูงกว่าผู้ใหญ่หญิง และในช่วง 3 ปีที่วัดซ้ำ จริยธรรมของผู้ใหญ่ก้าวหน้าขึ้นน้อยมาก ซึ่งตรงกันข้ามกับวัยรุ่นหญิงชายและเด็กมีพัฒนาการทางจริยธรรมก้าวหน้าเร็วมาก

วอร์ซอว์ (Warsa. 1978) ได้ศึกษาวิจัยเกี่ยวกับเหตุผลเชิงจริยธรรมของเด็กนักเรียนเกรด 4 และเกรด 6 ของโรงเรียนระบบเปิด และโรงเรียนระบบเดิม (Traditional) ซึ่งมีบรรยากาศต่างกัน โดยใช้แบบสัมภาษณ์ของโคลเบอร์ก กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนเกรด 4 และเกรด 6 จำนวนเท่ากัน รวม 96 คน เป็นชาย 48 คน หญิง 48 คน ผลปรากฏว่านักเรียนเกรด 6 ในโรงเรียนระบบเปิดจะมีระดับการให้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่านักเรียนเกรด 6 ในโรงเรียนระบบเดิม นอกจากนี้ นักเรียนเกรด 6 ชายมีเหตุผลเชิงจริยธรรมสูงกว่านักเรียนหญิงอย่างมีนัยสำคัญที่ระดับ .05

ไวเกอร์ (Weiger. 1978) ได้ศึกษาการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม โดยศึกษาจากการทดลองเกี่ยวกับบทประพันธ์ด้วยวรรณคดี และพิจารณาตามขั้นพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจต์ กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนเกรด 2 เกรด 4 และเกรด 6 ชั้นละ 1 ห้องเรียน โดยนักเรียนในกลุ่มตัวอย่างมีช่วง I.Q. 90-100 วัดดูประสงค์ของการวิจัยเพื่อศึกษาค้นคว้าพัฒนาการของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมตามแนวของเพียเจต์ ซึ่งเชื่อว่าเด็กจะมีพัฒนาการจาก Heteronomy ไปสู่ Autonomy ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ชั้น ผลปรากฏว่าเด็กจะมีพัฒนาการจาก Heteronomy ไปสู่ Autonomy ส่วนนักเรียนเกรด 2 และเกรด 4 จะอยู่ในชั้นที่ 2 ช่วงต้น ๆ และนักเรียนเกรด 6 จะอยู่ในชั้นที่ 2 และ 3 ตามพัฒนาการทางจริยธรรมของเพียเจต์

ชไนเดอร์ (Schnieder. 1979) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ของพัฒนาการทางจริยธรรมของเด็กในเรื่องเหตุผลเชิงจริยธรรม ผลการวิจัยปรากฏว่าเหตุผลเชิงจริยธรรมของเด็กไม่ได้ขึ้นอยู่กับลักษณะการเลี้ยงดูแบบให้ความรักแบบออกคำสั่งบังคับ และการลงโทษของบิดามารดา แต่ขึ้นอยู่กับระดับสติปัญญาของเด็กและไม่มี ความแตกต่างกันระหว่างเด็กชายและเด็กหญิง นอกจากนี้ยังพบว่าพัฒนาการทางจริยธรรมอยู่ในระดับต่ำมาก ผลการวิจัยพบว่าพฤติกรรมและเหตุผลเชิงจริยธรรมของเด็กขึ้นอยู่กับระดับสติปัญญาของเด็ก

แบร์ (Bear.1979) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมที่มีต่อปัญหาด้านความประพฤติและเซวี่ปัญญา กลุ่มตัวอย่างเป็นเด็กเกรด 6 จำนวน 60 คน ในเมืองไอโอวา แบร์ใช้การสัมภาษณ์แบบการคิดหาเหตุผลเชิงจริยธรรมของโคลเบอร์ก และแบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ของสแตนฟอร์ด ผลปรากฏว่า ปัญหาความประพฤติจะลดลงและวุฒิภาวะทางจริยธรรมเพิ่มขึ้นกับเด็กที่มีเซวี่ปัญญาสูงจะมีความก้าวหน้าทางด้านจริยธรรม

เวอร์เนอร์ (Werner.1979) ได้ศึกษาความรู้สึกและการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมกับเด็กเกรด 5 จำนวน 40 คน โดยใช้ Moral Advice Test (MAT) ผลปรากฏว่า เด็กใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมในระดับต่ำ และเด็กจะมีความรู้สึกในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมสูงขึ้นเมื่อเด็กมีอายุมากขึ้น จริยธรรมในเด็กเล็ก จำนวน 58 คน อายุ 5-7 ปี ผลปรากฏว่า อายุเป็นองค์ประกอบสำคัญของการคิดทางจริยธรรมในเด็กเล็ก สนับสนุนทฤษฎีพัฒนาการทางจริยธรรมที่ยึดพัฒนาการทางสมองทางความคิดว่า เด็กที่มีพัฒนาการทางสมองในขั้นที่สูงกว่าจะคิดหาเหตุผลเชิงจริยธรรมในขั้นที่สูงกว่า

ไซฟริง (Siefring. 1981) ได้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมและเซวี่ปัญญา โดยดูความแตกต่างระหว่างเพศที่มีการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม กลุ่มตัวอย่างเป็นนักเรียนชั้นมัธยมต้น 80 คน ที่มีระดับเซวี่ปัญญาต่างกัน เขาใช้ได้แบ่งเด็กเป็น 4 กลุ่ม คือ กลุ่มเรียนช้า กลุ่มปานกลาง กลุ่มสูง และกลุ่มอัจฉริยะ ทุกกลุ่มมีเพศชาย 10 คน หญิง 10 คน ผลปรากฏว่า

1. เซวี่ปัญญาเป็นองค์ประกอบสำคัญต่อพัฒนาการที่ใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม
2. เพศไม่ใช่องค์ประกอบสำคัญต่อพัฒนาการในการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรม
3. ระดับชั้นของการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมมีผลกระทบต่อการปฏิบัติตามสังคม

พาร์สัน (Parsons. 1982) ได้ทำการศึกษาเด็กเพศชาย 42 คน อายุ 10, 13 และ 16 ปี ในนิวฟาวแลนด์ (Newfoundland) โดยใช้แบบสัมภาษณ์ของโคลเบอร์ก เขาพบว่า เด็กที่แยกตัวอยู่โดดเดี่ยวมักจะมี ความเชื่อใจในด้านพัฒนาการทางจริยธรรมและเด็กที่อยู่โดยเดียวนั้นมีแนวโน้มที่จะมีวุฒิภาวะทางการคิดหาเหตุผลเชิงจริยธรรมช้ากว่าเด็กในเมืองการศึกษาการส่งเสริมกระตุ้นทางสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการแยกอยู่โดยเดียวทางภูมิศาสตร์เป็นเหตุผลสำคัญที่ทำให้เด็กมีพัฒนาการทางการใช้เหตุผลเชิงจริยธรรมช้าในเด็กที่อยู่ในชุมชนซึ่งมีการติดต่อสื่อสารกับโลกภายนอกได้ดี

สรุปจากการศึกษางานวิจัยต่างประเทศ ในด้านแนวคิดทฤษฎีและวิธีการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมทำให้ทราบว่า การพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมจะสอดคล้องในทุกวิชาที่สอน และการปฏิบัติกิจกรรมที่สัมพันธ์กับคุณธรรมที่พึงประสงค์ ประเทศที่มีศาสนาเป็นจารีตของสังคมยังคงอาศัยกิจกรรมทางศาสนาและศาสนศึกษาเป็นเครื่องมือ นอกจากนั้นการเสริมสร้างความแข็งแกร่งของชุมชนและสังคมให้สามารถช่วยเหลือโรงเรียนในการพัฒนาคุณธรรมได้มากขึ้น ดังนั้นการ

พัฒนาด้านคุณธรรมจริยธรรมจะประสบความสำเร็จได้จะต้องให้ความสำคัญทุกองค์ประกอบไม่เฉพาะวิชาที่เรียนหรือกิจกรรมที่จัดในโรงเรียนเท่านั้น ชุมชน สังคม ต้องมีส่วนร่วมช่วยกัน จัดกิจกรรมให้สอดคล้องสัมพันธ์กันกับวิถีสังคมและชีวิตประจำวันของผู้เรียนด้วย

จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง จึงได้กำหนดเป็นกรอบแนวคิดในการวิจัย ดังนี้

1. การเตรียมการสำรวจ ศึกษา วิเคราะห์ วางแผน ประกอบด้วย

1.1 การสำรวจสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการ ด้านการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ในโรงเรียนมัธยมศึกษาและโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาสังกัดกรมการศาสนา เพื่อรับทราบปัญหาความต้องการที่แท้จริง

1.2 ศึกษาเอกสาร งานวิจัยในประเทศและต่างประเทศที่เกี่ยวข้องตลอดจนศึกษาหลักสูตร การจัดกิจกรรมการเรียนการสอน การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ วิชาพระพุทธศาสนา

1.3 วิเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้จากการสำรวจ ศึกษาแล้วกำหนดร่างรูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา

1.4 วางแผนวิจัยและพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนโดยกำหนดแนวทางขั้นตอนพัฒนาการเรียนการสอน ปฏิทินการวิจัย การขอความร่วมมือติดต่อประสานงาน

2. การสร้างและพัฒนาการเรียนการสอน ดำเนินการดังนี้

2.1 เสนอร่างรูปแบบการเรียนการสอนให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบประเมินความเหมาะสมในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน

2.2 แก้ไขปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอนตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญจนได้รูปแบบที่ถูกต้องสมบูรณ์

2.3 ดำเนินการสร้าง หรือผลิตสื่อตามรูปแบบการเรียนการสอนกำหนดไว้ให้ครบทุกรายการ

2.4 นำสื่อการเรียนการสอนที่ผลิตทุกรายการ ให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบประเมินความสอดคล้องของรูปแบบการเรียนการสอน

2.5 ปรับปรุงแก้ไขสื่อการเรียนการสอน ตามข้อเสนอแนะของผู้เชี่ยวชาญอีกครั้งถ้ามี

2.6 การหาประสิทธิภาพสื่อการเรียนการสอน ครั้งที่ 1 โดยทดลองใช้กับนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กลุ่มเล็กจำนวน 3 รูป เพื่อตรวจสอบกระบวนการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาทุกขั้นตอน สรุปประเมินผลการเรียนการสอน และ แก้ไขปรับปรุงกระบวนการให้ดีขึ้น

2.7 ตรวจสอบประสิทธิภาพสื่อการเรียนการสอนครั้งที่ 2 โดยทดลองใช้กับนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 กลุ่มใหญ่จำนวน 10 รูป โดยจัดกิจกรรมการเรียนการสอนตามแผนการเรียนรู้ครบทุกขั้นตอน สรุปประเมินผลการทดลองใช้ และแก้ไขปรับปรุงให้ดียิ่งขึ้น

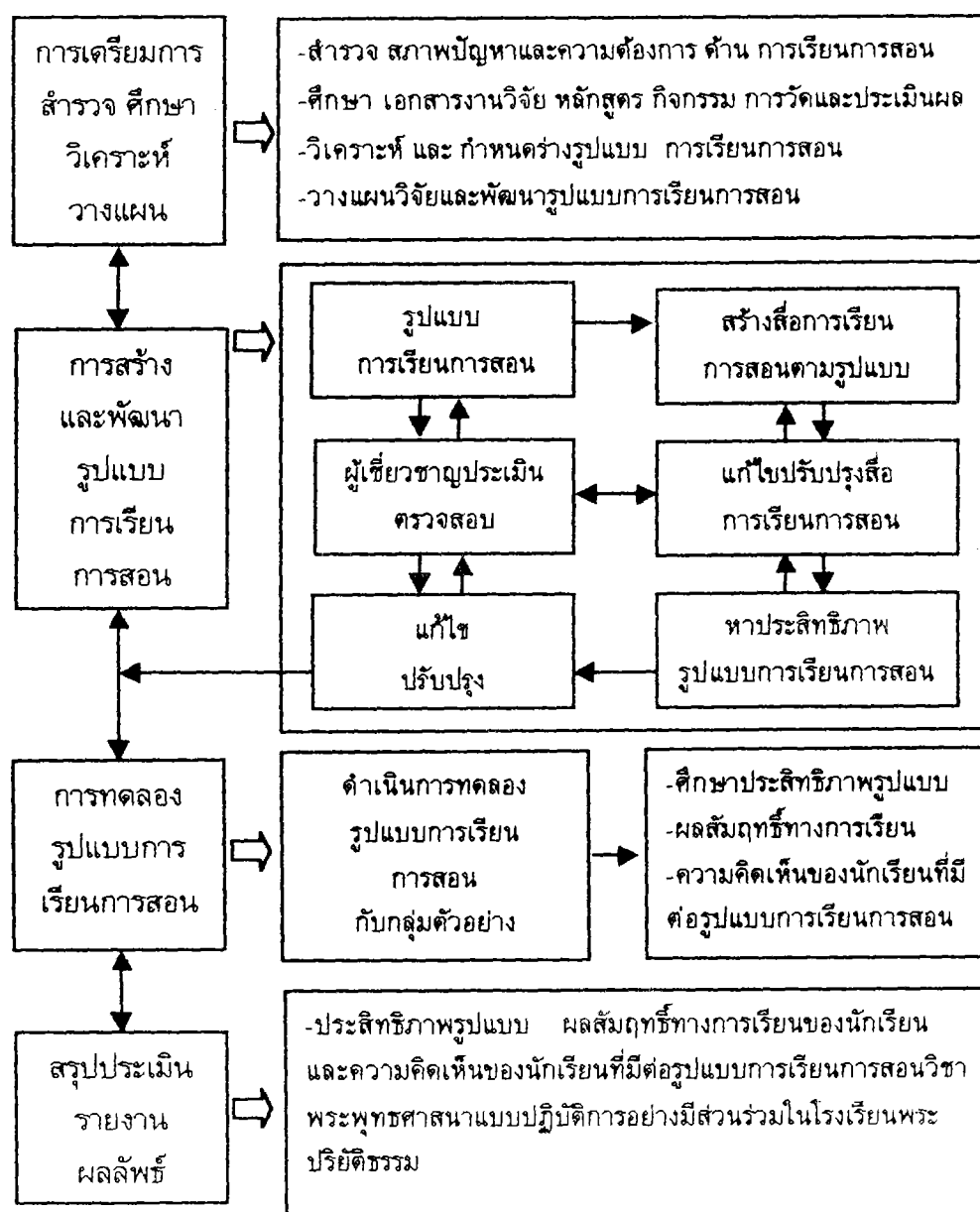
3. การทดลองรูปแบบการเรียนการสอน ดำเนินการดังนี้

ทดลองรูปแบบการเรียนการสอน กับกลุ่มตัวอย่างนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 30 รูป โดยดำเนินการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ตามแผนการเรียนรู้ทุกขั้นตอน เพื่อศึกษาประสิทธิภาพรูปแบบการเรียนการสอน ศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของนักเรียน และเพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอน

4. สรุปประเมินและรายงานผลลัพธ์

หลังจากดำเนินการทดลองรูปแบบการเรียนการสอนกับกลุ่มตัวอย่างเสร็จแล้วขั้นสุดท้ายจะเป็นการสรุปประเมินผลลัพธ์ในด้าน ประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรู้ของนักเรียนและความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรมและรายงานเผยแพร่ต่อไป

กรอบแนวคิดการวิจัย จากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องได้สรุปเป็นกรอบแนวคิดการวิจัยดังนี้

ภาพประกอบ 4 กรอบแนวคิดในการวิจัย

สมมุติฐานการวิจัย

ในการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม ผู้วิจัยได้ตั้งสมมุติฐานไว้ดังนี้

1. รูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม เป็นรูปแบบที่มีประสิทธิภาพโดยมีผลการประเมินอยู่ในเกณฑ์ “ระดับเหมาะสมมาก”
2. ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนจาก รูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม มีผลสัมฤทธิ์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน
3. ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อ รูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม อยู่ในเกณฑ์ “ระดับเหมาะสมมาก”

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้า

การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม ได้กำหนดกรอบการพัฒนาตามขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมการสำรวจ ศึกษา วิเคราะห์ ข้อมูล พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม

ขั้นตอนที่ 2 ดำเนินการสร้างและพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม

ขั้นตอนที่ 3 ปฏิบัติการทดลองรูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม

ขั้นตอนที่ 4 สรุปประเมินผลและรายงานเผยแพร่รูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม

ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมการ สำรวจ ศึกษา วิเคราะห์ข้อมูล พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม

1.1 การสำรวจ ศึกษา วิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยได้สำรวจ ศึกษา ค้นคว้า วิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง กับ การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน หลักการ ทฤษฎี จิตวิทยาการสอน การวิจัยแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม หลักสูตรวิชาพระพุทธศาสนา รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 นโยบายการปฏิรูปการศึกษาของกระทรวงศึกษาธิการ แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 7-9 นโยบายการพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมของกรมการศาสนา การศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ตลอดจนศึกษาสภาพปัญหา ความต้องการทางสังคม ผลกระทบจากภาวะเศรษฐกิจ และกระแสโลกาภิวัตน์ ผู้วิจัยได้ขอความอนุเคราะห์ร่วมประชุมปรึกษาหารือกับ ผู้บริหาร คณะครู และนักเรียน เกี่ยวกับการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม เพื่อรับทราบสภาพปัจจุบันปัญหาและความต้องการด้านการเรียนการสอน พบว่าโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา มีความขาดแคลนทุกๆด้านได้แก่ ขาดแคลนครูและบุคลากรทางการศึกษา ทั้งพระสงฆ์และฆราวาสไม่เพียงพอ ไม่มีตำแหน่งครูสอนประจำการส่วนใหญ่จะเป็นครูอาสาและพระบัณฑิตอาสาซึ่งไม่ได้รับการพัฒนาด้านกระบวนการเรียนการสอนเท่าที่ควร ขาดแคลนสื่อการเรียนการสอน ขาดแคลนเครื่องมือวัดและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ และขาดแคลนงบประมาณสนับสนุน แล้วผู้วิจัยจะนำข้อมูลจากการสำรวจ ศึกษา และร่วมประชุมมาวิเคราะห์กำหนดเป็นแนวทางร่วมกัน

ในการพัฒนาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาและกำหนดรูปแบบกระบวนการพัฒนาให้เหมาะสมกับสภาพการเรียนการสอนที่แท้จริง

1.2 วิเคราะห์โครงสร้างและกำหนดร่างรูปแบบการพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม โดยจะพิจารณารูปแบบการเรียนการสอน ที่สอดคล้องเหมาะสมกับการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาประยุกต์ใช้ จำแนกรายละเอียดด้านองค์ประกอบแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมเป็น 5 กิจกรรมคือ กิจกรรมร่วมเตรียมการ กิจกรรมเตรียมความพร้อม กิจกรรมการเรียนรู้แบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม กิจกรรมร่วมวิเคราะห์อภิปรายผลและกิจกรรมร่วมสรุปประเมินผล ได้แก่การเรียนรู้อย่างมีความสุขของ กิตติยวดี บุญเชื้อและคณะ (2541) การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมของ สมณชา พรหมบุญและคณะ (2540) การจัดการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ และ แบบจำลองชิปปา ของทีศนา แหมมณี (2539) กระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ตามแนวทางปฏิรูปการศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ (2542) การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม กระบวนการทางปัญญา ของ ประเวศ วะสี หลักการสอนของ สุจินต์ วิสุทธิวรานนท์และคณะ (2529) โดยการบูรณาการกระบวนการเรียนรู้ ของอำรง บัวศรี (2532) แนวทางพัฒนาการศึกษาของ พระพุทธทาสภิกขุและพระธรรมปิฎก แบบพุทธวิธีของ สุลักษณ์ ศิวลักษณ์ รูปแบบการสอนของ จอยส์และคณะ (Joyce and others.1992) รูปแบบการเรียนรู้ของ เซย์เลอร์และคณะ (Saylor and others. 1981) รูปแบบการสอนของ โคล (Cole. 1987) รูปแบบการสอนของกลาสเซอร์ Glasser (1965) รูปแบบของป๊อปแฮมและเบคเคอร์ Popham และBaker (1970) และรูปแบบการสอนของคลิบเลอร์,เบคเคอร์และไมล์ Klibler,Baker และ Miles (1970) สามารถวิเคราะห์ได้ ดังตาราง 1

ตาราง 1 การวิเคราะห์โครงสร้างรูปแบบการเรียนการสอน

รูปแบบ	กิจกรรม 1	กิจกรรม 2	กิจกรรม 3	กิจกรรม 4	กิจกรรม 5
การเรียนรู้ที่มีความสุขของ กิตติยวดี บุญเชื้อ และคณะ	ศึกษายอมรับ และสร้างความเข้าใจนักเรียน	เรียนตามความถนัด สนใจ สร้างความเข้าใจในการเรียน	เรียนจากง่ายไปยากส่งเสริมกระบวนการคิด สร้างสรรค์สอดคล้องธรรมชาติ กิจกรรมสื่อหลากหลายสร้างความสนใจตรงตามเป้าหมายชัดเจน	ประเมินผลด้วยตนเอง	ประเมินภาพรวมมากกว่าทดสอบ

ตาราง 1 (ต่อ)

รูปแบบ	กิจกรรม	กิจกรรม 2	กิจกรรม 3	กิจกรรม 4	กิจกรรม 5
การจัดการเรียน การสอนที่เน้นผู้ เรียนเป็นศูนย์กลาง ของกรมวิชาการ และแบบจำลอง ชิปปา ของศึกษา แบบมณี	สร้าง/กระตุ้น ความสนใจ ทำความเข้าใจ วิธีสร้างความรู้ ด้วยตนเอง	แลกเปลี่ยน เรียนรู้ข้อมูล ความคิด ประสบการณ์	นักเรียนมีส่วน ร่วมในการ เรียนรู้มากที่สุด สร้างความรู้ ด้วยตนเอง การมีปฏิ สัมพันธ์ต่อกัน เรียนรู้กระบวนการ การ ผลงาน ความรู้ การนำ ความรู้ไปใช้	เรียนรู้ กระบวนการ ควบคู่ไปกับ ผลงานข้อ ความรู้ที่สรุป ได้ วิเคราะห์ อภิปรายผล งาน	สรุป ประเมิน ผลการเรียนรู้ ตามวัตถุประสงค์
การเรียนรู้ผู้เรียน เป็นสำคัญของ กระทรวงศึกษา ธิการ	ทุกคนสามารถ เรียนรู้และ พัฒนาตนเอง ได้ ผู้เรียนเป็น สำคัญจัดบรร ยาการศและ แหล่งการเรียนรู้ให้หลากหลาย	เตรียมพร้อม นักเรียนเพื่อ การเรียนรู้อย่าง สมดุลทั้งการ ฝึกทักษะและ กระบวนการ ประสบการณ์ ด้านต่างๆ	สอดคล้องความ สนใจความ ถนัดของผู้เรียน ฝึกทักษะและ กระบวนการ เรียนรู้ ประสบ การณ์จริง ผสม ผสานสาระ ความรู้คุณ ธรรมจริยธรรม ส่งเสริมการ เรียนรู้ทุกเวลา ทุกสถานที่	กระบวนการ มีส่วนร่วมใน การประเมิน การเรียนรู้ และประเมิน ผลงานนัก เรียนตาม สภาพจริง	วิธีการหลากหลาย พิจารณาการ พัฒนาของผู้ เรียน พฤติ กรรมการ เรียนรู้การร่วม กิจกรรมและ ทดสอบควบคู่ กันไป
การเรียนรู้แบบมี ส่วนร่วมของ ชุมชนฯ พรหมบุญ และคณะ	ปฐมนิเทศ เสริมสร้าง บรรยากาศการ เรียนรู้ ความ เป็น ประชาธิปไตย ช่วยเหลือ เกื้อกูลกัน	เตรียมความ พร้อมที่จะ เผชิญรับผิดชอบ การเรียนรู้ สร้างวินัยด้วย ตนเอง	ลงมือปฏิบัติ กระบวนการ กลุ่ม ฝึกฝน ทักษะต่างๆ แสวงหาความรู้ สัมพันธ์กับชีวิต จริง	สรุปผลการ เรียนรู้ที่ได้ จากการเรียน รู้	ร่วมกัน ประเมินงาน ตามสภาพจริง

ตาราง 1 (ต่อ)

รูปแบบ	กิจกรรม	กิจกรรม 2	กิจกรรม 3	กิจกรรม 4	กิจกรรม 5
การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมและกระบวนการทางปัญญา ของ ประเวศ วะสี	สภาพแวดล้อมการเรียนรู้และสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ	ปฐมนิเทศกระบวนการเรียนรู้กระบวนการทางปัญญา	การสังเกตการณ์บันทึกการสังเกตรูปแบบต่างๆการนำเสนอสิ่งเรียนรู้การเป็นพหุสูตรการฝึกปฏิบัติงานอย่างมีเหตุผลตั้งสมมติฐานค้นหาคำตอบเชื่อมโยงบูรณาการ	กระบวนการเรียนรู้บันทึกผลการเรียนรู้การค้นหาคำตอบการเสนอผลงาน	ประเมินกระบวนการเรียนรู้การบันทึกผลการเรียนรู้การเสนอผลการเรียนรู้พัฒนาการเรียนรู้
หลักการสอนของ สุนทร วิทวัสธรรานนท์และคณะบูรณาการกระบวนการเรียนรู้ของข้าราชการ	การวิเคราะห์วิธีสอนที่เหมาะสมแบบผสมผสานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายอย่างมีประสิทธิภาพ	การวางแผนการสอนกำหนดวัตถุประสงค์ ภูมิหลังผู้เรียนสภาพแวดล้อม	หลากหลายวิธีสอน ผู้เรียนเป็นสำคัญบูรณาการระหว่างความรู้กระบวนการกลุ่มเรียนรู้ประสบการณ์ตรงปลูกฝังจิตสำนึกค่านิยมจริยธรรมที่ดีงามการปฏิบัติและนำไปใช้ในชีวิตรประจำวัน	ประเมินตามสภาพจริงด้วยวิธีการหลากหลายและเหมาะสม	ตรวจสอบการปฏิบัติความรู้ความสามารถตามวัตถุประสงค์การเรียนรู้

ตาราง 1 (ต่อ)

รูปแบบ	กิจกรรม	กิจกรรม 2	กิจกรรม 3	กิจกรรม 4	กิจกรรม 5
แนวทางพัฒนาการศึกษา ของ พระพุทธทาสภิกขุ	สร้างความเข้าใจการศึกษาเพื่อการสร้างสันติภาพผู้เรียนต้องเข้าใจทุกปัญหาให้ต้องแท้	การเตรียมผู้เรียนให้รู้และเข้าใจวิธีการเข้าถึงปัญหาโดยใช้หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา	กระบวนการเรียนรู้แบบอริยสัจสี่ ทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรคลดความเห็นแก่ตัว เห็นแก่สันติสุขสันติภาพของสังคมโดยฝึกปฏิบัติตามบุญกิริยาวัตถุ 10 รักษาความปกติ 5ประการ	กระบวนการเรียนรู้การฝึกปฏิบัติประโยชน์ที่ได้รับ	ผลจากการปฏิบัติคุณค่าเพิ่มทางคุณธรรมจริยธรรมและการนำไปประพฤติปฏิบัติจริง
แนวทางพัฒนาการศึกษา ของ พระธรรมปิฎก	การพัฒนาการศึกษาเพื่อภาวะสมคุดของมนุษย์คือร่างกาย จิตใจ ธรรมชาติแวดล้อม และสังคมเป็นปัจจัยร่วมพัฒนาคุณลักษณะ	จัดสภาพแวดล้อมทางการเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้	กระบวนการเรียนรู้วัตถุกับจิตใจ การดำรงอยู่ของมนุษย์ภาวะสมคุดสิ่งเก่าสิ่งใหม่ การพึ่งตนเอง และอาศัยกันและกัน สังฆธรรมจริยธรรมและบัญญัติธรรม	องค์ความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้กระบวนการเรียนรู้	วัดความรู้การปฏิบัติการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน
แบบพุทธวิธีของ สุตลักษณ์ ศิวลักษณ์	ปัจจัยภายนอก สิ่งแวดล้อม ปัจจัยภายใน การรู้จักคิดและพิจารณา	การเตรียมผู้เรียนให้พร้อมรับรู้กระบวนการเรียนรู้	กระบวนการเรียนรู้ตามหลักไตรสิกขา ปฏิบัติตามกฎหมาย เกณฑ์สังคม ฝึกจิตใจ ฝึกปัญญากระบวนการฝึกปฏิบัติฉันท์ ทยะมานะ ลาภะ เสริมแรงที่เหมาะสม	สรุปองค์ความรู้แนวทางการปฏิบัติผลที่ได้รับ	ด้านความรู้ การปฏิบัติ การนำไป ประพฤติปฏิบัติในชีวิตจริง

ตาราง 1 (ต่อ)

รูปแบบ	กิจกรรม	กิจกรรม 2	กิจกรรม 3	กิจกรรม 4	กิจกรรม 5
รูปแบบการสอน ของ จอยส์ และคณะ	เตรียมผู้เรียน จัดสภาพแวดล้อม ต่อการเรียนรู้	ปฐมนิเทศขั้น ตอน กระบวนการ การเรียนรู้	เน้นการค้นคว้า และประมวลผล มุ่งพัฒนาบุคคล เน้นปฏิสัมพันธ์ ทางสังคมและ การปรับพฤติกรรม พร้อมให้ผู้ ปัญหาและหา คำตอบของ ปัญหาพัฒนา ความคิดและ สร้างมโนทัศน์	องค์ความรู้ กระบวนการ เรียนรู้ทักษะ ปฏิบัติ	ความคิดสร้างสรรค์ ทักษะ ปฏิบัติผล ความก้าวหน้า การเรียนรู้การ กล้าแสดงออก ผลงาน
รูปแบบการเรียนรู้ ของ เซย์เลอร์และ คณะ	เตรียมผู้เรียน จัดสภาพแวดล้อม ต่อการเรียนรู้ ให้สอดคล้อง กัน	แจ้งจุดประสงค์ การเรียนรู้ตาม หลักสูตรเนื้อหา วิชาวิธีการ เรียนรู้	กระบวนการ เรียนรู้ เน้นเนื้อหา วิชา เน้น สมรรถภาพ เน้นคุณ ลักษณะเน้นกิจ กรรรมปัญหา สังคมและเน้น ความต้องการ และความสนใจ	กระบวนการ เรียนรู้การ สร้างองค์ ความรู้แต่ละ จุดเน้น	ด้านความรู้ ความเข้าใจ ทักษะปฏิบัติ คุณลักษณะที่ เน้น
รูปแบบการสอน ของ โคล	เตรียมผู้เรียน จัดสภาพแวดล้อม แหล่งการเรียนรู้ สื่อการเรียนรู้	ปฐมนิเทศ วิธีการเรียนรู้ จุดเน้นในการ พัฒนา	เน้นบุคลิก ลักษณะ คุณ ธรรม จริยธรรม พฤติกรรมนิยม การฝึกทักษะ การบทบาท เทคนิควิธีหลัก การสอนครู	กระบวนการ คิดเชิง วิจารณ์ สร้าง สรรค์ฝึก ทักษะด้าน ต่าง ๆ บทบาท สมมุติ	สังเกตพฤติกรรม ทักษะ ปฏิบัติ บท บาทสมมุติ
รูปแบบการสอน ของ Glaser	กำหนดวัตถุประสงค์ การสอน	พฤติกรรมของ ผู้เรียนก่อนที่จะ เข้าสู่วิธีการสอน	การดำเนินการ สอน	ร่วมวิเคราะห์ อภิปรายผล การเรียนรู้ผล งาน	ประเมินผล การเรียนรู้

ตาราง 1 (ต่อ)

รูปแบบ	กิจกรรม	กิจกรรม 2	กิจกรรม 3	กิจกรรม 4	กิจกรรม 5
รูปแบบของ Popham และ Baker	ระบุวัตถุประสงค์ที่เฉพาะเจาะจง	ประเมินผลก่อนเรียนรู้	การสอน	อภิปรายผลความรู้ กระบวนการเรียนรู้และผลงาน	ประเมินผล
รูปแบบการสอนของ Klibler, Barker และ Miles	ระบุวัตถุประสงค์ที่ชัดเจน	ประเมินผลก่อนเรียนผู้เรียน บรรลุวัตถุประสงค์หรือต้องการทำงานเพิ่มเติมหรือไม่	สอน	กระบวนการเรียนรู้และผลงาน	ประเมินผลหลังการเรียน

จากตาราง 1 การวิเคราะห์รูปแบบการเรียนการสอนทั้ง 15 รูปแบบ สามารถประยุกต์เป็นร่างรูปแบบการเรียนการสอน ได้ 5 ขั้นตอน ดังนี้

1. ขั้นร่วมเตรียมการก่อนการเรียนการสอน
2. ขั้นร่วมเตรียมความพร้อมนักเรียน
3. ขั้นการเรียนรู้ปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม
4. ขั้นร่วมวิเคราะห์อภิปรายผล
5. ขั้นร่วมสรุปประเมินผล

1. ขั้นร่วมเตรียมการก่อนการเรียนการสอน สามารถสรุปองค์ประกอบได้ ดังนี้

การเตรียมผู้เรียน เริ่มกำหนดวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ศึกษายอมรับและสร้างความเข้าใจนักเรียนปฐมนิเทศ สร้างบรรยากาศการเรียนรู้ กระตุ้นความสนใจ ทำความเข้าใจวิธีสร้างความรู้ด้วยตนเองทุกคนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองจัดแหล่งเรียนรู้ จัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ ศึกษาข้อมูลพื้นฐานของผู้เรียนการวิเคราะห์วิธีการสอนที่เหมาะสม

2. ขั้นร่วมเตรียมความพร้อมนักเรียน สามารถสรุปองค์ประกอบได้ ดังนี้

2.1 ประเมินก่อนเรียน ได้แก่ แนะนำ สันทนา ชักถาม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทดสอบก่อนเรียน แจงผลการทดสอบ

2.2 ปฐมนิเทศ ได้แก่ การแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ ระบุผลที่คาดหวัง ภารกิจการเรียนรู้ แหล่งทรัพยากรการเรียนรู้

2.3 นำเข้าสู่การเรียนรู้ สร้างความสัมพันธ์ ความคุ้นเคย กระตุ้นความสนใจ เตรียมความพร้อม แบ่งกลุ่มเรียนรู้

3. ขั้นการเรียนรู้ปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม . สรุปองค์ประกอบ ได้ดังนี้

3.1 ร่วมปฏิบัติงานกลุ่ม ได้แก่ การรวบรวมข้อมูล กำหนดแนวทางในการแก้ปัญหา ตัดสินใจเลือก แลกเปลี่ยนความคิด ฝึกทักษะปฏิบัติ สร้างความรู้ ช่วยกันเรียนรู้ การมีส่วนร่วม เรียนรู้กระบวนการ นำความรู้ไปใช้

3.2 กระบวนการเรียนรู้ ได้แก่ เรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้กับเพื่อน เรียนรู้กับครู เรียนจากแหล่งการเรียนรู้ การบูรณาการ กลุ่มสัมพันธ์ สถานการณ์จำลอง แผนภูมิความคิด ศักยภาพรายกรณี

3.3 เสนอผลงาน รายงาน และจัดแสดงผลงานกลุ่ม

4. ขั้นตอนร่วมวิเคราะห์อภิปรายผล สรุปองค์ประกอบได้ดังนี้

4.1 ร่วมวิเคราะห์อภิปรายผลงานและความรู้ ประสพการณ์ที่ได้เรียนรู้

4.2 ร่วมวิเคราะห์อภิปรายกระบวนการเรียนรู้

4.3 ร่วมประเมินผลงานกลุ่มด้วยวิธีที่หลากหลาย

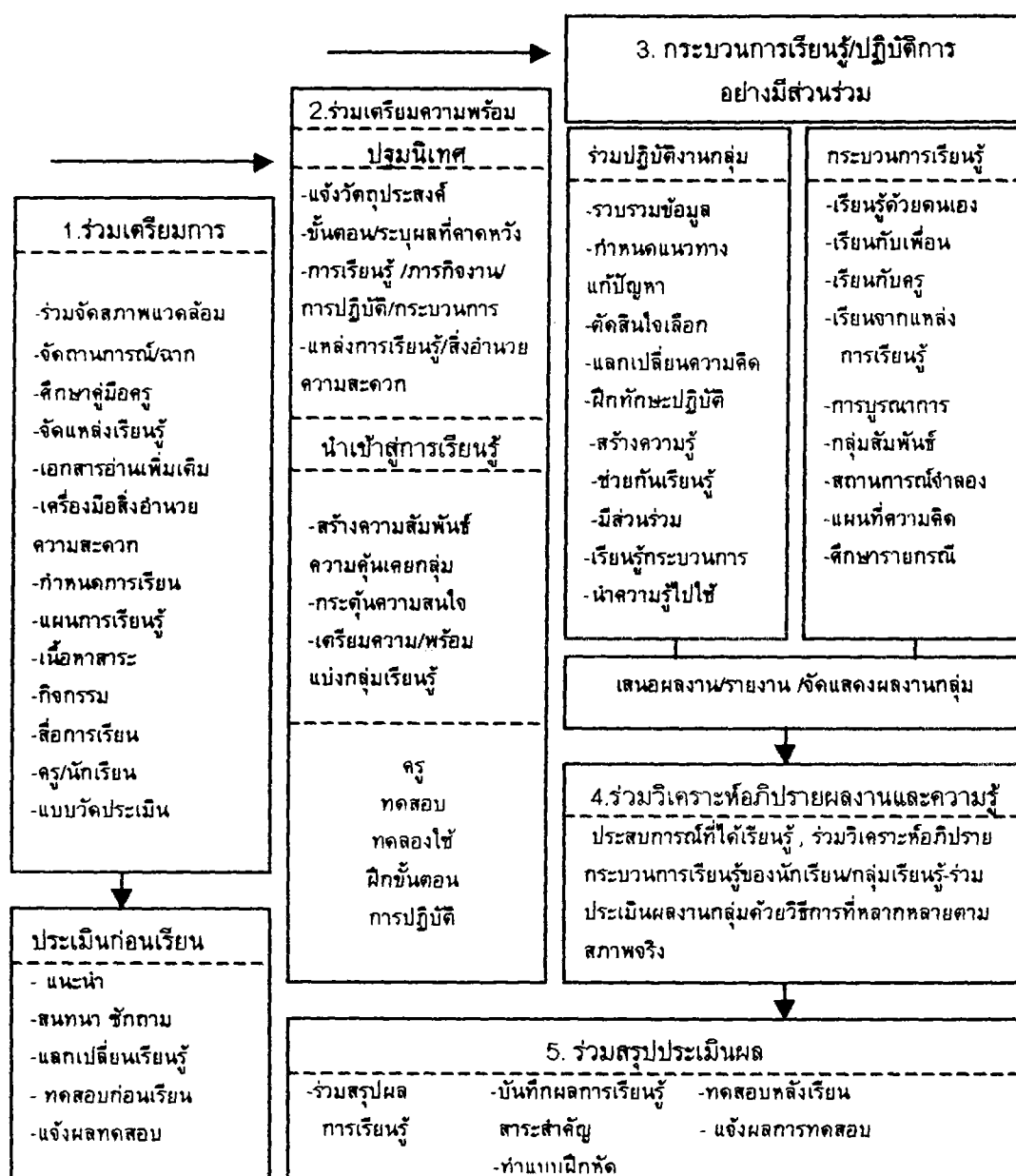
5. ขั้นตอนร่วมสรุปผล สามารถสรุปองค์ประกอบได้ ดังนี้

5.1 ร่วมสรุปผลการเรียนรู้

5.2 บันทึกผลการเรียนรู้ สาระสำคัญ ทำแบบฝึกหัด

5.3 ทดสอบหลังเรียนและ แจ้งผลการทดสอบ

ร่างรูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม ดังภาพประกอบ 6

ภาพประกอบ 6 ร่างรูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการ
อย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม

1.4 ผู้วิจัยได้นำร่างรูปแบบที่ได้ไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ประเมินความเหมาะสมของรูปแบบและสัมพันธภาพความคิดเห็นผลการตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบพบว่ารายการประเมินทุกข้อมีค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นมากกว่า 3.50 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานไม่เกิน 1 ดังแสดงในตาราง 2

ตาราง 2 ผลการประเมินรูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา

รายการประเมิน	$\bar{X}$	SD	ความเหมาะสม
ขั้นเตรียมการ			
1.ร่วมประชุมชี้แจงผู้บริหาร/ครู/นักเรียน	4.40	0.54	มาก
2.วิเคราะห์โครงสร้างหลักสูตร	5.00	0.00	มากที่สุด
3.เขียนแผนการสอนเรื่องหลักธรรมพระพุทธศาสนา			
3.1 กรอบเนื้อหาแบ่งเป็นหน่วยย่อยที่ 1-5	4.40	0.54	มาก
3.2 จุดประสงค์ปลายทาง/นำทาง)	4.20	0.83	มาก
3.3 กิจกรรมการเรียนการสอน 4 ชั้น	4.00	0.70	มาก
3.4 สื่อการเรียน	4.60	0.54	มาก
3.5 การวัดประเมินผล	4.60	0.54	มาก
3.6 คาบเวลา 8 คาบ สัปดาห์ละ 2 คาบ	4.60	0.54	มาก
4.สร้างแบบทดสอบ/แบบฝึกหัด			
4.1 สร้างแบบทดสอบก่อน-หลังเรียน	4.20	0.44	มาก
4.2 แบบฝึกหัดประจำบทเรียน	4.60	0.54	มาก
5.จัดทำใบความรู้	4.40	.054	มาก
6.สร้างสื่อ/นวัตกรรม			
6.1 วิดีทัศน์ 5 เรื่องๆละ 5 นาที	4.40	0.54	มาก
6.2 แผนภูมิคำบูชาพระรัตนตรัย	4.40	0.54	มาก
6.3 แผนภูมิบทน้อมระลึกถึงพระรัตนตรัย	4.40	0.54	มาก
7.จัดทำใบงาน/กิจกรรม	4.20	0.44	มาก
7.1 กิจกรรมส่งเสริมให้รู้จักคิดวิเคราะห์วิจารณ์	4.60	0.54	มาก
7.2 กิจกรรมส่งเสริมการฝึกปฏิบัติ	4.40	0.54	มาก
7.3 กิจกรรมส่งเสริมการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน	5.00	0.00	มากที่สุด
8.จัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้			
8.1 จัดแหล่งวิทยาการในห้องเรียน	4.44	0.54	มาก
8.2 ชี้นำเครือข่ายการเรียนรู้	5.00	0.00	มากที่สุด
8.3 จัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพ	4.20	0.83	มาก
8.4 จัดสภาพแวดล้อมทางจิตภาพ	4.20	0.44	มาก
8.5 จัดสภาพแวดล้อมทางสังคม	4.60	0.54	มาก

ตาราง 2 (ต่อ)

รายการประเมิน	$\bar{X}$	SD	ความเหมาะสม
ขั้นจัดกิจกรรมการเรียนรู้			
1.ทดสอบก่อนเรียน	4.00	1.00	มาก
2.ร่วมเตรียมความพร้อม			
2.1 ร่วมสนทนา/ซักถามแลกเปลี่ยนเรียนรู้	4.20	0.44	มาก
2.2 แจงจุดประสงค์การเรียนรู้	4.60	0.54	มากที่สุด
2.3 ชี้แจงขั้นตอนกิจกรรมการเรียนรู้	4.40	0.54	มาก
3.ขั้นจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม			
3.1 มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้	4.40	0.54	มาก
3.2 สร้างความรู้ด้วยการปฏิบัติจริง	4.60	0.54	มากที่สุด
3.3 ทำงานเป็นทีม/กลุ่ม	4.80	0.44	มากที่สุด
3.4 บทบาทสมมุติ	4.60	0.54	มากที่สุด
3.5 อภิปรายแสดงความคิดเห็น	4.40	0.54	มาก
3.6 บูรณาการในกลุ่มและข้ามกลุ่ม	4.60	0.54	มากที่สุด
3.7 สอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยม	4.40	0.54	มาก
3.8 จัดแสดงผลงาน	4.60	0.54	มากที่สุด
3.9 บันทึกการเรียนรู้	4.40	0.54	มาก
3.10 แบบฝึกหัดทบทวนเนื้อหา	4.60	0.54	มากที่สุด
3.11 แบบฝึกหัดความคิดสร้างสรรค์	4.40	0.54	มาก
ขั้นสรุปวิเคราะห์/ทบทวน			
1. ร่วมกันอภิปรายผลกิจกรรม	4.80	0.44	มากที่สุด
2. ร่วมกันวิเคราะห์ผลงาน/ความรู้	4.60	0.54	มากที่สุด
3. ร่วมกันวิเคราะห์อภิปรายกระบวนการเรียนรู้	4.20	0.44	มาก
ขั้นประเมินผล			
1. ประเมินผลการเรียนรู้	4.40	0.54	มาก
2. การสังเกต/สนทนา/ซักถาม	4.60	0.54	มากที่สุด
3. การประเมินตนเอง	4.40	0.54	มาก
4. ประเมินผลงาน	4.40	0.54	มาก
5. ทดสอบหลังเรียน	4.60	0.54	มากที่สุด
สรุปรวม	4.46	0.53	มาก

จากตาราง 2 พบว่าผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน มีความเห็นโดยเฉลี่ยเกี่ยวกับร่างรูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.46 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์มีความเหมาะสมระดับมาก โดยมีค่า S.D. เท่ากับ 0.53 นอกจากนี้ยังพบว่าผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นเกี่ยวกับการวิเคราะห์โครงสร้างหลักสูตร และแหล่งวิทยาการเรียนรู้ในห้องเรียนมีความเหมาะสมมากที่สุดโดยมีค่าเฉลี่ยสูงถึง 5.00

จากผลการประเมินร่างรูปแบบของผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่าน ผู้วิจัยสามารถสรุปเป็นรูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม ประกอบด้วยกิจกรรมและกระบวนการเรียนการสอนดังนี้

1. ร่วมเตรียมการ การเตรียมการเป็นขั้นตอนสำคัญขั้นตอนหนึ่งที่จะทำให้ครูและนักเรียนได้มีส่วนร่วมในการเตรียมการก่อนการเรียนการสอน ซึ่งสามารถพิจารณาดำเนินการตามความเหมาะสมได้ดังนี้

1.1 ครูและนักเรียนร่วมกันจัดสภาพแวดล้อม บรรยากาศในห้องเรียน ให้เอื้อต่อการเรียนรู้ จัดแหล่งการเรียนรู้ในชั้นเรียน หรือกำหนดแหล่งการเรียนรู้ให้สอดคล้องกับเนื้อหาวิชาที่จะเรียน จัดเอกสารสำหรับอ่านเพิ่มเติม จัดหาเครื่องมือสิ่งอำนวยความสะดวกในการเรียน

1.2 ครูศึกษา คู่มือครู กำหนดการเรียนรู้ แผนการเรียนรู้ เนื้อหาสาระ การใช้สื่อการเรียน กิจกรรมการเรียนการสอน การวัดและประเมินผล โดยผู้สอนต้องทดสอบทดลองใช้ ฝึกปฏิบัติขั้นตอนต่างๆให้เกิดความชำนาญก่อนสอน

2. ร่วมเตรียมความพร้อม ในขั้นตอนนี้เป็นการเตรียมความพร้อมนักเรียนก่อนเรียนเพื่อให้ทราบพื้นความรู้ประสบการณ์ของนักเรียน ดังนี้

2.1 การแนะนำ สันทนาซักถาม แลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องทั่วไป ทดสอบก่อนเรียน และแจ้งผลการทดสอบก่อนเรียน

2.2 ปฐมนิเทศนักเรียน โดยแจ้งวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ระบุผลที่คาดหวัง วิธีการเรียนรู้ ภารกิจ กระบวนการกลุ่ม แหล่งการเรียนรู้ และสิ่งอำนวยความสะดวก

2.3 การนำเข้าสู่การเรียนรู้ โดยการสร้างความสัมพันธ์ความคุ้นเคยกับกลุ่มนักเรียน กระตุ้นความสนใจ เตรียมความพร้อมและแบ่งกลุ่มนักเรียน นักเรียนรับใบความรู้ใบงานไปศึกษาและแบ่งหน้าที่ความรับผิดชอบภายในกลุ่ม

3. กระบวนการเรียนรู้แบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ประกอบด้วย

3.1 ร่วมปฏิบัติงานกลุ่ม นักเรียนจะร่วมกันศึกษารวบรวมข้อมูลจากวิดิทัศน์และใบความรู้แล้วกำหนดแนวทางวางแผนแก้ปัญหาหรือหาคำตอบตามขั้นตอนในใบงาน โดยร่วมกันอภิปรายตัดสินใจเลือก แลกเปลี่ยนความคิด และฝึกทักษะปฏิบัติ นอกจากนั้นนักเรียนจะร่วมกันจัดทำผลงานกลุ่ม สรุปองค์ความรู้ที่ได้ ช่วยกันเรียนรู้ทำความเข้าใจให้ต้องแก่เรียนรู้กระบวนการ การนำความรู้ไปใช้ และบันทึกผลการปฏิบัติงานกลุ่มสำหรับรายงานผลงานกลุ่มต่อไป

3.2 กระบวนการเรียนรู้ นักเรียนจะเรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้กับเพื่อน เรียนรู้กับครู เรียนจากแหล่งเรียนรู้ โดยจะใช้การบูรณาการ กระบวนการกลุ่มสัมพันธ์ สถานการณ์จำลอง การใช้แผนที่ความคิด การศึกษารายกรณี

3.3 นักเรียนจะร่วมกันรายงานและจัดแสดงผลงานกลุ่มทุกคนจะมีส่วนร่วมในการรายงานการจัดแสดงผลงานทุกขั้นตอนเพื่อเสนอผลการศึกษาเรียนรู้ที่กลุ่มร่วมกันดำเนินการจนได้ผลงานงานออกมาให้เพื่อนนักเรียนกลุ่มอื่นๆได้รับทราบ

3.4 การปฏิบัติกิจกรรมของกลุ่มนักเรียน ครูจะทำหน้าที่เป็นผู้นำคำปรึกษาช่วยเหลือแนะนำอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ โดยใช้แบบสังเกตการปฏิบัติงาน กลุ่มนักเรียนบันทึกข้อมูลข้อสังเกต การช่วยเหลือ ปัญหาอุปสรรคระหว่างปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม เพื่อจะได้ช่วยเหลือหรือแก้ไขปรับปรุงขั้นตอนการเรียนรู้ต่างๆให้ดียิ่งขึ้น

4. ร่วมวิเคราะห์อภิปรายผล เป็นการวิเคราะห์อภิปรายผลงาน ความรู้ ประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนรู้ ครูและนักเรียนจะร่วมกันวิเคราะห์อภิปรายผลงาน ดังนี้

4.1 ร่วมกันวิเคราะห์อภิปราย ผลงาน ความรู้ ประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ในขั้นตอนนี้ ครูและนักเรียนจะร่วมกันแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับผลงาน ความรู้ประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนรู้

4.2 ร่วมกันวิเคราะห์อภิปรายกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มต่างๆ ที่ร่วมกันปฏิบัติกิจกรรมของกลุ่มจนได้ผลงานปรากฏออกมาว่ามีกระบวนการเรียนรู้อย่างไรบ้างเพราะแต่ละกลุ่มจะมีกระบวนการเรียนรู้ที่แตกต่างกันไป จะทำให้นักเรียนได้รับทราบกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มอื่นๆด้วย

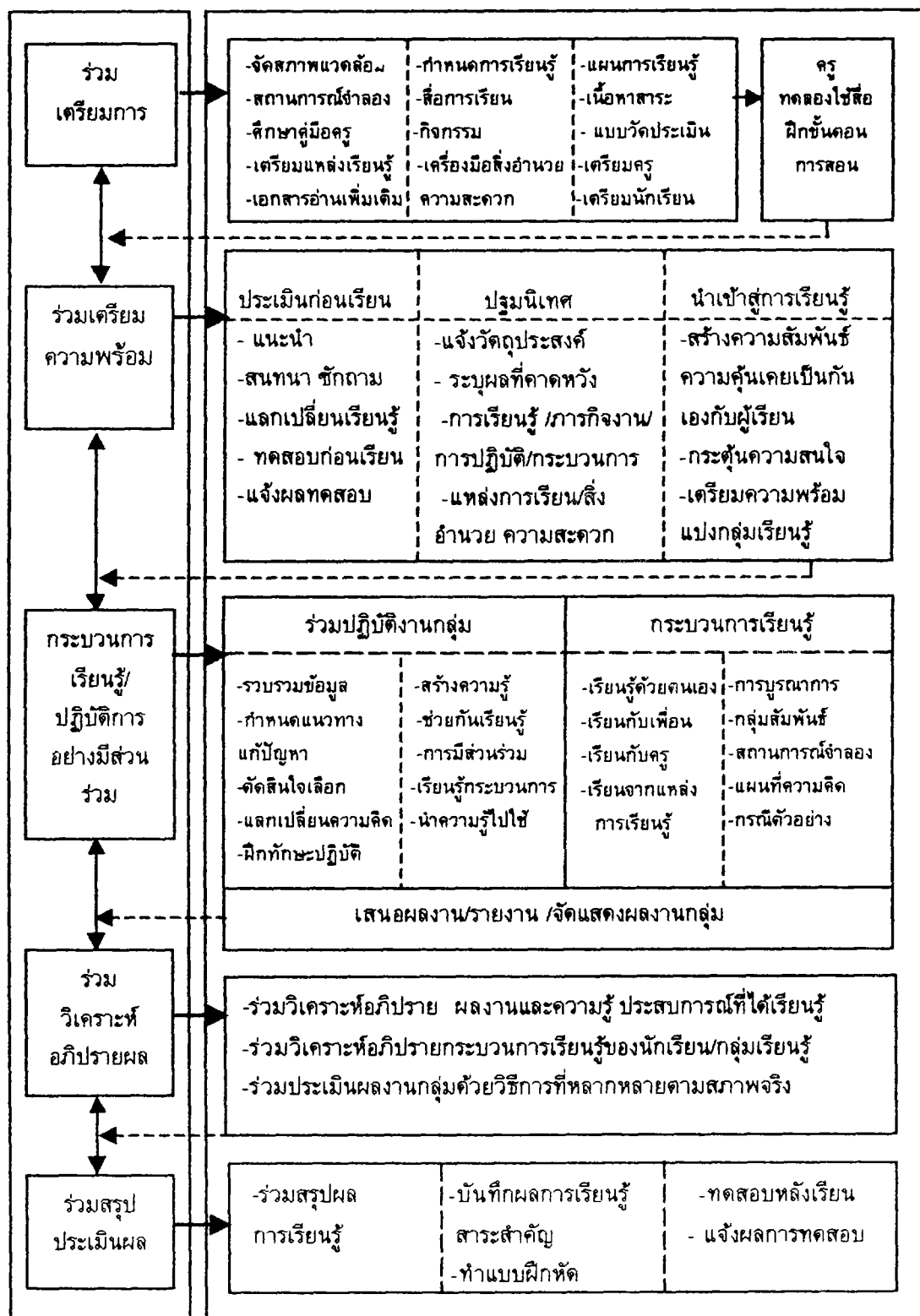
4.3 ร่วมกันประเมินผลงานกลุ่มด้วยวิธีการที่หลากหลายตามสภาพจริง การประเมินผลงานอาจทำได้โดยกลุ่มประเมินผลงานของกลุ่มเอง กลุ่มอื่นประเมิน ครูและนักเรียนร่วมกันประเมิน ตามเกณฑ์ที่ครูและนักเรียนร่วมกันกำหนดขึ้น จะทำให้ทุกกลุ่มยอมรับและพึงพอใจกับผลการประเมิน

5. ร่วมสรุปประเมินผล เมื่อครูและนักเรียนร่วมกันประเมินผลงานแล้วจะร่วมกันสรุปผลการเรียนรู้ ดังนี้

5.1 ร่วมสรุปผลการเรียนรู้ บันทึกผลการเรียนรู้สาระสำคัญ ครูและนักเรียนร่วมกันสรุปผลการเรียนรู้ที่ได้จากการปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม เพื่อให้นักเรียนเกิดความรู้ความเข้าใจในสาระสำคัญขององค์ความรู้ใหม่ ซึ่งนักเรียนจะสามารถนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป และนักเรียนจะบันทึกผลการเรียนรู้

5.2 ทำแบบฝึกหัดประจำบทเรียน เพื่อเป็นการตรวจสอบว่านักเรียนมีความรู้ความเข้าใจในการเรียนรู้น้อยเพียงใด การทำแบบฝึกหัดจึงเป็นกระบวนการหนึ่งของการเรียนรู้ทุกเรื่องในแผนการเรียนรู้ และควรแจ้งผลคะแนนให้นักเรียนทราบโดยเร็ว

5.3 ทดสอบหลังเรียน หลังจากนักเรียนเรียนรู้อันจบทุกเรื่องในแผนการเรียนรู้แล้ว ครูจะทดสอบนักเรียนหลังเรียนอีกครั้งและแจ้งผลทดสอบ ดังภาพประกอบ 7

ภาพประกอบ 7 รูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม

ขั้นตอนที่ 2 ดำเนินการสร้างและพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม ดังนี้

การดำเนินการสร้างและพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน ผู้วิจัยได้สำรวจ ศึกษา วิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานและกำหนดกรอบการพัฒนารูปแบบการพัฒนาการเรียนการสอนแบ่งออกเป็น 10 ขั้นตอน ดังนี้

- ขั้นที่ 1 จัดทำคู่มือครู
- ขั้นที่ 2 จัดทำกำหนดการเรียนรู้
- ขั้นที่ 3 จัดทำแผนการเรียนรู้
- ขั้นที่ 4 กำหนดกิจกรรมการเรียนรู้
- ขั้นที่ 5 สร้างสื่อ/อุปกรณ์การเรียนรู้
- ขั้นที่ 6 สร้างเครื่องมือวัดประเมินผล
- ขั้นที่ 7 ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบ
- ขั้นที่ 8 แก้ไขปรับปรุง
- ขั้นที่ 9 ทดสอบประสิทธิภาพ
- ขั้นที่ 10 แก้ไขปรับปรุง ก่อนทดลอง

1. คู่มือครู การจัดทำคู่มือครูเพื่อให้ครูผู้สอนได้ศึกษาทำความเข้าใจโครงสร้างหลักสูตร จุดประสงค์การเรียนรู้ รายละเอียดเนื้อหาวิชา กิจกรรม สื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล เป็นการเตรียมการก่อนการเรียนการสอน คู่มือครูรายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018 เรื่องหลักธรรมของพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ผู้วิจัยได้ศึกษาจากคู่มือหลักสูตรพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ของกรมวิชาการ คู่มือครูประกอบด้วย โครงสร้างหลักสูตร จุดประสงค์หลักสูตร คำอธิบายรายวิชา ส 018 พระพุทธศาสนา จุดประสงค์การเรียนรู้รายวิชา ส 01 การวัดและประเมินผลตลอดภาคเรียน คะแนนรายจุดประสงค์ก่อนวัดผลกลางภาค การวัดผลกลางภาค คะแนนคุณลักษณะ คะแนนรายจุดประสงค์การวัดผลปลายภาค ระเบียบการวัดผลกระทรวงศึกษาธิการ โครงสร้างหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา โครงสร้างเนื้อหาวิชา ส 018 กรอบเนื้อหา เรื่อง พระรัตนตรัย ไตรสรณคัมภีร์ หิริโอตตปปะ โอวาทปาติโมกข์ และ เบญจศีลเบญจธรรม ดังภาคผนวก ก

2. กำหนดการเรียนรู้ เรื่องหลักธรรมของพระพุทธศาสนา รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 8 คาบ 5 เรื่อง ซึ่งผู้วิจัยได้ศึกษาวิเคราะห์จากคู่มือครู โดยละเอียดเพื่อกำหนดการเรียนรู้ ได้แก่ กำหนดการเรียนรู้ เรื่องพระรัตนตรัย จำนวน 2 คาบ กำหนดการเรียนรู้ เรื่องไตรสรณคัมภีร์และหิริโอตตปปะ จำนวน 2 คาบ กำหนดการเรียนรู้ เรื่องโอวาทปาติโมกข์ จำนวน 2 คาบ และกำหนดการเรียนรู้ เรื่องเบญจศีลเบญจธรรม จำนวน 2 คาบ โดยกำหนดการเรียนรู้แต่ละเรื่องประกอบด้วย จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหา

กิจกรรมการเรียนรู้ สื่อการเรียน วิธีวัดและประเมินผลการเรียนรู้ กำหนดการเรียนรู้จะใช้เป็นกรอบในการเขียนแผนการเรียนรู้ต่อไป ดังภาคผนวก ก

3. แผนการเรียนรู้ เรื่อง หลักธรรมของพระพุทธศาสนา รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 4 แผน 8 คาบเรียน แผนการเรียนรู้ เรื่อง พระรัตนตรัย จำนวน 2 คาบ แผนการเรียนรู้ เรื่อง ไตรสรณคมน์และหิริโอตตปปะ จำนวน 2 คาบ แผนการเรียนรู้ เรื่อง โอวาทปาติโมกข์ จำนวน 2 คาบ และแผนการเรียนรู้ 4 เรื่อง เบญจศีล เบญจธรรม จำนวน 2 คาบ แผนการเรียนรู้ทั้ง 4 แผนประกอบด้วยสาระสำคัญ จุดประสงค์การเรียนรู้ เนื้อหาสาระ กระบวนการเรียนรู้ กิจกรรมเสนอแนะ สื่อการเรียนรู้ การวัดและประเมินผล บันทึกผลการเรียนการสอน ปัญหาอุปสรรค ข้อเสนอแนะ แผนการเรียนรู้ เป็นการบูรณาการแบบมีส่วนร่วมของนักเรียนทุกชั้นตอน ตามรูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ตั้งแต่ขั้นร่วมเตรียมการ ขั้นร่วมเตรียมความพร้อม กระบวนการเรียนรู้แบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ขั้นร่วมวิเคราะห์อภิปรายผล และขั้นสรุปประเมินผล โดยจะกำหนดเวลาการเรียนรู้การปฏิบัติกิจกรรมกำกับไว้ทุกขั้นตอนในแผนการเรียนรู้ ดังภาคผนวก ก

4. กิจกรรมการเรียนรู้ และกิจกรรมเสนอแนะ จะระบุไว้ในกำหนดการเรียนรู้และแผนการเรียนรู้ ได้แก่เรียนรู้จากวีดิทัศน์ ใบความรู้ ใบงาน แผนภูมิบทบูชาพระรัตนตรัย แผนภูมิบทน้อมระลึกถึงพระรัตนตรัย ภาพกรณีตัวอย่าง มงคลชีวิต นิทานชาดก นิทานอีสป และเรียนรู้จากสื่อ หนังสืออ่านเพิ่มเติมนอกเวลาเรียน

5. สื่อการเรียน ประกอบการเรียนรู้เรื่อง หลักธรรมของพระพุทธศาสนา รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ดังภาคผนวก ข ได้แก่

1. สื่อวีดิทัศน์ จำนวน 5 เรื่อง คือ เรื่องพระรัตนตรัยตอน แก้ววิเศษ เวลา 7 นาที เรื่อง ไตรสรณคมน์ ตอนจิตมั่นคง เวลา 4 นาที เรื่องหิริโอตตปปะ ตอนเว้นชั่ว เวลา 3 นาที เรื่อง โอวาทปาติโมกข์ ตอน ทำดี เวลา 4 นาที และเรื่อง เบญจศีล เบญจธรรม ตอน ผู้บริสุทธิ์ เวลา 5 นาที

2. ใบความรู้ และใบงาน เรื่องพระรัตนตรัย ไตรสรณคมน์ หิริโอตตปปะ โอวาทปาติโมกข์ และเรื่อง เบญจศีล เบญจธรรม ประกอบการปฏิบัติกิจกรรม การเรียนรู้ รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018 เรื่อง หลักธรรมของพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โดยแบ่งย่อยเนื้อหาให้เหมาะสม มีภาพการ์ตูนประกอบเรื่อง จัดรูปแบบให้ง่ายต่อการอ่าน ใบความรู้และใบงาน ดังนี้

2.1 ใบความรู้เรื่อง พระรัตนตรัย ใบงาน ศึกษาวีดิทัศน์ พระรัตนตรัย ตอนแก้ววิเศษ ใบงานศึกษาบทบูชาพระรัตนตรัย ใบงานศึกษาเรื่องสมาธิ ใบงานศึกษามงคลชีวิตเรื่อง พินิจบูชา ใบงานศึกษานิทานชาดกเรื่อง จอมโจรทองคำและ ใบงานศึกษานิทานอีสปเรื่อง ลูกแกะกับจระเข้

2.2 ใบความรู้เรื่อง ไตรสรณคณน์ ใบงาน ศึกษาวิถีทัศน์เรื่อง ไตรสรณคณน์ ตอนจิตมั่นคง ใบงานศึกษาบทน้อมระลึกถึงพระรัตนตรัย ใบงานศึกษากรณีตัวอย่างเรื่อง ทำบุญ ใบงานศึกษามงคลชีวิตเรื่อง พบปะสนทนาธรรม ใบงานศึกษานิทานชาดก เรื่องพระเทวทัตกับผ้ากาสาละ และใบงานศึกษานิทานอีสป เรื่องแม่บ้านกับแมว

2.3 ใบความรู้เรื่อง หิริโอตตปเปะ ใบงาน ศึกษาวิถีทัศน์เรื่อง หิริโอตตปเปะ ตอน เว้นชั่ว ใบงานศึกษากรณีตัวอย่างเรื่อง ฆานิสิต ใบงานศึกษามงคลชีวิต เรื่อง อย่าประมาท ใบงานศึกษานิทานชาดกเรื่อง กวางห้าสี และใบงานศึกษานิทานอีสป เรื่อง นกไล่สัตว์กับสิงโต

2.4 ใบความรู้เรื่องโอวาทปาติโมกข์ ใบงานศึกษาวิถีทัศน์ เรื่องโอวาท ปาติโมกข์ ตอนทำดี ใบงานศึกษากรณีตัวอย่างเรื่อง ช่วยคนพิการ ใบงานศึกษามงคลชีวิต เรื่อง ได้เห็นสมณะ ใบงานศึกษานิทานชาดกเรื่อง พญาวานรโพธิสัตว์ และใบงานศึกษานิทาน อีสปเรื่อง นกกระสากับหมาป่า

2.5 ใบความรู้เรื่อง เบญจศีล เบญจธรรม ใบงานศึกษาวิถีทัศน์ เบญจศีลเบญจธรรมตอน ผู้บริสุทธิ์ ใบงานศึกษากรณีตัวอย่างเรื่อง เกรกรรมใบงานศึกษา มงคลชีวิตเรื่องละเว้นบาป ใบงานศึกษานิทานชาดกเรื่อง พราหมณ์ล้างบาป ใบงานศึกษา นิทานอีสปเรื่อง สุนัขจิ้งจอกกับลา

3. แผนภูมิบทบูชาพระรัตนตรัย แผนภูมิบทน้อมระลึกถึงพระรัตนตรัย และ ใบงาน

4. ภาพพระรัตนตรัยและภาพวันมาฆบูชา ประกอบการเรียนรู้เรื่องพระ รัตนตรัยและเรื่องโอวาทปาติโมกข์

5. ภาพกรณีตัวอย่างและจัดทำใบงาน เรื่อง สมภาสิ ทำบุญตักบาตร ช่วยคน พิการ เกรกรรม และเรื่องฆานิสิต ประกอบการเรียนรู้

6. มงคลชีวิต เสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรมและจัดทำใบงาน เรื่องพินิจบูชา พบปะ สนทนาธรรม ได้เห็นสมณะ ละเว้นบาป และเรื่อง อย่าประมาท ประกอบการเรียนรู้

7. เรื่องสั้นอ่านประกอบเรียน นิทานชาดกและจัดทำใบงานเรื่องจอมโจรองคฺลี มาล พระเทวทัตกับผ้ากาสาละ พญาวานรโพธิสัตว์ พราหมณ์ล้างบาป และเรื่องกวางห้าสี ประกอบการเรียนรู้ของกลุ่มนักเรียน

8. เรื่องสั้นอ่านประกอบการเรียน นิทานอีสป และใบงาน เรื่อง ลูกแกะกับ จระเข้ แม่บ้านกับแมว นกกระสากับหมาป่า สุนัขจิ้งจอกกับลา และเรื่อง นกไล่สัตว์กับสิงโต

9. สื่อวีดิทัศน์ ซีดีรอม เทปเสียงสารคดีเสริมสร้างคุณธรรมจริยธรรม และ หนังสือเอกสารเพิ่มเติม สำหรับนักเรียนอ่านนอกเวลาเรียน

6. สร้างเครื่องมือวัดและประเมินผล ประกอบด้วย

6.1 แบบทดสอบวัดผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018 เรื่องหลักธรรมของพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เป็นแบบทดสอบแบบเลือกตอบ

4 ตัวเลือกจำนวน 42 ข้อ ผู้วิจัยได้ดำเนินการดังนี้ ดังภาคผนวก ก

1. ศึกษาวิธีการสร้างแบบทดสอบและการเขียนข้อทดสอบจากเอกสารงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

2. สร้างคำถามซึ่งผู้วิจัยได้พิจารณาวิเคราะห์ ด้านเนื้อหาวิชา ครอบคลุมทั้งจุดประสงค์ปลายทาง จุดประสงค์นำทาง ให้สอดคล้องกับระดับพฤติกรรมจำแนกเป็น 6 ด้าน คือ ด้านความรู้ความจำ ด้านความเข้าใจ ด้านการนำไปใช้ ด้านการวิเคราะห์ ด้านการสังเคราะห์ และด้านการประเมินค่า รวม 42 ข้อ เป็นแบบเลือกตอบ 4 ตัวเลือก

3. นำแบบทดสอบให้ผู้เชี่ยวชาญ 5 ท่าน ดังรายชื่อในภาคผนวก จ พิจารณาตรวจสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหา และหาค่าความเที่ยงตรงจากค่าดัชนีความสอดคล้อง ของข้อคำถามกับเนื้อหา (Index of item Objective Consistency : IOC) โดยใช้เกณฑ์ดังนี้

เกณฑ์	น้ำหนัก
ถ้าคำถามนั้นตรงเนื้อหา	1
ถ้าไม่แน่ใจสงสัยว่าข้อคำถามนั้นจะตรงกับเนื้อหา	0
ถ้าแน่ใจว่าข้อคำถามนั้นไม่ตรงกับเนื้อหา	-1

ดังนั้นค่าเฉลี่ยตรวจสอบความสอดคล้องของข้อสอบทุกข้อพบว่าสูงกว่า 0.50 จึงเป็นข้อสอบที่ใช้ได้สามารถนำมาใช้เป็นแบบทดสอบได้

4. นำแบบทดสอบไปทดลองใช้ (try out) กับนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ที่เรียนวิชาพระพุทธศาสนา ส 018 กลุ่มเล็ก จำนวน 3 รูป เพื่อทดสอบกระบวนการเรียนรู้ และกลุ่มใหญ่ จำนวน 10 รูป

5. นำแบบทดสอบมาตรวจให้คะแนนโดยกำหนดเกณฑ์การให้คะแนน ข้อที่ตอบถูกเท่ากับ 1 คะแนน ข้อที่ตอบผิดเท่ากับ 0 คะแนน แล้วนำผลที่ได้มาวิเคราะห์ความยากง่าย (p) และค่าอำนาจจำแนก (r) ของข้อสอบแต่ละข้อ โดยใช้เทคนิคร้อยละ 33 กลุ่มสูงและกลุ่มต่ำ ใช้สูตรของ จอห์นสันและกิลฟอร์ด จากนั้นจะเลือกข้อสอบที่มีค่าความยากง่าย (p) ระหว่าง .20 -.80 และค่าอำนาจจำแนก (r) ที่มีค่า .20 ขึ้นไป ไว้จำนวน 30 ข้อสำหรับการทดลองต่อไป

6. การหาค่าความเชื่อมั่นของแบบทดสอบ โดยใช้สูตร KR-20 ของคูเดอร์ ริชาร์ดสัน (Kuder Richardson)

6.2 แบบฝึกหัด จัดทำแบบฝึกหัดทบทวนบทเรียน เป็นแบบฝึกหัดแบบเติมข้อความสั้นๆในช่องว่าง โดยพิจารณาความครอบคลุมด้านจุดประสงค์การเรียนรู้ ด้านความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาวิชา คาบเวลาเรียน ให้นักเรียนทำแบบฝึกหัดหลังจากปฏิบัติกิจกรรม

การเรียนรู้แล้ว ได้แก่ แบบฝึกหัดเรื่องพระรัตนตรัย จำนวน 10 ข้อ เรื่องไตรสรณคมน์ จำนวน 5 ข้อ เรื่อง หิริโอตตปเป จำนวน 5 ข้อ เรื่องโอวาทปาติโมกข์ จำนวน 10 ข้อ และ เรื่องเบญจศีล เบญจธรรม จำนวน 10 ข้อ จากนั้นนำแบบฝึกหัดให้ผู้เชี่ยวชาญตรวจสอบความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และเนื้อหากิจกรรม โดยมีเกณฑ์ดังนี้ ดังภาคผนวก ก

ความสอดคล้อง	เกณฑ์
ถ้าแบบฝึกหัดมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์เนื้อหากิจกรรม	1
ถ้าไม่แน่ใจว่าจะสอดคล้องกับวัตถุประสงค์เนื้อหากิจกรรมหรือไม่	0
ถ้าแน่ใจว่าไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์เนื้อหากิจกรรม	-1

ดังนั้นค่าเฉลี่ยของดรชนี้ที่มีความสอดคล้องที่สูงกว่า 0.50 เป็นแบบฝึกหัดที่ใช้ได้

6.3 แบบบันทึกผลการปฏิบัติงานนักเรียน สร้างแบบบันทึกผลการปฏิบัติงานกลุ่ม สำหรับประเมินผลการปฏิบัติงานของนักเรียนระหว่างเรียน ผู้วิจัยพัฒนามาจาก กรมวิชาการ (2543) เป็นการสะท้อนผลการปฏิบัติออกมาตามสภาพจริงในเรื่อง การแบ่งหน้าที่ปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม ขั้นตอนการปฏิบัติงานกลุ่ม การให้ความร่วมมือทำงานของสมาชิกในกลุ่ม ปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม วิธีแก้ปัญหา ประเมินผลงานกลุ่ม และข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะอื่นๆ เพื่อเป็นการยืนยันข้อมูลที่ได้ในแบบสังเกตการปฏิบัติงานกลุ่มนักเรียนอีกครั้ง จากข้อมูลที่ได้จะนำไปแก้ไขปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้ในแผนการเรียนรู้ต่อไป

ระดับการปฏิบัติ	คะแนน
ผลงานหรือการฝึกปฏิบัติระดับดี	3
ผลงานหรือการฝึกปฏิบัติระดับดีปานกลาง	2
ผลงานหรือการฝึกปฏิบัติระดับดีน้อย	1

6.4 แบบสังเกตการปฏิบัติงานนักเรียน ผู้วิจัยได้พัฒนาแบบสังเกตการปฏิบัติงานกลุ่มนักเรียนจากคู่มือหลักสูตรพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ของกรมวิชาการ กระทรวงศึกษาธิการ โดยใช้เป็นแบบสังเกตพฤติกรรมการปฏิบัติงานกลุ่มนักเรียน 6 ด้านคือ การแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล บรรยายภาคในการทำงานร่วมคิดร่วมทำ การลำดับขั้นตอนของการปฏิบัติงานชัดเจน แสดงวิธีดำเนินงานชัดเจน ระบุผู้รับผิดชอบในการปฏิบัติ และกำหนดวิธีประเมินงานได้อย่างเหมาะสม ผ่านการตรวจสอบจากผู้เชี่ยวชาญ โดยมีเกณฑ์การให้ระดับคะแนนเป็น 3 ระดับ

ระดับการปฏิบัติงานกลุ่ม	ระดับคะแนน
คุณภาพของงานหรือพฤติกรรมเป็นที่น่าพอใจมาก	ระดับ 3
คุณภาพของงานหรือพฤติกรรมเป็นที่น่าพอใจปานกลาง	ระดับ 2
คุณภาพของงานหรือพฤติกรรมควรได้รับการปรับปรุงแก้ไข	ระดับ 1

6.5 แบบสังเกตการเรียนการสอนของครู แบบสังเกตการเรียนการสอนรายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018 เรื่องหลักธรรมของพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เป็นแบบสังเกตการเรียนการสอนสำหรับผู้วิจัยใช้สังเกตการเรียนการสอนของครู ในด้านกระบวนการเรียนรู้ ประกอบด้วยการร่วมเตรียมการ การร่วมเตรียมความพร้อม กระบวนการเรียนรู้ แบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม การร่วมวิเคราะห์อภิปรายผล การร่วมสรุปประเมินผล กิจกรรมเสนอแนะ โดยใช้เกณฑ์ดังนี้

เกณฑ์/คะแนน	ระดับการปฏิบัติ
5	หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับมาก
4	หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับค่อนข้างมาก
3	หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับปานกลาง
2	หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับค่อนข้างน้อย
1	หมายถึง มีการปฏิบัติระดับน้อย

6.6 แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียน เพื่อต้องการทราบระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม โดยปรับปรุงมาจากการวัดความความคิดเห็นของแฮกแมนและโอลด์แมน Hackman and Oldman (1975) เป็นลักษณะมาตราประมาณค่า 5 ระดับ ตามวิธีของ ลีเคิร์ท (Likerts Scale) (วิรัช วรรณรัตน์, 2532 : 21-27) ซึ่งแบบสอบถามความคิดเห็นจะให้ผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบ และปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมตามคำแนะนำ แบบสอบถามความคิดเห็นแบ่งเป็น 3 ตอน ดังภาคผนวก ง

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

เกณฑ์/คะแนน	ระดับความคิดเห็น
5	หมายถึง มีความเหมาะสมระดับมาก
4	หมายถึง มีความเหมาะสมระดับค่อนข้างมาก
3	หมายถึง มีความเหมาะสมระดับปานกลาง
2	หมายถึง มีความเหมาะสมระดับค่อนข้างน้อย
1	หมายถึง มีความเหมาะสมระดับน้อย

สำหรับเกณฑ์ในการวิเคราะห์แปลผลหาค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นโดยรวม คะแนนของข้อคำถามทุกข้อแล้วหารด้วยจำนวนข้อ เพื่อหาค่าเฉลี่ย แล้วแบ่งระดับความคิดเห็นตามเกณฑ์การประเมินค่าของ เบสท์ (Best. 1981 : 204-205) ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.50-5.00	หมายถึงความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 3.50-4.49	หมายถึงความคิดเห็นอยู่ในระดับค่อนข้างมาก
ค่าเฉลี่ย 2.50-3.49	หมายถึงความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.50-2.49	หมายถึงความคิดเห็นอยู่ในระดับค่อนข้างน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00-1.49	หมายถึงความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

7. ผู้เชี่ยวชาญประเมินสื่อเครื่องมือวัดและประเมินผล เมื่อผู้วิจัยดำเนินการสร้างสื่อเครื่องมือการวัดและประเมินผลแล้ว จากนั้นจะนำสื่อเครื่องมือวัดและประเมินผลไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ดังรายชื่อในภาคผนวก จ พิจารณาตรวจสอบความเหมาะสมและความสอดคล้องของสื่อเครื่องมือวัดและประเมินผล โดยมีเกณฑ์ดังนี้ ดังภาคผนวก จ

ความสอดคล้อง	เกณฑ์
ถ้าสื่อเครื่องมือวัดและประเมินผลมีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์เนื้อหากิจกรรม	1
ถ้าไม่แน่ใจว่าสื่อเครื่องมือวัดและประเมินผลจะสอดคล้องกับวัตถุประสงค์เนื้อหา กิจกรรมหรือไม่	0
ถ้าแน่ใจว่าสื่อเครื่องมือวัดและประเมินผลไม่สอดคล้องกับวัตถุประสงค์เนื้อหา กิจกรรม	-1

ในการนี้ระดับความเหมาะสมและความสอดคล้องของข้อใดอยู่ในระดับ 0 หรือ -1 ผู้วิจัยจะพิจารณาเป็นรายข้อโดยจะขอสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการกับผู้เชี่ยวชาญ แล้วนำมาแก้ไขปรับปรุงต่อไปดังนั้นค่าเฉลี่ยของบรรทัดที่มีความสอดคล้องที่สูงกว่า 0.50 เป็นสื่อเครื่องมือวัดและประเมินผล ที่ใช้ได้

8. แก้ไขปรับปรุงสื่อเครื่องมือวัดและประเมินผล

หลังจากผู้เชี่ยวชาญประเมินสื่อเครื่องมือวัดและประเมินผลแล้ว ผู้วิจัยจะนำผลการพิจารณาของผู้เชี่ยวชาญมาวิเคราะห์สรุปผล ส่วนข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอื่นๆโดยสรุปคือให้

จัดทำคำชี้แจงให้เข้าใจง่าย อธิบายหรือเรียงลำดับขั้นตอนการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน กำหนดเวลากำกับแต่ละขั้นตอนในแผนการเรียนรู้ ลำดับขั้นตอนการใช้สื่อเครื่องมือวัดและประเมินผล ปรับปรุงสื่อการเรียนรู้ให้น่าสนใจ การเตรียมการก่อนการเรียนการสอน ผู้วิจัยได้ดำเนินการแก้ไขปรับปรุงให้ดีขึ้นก่อนนำไปทดสอบประสิทธิภาพต่อไป

9. ทดสอบประสิทธิภาพสื่อเครื่องมือวัดและประเมินผล โดยกำหนดประชากรของการวิจัยในครั้งนี้เป็นนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาในเขตกรุงเทพมหานครสังกัดกรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2544 ที่เรียนวิชาพระพุทธศาสนา ส 018 นักเรียน จำนวน 3 รูป เพื่อทดสอบกระบวนการเรียนรู้ของรูปแบบการเรียนการสอน และได้แก้ไขปรับปรุง การกำหนดเวลาในการเรียนรู้แต่ละกิจกรรม การปฏิบัติกิจกรรมกลุ่มการแบ่งหน้าที่ศึกษาค้นคว้าจากแหล่งเรียนรู้ การจัดทำผลงานการรายงานและการจัดแสดงผลงาน การกำกับดูแลช่วยเหลือของครู หลังจากแก้ไขปรับปรุงแล้ว นำไปทดลองหาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับนักเรียนจำนวน 10 รูป โดยเปรียบเทียบคะแนนที่ได้จากการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้สูตร Paired Samples Statistics ดังตาราง 3

ตาราง 3 แสดงผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน

	N	$\bar{X}$	SD	t	p
คะแนนหลังเรียน	10	44.80	5.35	10.017	*.657
คะแนนก่อนเรียน	10	25.10	2.42		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 3 แสดงให้เห็นว่า ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

สรุปผลการสัมภาษณ์ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม ดังนี้

1. ร่วมเตรียมการ นักเรียนต้องการมีส่วนร่วมครูร่วมกันจัดสภาพแวดล้อมการเรียน จัดแหล่งการเรียนรู้ จัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกในชั้นเรียน รวมทั้งการเตรียมผู้เรียนก่อนเรียน และต้องการมีส่วนร่วมในการใช้สื่ออุปกรณ์

2. ร่วมเตรียมความพร้อมทดสอบก่อนเรียน ปฐมนิเทศแจ้งวัตถุประสงค์ แนะนำขั้นตอนเรียนรู้ นำเข้าสู่การเรียนรู้ด้วยวีดิทัศน์ ในขั้นตอนนี้นักเรียนส่วนใหญ่มีความคิดเห็นว่าการแนะนำขั้นตอนการเรียนรู้จะทำให้เกิดความเข้าใจในการเรียนมากขึ้น การศึกษาจากสื่อวีดิทัศน์ ทำให้นักเรียนสนใจและเข้าใจเนื้อหาบทเรียนมากขึ้น

3. กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม ร่วมปฏิบัติงานกลุ่ม กลุ่มนักเรียนร่วมกันศึกษาใบความรู้ ใบงาน ร่วมกันวางแผนการทำงาน ร่วมกันสร้างองค์ความรู้ช่วยกันเรียนรู้ เรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนกับเพื่อน เรียนกับครู โดยบูรณาการเรียนรู้ปฏิบัติกิจกรรมกลุ่มร่วมกัน กิจกรรมเรียนรู้ ร่วมศึกษาจากวิดิทัศน์ ใบความรู้ บทบาทบทย่นมระลึกถึงพระรัตนตรัย ภาพกรณีตัวอย่าง มงคลชีวิต นิทานชาดก นิทานอีสป หนังสืออ่านเพิ่มเติม สื่อและ เอกสารเพิ่มเติมนอกเวลา ในชั้นตอนนี้นักเรียนยังไม่คุ้นเคยกับการทำงานเป็นกลุ่ม บทบาทครูจะให้คำแนะนำช่วยเหลือกลุ่มนักเรียน และนักเรียนจะเรียนรู้ตามขั้นตอนได้เป็นอย่างดี กล้าแสดงออกมากขึ้น

4. สื่อการเรียนรู้ ศึกษาจากวิดิทัศน์ ภาพพระรัตนตรัยและภาพวันมาฆบูชา แผนภูมิบทบาท บทน้อมระลึกถึงพระรัตนตรัย ภาพกรณีตัวอย่าง ศึกษามงคลชีวิต ศึกษา นิทานชาดก ศึกษา นิทานอีสป นักเรียนสนใจเรียนรู้จากสื่อมากอาจจะเนื่องมาจากนักเรียนขาดแคลนสื่อมาก่อนจึงทำให้สื่อการเรียนรู้ได้รับความสนใจมาก

5. ศึกษาใบความรู้ ใบงานปฏิบัติกิจกรรม รายงานจัดแสดงผลงาน ร่วมกันรายงานและจัดแสดงผลงาน นักเรียนจะมีความรู้สึกที่เรียนรู้เพื่อการแข่งขันการทำงานกลุ่มจึงต้องร่วมมือช่วยเหลือกันเพื่อให้ได้ผลงานที่ดี

6. ร่วมวิเคราะห์และอภิปราย ความรู้กระบวนการเรียนรู้ประเมินผลงานตามสภาพจริง นักเรียนจะมีความเข้าใจกระบวนการเรียนรู้ ความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้เป็นอย่างดี

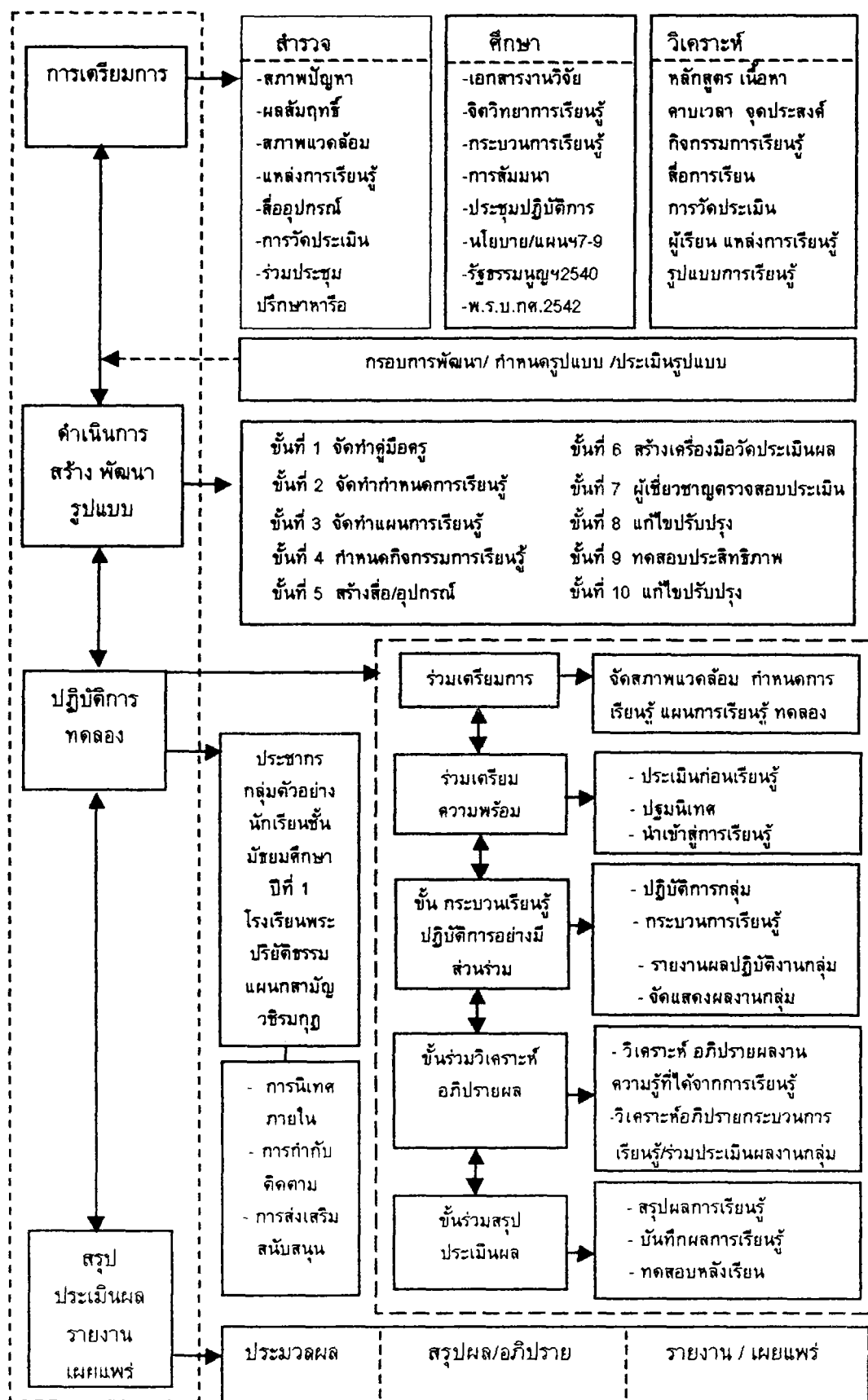
7. ร่วมสรุปและประเมินผล นักเรียนและครูร่วมกันสรุปผลการเรียนรู้ บันทึกผลการเรียนรู้ทดสอบหลังเรียน จากการเรียนรู้และปฏิบัติงานร่วมกันนักเรียนจะมีความรู้ความเข้าใจและร่วมสรุปผลการเรียนรู้ได้ดี

8. การวัดและประเมินผล ทดสอบก่อน-หลังเรียน แบบฝึกหัดประจำบทเรียนแบบสังเกตการปฏิบัติงาน แบบประเมินผลงาน นักเรียนจะยอมรับเกณฑ์การตัดสินผลงาน และทำแบบฝึกหัดหลังเรียนได้ เมื่อเกิดความรู้ความเข้าใจในเนื้อหาบทเรียนแล้วจึงทำให้นักเรียนทดสอบหลังเรียนได้คะแนนเพิ่มมากขึ้น

สรุปข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะอื่นๆ ควรเพิ่มภาพการ์ตูนในบทเรียนให้มากขึ้น และมีกิจกรรมวาดภาพระบายสีประกอบเรื่องมากๆ ในเวลาเรียนหรือหลังเวลาเรียน

10. แก้ไขปรับปรุงสื่อเครื่องมือวัดและประเมินผล หลังจากทดลองใช้แล้วผู้วิจัยได้แก้ไขปรับปรุงตามความคิดเห็นและข้อเสนอแนะของนักเรียนตามความเหมาะสมเกี่ยวกับการเพิ่มการ์ตูนในบทเรียนและการระบายสีประกอบเรื่อง แล้วนำไปทดลองกับกลุ่มตัวอย่างต่อไปดังแผนภาพ 8

แผนภาพ 8 กรอบการพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา แบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม

ภาพประกอบ 8 กรอบการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการ
อย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม

ขั้นตอนที่ 3 ปฏิบัติการทดลองรูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา แบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Random Sampling) ได้แก่ โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา วชิรเมฏ กรุงเทพฯ ระดับชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 30 รูป ดำเนินการทดลอง ตามกลุ่มตัวอย่างที่กำหนดไว้โดยมีขั้นตอนการทดลองดังนี้

ขั้นที่ 1 ขั้นนำร่วมเตรียมการ เป็นการเตรียมความพร้อมทั้งผู้เรียน ครู สภาพแวดล้อมทางการเรียน ประเมินก่อนเรียน ปฐมนิเทศ และนำเข้าสู่การเรียนรู้

ขั้นที่ 2 ขั้นกระบวนการเรียนรู้แบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ประกอบด้วย การปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม กระบวนการเรียนรู้ การรายงานผลการปฏิบัติงานกลุ่ม และการจัดแสดงผลงานกลุ่ม

ขั้นที่ 3 ขั้นร่วมวิเคราะห์อภิปรายผล ในขั้นนี้กลุ่มนักเรียนจะร่วมกันวิเคราะห์ อภิปรายผลงานและความรู้ที่ได้จากการเรียนรู้ วิเคราะห์อภิปรายกระบวนการเรียนรู้ร่วมประเมินผลงานกลุ่ม

ขั้นที่ 4 ขั้นร่วมสรุปประเมินผล นักเรียนและครูร่วมกันสรุปผลการเรียนรู้ บันทึกผลการเรียนรู้ และทดสอบหลังเรียน

ขั้นตอนที่ 4 ประเมินผล รายงาน เผยแพร่การเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา แบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม

หลังจากการทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมแล้ว จะได้นำผลการค้นพบมาวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อสรุปผลการทดลอง สรุปรายงานและเผยแพร่ไปยังหน่วยงานที่เกี่ยวข้องไปใช้เป็นแนวทางพัฒนาการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาในโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาต่อไป

การวิเคราะห์ข้อมูล

1.การวิเคราะห์ข้อมูล จากแบบทดสอบก่อนเรียนและแบบทดสอบหลังเรียน เพื่อหาค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เปรียบเทียบความรู้นักเรียนด้วยสถิติ Paired-Samples t-test

2.วิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมจากแบบบันทึกผลการปฏิบัติงานนักเรียน สร้างแบบบันทึกผลการปฏิบัติงานกลุ่ม สำหรับประเมินผลการปฏิบัติงานของนักเรียนระหว่างเรียน เป็นการสะท้อนผลการปฏิบัติออกมาตามสภาพจริงในเรื่อง การแบ่งหน้าที่ปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม ขั้นตอนการปฏิบัติงานกลุ่ม การให้ความร่วมมือทำงานของสมาชิกในกลุ่ม ปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม วิธีแก้ปัญหา ประเมินผลงานกลุ่ม และข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะอื่นๆ เพื่อเป็นการยืนยันข้อมูลที่ได้ในแบบสังเกตการปฏิบัติงานกลุ่มนักเรียนอีกครั้ง จากข้อมูลที่ได้จะนำไปแก้ไขปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้ในแผนการเรียนรู้อีกต่อไป โดยใช้เกณฑ์ดังนี้

ระดับการปฏิบัติ	คะแนน
ผลงานหรือการฝึกปฏิบัติระดับดี	3
ผลงานหรือการฝึกปฏิบัติระดับดีปานกลาง	2
ผลงานหรือการฝึกปฏิบัติระดับดีน้อย	1

3. แบบสังเกตการปฏิบัติงานนักเรียน โดยใช้เป็นแบบสังเกตพฤติกรรมการปฏิบัติงานกลุ่มนักเรียน 6 ด้านคือ การแสดงความคิดเห็นอย่างมีเหตุผล บรรยายภาคในการทำงานร่วมคิดร่วมทำ การลำดับขั้นตอนของการปฏิบัติงานชัดเจน แสดงวิธีดำเนินงานชัดเจน ระบุผู้รับผิดชอบในการปฏิบัติ และกำหนดวิธีประเมินงานได้อย่างเหมาะสม โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนเป็น 3 ระดับ

ระดับการปฏิบัติงานกลุ่ม	ระดับคะแนน
คุณภาพของงานหรือพฤติกรรมเป็นที่น่าพอใจมาก	ระดับ 3
คุณภาพของงานหรือพฤติกรรมเป็นที่น่าพอใจปานกลาง	ระดับ 2
คุณภาพของงานหรือพฤติกรรมควรได้รับการปรับปรุงแก้ไข	ระดับ 1

4. แบบสังเกตการเรียนรู้การสอนของครู เป็นแบบสังเกตการเรียนรู้การสอนสำหรับผู้วิจัยใช้สังเกตการเรียนรู้การสอนของครู ในด้านกระบวนการเรียนรู้ ประกอบด้วย การร่วมเตรียมการ การร่วมเตรียมความพร้อม กระบวนการเรียนรู้แบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม การร่วมวิเคราะห์อภิปรายผล การร่วมสรุปประเมินผล กิจกรรมเสนอแนะ โดยใช้เกณฑ์ดังนี้

เกณฑ์/คะแนน	ระดับการปฏิบัติ
5	หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับมาก
4	หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับค่อนข้างมาก
3	หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับปานกลาง
2	หมายถึง มีการปฏิบัติในระดับค่อนข้างน้อย
1	หมายถึง มีการปฏิบัติระดับน้อย

5. วิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมได้จากแบบประเมินความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอน เพื่อหาค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและค่าร้อยละทั้งรายข้อและโดยรวม เพื่อต้องการทราบระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม เป็นลักษณะมาตราประมาณค่า 5 ระดับแบ่งเป็น 3 ตอนคือ

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบสอบถาม

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

โดยมีเกณฑ์การให้คะแนนดังนี้

เกณฑ์/คะแนน	ระดับความคิดเห็น
5	หมายถึง มีความเหมาะสมระดับมาก
4	หมายถึง มีความเหมาะสมระดับค่อนข้างมาก
3	หมายถึง มีความเหมาะสมระดับปานกลาง
2	หมายถึง มีความเหมาะสมระดับค่อนข้างน้อย
1	หมายถึง มีความเหมาะสมระดับน้อย

สำหรับเกณฑ์ในการวิเคราะห์แปลผลหาค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นโดยรวมคะแนนของข้อคำถามทุกข้อแล้วหารด้วยจำนวนข้อ เพื่อหาค่าเฉลี่ย แล้วแบ่งระดับความคิดเห็นตามเกณฑ์การประเมินค่า ดังนี้

ค่าเฉลี่ย 4.50-5.00	หมายถึงความคิดเห็นอยู่ในระดับมาก
ค่าเฉลี่ย 3.50-4.49	หมายถึงความคิดเห็นอยู่ในระดับค่อนข้างมาก
ค่าเฉลี่ย 2.50-3.49	หมายถึงความคิดเห็นอยู่ในระดับปานกลาง
ค่าเฉลี่ย 1.50-2.49	หมายถึงความคิดเห็นอยู่ในระดับค่อนข้างน้อย
ค่าเฉลี่ย 1.00-1.49	หมายถึงความคิดเห็นอยู่ในระดับน้อย

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล

สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ในโรงเรียนพระปริยัติธรรม มีดังนี้

- การหาค่าเฉลี่ย
- หาค่าร้อยละ
- หาค่าความเบี่ยงเบนมาตรฐาน
- การทดสอบค่าที (t - test) เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างระหว่างผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังเรียน

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลแบ่งเป็น 3 ตอนคือ

ตอนที่ 1 ผลการประเมินและพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม

ตอนที่ 2 ผลการทดลองรูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม

ตอนที่ 3 ผลการวัดความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม

ตอนที่ 1 ผลการประเมินและพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอน วิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม

ผู้วิจัยได้สำรวจ ศึกษา วิเคราะห์ ข้อมูล จากเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องแล้วจึงกำหนดกรอบการพัฒนาและกำหนดรูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม และนำรูปแบบที่ได้ไปให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 5 ท่าน ประเมินความเหมาะสมของรูปแบบและสัมภาษณ์ความคิดเห็น ผลการตรวจสอบความเหมาะสมของรูปแบบ พบว่ารายการประเมินทุกข้อมีค่าเฉลี่ยระดับความคิดเห็นมากกว่า 3.50 และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐานไม่เกิน 1 โดยมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.46 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์มีความเหมาะสมมาก โดยมีค่า S.D. เท่ากับ 0.53 นอกจากนี้ยังพบว่าผู้เชี่ยวชาญมีความเห็นเกี่ยวกับการวิเคราะห์โครงสร้างหลักสูตรและแหล่งวิทยาการเรียนรู้ในห้องเรียนมีความเหมาะสมมากที่สุด โดยมีค่าเฉลี่ยสูงถึง 5.00 ดังแสดงในบทที่ 3 ตาราง 2

ตอนที่ 2 ผลการทดลองรูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม

ด้านการหาประสิทธิภาพสื่อและเครื่องมือวัดประเมินผล

การหาประสิทธิภาพสื่อการเรียน โดยมีค่า (E1/E2) มีค่าเท่ากับ 81.88/81.77 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ ที่ระดับ 80/80 ดังตาราง 4

ตาราง 4 แสดงผลการหาประสิทธิภาพสื่อการเรียน

คนที่	แบบฝึกหัด E_1	ทดสอบหลังเรียน E_2
1	25	26
2	25	24
3	23	24
4	25	26
5	23	23
6	22	24
7	20	26
8	26	23
9	24	24
10	24	24
11	22	26
12	24	23
13	25	24
14	23	26
15	24	25
16	24	23
17	26	26
18	26	24
19	25	24
20	24	26
21	24	25
22	26	24
23	25	26
24	27	25
25	26	25
26	26	26

ตาราง 4 (ต่อ)

คนที่	แบบฝึกหัด E_1	ทดสอบหลังเรียน E_2
27	26	24
28	25	23
29	26	23
30	26	24
$N = 30$	738.00	736.00
	$E_1 = 81.88$	$E_2 = 81.77$

จากตาราง 4 แสดงการหาประสิทธิภาพสื่อการเรียน จากแบบฝึกหัดและทดสอบหลังเรียน โดยมีค่า (E_1 / E_2) เท่ากับ $81.88 / 81.77$ ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ที่ระดับ 80/80

ตาราง 5 แสดงผลการหาประสิทธิภาพเครื่องมือวัดและประเมินผล

	N	$\bar{X}$	SD	t	p
คะแนนหลังเรียน	30	18.7	4.38	6.183	*000
คะแนนก่อนเรียน	30	15.23	4.08		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 5 แสดงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ตรงตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

ด้านการประเมินคุณภาพสื่อโดยนำรูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรมที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น ประกอบด้วยสื่อกิจกรรม เครื่องมือวัดและประเมินผลที่สร้างขึ้น ได้ดำเนินการทดลองตามขั้นตอนดังนี้

1. ขั้นทดสอบกระบวนการเบื้องต้นกับนักเรียน 3 รูป โดยเลือกนักเรียนสามคนที่มีระดับผลการเรียนเก่ง ปานกลาง และอ่อนระดับละ 1 คน เพื่อตรวจสอบกระบวนการเรียนรู้ การปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม การศึกษาใบงาน ใบความรู้ และเวลาเรียน ผลการทดสอบกระบวนการเบื้องต้น โดยการสังเกตกระบวนการเรียนรู้พฤติกรรม การเรียนรู้ทุกขั้นตอน และสัมภาษณ์นักเรียนจำนวน 3 คน พบว่าผู้เรียนใช้เวลาเรียนแตกต่างกันในการเรียนรู้ ผู้เรียนยังไม่คุ้นเคยกับกระบวนการปฏิบัติกิจกรรมการกลุ่มตามใบงานที่กำหนดให้ เช่นการแบ่งหน้าที่รับผิดชอบ การนำเสนอรายงาน จากข้อสังเกตที่พบผู้วิจัยได้นำมาแก้ไขปรับปรุงกระบวนการเรียนรู้ให้ดียิ่งขึ้น

2. ขั้นทดสอบกลุ่มย่อย กับนักเรียนจำนวน 10 รูป โดยเลือกนักเรียนสามคนที่มีผลการเรียนเก่ง ปานกลาง และอ่อน และดำเนินการจัดเรียนการสอนตามขั้นตอนที่กำหนดไว้ ผลการทดลองใช้กับนักเรียนกลุ่มย่อยจำนวน 10 คน ผู้วิจัยได้สังเกตพฤติกรรมการเรียนรู้ และสัมภาษณ์นักเรียน และทดสอบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน ดังแสดงในบทที่ 3 ตาราง 3 จากการสังเกตพบว่าผู้เรียนมีความสนใจและมีส่วนร่วมในกระบวนการกลุ่มมากขึ้น กล้าแสดงออกร่วมคิดร่วมทำ และปฏิบัติตามใบงานและรายงานผลตามเวลาที่กำหนดทุกขั้นตอน สิ่งที่ควรแก้ไขปรับปรุงคือนักเรียนยังขาดการร่วมกันวางแผนก่อนปฏิบัติงานหรือแบ่งหน้าที่รับผิดชอบปฏิบัติตามใบงาน การเปลี่ยนสมาชิกในกลุ่มรายงานผลการเรียนรู้หน้าชั้นเรียน สนใจการระบายสีประกอบนิทาน ควรเพิ่มบทบาทของครูในการดูแลและนำช่วยเหลือให้มากขึ้น เป็นต้น

3. ขั้นทดลองกับนักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียนนวมิรุฑู ที่เป็นกลุ่มตัวอย่างจำนวน 30 รูป ผลการทดลองหาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนกับนักเรียนจำนวน 30 คน โดยเปรียบเทียบคะแนนที่ได้จากการทดสอบก่อนเรียนและหลังเรียนโดยใช้สูตร Paired Samples Statistics ดังตาราง 6

ตาราง 6 แสดงผลการเปรียบเทียบผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนก่อนเรียนและหลังเรียน

	N	$\bar{X}$	SD	t	p
คะแนนหลังเรียน	30	18.7	4.38	6.183	*000
คะแนนก่อนเรียน	30	15.23	4.08		

* มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

จากตาราง 6 แสดงผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05

ตอนที่ 3 ผลการวัดความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา

ในการทดลองครั้งนี้ผู้วิจัยได้นำแบบสอบถามที่สร้างขึ้นเพื่อวัดความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา โดยกำหนดเกณฑ์ ระดับความคิดเห็นเป็น 5 ระดับ แล้วหาค่าเฉลี่ยโดยใช้เกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยแต่ละข้อดังนี้

คะแนนเฉลี่ย 4.50 – 5.00	หมายความว่า เหมาะสมมากที่สุด
คะแนนเฉลี่ย 3.50 – 4.49	หมายความว่า เหมาะสมมาก
คะแนนเฉลี่ย 2.50 – 3.49	หมายความว่า เหมาะสมปานกลาง
คะแนนเฉลี่ย 1.50 – 2.49	หมายความว่า เหมาะสมค่อนข้างน้อย
คะแนนเฉลี่ย 1.00 – 1.49	หมายความว่า เหมาะสมน้อยที่สุด

ดังตาราง 7

ตาราง 7 แสดงความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอน

รายการ	$\bar{X}$	SD	ระดับความคิดเห็น
ชั้นร่วมเตรียมการ			
1. นักเรียนและครูร่วมกันจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้	4.00	0.58	เหมาะสมมาก
2. นักเรียนและครูร่วมกันจัดแหล่งการเรียนรู้	4.16	0.69	เหมาะสมมาก
3. นักเรียนและครูร่วมจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวก	4.00	0.58	เหมาะสมมาก
4. ครูผู้สอนศึกษาทดลองใช้สื่ออุปกรณ์ก่อนสอน	4.16	0.37	เหมาะสมมาก
5. ครูผู้สอนเตรียมผู้เรียนก่อนเรียน	4.33	0.47	เหมาะสมมาก
ชั้นร่วมเตรียมความพร้อม			
6. ทดสอบก่อนเรียน	4.50	0.50	เหมาะสมมากที่สุด
7. ปฐมนิเทศ แจ้งวัตถุประสงค์ แนะนำขั้นตอนเรียนรู้	4.16	0.37	เหมาะสมมาก
8. นำเข้าสู่การเรียนรู้ด้วยวิธีทัศน์	4.00	0.00	เหมาะสมมาก

ตาราง 7 (ต่อ)

รายการ	$\bar{X}$	SD	ระดับความคิดเห็น
ขั้นกระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม			
9.กลุ่มนักเรียนร่วมกันศึกษาใบความรู้/ใบงาน	3.83	0.69	เหมาะสมมาก
10.กลุ่มนักเรียนร่วมกันวางแผนการทำงาน	4.00	0.00	เหมาะสมมาก
11.ร่วมกันสร้างองค์ความรู้ช่วยกันเรียนรู้	4.66	0.47	เหมาะสมมากที่สุด
กระบวนการเรียนรู้			
12.เรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนกับเพื่อน เรียนกับครู	4.33	0.47	เหมาะสมมาก
13.เรียนรู้โดยบูรณาการเรียนรู้	4.50	0.50	เหมาะสมมากที่สุด
14.ปฏิบัติกิจกรรมกลุ่มร่วมกัน	3.66	0.75	เหมาะสมมาก
รายงานจัดแสดงผลงาน			
15.ร่วมกันรายงานและจัดแสดงผลงาน	4.50	0.50	เหมาะสมมากที่สุด
ขั้นร่วมวิเคราะห์และอภิปราย			
16.ร่วมกันวิเคราะห์ อภิปรายความรู้	4.33	0.47	เหมาะสมมาก
17.ร่วมกันวิเคราะห์อภิปรายกระบวนการเรียนรู้	4.33	0.47	เหมาะสมมาก
18.ร่วมกันประเมินผลงานตามสภาพจริง	4.33	0.75	เหมาะสมระดับมาก
ขั้นร่วมสรุปและประเมินผล			
19.นักเรียนและครูร่วมกันสรุปผลการเรียนรู้	4.00	0.58	เหมาะสมระดับมาก
20.นักเรียนบันทึกผลการเรียนรู้	4.00	0.58	เหมาะสมระดับมาก
21.ทดสอบหลังเรียน	4.50	0.77	เหมาะสมมากที่สุด

ตาราง 7 (ต่อ)

รายการ	$\bar{X}$	SD	ระดับความคิดเห็น
กิจกรรมเรียนรู้			
22.ร่วมศึกษาจากวีดิทัศน์	4.50	0.50	เหมาะสมมากที่สุด
23.ร่วมศึกษาจากใบความรู้	4.50	0.50	เหมาะสมมากที่สุด
24.ร่วมเรียนรู้จากบทบูชา/บทนมัสการถึงพระรัตนตรัย	4.33	0.47	เหมาะสมระดับมาก
25.ร่วมเรียนรู้จากภาพกรณีตัวอย่าง	4.00	0.00	เหมาะสมระดับมาก
26.ร่วมเรียนรู้จากมงคลชีวิต	4.33	0.47	เหมาะสมระดับมาก
27.ร่วมเรียนรู้จากนิทานชาดก	4.00	0.00	เหมาะสมระดับมาก
28.ร่วมเรียนรู้จากนิทานอีสป	4.16	0.37	เหมาะสมระดับมาก
29.เรียนรู้จากหนังสืออ่านเพิ่มเติม	4.50	0.50	เหมาะสมมากที่สุด
30.เรียนรู้จากสื่อ เอกสารเพิ่มเติมนอกเวลา	4.50	0.50	เหมาะสมมากที่สุด
สื่อการเรียนรู้			
31.วีดิทัศน์ประกอบการเรียนรู้ 5 เรื่อง	4.50	0.50	เหมาะสมมากที่สุด
32.ภาพพระรัตนตรัยและภาพวันมาฆบูชา	4.50	0.50	เหมาะสมมากที่สุด
33.แผนภูมิบทบูชา/บทนมัสการถึงพระรัตนตรัย	4.50	0.50	เหมาะสมมากที่สุด
34.ภาพกรณีตัวอย่าง 5 เรื่อง	4.00	0.00	เหมาะสมระดับมาก
35.ศึกษามงคลชีวิต 5 เรื่อง	4.50	0.50	เหมาะสมมากที่สุด
36.ศึกษานิทานชาดก 5 เรื่อง	4.00	0.00	เหมาะสมระดับมาก
37.ศึกษานิทานอีสป 5 เรื่อง	4.33	0.47	เหมาะสมระดับมาก
38.ศึกษาใบความรู้ 5 เรื่อง	4.50	0.50	เหมาะสมมากที่สุด
39.ศึกษาใบงานปฏิบัติกิจกรรม	4.33	0.47	เหมาะสมระดับมาก

ตาราง 7 (ต่อ)

รายการ	$\bar{X}$	SD	ระดับความคิดเห็น
การวัดและประเมินผล			
40.แบบทดสอบก่อน-หลังเรียน	4.16	0.37	เหมาะสมระดับมาก
41.แบบฝึกหัดประจำบทเรียน	4.33	0.47	เหมาะสมระดับมาก
42.ใบงาน	4.66	0.47	เหมาะสมระดับมาก
43.แบบสังเกตการปฏิบัติงาน	4.00	0.00	เหมาะสมระดับมาก
รวมค่าเฉลี่ย	4.26	0.44	

จากตาราง 7 พบว่านักเรียนมีความคิดเห็นต่อรูปแบบการเรียนการสอนรูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม มีค่าเฉลี่ย 4.26 (SD. 0.44) ซึ่งอยู่ในเกณฑ์ “เหมาะสมมาก”

บทที่ 5

สรุปผล อภิปราย และข้อเสนอแนะ

การวิจัยเพื่อการพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการ อย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม มีความมุ่งหมาย และความสำคัญของการวิจัย ดังนี้

ความมุ่งหมาย

1. เพื่อพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม
2. เพื่อศึกษาประสิทธิภาพของรูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม
3. เพื่อศึกษาความคิดเห็นของนักเรียนในโรงเรียนพระปริยัติธรรม ที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม

ความสำคัญของการวิจัย

ผลจากการศึกษาวิจัย การพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม มีความสำคัญ ดังนี้

1. ได้รูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม ที่มีประสิทธิภาพ
2. ได้พัฒนาสื่อการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ตามรูปแบบการจัดกิจกรรมแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง
3. เป็นแนวทางการพัฒนาคุณภาพการเรียนการสอนของคณะสงฆ์ ครูผู้สอนและบุคลากรทางการศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม และการศึกษาสงเคราะห์
4. เป็นแนวทางการพัฒนาระบบเครือข่ายการเรียนรู้สารสนเทศทางพระพุทธศาสนาของกรมการศาสนาในอนาคต
5. เป็นการสนองนโยบายปฏิรูปการศึกษาและพัฒนาบุคลากรทางศาสนา ตามแนวทางปฏิรูปการศึกษา ของพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542

สมมติฐาน

1. รูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม เป็นรูปแบบที่เหมาะสมโดยมีผลการประเมินอยู่ในเกณฑ์ “ระดับมาก”
2. ระดับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนที่เรียนจาก รูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม มีผลสัมฤทธิ์หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน
3. ระดับความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม อยู่ในเกณฑ์ “เหมาะสมระดับมาก”

วิธีการศึกษาค้นคว้า

- ขั้นตอนที่ 1 การเตรียมการสำรวจ ศึกษา วิเคราะห์ ข้อมูล พัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม
- ขั้นตอนที่ 2 ดำเนินการสร้างและพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม
- ขั้นตอนที่ 3 ปฏิบัติการทดลองรูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม
- ขั้นตอนที่ 4 สรุปประเมินผลและรายงานเผยแพร่รูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม

สรุปผลการศึกษาค้นคว้า

สรุปผลการประเมินและพัฒนาปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอน

จากผลการประเมินและพัฒนาปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่านมีความเห็นโดยเฉลี่ยเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.46 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์มีความเหมาะสมมาก โดยมีค่า SD. เท่ากับ 0.53

สรุปด้านการหาประสิทธิภาพสื่อและเครื่องมือวัดประเมินผล

การศึกษาวิจัยเพื่อหาประสิทธิภาพสื่อและเครื่องมือวัดประเมินผล โดยมีค่า (E1/E2) มีค่าเท่ากับ 81.88/81.77 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ ที่ระดับ 80/80

สรุปด้านภาพประเมินคุณภาพสื่อ

จากการนำรูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ตรงตามสมมติฐานที่ตั้งไว้

สรุปผลการวัดความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา

จากการวัดความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา โดยใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นเพื่อวัดความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนพระพุทธศาสนา พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อรูปแบบการเรียนการสอนรูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรมมีค่าเฉลี่ย 4.26 (SD. 0.44) ซึ่งอยู่ในเกณฑ์เหมาะสมมาก

อภิปรายผล

อภิปรายผลภาพประเมินและพัฒนาปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอน

จากผลการประเมินและพัฒนาปรับปรุงรูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม ผู้เชี่ยวชาญทั้ง 5 ท่านมีความเห็นโดยเฉลี่ยเกี่ยวกับรูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 4.46 ซึ่งอยู่ในเกณฑ์มีความเหมาะสมมาก โดยมีค่า SD. เท่ากับ 0.53 จะเห็นได้ว่า การพัฒนาการเรียนการสอนการเตรียมการสำรวจศึกษาวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานเป็นขั้นตอนสำคัญก่อนสร้างทางเลือกและกำหนดรูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาซึ่งสอดคล้องกับ ทิศนา ขัมมณี (2534) กล่าวว่า หลักการของรูปแบบการสอนจะเป็นตัวชี้้นำการกำหนดวัตถุประสงค์ เนื้อหา กิจกรรม และขั้นตอนดำเนินงานในรูปแบบการสอน นอกจากนั้น จอยส์และคณะ (Joyce and others .1992) กล่าวว่ารูปแบบการสอนมีทฤษฎีรองรับ การประมวลผลข้อมูลเพื่อให้รู้ปัญหาและหาคำตอบของปัญหาเป็นส่วนสำคัญของการเตรียมการ และรูปแบบการสอนต้องมียุทธศาสตร์ประกอบสำคัญคือเป็น การจัดเรียงลำดับกิจกรรมที่จะสอนเป็นขั้นๆซึ่งแต่ละรูปแบบจะมีขั้นตอนแตกต่างกันไป ในการดำเนินการพัฒนารูปแบบ การประเมินการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอน การสร้างและพัฒนาเครื่องมือวัดประเมินและสื่อการเรียนการสอน การทดลองใช้รูปแบบการเรียนการสอนการแก้ไขปรับปรุงจะเป็นส่วนสำคัญจะทำให้รูปแบบการเรียนการสอนมีประสิทธิภาพมากขึ้น

อภิปรายผลด้านการหาประสิทธิภาพสื่อและเครื่องมือวัดประเมินผล

จากการศึกษาวิจัยเพื่อหาประสิทธิภาพสื่อและเครื่องมือวัดประเมินผล โดยมีค่า (E1/E2) มีค่าเท่ากับ 81.88/81.77 ซึ่งสูงกว่าเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดไว้ ที่ระดับ 80/80 จะเห็นได้ว่าการก่อนการรูปแบบการเรียนการสอนไปใช้จะต้องมีความเชื่อมั่นว่าสื่อเครื่องมือได้ผ่านการตรวจสอบเป็นอย่างดีแล้วสอดคล้องกับ ละเอียด รักษ์เฝ้า (2528) กล่าวว่า การประเมินรูปแบบการสอนเป็นการทดสอบความมีประสิทธิภาพของรูปแบบที่สร้างขึ้นโดยทั่วไปจะประเมินความเป็นไปได้ในเชิงทฤษฎีโดยคณะผู้เชี่ยวชาญประเมินความสอดคล้องระหว่างองค์ประกอบต่างๆ ประเมินความเป็นไปได้ในเชิงปฏิบัติการโดยนำรูปแบบการสอนที่พัฒนาขึ้นไปทดลองในสถานการณ์จริง

อภิปรายผลด้านการประเมินคุณภาพสื่อ

จากการนำรูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาขึ้น ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ตรงตามสมมติฐานที่ตั้งไว้ จะเห็นได้ว่าการวัดผลการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลางตามแนวทางปฏิรูปการศึกษาจะใช้รูปแบบการสอนและการวัดประเมินผลอย่างหลากหลายวิธีตามสภาพความจริงให้ครบทุกกระบวนการครอบคลุมสาระการเรียนรู้จุดประสงค์และกิจกรรมการเรียน สอดคล้องกับ เซย์เลอร์และคณะ (Saylor and Others, 1981) ได้พิจารณาความเกี่ยวข้องของรูปแบบการสอนกับหลักสูตรแต่ละประเภทว่า รูปแบบการสอนที่เหมาะสมกับหลักสูตรเน้นเนื้อหาเช่นการบรรยาย การอภิปราย การถามคำถาม เน้นสมรรถภาพเช่น ทำแบบฝึกหัดทบทวน บทเรียนโปรแกรม เน้นคุณลักษณะเช่นค้นคว้าเป็นกลุ่ม การเรียนแบบสืบสวนสอบสวนเน้นกิจกรรมเช่น การร่วมกิจกรรม เน้นความต้องการและความสนใจ เช่นการเรียนแบบเอกเทศ เรียนด้วยตนเอง เป็นต้น

อภิปรายผลการวัดความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา

จากผลการวัดความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา โดยใช้แบบสอบถามที่สร้างขึ้นเพื่อวัดความคิดเห็นของนักเรียนที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนพระพุทธศาสนา พบว่า นักเรียนมีความคิดเห็นต่อรูปแบบการเรียนการสอนรูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม มีค่าเฉลี่ย 4.26 (SD. 0.44) ซึ่งอยู่ในเกณฑ์เหมาะสมมาก จะเห็นได้ว่ากระบวนการเรียนรู้จะประกอบด้วยกิจกรรมที่หลากหลาย การเรียนแบบร่วมด้วยช่วยกันทุกขั้นตอน นักเรียนมีความสนใจการเรียนรู้ กระบวนการเรียนการสอนที่เน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง สอดคล้องกับตัวบ่งชี้การ

เรียนของนักเรียน (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2541 : 10) ที่ครูและนักเรียนจะมีบทบาทเกื้อกูลการเรียนรู้ซึ่งกันและกัน คือ นักเรียนมีประสบการณ์ตรงกับธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม นักเรียนฝึกปฏิบัติจนค้นพบความถนัดและวิธีการของตนเอง นักเรียนทำกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม นักเรียนฝึกหัดอ่านหลากหลายและสร้างสรรค์จินตนาการ ตลอดจนได้แสดงออกอย่างชัดเจนและมีเหตุผล นักเรียนได้รับการเสริมแรงให้ค้นหาคำตอบแก้ปัญหาทั้งด้วยตนเองและร่วมด้วยช่วยกัน นักเรียนได้ฝึกค้น รวบรวมข้อมูลและสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง นักเรียนเลือกทำกิจกรรมตามความสามารถ ความถนัดและความสนใจของตนเองอย่างมีความสุข นักเรียนฝึกตนเองให้มีวินัยและรับผิดชอบในการทำงาน นักเรียนประเมิน ปรับปรุงตนเองและยอมรับผู้อื่นตลอดจนเฝ้าหาความรู้อย่างต่อเนื่อง ส่วนการสอนของครูเตรียมการสอนทั้งเนื้อหาและวิธีการ ครูจัดสิ่งแวดล้อมและบรรยากาศที่ปลูกเร้าจิตใจและเสริมแรงให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ ครูเอาใจใส่นักเรียนเป็นรายบุคคลและแสดงความเมตตาต่อนักเรียนอย่างทั่วถึง ครูจัดกิจกรรมและสถานการณ์ให้นักเรียนได้แสดงออกและคิดอย่างสร้างสรรค์ ครูส่งเสริมให้นักเรียนฝึกหัด ฝึกทำ และฝึกปรับปรุงตนเอง ครูส่งเสริมกิจกรรมแลกเปลี่ยนเรียนรู้จากกลุ่ม พร้อมทั้งสังเกตส่วนตัวและปรับปรุงส่วนด้อยของนักเรียน ครูใช้สื่อการสอนเพื่อฝึกคิด การแก้ปัญหา และการค้นพบความรู้ ครูใช้แหล่งเรียนรู้หลากหลายและเชื่อมโยงประสบการณ์เข้ากับชีวิตจริง ครูฝึกฝนกิริยามารยาท และวินัยตามวิถีวัฒนธรรมไทย ครูสังเกตประเมินพัฒนาการของนักเรียนอย่างต่อเนื่อง สอดคล้องกับ พิมพ์พันธ์์ เดชะคุปต์ (2541 : 2) สรุปได้ว่าครูผู้สอนจะต้องเปลี่ยนบทบาทเป็นผู้อำนวยความสะดวก (Facilitator) คือเป็นผู้จัดประสบการณ์และจัดสื่อการเรียนการสอนเพื่อให้ผู้เรียนใช้เป็นแนวทางในการสร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง ส่วนเทคนิคการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง อรรถัย มูลคำ (2542 : 30-31) กล่าวว่า รูปแบบและวิธีการจัดการเรียนการสอนโดยเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง ครูผู้สอนควรเน้นให้ผู้เรียนได้คิดค้นความรู้ และลงมือปฏิบัติหรือกระทำจริงทุกขั้นตอนจนเกิดการเรียนรู้ด้วยตนเอง

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวิจัยการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม ให้ได้รูปแบบการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพ ผลจากการศึกษาทดลองทุกขั้นตอนสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลแก้ไขปรับปรุงกระบวนการเรียนการสอนให้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ซึ่งจะผลต่อผู้เรียนให้บรรลุเป้าหมายหรือจุดประสงค์การเรียนรู้ที่วางไว้ ในส่วนผู้สอนถ้าได้ปฏิบัติตามขั้นตอนต่างๆอย่างครบถ้วนก็จะสามารถจัดกิจกรรมการเรียนรู้ได้อย่างมีประสิทธิภาพเช่นกัน ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะดังนี้

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

ในการนำรูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม ไปใช้ครูผู้สอนควรตระหนักในสิ่งต่อไปนี้

1.1 การร่วมเตรียมการ เป็นขั้นตอนสำคัญขั้นตอนหนึ่งของกระบวนการเรียนการสอนแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ตั้งแต่ครูและนักเรียนการร่วมจัดสภาพแวดล้อมทางการเรียน จัดสถานการณ์ แหล่งการเรียนรู้ เอกสารอ่านเพิ่มเติม ผู้สอนศึกษาคู่มือครู กำหนดการเรียนรู้ แผนการเรียนรู้ สื่อ กิจกรรมแบบวัดประเมินผล เครื่องอำนวยความสะดวกในการเรียน เตรียมครูเตรียมนักเรียนให้พร้อม ที่สำคัญในขั้นตอนนี้ ครูผู้สอนต้องทดสอบ ทดลองฝึกหัดขั้นตอนใช้สื่ออุปกรณ์เครื่องมือต่างๆ ให้เกิดทักษะและมั่นใจ

1.2 การร่วมความเตรียมพร้อม เป็นการประเมินความพร้อมผู้เรียนเพื่อทดสอบความรู้พื้นฐาน ด้วยวิธีการต่างๆ เช่น การแนะนำ การสนทนา ชักถาม การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ การทดสอบก่อนเรียน การปฐมนิเทศ เพื่อแจ้งจุดประสงค์การเรียนรู้ ขั้นตอนการเรียนรู้ ภารกิจหรืองานวิธีการเรียนรู้ สิ่งอำนวยความสะดวกในการเรียนเพื่อให้ผู้เรียนเข้าใจกระบวนการเรียนรู้ทุกขั้นตอน และการนำเข้าสู่การเรียนรู้ การกระตุ้นความสนใจผู้เรียนด้วยสื่อ เทคนิควิธีการจะช่วยให้ผู้เรียนมีความสนใจและตั้งใจร่วมกิจกรรมกลุ่มเป็นอย่างดี

1.3 กระบวนการเรียนรู้แบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม ในขั้นตอนนี้จะให้ความสำคัญของกระบวนการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้ทุกขั้นตอน ทั้งการเรียนรู้เป็นกลุ่มหรือเรียนด้วยตนเอง ด้วยกระบวนการที่หลากหลายตามความสนใจ ผู้เรียนจะสร้างองค์ความรู้หรือหาคำตอบจากวิดิทัศน์ ใบความรู้ ใบงาน กรณีตัวอย่าง มงคลชีวิต นิทานชาดก นิทานอีสป หนังสืออ่านเพิ่มเติมนอกเวลาตามความสนใจ ด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ เรียนกับเพื่อน กับครู หรือเรียนด้วยตนเอง ร่วมกันรายงาน หรือแสดงผลงาน ตลอดเวลาการเรียนรู้นักเรียนจะพัฒนาไปพร้อมๆ กันตามศักยภาพ กระบวนการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วมจะช่วยให้นักเรียนกล้าแสดงออกตามสถานการณ์ เป็นการประเมินระหว่างเรียน เพื่อแก้ไขปรับปรุง

1.4 ร่วมวิเคราะห์ห่อภิปรายผล ร่วมวิเคราะห์ห่อภิปรายผลงานความรู้ประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ ร่วมวิเคราะห์ห่อภิปรายกระบวนการเรียนรู้และร่วมประเมินผลงานด้วยวิธีการที่หลากหลายและเป็นที่ยอมรับของนักเรียนตามสภาพจริง

1.5 ร่วมสรุปประเมินผล นักเรียนจะร่วมกันสรุปผลการเรียนรู้ บันทึกผลการเรียนรู้ ทดสอบหลังเรียน เพื่อประเมินผล

โดยสรุปรูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรมถ้าหากได้ดำเนินการตามขั้นตอนดังกล่าวโดยครบถ้วนผู้เรียนจะสามารถเรียนรู้ได้ตามศักยภาพอย่างแท้จริง นอกจากนั้นกระบวนการมีส่วนร่วมจะก่อให้เกิดการแข่งขัน เรียนรู้ มีความผูกพัน ความรักความสามัคคีร่วมมือกันระหว่างกลุ่มเรียนรู้

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการประยุกต์ใช้

การประยุกต์ใช้รูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรมตามแนวทางพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 22 กำหนดแนวทางในการจัดการศึกษาไว้ว่า การจัดการศึกษาต้องยึดหลักผู้เรียนทุกคนมีความสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้และถือว่าผู้เรียนมีความสำคัญที่สุด ดังนั้น ครูผู้สอนและผู้จัดการศึกษาจะต้องเปลี่ยนแปลงบทบาทจากการเป็นผู้ชี้แนะ ผู้ถ่ายทอดความรู้ ไปเป็นผู้ช่วยเหลือ ส่งเสริมและสนับสนุนผู้เรียนในการแสวงหาความรู้จากสื่อและแหล่งการเรียนรู้ต่าง ๆ และให้ข้อมูลที่ถูกต้องแก่ผู้เรียนเพื่อนำความรู้เหล่านั้นไปใช้สร้างสรรค์ความรู้ของตนเอง การจัดการเรียนรู้ตามหลักสูตรขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 กระทรวงศึกษาธิการ มุ่งจะปลูกฝังด้านปัญญาพัฒนาความคิดของผู้เรียนให้มีความสามารถในการคิดสร้างสรรค์ คิดอย่างมีวิจารณญาณ แล้วจึงมุ่งพัฒนาความสามารถทางอารมณ์ โดยปลูกฝังให้ผู้เรียนเห็นคุณค่าของตนเอง เข้าใจตนเองเห็นอกเห็นใจผู้อื่น สามารถแก้ปัญหาข้อขัดแย้งทางอารมณ์ได้ถูกต้องเหมาะสม

กระบวนการเรียนรู้ของรูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรมสามารถประยุกต์ใช้กับการจัดการเรียนรู้กลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม โดยจัดให้เหมาะสมกับวัยวุฒิภาวะของผู้เรียน ให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมจัดการเรียนรู้ของตนเอง พัฒนาและขยายความคิดของตนเองจากความรู้ที่ได้เรียน ทั้งในส่วนกว้างและลึก จัดในทุกภาคและชั้นปี การประยุกต์ใช้กับหลักการเรียนการสอนกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม ดำเนินการได้ดังนี้

1. จัดการเรียนการสอนเน้นความหมาย โดยเน้นแนวคิดที่สำคัญๆ ที่ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ทั้งในและนอกโรงเรียนได้ เป็นแนวคิด ความรู้ ที่คงทน ยั่งยืน มากกว่าที่จะศึกษาในสิ่งที่ป็นเนื้อหาหรือข้อเท็จจริงที่มากมายกระจัดกระจายแต่ไม่เป็นแก่นสาร ด้วยการจัดกิจกรรมที่มีความหมายต่อผู้เรียนและด้วยการประเมินผลที่ทำให้ผู้เรียนต้องใส่ใจในสิ่งที่เรียนเพื่อแสดงให้เห็นว่าเขาได้เรียนและสามารถทำอะไรได้

2. จัดการเรียนการสอนเน้นบูรณาการ ตั้งแต่หลักสูตร สิ่งที่จะเรียนโดยเชื่อมโยงเหตุการณ์ พัฒนาการต่างๆ ทั้งในอดีตและปัจจุบันที่เกิดขึ้นในโลกเข้าด้วยกัน บูรณาการความรู้ทักษะค่านิยมและจริยธรรมลงสู่การปฏิบัติจริงด้วยการใช้แหล่งความรู้ สื่อเทคโนโลยีและสัมพันธ์กับวิชาต่างๆ

3. จัดการเรียนการสอนเน้นการพัฒนา ค่านิยม จริยธรรม สิ่งที่จะเรียนจะเป็นการสะท้อน จริยธรรม ปทัสถานในสังคมไทย การนำไปใช้จริงการดำเนินชีวิต ช่วยให้ผู้เรียนได้คิดอย่างมีวิจารณญาณ ตัดสินใจแก้ปัญหาต่างๆ ยอมรับและเข้าใจในความคิดเห็นที่แตกต่างไปจากตน และรับผิดชอบต่อสังคมส่วนรวม

4.จัดการเรียนการสอนที่ทำท่าย มุ่งคาดหวังให้ผู้เรียนได้บรรลุเป้าหมายที่วางไว้ทั้งในส่วนตนและการเป็นสมาชิกกลุ่ม ให้ผู้เรียนได้ใช้วิธีการสืบเสาะ จัดการกับการเรียนรู้ของตนเองใส่ใจและเคารพในความคิดของผู้เรียน

5.จัดการเรียนการสอนที่เน้นการปฏิบัติ ให้ผู้เรียนได้พัฒนาการคิด ตัดสินใจ สร้างสรรค์ความรู้ด้วยตนเอง จัดการตัวเองได้ มีวินัยในตนเองทั้งด้านการเรียนและการดำเนินชีวิต เน้นการจัดกิจกรรมที่เป็นจริง เพื่อให้ผู้เรียนนำความรู้ ความสามารถไปใช้ในชีวิตจริง

การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม จะส่งเสริมให้ผู้เรียนแสวงหาความรู้จากสื่อวีดิทัศน์ กรณีตัวอย่าง มงคลชีวิต นิทานชาดก นิทานอีสป ผู้เรียนจะศึกษาเรียนรู้จากใบงานและใบความรู้ แหล่งการเรียนรู้ ร่วมกันวางแผนเรียนรู้ การรายงาน จัดแสดงผลงาน ร่วมกันทุกขั้นตอน บทบาทของครูจะคอยกำกับดูแล ช่วยเหลือตลอดเวลา การประเมินผลจะใช้วิธีการที่หลากหลาย และร่วมกันประเมิน ตามสภาพจริง จึงสามารถประยุกต์ใช้รูปแบบกับกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544 ของกระทรวงศึกษาธิการได้เป็นอย่างดี

3. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการศึกษาวิจัยในลักษณะเช่นเดียวกันกับการวิจัยครั้งนี้ ในรายวิชาต่างๆที่มีลักษณะและธรรมชาติวิชาที่แตกต่างกันและในระดับชั้นการศึกษาที่แตกต่างกัน
- 2.ควรมีการศึกษาวิจัยเปรียบเทียบในกลุ่มนักเรียนที่มีระดับผลการเรียน อ่อน ปานกลาง เก่ง ในบริบทที่แตกต่างกันแต่ละพื้นที่การศึกษา หน่วยงานสังกัด หรือเขตการปกครองคณะสงฆ์
- 3.ควรขยายผลให้มีการเผยแพร่รูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรมสู่ระบบโรงเรียน นอกกระบบโรงเรียน และระบบการศึกษาตามอัธยาศัย ตามแนวทางปฏิรูปการศึกษาที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
- 4.ควรศึกษาวิจัยรูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรมที่ประยุกต์ใช้กับกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544

บรรณานุกรม

บรรณานุกรม

- การศาสนา. (2542). ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.
- . (2542). มาตรฐานการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.
- วิชาการ. (2533). เอกสารแนะนำหลักสูตรฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.
- . (2353). คู่มือหลักสูตรพระพุทธศาสนา ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.
- . (2540). คู่มือการใช้ชุดการจัดกิจกรรมการเรียนรู้การสอน สื่อเทคโนโลยีเครื่องมือวัดและประเมินเพื่อส่งเสริมและพัฒนาคุณธรรมจริยธรรมที่เน้นความมีวินัยและความเป็นประชาธิปไตย. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.
- . (2542). ทิศทางของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน. กรุงเทพฯ : ถ่ายเอกสาร.
- . (2542). แนวการจัดกิจกรรมเพื่อสร้างเสริมคุณลักษณะ ดี เก่ง มีสุข. กรุงเทพฯ : กระทรวงศึกษาธิการ.
- . (2545). หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ.
- . (2545). สาระและมาตรฐานการเรียนรู้กลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษาศาสนาและวัฒนธรรมในหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544. กรุงเทพมหานคร : กระทรวงศึกษาธิการ.
- การศาสนา. (2534). ความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติ. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.
- การศาสนา. (2538). การวิจัยทางการศาสนา. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.
- . (2544). ข้อมูลพื้นฐานด้านการศาสนา ประจำปี 2544. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.

กรมการศาสนา. (2536). การประเมินผลการศึกษาในโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์การศาสนา.

พนิดา สิ้นสุวรรณ และคณะ. (2531). สภาพการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา ตามหลักสูตร
พุทธศักราช 2524 ของครูสอนระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เขตการศึกษา 8. เชียงใหม่ :
คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ภูริสา ปราบริปู (2535). ปัญหาการบริหารงานของโรงเรียนพระปริยัติธรรม แผนกสามัญศึกษา ตาม
ทัศนของผู้บริหาร ผู้สอน และผู้เรียน' ปรินานินท์ กศ.ม. (บริหารการศึกษา) มหาวิทยาลัย
ศรีนครินทรวิโรฒ. อุดลำนเา.

พรชูลี อาชวอำรุง. (2541). บทบาทของพระสงฆ์ในการพัฒนาเยาวชน : ศึกษาเฉพาะกรณีศูนย์ศึกษา
พระพุทธศาสนาวันอาทิตย์. กรุงเทพฯ : จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ถ่ายเอกสาร.

พันธุ์ทิพย์ รามสูตร. (2540). การวิจัยปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม. กรุงเทพฯ : พี.เอิลฟวิง จำกัด.

รัชนิกร ทองสุชาติ. (2540, มกราคม – มิถุนายน). 'การสอนสังคมศึกษาในยุคโลกาภิวัตน์ : วิงทวน
กระแส,' วารสารศึกษาศาสตร์. 21(2) : 15-25.

รุ่ง แก้วแดง. (2542, มกราคม – เมษายน). 'การศึกษาไทยปี ค.ศ. 2000,' วารสารสุโขทัยธรรมมาธิราช.
12(1) : 36-39.

วารินทร์ รัตมีพรหม. (2541). การออกแบบและพัฒนากระบวนการสอน. กรุงเทพฯ : คณะศึกษ
ศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.

วีระวัฒน์ อุทัยรัตน์. (2538). การศึกษาการพัฒนาารูปแบบองค์กรและการกระจายอำนาจการบริหาร
งานศาสนาให้เกิดประสิทธิภาพต่อการดำเนินงานของกรมการศาสนา. กรุงเทพฯ : กรมการ
ศาสนา. ถ่ายเอกสาร.

สังคม ภูมิพันธุ์ และคณะ. (2539). การศึกษารูปแบบในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมแก่นักเรียน
นักศึกษา. กรุงเทพฯ : กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ. ถ่ายเอกสาร.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2539). รายงานการประเมินผลแผนพัฒนาการศึกษา
แห่งชาติ ฉบับที่ 7 (พ.ศ. 2535 - 2539) ระดับก่อนประถมศึกษา. กรุงเทพฯ : อัดลำนเา.

_____. (2540). สารสำคัญของแผนพัฒนาคนและสังคมในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม
แห่งชาติฉบับที่ 8 (พ.ศ. 2540-2544). กรุงเทพฯ : อัดลำนเา.

สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2541). *การปฏิรูปการเรียนรู้ตามแนวคิด 5 ทฤษฎี*.
กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์ไอดีเอสแควร์.

_____. (2542). *พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542*. กรุงเทพฯ : พรักหวานกราฟิก
จำกัด.

สมณชา พรหมบุญ, และคณะ. (2540). *ทฤษฎีการเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.

เสาวณีย์ ลิกขานันต์. (2528). *เทคโนโลยีการศึกษา*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์สถาบันเทคโนโลยีพระ
จอมเกล้าพระนครเหนือ.

อรพรรณ พรสีมา. (2530). *เทคโนโลยีการสอน*. กรุงเทพฯ : โอ.เอส. พรินติ้งเฮาส์.

Alice, Welbourn. (1991). *RRA Notes : Participatory Methods for Learning and Analysis*.
London : Sustainable Agriculture Programme International Institute for Environment
and Dev't.

David, Mosse. (1994, July). "Authority, Gender and Knowledge : Theoretical Reflections
on the Practice of Participatory Rural Appraisal." *Development and Change*. 25
(3) : 12-15.

Elden M. & Lewin M. (1991). *Cognitive Learning*. In *Participatory Action Research* (Whyte
W.F. ed.), Sage. London.

Fals, Borda. & Rahman, (1991). *Action and Knowledge Breaking the Monopoly* with
Participatory Action Research. New York : Apex Press.

Feuerstein & Therese. (1980). *Participatory Evaluation-An Appropriate Technology for
Community Health Programmes*. Geneva : Christian Medical Commission.

Forrester, K & Warc, K (1992). *The Potential and Limitations : Participatory Research
in a University Context*. New York : Carntus press.

Fross, Kim. (1989). *Participatoey Evaluation : Questions and Issues*. New York : UNDP
Central Evaluation Office.

- Kibler, J. Robert and others. (1970). *Behavioral Objectives and Instruction*. Boston : Allyn & Bacon.
- Majid, Rahnama. (1990). "Participatory Action Research : The 'Last Temptation of Saint' Development." *Alternatives* 15 (2) : 199-226.
- McNiff J. (1998). *Action Research Principles and Practice*. London : Macmillian Education.
- Mamphela, Rammphela. (1990). "Participatory Research : The Myths' and Realities." *Social Dynamics* 16(2) : 1-15.
- Orlando, Borda. (1989). *Evolution and Convergences in Participatory Action Research*. Canada : University of Calgary.
- Popham, James. & Eva Baker. (1970). *Systematic Instruction*. New Jersey : Prentice Hall.
- Pyrch, T. (1990). "Participatory Action Research as a Way of Life : A Personal Account," *The Canadian Journal for the Study of Adult Education*. 4 (2) : 47-62.
- Santos, Luis. (1989). "Participatory Action Research : A view from FAGOR." *American Behavioral Scientist*. 32(5) : 574-581.
- Scherer, Marcia and others. (1990). "Participatory Action Research (PAR): What it is, What it isn't, How its Done, What You Get." *Atlanta : American Education Research Association*.
- Schumacher, E.F. (1975). *Small is Beautiful*. New York : Harper & Row.
- Simonson, Lynnell. & Virginia Bushaw. (1993). "Participatory Action Research : Easier Said Than Done." *American Sociologist* 24(1) : 27-37.
- Smuiyan, L. (1987). "Collaborative Action Research : A Critical Analysis." *Peabody Journal of Education*. 64 (3) : 57-70.
- Society for Participatory Research in Asia. (1982). *Participatory Research an Introduction*. Toronto : International Council for Adult Education.

Tandon, Rajesh. & Walter Fernandes. (1982). Participatory Research and Evaluation : Experiments in Research as a Process of Liberation." New Delhi : Indian Social Institute.

ภาคผนวก

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก

- แบบประเมินรูปแบบการเรียนการสอน
- แบบประเมินสื่อและเครื่องมือวัดประเมินผล

ภาคผนวก ข

- กำหนดการเรียนรู้
- แผนการเรียนรู้
- รายการสื่อประกอบแผนการเรียนรู้
- บทวิทัศน์
- ใบความรู้
- ใบงาน

ภาคผนวก ค

- แบบทดสอบ
- แบบฝึกหัด
- แบบสังเกตการปฏิบัติงานกลุ่มนักเรียน
- แบบบันทึกผลการปฏิบัติงานของนักเรียน

ภาคผนวก ง

- แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียน
- แบบสังเกตการเรียนการสอน

ภาคผนวก จ

- คู่มือครู

ภาคผนวก ฉ

- หนังสือเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญประเมินรูปแบบ
- รายชื่อผู้เชี่ยวชาญประเมินรูปแบบ
- หนังสือเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญประเมินสื่อและเครื่องมือการวิจัย
- รายชื่อผู้เชี่ยวชาญประเมินสื่อและเครื่องมือการวิจัย

ภาคผนวก ช

- รายนามนักเรียน วชิรมุกุฏ

ภาคผนวก ก
แบบประเมินรูปแบบการเรียนการสอน
แบบประเมินสื่อและเครื่องมือวัดประเมินผล

แบบประเมิน
การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา
แบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม

คำชี้แจง :

แบบประเมิน การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา แบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม เพื่อเสนอท่านผู้เชี่ยวชาญ พิจารณาตรวจสอบความเหมาะสมในด้าน เนื้อหาหลักสูตร จุดประสงค์การเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียน การวัด/ประเมินผล และกาบเวลา โดยใช้แบบ สอดตามมาตราประมาณค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ดังนี้

เกณฑ์/คะแนน	ระดับความเหมาะสม
5	หมายความว่า มีความเหมาะสมมากที่สุด
4	หมายความว่า มีความเหมาะสมมาก
3	หมายความว่า มีความเหมาะสมปานกลาง
2	หมายความว่า มีความเหมาะสมน้อย
1	หมายความว่า มีความเหมาะสมน้อยที่สุด

สำหรับการให้คะแนนการตอบแบบประเมินรูปแบบ ผู้วิจัยจะนำมาหาค่าเฉลี่ย ตามเกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยแต่ละข้อที่มีเกณฑ์เฉลี่ยตั้งแต่ 3.5 คะแนนขึ้นไป ถือว่าเหมาะสม ถ้าข้อที่คะแนนต่ำกว่านี้จะพิจารณาเป็นรายชื่อ โดยการสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการกับผู้เชี่ยวชาญแล้วนำมาปรับปรุงแก้ไขตามข้อเสนอแนะ และพัฒนารูปแบบต่อไป

ขอกราบนมัสการขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

นายสาคร อัจฉกร นิสิตระดับดุขฎิบัณฑิต

สาขาเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ผู้วิจัย

แบบประเมิน : รูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา

แบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม

รายการประเมิน	ระดับความถี่เห็น				
	5	4	3	2	1
ขั้นเตรียมการ					
1.ร่วมประชุมชี้แจงผู้บริหาร /ครู / นักเรียนโรงเรียนพระปริยัติธรรม					
2.วิเคราะห์โครงสร้างหลักสูตร/วิเคราะห์เนื้อหาวิชา ส018 /ศึกษาการวัดและประเมินผล วิชาพระพุทธศาสนา บทที่ 3 ชั้น ม.1ภาคเรียนที่ 1					
3.เขียนแผนการสอน บทที่3 เรื่องหลักธรรมพระพุทธศาสนา					
3.1 กรอบเนื้อหาแบ่งเป็นหน่วยย่อยที่ 1-5 (พระรัตนตรัย/ไตรสรณคมน์/โอวาทปาติโมกข์/เบญจศีลเบญจธรรม/ หิริ โอตตัปปะ)					
3.2 จุดประสงค์ (จุดประสงค์ปลายทาง/จุดประสงค์นำทาง)					
3.3 กิจกรรมการเรียนการสอน 4 ขั้น (ขั้นนำ/เตรียมความพร้อม/ขั้นกิจกรรมการเรียนรู้/ขั้นสรุปวิเคราะห์บททวน และขั้นประเมินผลการเรียนรู้) บูรณาการแบบมีส่วนร่วมโดยยึดผู้เรียนเป็นสำคัญ					
3.4 สื่อการเรียน ระบุรายการสื่อการเรียนให้สอดคล้องกับเนื้อหา กิจกรรม จุดประสงค์การเรียนรู้ (ข้อ 6)					
3.5 ประเมินผล กำหนดวิธีการประเมินผลให้สอดคล้องกับเนื้อหา กิจกรรม จุดประสงค์การเรียนรู้ (ขั้นประเมินผล)					
3.6 คาบเวลา 8 คาบ สัปดาห์ละ 2 คาบ (พระรัตนตรัย 2 คาบ/ไตรสรณคมน์ 1 คาบ/โอวาทปาติโมกข์ 2 คาบ/ เบญจศีลเบญจธรรม 2 คาบ / หิริ โอตตัปปะ 1 คาบ) (วิเคราะห์เนื้อหา/คาบเวลา)					
4.สร้างแบบทดสอบ/แบบฝึกหัด					
4.1 สร้างแบบทดสอบก่อน-หลังเรียนให้ครอบคลุมเนื้อหา กิจกรรม จุดประสงค์การเรียนรู้ด้านพุทธิพิสัย ทักษะพิสัยและจิตพิสัย (ความรู้ ความจำ /ความเข้าใจ/ การนำไปใช้/ การวิเคราะห์/ การสังเคราะห์ / การประมาณค่า)					
4.2 แบบฝึกหัดประจำบทเรียน หน่วยย่อยที่ 1-5 5 (พระรัตนตรัย/ไตรสรณคมน์/โอวาทปาติโมกข์/เบญจ ศีลเบญจธรรม/ หิริ โอตตัปปะ)					

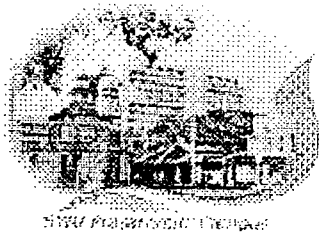
รายการประเมิน	ระดับความถี่เห็น				
	5	4	3	2	1
5.จัดทำใบความรู้ รายละเอียดเนื้อหาสำหรับศึกษาหน่วยย่อยที่ 1-5 (พระรัตนตรัย/ไตรสรณคมน์/โอวาทปาติโมกข์/เบญจ ศีลเบญจธรรม/ หิริ โอตคปปะ)					
6.สร้างสื่อ/นวัตกรรม					
6.1 วิทัศน์แสดงพระธรรมเทศนา เรื่อง พระรัตนตรัย/ไตรสรณคมน์/ โอวาทปาติโมกข์/เบญจ ศีลเบญจธรรม/ หิริ โอตคปปะเรื่องละ 10 นาที					
6.2 แผนภูมิคำบูชาพระรัตนตรัย					
6.3 แผนภูมิคำปฏิญาณตนไตรสรณคมน์					
7.กำหนดกิจกรรมหลัก/กิจกรรมเสริม (ใบงาน/กิจกรรม) เป็นการเรียนรู้ กระบวนการต่างๆเช่น กระบวนการแสวงหาความรู้ กระบวนการคิด กระบวนการแก้ปัญหา กระบวนการกลุ่ม กระบวนการพัฒนาตนเอง					
7.1 กิจกรรมส่งเสริมให้รู้จักคิดวิเคราะห์วิจารณ์					
7.2 กิจกรรมส่งเสริมการฝึกปฏิบัติ					
7.3 กิจกรรมส่งเสริมการนำไปใช้ในชีวิตประจำวัน					
8.จัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้/สิ่งแวดล้อมศึกษา					
8.1 แหล่งวิทยาการในห้องเรียน/ในโรงเรียน/นอกโรงเรียน					
8.2 เครื่องช่วยการเรียนรู้					
8.3 จัดสภาพแวดล้อมทางกายภาพ					
8.4 จัดสภาพแวดล้อมทางจิตภาพ					
8.5 จัดสภาพแวดล้อมทางสังคม /กิจกรรมร่วมกับชุมชน					
ขั้นจัดกิจกรรมการเรียนรู้					
1.ทดสอบก่อนเรียน					
2.ขั้นนำ/เตรียมความพร้อม					
2.1 ร่วมสนทนา/ซักถาม/ทบทวน/แลกเปลี่ยนเรียนรู้					
2.2 แจงจุดประสงค์การเรียนรู้					
2.3 ชี้แจงขั้นตอนกิจกรรมการเรียนรู้ (ใบงาน)					

รายการประเมิน	ระดับความคิดเห็น				
	5	4	3	2	1
3.ชั้นจัดกิจกรรมการเรียนรู้ (มีส่วนร่วมทุกกระบวนการตามใบงาน)					
3.1 มีส่วนร่วมในกระบวนการเรียนรู้.....					
3.2 สร้างความรู้ด้วยการปฏิบัติจริง					
3.3 ทำงานเป็นทีม/กลุ่ม					
3.4 บทบาทสมมุติ					
3.6 แสดงออกอย่างอิสระ(อภิปรายแสดงความคิดเห็น).....					
3.7 บูรณาการในกลุ่มและข้ามกลุ่ม					
3.8 สอดแทรกคุณธรรมจริยธรรม ค่านิยม					
3.9 จัดแสดงผลงาน					
3.10 บันทึกการเรียนรู้.....					
3.11 แบบฝึกหัดทบทวนเนื้อหา					
3.12 แบบฝึกหัดความคิดสร้างสรรค์					
ขั้นสรุปวิเคราะห์/ทบทวน					
1. ร่วมกันอภิปรายผลกิจกรรม.....					
2. ร่วมกันวิเคราะห์ผลงาน/ความรู้ที่สรุปได้จากกิจกรรม					
3. ร่วมกันวิเคราะห์อภิปรายกระบวนการเรียนรู้.....					
ขั้นประเมินผล					
1. ประเมินผลการเรียนรู้ให้ครอบคลุม ด้านพุทธิพิสัย ด้านจิตพิสัย และด้านทักษะพิสัย.....					
2. การสังเกต/สนทนา/ซักถาม					
3. การประเมินตนเอง					
4. ประเมินผลงาน					
5. ทดสอบหลังเรียน					

ข้อเสนอแนะ แก้ไข ปรับปรุง (เพิ่มเติม)

เรื่อง การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา แบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม

นายสาคร อัจฉกร นิสิตปริญญาเอกเทคโนโลยีการศึกษา
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

กระทรวงศึกษาธิการ

(ลงชื่อ).....ผู้เสนอแนะ

(.....)

...../...../.....

กำหนดนัดหมาย.....

แบบประเมิน : สื่อและเครื่องมือวัดประเมินผล

**การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา
แบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม**

คำชี้แจง :

เพื่อเสนอท่านผู้เชี่ยวชาญพิจารณาตรวจสอบ ความเหมาะสมและความสอดคล้องของคู่มือครู แผนการเรียนรู้ เนื้อหา จุดประสงค์การเรียนรู้ กิจกรรมการเรียนการสอน สื่อการเรียน การวัด/ประเมินผล และคาบเวลาเรียน โดยใช้เกณฑ์ประเมินความสอดคล้อง 3 ระดับ ดังนี้

เกณฑ์/คะแนน	ระดับความเหมาะสมและความสอดคล้อง
1	หมายความว่า มีความเหมาะสม
0	หมายความว่า ไม่แน่ใจ
-1	หมายความว่า ไม่สอดคล้อง

ถ้าระดับความเหมาะสมและความสอดคล้องของข้อใดอยู่ในระดับ(0 หรือ -1)ผู้วิจัยจะพิจารณาเป็นรายข้อโดยจะขอใช้การสัมภาษณ์อย่างไม่เป็นทางการกับผู้เชี่ยวชาญแล้วนำมาแก้ไขปรับปรุงตามข้อเสนอแนะต่อไป

ขอกราบนมัสการขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

ขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูง

นายสาคร อัมจักร นิสิตระดับดุษฎีบัณฑิต

สาขาเทคโนโลยีการศึกษา รุ่นที่ 4 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ผู้วิจัย

แบบประเมิน สื่อและเครื่องมือวัดประเมินผล
การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา
แบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม

ลำดับที่	รายการประเมิน	จำนวน	ความเหมาะสม		
			1	0	-1
1	คู่มือครู 1.1 คำชี้แจง 1.2 จุดประสงค์หลักสูตรรายวิชา 1.3 คำอธิบายรายวิชา 1.4 จุดประสงค์การเรียนรู้รายวิชา 1.5 จุดประสงค์การเรียนรู้ 1.6 การวัดและประเมินผลตลอดภาคเรียน 1.7 ระเบียบการวัดผล 1.8 โครงสร้างหลักสูตรพระปริยัติธรรม 1.9 โครงสร้างเนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนา ส 018 - สาระสำคัญ - จุดประสงค์ 1.10 เนื้อหารายวิชา ส 018 หลักธรรมของพระพุทธศาสนา เรื่อง 1) พระรัตนตรัย 2) ไตรสรณคมน์ 3) โอวาทปาติโมกข์ 4) เบญจศีล เบญจธรรม 5) หิริโอตตปปะ	1			

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม.....

.....

.....

.....

.....

ลำดับที่	รายการประเมิน	จำนวน	ความเหมาะสม		
			1	0	-1
2	กำหนดการเรียนรู้	8 คาบ			
	2.1 กำหนดกรอบเนื้อหา	5			
	- พระรัตนตรัย (2 คาบ)				
	- ไตรสรณคมน์ (1 คาบ)				
	- โอวาทปาติโมกข์ (2 คาบ)				
	- เบญจศีล เบญจธรรม (2 คาบ)				
	- หิริโอตตปปะ (1 คาบ)				
	2.2 กำหนดจุดประสงค์การเรียนรู้				
	- จุดประสงค์ปลายทาง (1)				
	- จุดประสงค์นำทาง (2)				
	2.3 กิจกรรมการเรียนรู้ /กิจกรรมเสนอแนะ	9			
	- เรียนรู้จากวิดิทัศน์/ใบความรู้/แผนภูมิ				
	- เรียนรู้กรณีตัวอย่าง/ภาพเหตุการณ์				
	- เรียนรู้จากสารเสริมสร้างคุณธรรม (มงคลชีวิต)				
	- เรียนรู้จากนิทานชาดก				
	- เรียนรู้จากนิทานอีสป				
	- เรียนรู้จากหนังสืออ่านเพิ่มเติมนอกเวลา				
	- เรียนรู้จากวิดิทัศน์นอกเวลา				
	- เรียนรู้จากซีดีรอมนอกเวลา				
	- เรียนรู้จากฟังเทปสารคดีธรรมนอกเวลา				
	2.4 สื่อการเรียนรู้				
	2.4.1 วิดิทัศน์	5			
	2.4.2 กรณีตัวอย่าง/ ภาพเหตุการณ์	5			
	2.4.2 สารคดีเสริมสร้างคุณธรรม (38 มงคล)	5			
	2.4.3 นิทานชาดก	5			
	2.4.4 นิทานอีสป	5			
	2.4.5 ใบความรู้หลักธรรมของพระพุทธศาสนา	5			
	2.4.6 ใบงานปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม	22			

ลำดับที่	รายการประเมิน	จำนวน	ระดับความคิดเห็น		
			1	0	-1
	2.4.7 วิถีทัศน์หลักธรรมของพระพุทธศาสนา (สอดแทรกมงคลชีวิตและบรรยายธรรมประกอบเรื่อง)	5			
	- เรื่องพระรัตนตรัย (แก้ววิเศษ)	1			
	- เรื่องไตรสรณคมน์ (จิตมั่นคง)	1			
	- เรื่องโอวาทปาติโมกข์ (ทำดี)	1			
	- เรื่องเบญจศีล เบญจธรรม (ผู้บริสุทธิ์)	1			
	- เรื่องทวิโศตตปปะ (เว้นชั่ว)	1			
	2.4.8 แผ่นภาพพระรัตนตรัยและภาพวันมาฆบูชา	3			
	2.4.9 แผนภูมิบทบูชาพระรัตนตรัย	1			
	2.4.10 แผนภูมิบทน้อมระลึกถึงพระรัตนตรัย	1			
	2.4.11 หนังสืออ่านเสริมนอกเวลาเรียน	19			
	2.4.12 ศึกษาวิถีทัศน์นอกเวลาเรียน	3			
	-ตามรอยบาทพระศาสดา				
	-มงคลชีวิต 36				
	-เทศน์มหาชาติเฉลิมพระเกียรติ	3			
	2.4.13 ศึกษาชีวิตนอกเวลาเรียน				
	-วันวิสาขบูชา				
	-ธ ทรงอุปถัมภ์พระศาสนา				
	-งานปฏิบัติธรรมเฉลิมพระเกียรติ				
	2.4.14 ศึกษาเทปสารคดีเสริมสร้างคุณธรรมนอกเวลาเรียน	1			

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม.....

.....

.....

.....

.....

.....

ลำดับที่	รายการประเมิน	จำนวน	ความเหมาะสม		
			1	0	-1
3	แผนการเรียนรู้	4 แผน			
	แผนที่ 1 ปฐมนิเทศ/ทดสอบก่อนเรียน / เรื่องพระรัตนตรัย	2 คาบ			
	แผนที่ 2 เรื่องไตรสรณคมน์ /เรื่องหิริโอตตปปะ	2 คาบ			
	แผนที่ 3 เรื่องโอวาทปาติโมกข์	2 คาบ			
	แผนที่ 4 เรื่องเบญจศีล เบญจธรรม/ ทดสอบหลังเรียน	2 คาบ			
	1) ร่วมเตรียมการ				
	-ร่วมประชุมปรึกษาวางแผน				
	-ร่วมจัดสภาพแวดล้อมการเรียนรู้				
	-ศึกษาคู่มือครู/แผนการเรียนรู้เตรียมสื่ออุปกรณ์				
	-ทดลองใช้ฝึกปฏิบัติตามขั้นตอนให้ชำนาญ				
	2) ร่วมเตรียมความพร้อมผู้เรียน				
	-ประเมินก่อนเรียน				
	-ปฐมนิเทศ				
	-นำเข้าสู่การเรียนรู้ /แบ่งกลุ่มเรียนรู้				
	3) กระบวนการเรียนรู้/ปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม				
	-ร่วมปฏิบัติงานกลุ่ม				
	-กระบวนการเรียนรู้				
	-รายงาน/จัดแสดงผลงาน				
	4) ร่วมวิเคราะห์อภิปรายผล				
	-วิเคราะห์อภิปรายผลงานความรู้ประสบการณ์เรียนรู้				
	-วิเคราะห์อภิปรายกระบวนการเรียนรู้				
	-ประเมินผลงานกลุ่มด้วยวิธีการที่หลากหลายตามสภาพจริง				
	5) ร่วมสรุป ประเมินผล				
	-สรุปผลการเรียนรู้				
	-บันทึกผลการเรียนรู้				
	- ทดสอบหลังเรียน /แจ้งผล /กิจกรรมเสนอแนะ				

ข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ลำดับที่	รายการประเมิน	จำนวน	ความเหมาะสม		
			1	0	-1
4	เครื่องมือวัดและประเมินผล				
	4.1 แบบทดสอบก่อน-หลังเรียน	30 ข้อ			
	เพื่อประเมินทักษะกระบวนการจุดประสงค์นำทาง 2 ข้อ				
	1.อธิบายความหมายและองค์ประกอบของพระรัตนตรัย ไตรสรณคัมภีร์ โอวาทปาติโมกข์ เบญจศีล เบญจธรรมและหิริโอตตปัทปะ				
	2.เสนอแนะแนวทางในการปฏิบัติตามโอวาทปาติโมกข์ เบญจศีล เบญจธรรมและหิริโอตตปัทปะ				
	จำแนกแบบทดสอบวัดผลรายจุดประสงค์ 6 ด้าน 30 ข้อ				
	1) ความรู้ความจำ 4 ข้อ				
	2) ความเข้าใจ 7 ข้อ				
	3) การนำไปใช้ 3 ข้อ				
	4) การวิเคราะห์ 6 ข้อ				
	5) การสังเคราะห์ 7 ข้อ				
	6) การประมาณค่า 3 ข้อ				
	4.2 แบบฝึกหัดทบทวนประจำบทเรียน 5 เรื่อง				
	1) เรื่องพระรัตนตรัย 10 ข้อ	1			
	2) เรื่องไตรสรณคัมภีร์ 5 ข้อ	1			
	3) เรื่องโอวาทปาติโมกข์ 10 ข้อ	1			
	4) เรื่องเบญจศีล เบญจธรรม 10 ข้อ	1			
	5) เรื่องหิริโอตตปัทปะ 5 ข้อ	1			
	4.3 ใบความรู้และใบงาน ปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม				
	4.3.1 ใบความรู้เรื่องพระรัตนตรัย	1			
	- ใบงานศึกษาบทบูชาพระรัตนตรัย	1			
	- ใบงานศึกษาเรื่องสมาธิ	1			
	- ใบงานศึกษามงคลชีวิต เรื่องพินิจบูชา	1			
	- ใบงานศึกษานิทานชาดกเรื่องจอมโจรองค์ดีมีผล	1			
	- ใบงานศึกษานิทานอีสปเรื่องลูกแกะกับจระเข้	1			

ลำดับที่	รายการประเมิน	จำนวน	ความเหมาะสม		
			1	0	-1
	4.3.2 ใบความรู้เรื่องไตรศรณคณ				
	-ใบงานศึกษาบทน้อมระลึกถึงพระรัตนตรัย	1			
	- ใบงานศึกษากรณีตัวอย่างเรื่อง ทำบุญ	1			
	-ใบงานศึกษามงคลชีวิตเรื่อง พบปะสนทนาธรรม	1			
	-ใบงานศึกษานิทานชาดกเรื่องพระเทวทัตกับผ้ากาสาจะ	1			
	-ใบงานศึกษานิทานอีสปเรื่องแม่บ้านกับแมว	1			
	4.3.3 ใบความรู้เรื่องโอวาทปาติโมกข์				
	-ใบงานศึกษากรณีตัวอย่างเรื่องช่วยคนพิการ	1			
	-ใบงานศึกษามงคลชีวิตเรื่อง ได้เห็นสมณะ	1			
	-ใบงานศึกษานิทานชาดกเรื่องพญาวารโหริสัตว์	1			
	-ใบงานศึกษานิทานอีสปเรื่อง นกกระสากับหมาป่า	1			
	4.3.4 ใบความรู้เรื่องเบญจศีล เบญจธรรม				
	-ใบงานศึกษากรณีตัวอย่างเรื่อง เกรงกรรม	1			
	-ใบงานศึกษามงคลชีวิตเรื่อง ละเว้นบาป	1			
	-ใบงานศึกษานิทานชาดกเรื่อง พรหมณ์ล้างบาป	1			
	-ใบงานศึกษานิทานอีสปเรื่อง สุนัขจิ้งจอกกับลา	1			
	4.3.5 ใบความรู้เรื่อง หิริโอตตปละ				
	-ใบงานศึกษากรณีตัวอย่างเรื่อง ฆานิสิต	1			
	-ใบงานศึกษามงคลชีวิตเรื่อง อย่าประมาท	1			
	-ใบงานศึกษานิทานชาดกเรื่อง กวางห้าสี	1			
	-ใบงานศึกษานิทานอีสปเรื่อง นักล่าสัตว์กับสิงโต	1			
	4.4 แบบสังเกตการปฏิบัติงานกลุ่ม (เกณฑ์ 3 ระดับ)				
	- การแสดงความคิดเห็น				
	- บรรยายภาคร่วมคิดร่วมทำ				
	- ลำดับขั้นตอนการปฏิบัติงานชัดเจน				
	- แสดงวิธีดำเนินงานแต่ละขั้นตอนชัดเจน				
	- ระบุผู้รับผิดชอบการปฏิบัติงาน				
	- กำหนดวิธีประเมินงานได้อย่างเหมาะสม				

ลำดับที่	รายการประเมิน	จำนวน	ความเหมาะสม		
			1	0	-1
5	แบบสอบถามความคิดเห็น ที่มีต่อ “ รูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติกรอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม ” แบ่งออกเป็น 3 ตอน คือ ตอนที่ 1	1 ชุด			
	1.1 สถานภาพของผู้ตอบแบบวัดความคิดเห็น (สำหรับผู้บริหารโรงเรียน ครู)	5 ข้อ			
	-ชื่อโรงเรียน -ตำแหน่งในในวัด/ระยะเวลา (ปี) -ตำแหน่งในโรงเรียน/ระยะเวลา (ปี) -อายุ/อายุพรรษา -วุฒิทางโลก -วุฒิทางธรรม	5 ข้อ			
	1.2 สถานภาพของผู้ตอบแบบวัดความคิดเห็น (สำหรับนักเรียน/สามเณร)				
	-ชื่อโรงเรียน -อายุ/อายุพรรษา -วุฒิทางโลก -วุฒิทางธรรม -ชื่อสถานศึกษาทางธรรม-บาลี				
	ตอนที่ 2 ความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติกรอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม				
	2.1 กระบวนการเรียนรู้	5 ข้อ			
	ขั้นที่ 1 ร่วมเตรียมการ				
	-ร่วมประชุมวางแผนกับครูผู้บริหาร /นักเรียนและครูร่วมจัดสภาพแวดล้อมบรรยากาศชั้นเรียน/จัดแหล่งการเรียนรู้ในชั้นเรียน/จัดเตรียมเครื่องมือสิ่งอำนวยความสะดวก/ครูผู้สอนศึกษาคู่มือครู/ทดลองใช้/เตรียมผู้เรียนเบื้องต้น				

ลำดับที่	รายการประเมิน	จำนวน	ความเหมาะสม		
			1	0	-1
	ขั้นที่ 2 ร่วมเตรียมความพร้อมผู้เรียน ----- 2.1 ประเมินก่อนเรียน 2.2 ประเมินในระหว่างเรียน 2.3 นำเข้าสู่บทเรียน /ชมวีดิทัศน์ ขั้นที่ 3 กระบวนการเรียนรู้ แบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม 3.1 ร่วมปฏิบัติงานกลุ่ม ----- (รวบรวมข้อมูล กำหนดแนวทางแก้ปัญหา ตัดสินใจเลือกแลกเปลี่ยน ความคิด ฝึกทักษะปฏิบัติ/สร้างความรู้ ช่วยกันเรียนรู้ มีส่วนร่วม เรียนรู้กระบวนการ นำไปใช้) 3.2 กระบวนการเรียนรู้ ----- (เรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้กับเพื่อน เรียนกับครู เรียนจากแหล่งการ เรียนรู้ /การบูรณาการ กลุ่มสัมพันธ์ สถานการณ์จำลอง แผนที่ความ คิด รายการณ์ โครงการงาน) 3.3 รายงาน/จัดแสดงผลงานกลุ่มนักเรียน ----- ขั้นที่ 4 ร่วมวิเคราะห์หรืออภิปรายผล ----- 4.1 ร่วมวิเคราะห์หรืออภิปรายผลงานและความรู้ ประสบการณ์ที่ได้เรียนรู้ 4.2 ร่วมวิเคราะห์หรืออภิปรายกระบวนการเรียนรู้ 4.3 นักเรียนและครูร่วมกันประเมินผลงานด้วยวิธี การที่หลากหลายตามสภาพจริง ขั้นที่ 5 ร่วมสรุปประเมินผล ----- 5.1 ร่วมสรุปผลการเรียนรู้ 5.2 บันทึกผลสาระการเรียนรู้ 5.3 ทดสอบหลังเรียน /แจ้งผล 2.2 กิจกรรมการเรียนรู้ / กิจกรรมเสนอแนะ ----- 1. เรียนรู้จากวีดิทัศน์ 2. เรียนรู้จากใบความรู้ 3. เรียนรู้จากกรณีตัวอย่าง 4. เรียนรู้จากมัลติมีเดีย 5. เรียนรู้จากนิทานชาดก 6. เรียนรู้จากนิทานอีสป 7. เรียนรู้จากหนังสือ/สื่อ/เพิ่มเติมนอกเวลา	3 ข้อ 3 ข้อ 3 ข้อ 1 ข้อ			

ลำดับที่	รายการประเมิน	จำนวน	ความเหมาะสม		
			1	0	-1
	2.3 สื่อการเรียนรู้ 1.วีดิทัศน์ (5 เรื่อง) 1.1 เรื่องพระรัตนตรัย ตอน แก้ววิเศษ _____ 1.2 เรื่องไตรสรณคมน์ ตอน จิตมั่นคง _____ 1.3 เรื่องโอวาทปาติโมกข์ ตอน ทำดี _____ 1.4 เรื่องเบญจศีล เบญจธรรม ตอน ผู้บริสุทธิ์ _____ 1.5 เรื่องหิริโอตตปปะ ตอน เว้นชั่ว _____ 2.ภาพพระรัตนตรัย/ วันมาฆบูชา (3 ภาพ) _____ 3.แผนภูมิบทบูชาพระรัตนตรัย (1 แผนภูมิ) _____ 4.แผนภูมิบทน้อมระลึกถึงพระรัตนตรัย (1แผนภูมิ) _____ 5.ภาพกรณีตัวอย่าง (5 ภาพ) _____ 6. มงคลชีวิต (5 เรื่อง) _____ 7.นิทานชาดก (5 เรื่อง) _____ 8.นิทานอีสป (5 เรื่อง) _____ 9.ใบความรู้ (5 เรื่อง) _____ 10.ใบงานปฏิบัติกิจกรรม _____ 2.3 การวัด/ประเมินผลการเรียน 1. แบบทดสอบก่อน-หลังเรียน _____ 2. แบบฝึกหัดประจำบทเรียน _____ 3. ใบงาน _____ 4. แบบสังเกต/ประเมินผลการปฏิบัติงาน _____ ตอนที่ 3 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะเพิ่มเติม _____				

ข้อเสนอแนะ เพิ่มเติม
การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา
แบบป ปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม

นายสาคร อัจฉกร นิสิตปริญญาเอกเทคโนโลยีการศึกษา รุ่นที่ 4
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

(ลงชื่อ).....ผู้เชี่ยวชาญ
 (.....)
/...../.....

ภาคผนวก ข

กำหนดการเรียนรู้

แผนการเรียนรู้

รายการสื่อประกอบแผนการเรียนรู้

บทวิดิทัศน์

ใบความรู้

ใบงาน

กำหนดการเรียนรู้

เรื่อง หลักธรรมของพระพุทธศาสนา

รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 จำนวน 8 คาบ

พระรัตนตรัย

ไตรสรณคมน์

โอวาทปาติโมกข์

เบญจศีล เบญจธรรม

หิริโอตตปปะ

จุดประสงค์ปลายทาง มีความรู้ความเข้าใจเรื่อง พระรัตนตรัย ไตรสรณคมน์ โอวาทปาติโมกข์เบญจศีล เบญจธรรม และหิริโอตตปปะ สามารถนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน

- จุดประสงค์นำทาง
- 1) อธิบายความหมายและองค์ประกอบของ พระรัตนตรัย ไตรสรณคมน์ โอวาทปาติโมกข์ เบญจศีล เบญจธรรม และหิริโอตตปปะได้
 - 2) เสนอแนะแนวทางในการปฏิบัติตนตาม โอวาทปาติโมกข์ เบญจศีล เบญจธรรม และหิริโอตตปปะได้

กำหนดการเรียนรู้ที่ 1

เรื่อง พระรัตนตรัย

หลักสูตรของพระพุทธศาสนา รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เวลา 2 คาบ

จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้	สื่อการเรียนรู้	วิธีวัดผล
1) อธิบายความหมายและองค์ประกอบของพระรัตนตรัยได้ 2) เสนอแนะแนวทางในการปฏิบัติตนตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาได้	1) องค์ประกอบสำคัญของพระพุทธศาสนา 2) ความหมายของพระรัตนตรัย 3) บทบูชาพระรัตนตรัย	1. ร่วมเตรียมการ 2. ร่วมเตรียมความพร้อม ประเมินทดสอบก่อนเรียน ปฐมนิเทศ และนำเข้าสู่บทเรียน 3. ร่วมเรียนรู้จากวิดีโอทัศน์ ใบความรู้ แผนภูมิ กรณีตัวอย่าง มงคลชีวิต นิทานชาดก นิทานอีสป จัดแสดงผลงานกลุ่ม 4. ร่วมวิเคราะห์ห่อภิปราย ผลงาน กระบวนการเรียนรู้ และประเมินผลงาน 5. ร่วมสรุปประเมิน ผลการเรียนรู้ บันทึกผลสาระสำคัญ ทำแบบฝึกหัดทบทวนบทเรียน 6. กิจกรรมเสนอแนะศึกษาเพิ่มเติมนอกเวลาเรียน	-วิดีโอทัศน์เรื่อง แก้ววิเศษ -ใบความรู้เรื่อง พระรัตนตรัย -แผนภูมิบทบูชาพระรัตนตรัย -กรณีตัวอย่าง เรื่องสมาธิ -มงคลชีวิต เรื่องพินิจบูชา -นิทานชาดก เรื่องจอมโจร องคูลีมาล -นิทานอีสป เรื่องลูกแกะกับจระเข้ -ใบงาน 1-5	-ซักถามแลกเปลี่ยนเรียนรู้ -แบบทดสอบก่อนเรียน -ใบงาน -แบบฝึกหัด -แบบสังเกต -บันทึกผลการเรียนรู้

กำหนดการเรียนรู้ที่ 2

เรื่อง ไตรสรณคัมภีร์

หลักสูตรของพระพุทธศาสนา รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เวลา 1 คาบ

จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้	สื่อการเรียนรู้	วิธีวัดผล
1) อธิบายความหมายและองค์ประกอบของไตรสรณคัมภีร์ได้ 2) เสนอแนะแนวทางในการปฏิบัติตนตามหลักไตรสรณคัมภีร์ได้	1) ความหมายและองค์ประกอบสำคัญของไตรสรณคัมภีร์ 2) บทน้อมระลึกถึงพระรัตนตรัย	1.ร่วมเตรียมการ 2.ร่วมเตรียมความพร้อม ปฐมนิเทศ นำเข้าสู่บทเรียน 3.ร่วมเรียนรู้จากวีดิทัศน์ ไปความรู้ แผนภูมิ กรณีตัวอย่าง มงคลชีวิต นิทานชาดก นิทานอีสป จัดแสดงผลงานกลุ่ม 4.ร่วมวิเคราะห์อภิปราย ผลงานกระบวนการเรียนรู้ และประเมินผลงาน 5. ร่วมสรุปประเมิน ผลการเรียนรู้ บันทึกผลสาระสำคัญ ทำแบบฝึกหัดทบทวนบทเรียน 6.กิจกรรมเสนอแนะศึกษาเพิ่มเติมนอกเวลาเรียน	-วีดิทัศน์เรื่องจิตมั่นคง -ใบความรู้ไตรสรณคัมภีร์ -แผนภูมิบทน้อมระลึกถึงพระรัตนตรัย -กรณีตัวอย่างทำบุญตักบาตร -มงคลชีวิต พบปะสนทนาธรรม -นิทานชาดก เรื่องพระเวทตัดกับผ้ากาสา -นิทานอีสป เรื่องแม่บ้านกับแมว -ใบงาน 1-5	-ซักถามแลกเปลี่ยนเรียนรู้ -ใบงาน -แบบฝึกหัด -แบบสังเกต -บันทึกผล การเรียน

กำหนดการเรียนรู้ ที่ 3

เรื่อง หิริโอตตปปะ

หลักสูตรของพระพุทธศาสนา รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เวลา 1 คาบ

จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้	สื่อการเรียนรู้	วิธีวัดผล
1) อธิบายความหมายและองค์ประกอบของหิริโอตตปปะได้ 2) เสนอแนะแนวทางในการปฏิบัติตามหลักธรรมของหิริโอตตปปะได้	1) ความหมายและองค์ประกอบสำคัญของหิริโอตตปปะ 2) การปฏิบัติตามหลักธรรมของหิริโอตตปปะ	1.ร่วมเตรียมการ 2.ร่วมเตรียมความพร้อม ปฐมนิเทศ นำเข้าสู่บทเรียน 3.ร่วมเรียนรู้จากวิดิทัศน์ ใบความรู้ แผนภูมิ กรณีตัวอย่าง มงคลชีวิต นิทานชาดก นิทานอีสป จัดแสดงผลงานกลุ่ม 4.ร่วมวิเคราะห์ห่อภิปราย ผลงาน กระบวนการเรียนรู้ และประเมินผลงาน 5. ร่วมสรุปประเมิน ผลการเรียนรู้ บันทึกผลสาระสำคัญ ทำแบบฝึกหัดทบทวนบทเรียน 6.กิจกรรมเสนอแนะศึกษาเพิ่มเติมนอกเวลาเรียน 7. ทดสอบหลังเรียน	-วิดิทัศน์เรื่อง เว้นชั่ว -ใบความรู้ หิริโอตตปปะ -กรณีตัวอย่าง เรื่อง ข่านิสิต -มงคลชีวิต เรื่องอย่าประมาท -นิทานชาดก เรื่อง กวางห้าสี -นิทานอีสป เรื่อง นกกล้า สัตว์กับสิงโต -ใบงาน 1-4	-ซักถามแลกเปลี่ยนเรียนรู้ -ใบงาน -แบบฝึกหัด -แบบสังเกต -บันทึกผล การเรียน -ทดสอบหลังเรียน

กำหนดการเรียนรู้ ที่ 4

เรื่อง โอวาทปาติโมกข์

หลักสูตรของพระพุทธศาสนา รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เวลา 2 คาบ

จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้	สื่อการเรียน	วิธีวัดผล
1) อธิบายความหมายและองค์ประกอบของโอวาทปาติโมกข์ได้ 2) เสนอแนะแนวทางในการปฏิบัติตนตามหลักธรรมของโอวาทปาติโมกข์ได้	1) ความหมายและองค์ประกอบสำคัญของโอวาทปาติโมกข์ 2) การปฏิบัติตามหลักธรรมของโอวาทปาติโมกข์	1.ร่วมเตรียมการ 2.ร่วมเตรียมความพร้อม ปรุ้มนิเทศ นำเข้าสู่บทเรียน 3.ร่วมเรียนรู้จากวิทัศน์ ไบความรู้ แผนภูมิ กรณีตัวอย่าง มงคลชีวิต นิทานชาดก นิทานอีสป จัดแสดงผลงานกลุ่ม 4.ร่วมวิเคราะห์อภิปราย ผลงานกระบวนการเรียนรู้ และประเมินผลงาน 5. ร่วมสรุปประเมิน ผลการเรียนรู้ บันทึกผลสาระสำคัญ ทำแบบฝึกหัดทบทวนบทเรียน 6.กิจกรรมเสนอแนะศึกษาเพิ่มเติมนอกเวลาเรียน	-วิทัศน์เรื่อง ทำดี -ใบความรู้ โอวาทปาติโมกข์ -กรณีตัวอย่าง ช่วยคนพิการ -มงคลชีวิต -นิทานชาดก เรื่อง พญาวานรโพธิสัตว์ -นิทานอีสป เรื่อง นกกระสา กับหมาป่า -ใบงาน 1-4 -ภาพวันมาฆบูชา	-ซักถามแลกเปลี่ยนเรียนรู้ -ใบงาน -แบบฝึกหัด -แบบสังเกต -บันทึกผลการเรียน

กำหนดการเรียนรู้ ที่ 5

เรื่อง เบญจศิลป์ เบญจธรรม

หลักสูตรของพระพุทธศาสนา รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 เวลา 2 คาบ

จุดประสงค์	เนื้อหา	กิจกรรมการเรียนรู้	สื่อการเรียน	วิธีวัดผล
1) อธิบายความหมายและองค์ประกอบของเบญจศิลป์เบญจธรรมได้ 2) เสนอแนะแนวทางในการปฏิบัติตามหลักธรรมของเบญจศิลป์เบญจธรรมได้	1) ความหมายและองค์ประกอบสำคัญของเบญจศิลป์เบญจธรรม 2) การปฏิบัติตามหลักธรรมของเบญจศิลป์เบญจธรรม	1.ร่วมเตรียมการ 2.ร่วมเตรียมความพร้อม ปฐมนิเทศ นำเข้าสู่บทเรียน 3.ร่วมเรียนรู้จากวีดิทัศน์ ใบความรู้ แผนภูมิ กรณีตัวอย่าง มงคลชีวิต นิทานชาดก นิทานอีสป จัดแสดงผลงานกลุ่ม 4.ร่วมวิเคราะห์ห่อภิปราย ผลงาน กระบวนการเรียนรู้ และประเมินผลงาน 5. ร่วมสรุปประเมิน ผลการเรียนรู้ บันทึกผลสาระสำคัญ ทำแบบฝึกหัดทบทวนบทเรียน 6.กิจกรรมเสนอแนะศึกษาเพิ่มเติมนอกเวลาเรียน	-วีดิทัศน์เรื่อง ผู้บริสุทธิ์ -ใบความรู้ เบญจศิลป์เบญจธรรม -กรณีตัวอย่าง เกรขรรณ -มงคลชีวิต -ละเวนบาป -นิทานชาดก เรื่อง พราหมณ์ล้างบาป -นิทานอีสป เรื่อง สุนัขจิ้งจอกกับลา -ใบงาน 1-4	-ซักถามแลกเปลี่ยนเรียนรู้ -ใบงาน -แบบฝึกหัด -แบบสังเกต -บันทึกผล การเรียน

แผนการเรียนรู้

แผนการเรียนรู้ หลักธรรมของพระพุทธศาสนา รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018
บทที่ 3 หน่วยย่อยที่ 1 เรื่อง พระรัตนตรัย เวลา 2 คาบ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

1.สาระสำคัญ

พุทธศาสนิกชนควรยึดถือไตรสรณคมน์ อันเป็นการปฏิญาณตนเพื่อถือพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งโดยปฏิบัติตามโอวาทปาติโมกข์ อันเป็นคำสั่งสอนซึ่งเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะเบญจศีล เบญจธรรม และหิริโอตตปปะ อันเป็นส่วนหนึ่งของหลักธรรม ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางที่เหมาะสมกับการดำเนินชีวิตเพื่อความผาสุกของสังคม

2.จุดประสงค์การเรียนรู้

จุดประสงค์ปลายทาง มีความรู้ความเข้าใจเรื่องพระรัตนตรัยสามารถนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน

จุดประสงค์นำทาง 1) อธิบายความหมายและองค์ประกอบของพระรัตนตรัยได้
2) เสนอแนะแนวทางในการปฏิบัติตามหลักธรรมของพระรัตนตรัย

3. เนื้อหาสาระ (ใบความรู้)

1. องค์ประกอบสำคัญของพระพุทธศาสนา
2. ความหมายของพระรัตนตรัย
3. การบูชาพระรัตนตรัย

4. กระบวนการเรียนรู้ (แผนการเรียนรู้ที่ 1)

ขั้นที่ 1 ร่วมเตรียมการ (เตรียมการก่อน)

1. นักวิจัยร่วมประชุมปรึกษาวางแผนกับผู้บริหารโรงเรียน ครู
2. ครูและนักเรียนร่วมกันจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในห้องเรียน
3. ครูผู้สอนศึกษาคู่มือครู /แผนการเรียนรู้/จัดเตรียมสื่อเครื่องมืออุปกรณ์ที่ใช้ในกระบวนการเรียนรู้
4. ครูผู้สอนทดลองใช้/ฝึกปฏิบัติใช้สื่อ/เครื่องมือ/อุปกรณ์ให้เกิดทักษะ

ขั้นที่ 2 ร่วมเตรียมความพร้อม

1. ประเมินก่อนเรียน โดยแนะนำ สทนหาชัฏถาม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และทดสอบก่อนเรียน (แบบทดสอบก่อนเรียน 30 ข้อ เวลา 30 นาที)

2. ปฐมนิเทศ แจ้งวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ขั้นตอนการปฏิบัติกิจกรรม ภารกิจงาน กระบวนการเรียนรู้ แหล่งการเรียนรู้ สิ่งอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ (เวลา 3 นาที)

3. นำเข้าสู่การเรียนรู้ สร้างความสัมพันธ์ความคุ้นเคยกับกลุ่มนักเรียน กระตุ้นความสนใจเตรียมความพร้อม นักเรียนร่วมกันแบ่งกลุ่มเรียนรู้เป็น 5 กลุ่ม และรับใบงาน/ใบความรู้เพื่อเตรียมเรียนรู้ในขั้นต่อไป (เวลา 3 นาที)

ขั้นที่ 3 กระบวนการเรียนรู้/ปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม

(ครูใช้แบบสังเกตการปฏิบัติงานของนักเรียนแต่ละกลุ่ม)

กลุ่มนักเรียนร่วมกันวางแผนการเรียนรู้และปฏิบัติการกิจกรรม ดังนี้

1. กลุ่มนักเรียนทั้ง 5 กลุ่มร่วมกันศึกษาวิดิทัศน์ เรื่อง พระรัตนตรัย ตอน แก้ววิเศษ พร้อมกัน (เวลา 7 นาที)

2. กลุ่มนักเรียนทั้ง 5 กลุ่ม ร่วมกันศึกษาใบความรู้ เรื่อง พระรัตนตรัย และร่วมกันปฏิบัติการ เขียนบทบูชาพระรัตนตรัยใบงานที่ 1 (เวลา 7 นาที)

3. นักเรียนกลุ่มที่ 1 ร่วมกันสรุปสาระความรู้ที่ได้จากการศึกษา วิดิทัศน์ตอน แก้ววิเศษ ใบงานที่ 2 (กิจกรรม ข้อ 3 – ข้อ 7 เวลากลุ่มละ 10 นาที)

4. นักเรียนกลุ่มที่ 2 ร่วมกันศึกษากรณีตัวอย่างเรื่อง สมานธิ และร่วมกันปฏิบัติการ ใบงานที่ 3

5. นักเรียนกลุ่มที่ 3 ร่วมกันศึกษามงคลชีวิตเรื่อง พินิจบูชา และร่วมกันปฏิบัติการ ใบงานที่ 4

6. นักเรียนกลุ่มที่ 4 ร่วมกันศึกษานิทานชาดกเรื่อง จอมโจรองคูลีมาล และปฏิบัติการ ใบงานที่ 5

7. นักเรียนกลุ่มที่ 5 ร่วมกันศึกษานิทานอีสป เรื่อง ลูกแกะกับจระเข้ และร่วมกันปฏิบัติการ ใบงานที่ 5

8. กลุ่มนักเรียนรายงานหน้าชั้นและเสนอผลงาน กลุ่มที่ 1 – 5 (กลุ่มละ 4 นาทีรวม 20 นาที)

ขั้นที่ 4 ร่วมวิเคราะห์ห่อภิปรายผล (เวลา 10 นาที)

1. นักเรียนและครูร่วมกันวิเคราะห์ห่อภิปรายผลงานและความรู้ประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนรู้/ปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม
2. ร่วมวิเคราะห์ห่อภิปรายกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มนักเรียน
3. นักเรียนและครูร่วมกันประเมินผลงานกลุ่มนักเรียน

ขั้นที่ 5 ร่วมสรุปประเมินผล (เวลา 10 นาที)

1. นักเรียนและครูร่วมกันสรุปผลการเรียนรู้
2. นักเรียนบันทึกผล/สาระการเรียนรู้
3. นักเรียนทำแบบฝึกหัด เรื่อง พระรัตนตรัย (แบบฝึกหัด 10 ข้อ)

5. กิจกรรมเสนอแนะ

1. เสนอแนะให้อ่านหนังสือเพิ่มเติมนอกเวลาเรียน ที่จัดเตรียมไว้
2. ศึกษาจากวิดิทัศน์ ซีดีรอมและเทปสารคดีธรรม
3. นักเรียนควรไหว้พระสวดมนต์ทุกวัน

6. สื่อการเรียนรู้

1. วิดิทัศน์ เรื่อง พระรัตนตรัย ตอน แก้ววิเศษ (เวลา 7 นาที)
2. ใบความรู้เรื่อง พระรัตนตรัย
3. บทบูชาพระรัตนตรัย (ใบงานที่ 1)
4. สรุปผลการเรียนรู้วิดิทัศน์ ตอนแก้ววิเศษ (ใบงานที่ 2)
5. ภาพกรณีตัวอย่าง เรื่อง สมาริ (ใบงานที่ 3)
6. มงคลชีวิต เรื่อง พินิจบูชา (ใบงานที่ 4)
7. นิทานชาดก เรื่อง จอมโจรองคูลีมาล (ใบงานที่ 5)
8. นิทานอีสป เรื่อง ลูกแกะกับจระเข้ (ใบงานที่ 6)
9. ภาพพระรัตนตรัย

7. การวัดและประเมินผล

1. นักเรียนและครูร่วมกันซักถามแลกเปลี่ยนเรียนรู้
2. แบบทดสอบก่อนเรียน
3. ประเมินจากใบงาน (ผลงานปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม)
4. ตรวจบันทึกผลสาระการเรียนรู้
5. แบบสังเกตการปฏิบัติงานกลุ่มนักเรียน(ระหว่างปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม)

6. แบบฝึกหัดประจำบทเรียน

8. บันทึกผลการเรียนการสอน

.....

.....

.....

.....

9. ปัญหาอุปสรรค

.....

.....

.....

.....

.....

10. ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ..... ผู้สอน

(.....)

...../...../.....

แผนการเรียนรู้

แผนการเรียนรู้ หลักธรรมของพระพุทธศาสนา รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018
บทที่ 3 หน่วยย่อยที่ 2, 5 เรื่อง ไตรสรณคมน์ และหิริโอตตปปะ เวลา 2 คาบ
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

1.สาระสำคัญ

พุทธศาสนิกชนควรยึดถือไตรสรณคมน์ อันเป็นการปฏิญาณตนเพื่อถือพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งโดยปฏิบัติตามโอวาทปาติโมกข์ อันเป็นคำสั่งสอนซึ่งเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะเบญจศีล เบญจธรรม และหิริโอตตปปะ อันเป็นส่วนหนึ่งของหลักธรรม ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางที่เหมาะสมกับการดำเนินชีวิตเพื่อความผาสุกของสังคม

2.จุดประสงค์การเรียนรู้

- จุดประสงค์ปลายทาง มีความรู้ความเข้าใจเรื่องไตรสรณคมน์และหิริโอตตปปะ สามารถนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน
- จุดประสงค์นำทาง
- 1) อธิบายความหมายและองค์ประกอบของไตรสรณคมน์และหิริโอตตปปะได้
 - 2) เสนอแนะแนวทางในการปฏิบัติตนตามหลักธรรมของไตรสรณคมน์และหิริโอตตปปะ

3. เนื้อหาสาระ (ใบความรู้)

- 1) ความหมายและองค์ประกอบสำคัญของไตรสรณคมน์
- 2) บทน้อมระลึกถึงพระรัตนตรัย
- 3) ความหมายและองค์ประกอบสำคัญของหิริโอตตปปะ
- 4) การปฏิบัติตามหลักธรรมของหิริโอตตปปะ

4. กระบวนการเรียนรู้

ขั้นที่ 1 ร่วมเตรียมการ

1. ครูและนักเรียนร่วมกันจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศในห้องเรียน
2. ครูผู้สอนศึกษาคู่มือครู /แผนการเรียนรู้/จัดเตรียมสื่อเครื่องมืออุปกรณ์ที่ใช้ในกระบวนการเรียนรู้
- 3.ครูผู้สอนทดลองใช้/ฝึกปฏิบัติการใช้สื่อเครื่องมือและอุปกรณ์ให้เกิดทักษะ

ขั้นที่ 2 ร่วมเตรียมความพร้อม (เวลา 5 นาที)

- 1.ครูและนักเรียนร่วมกัน สนทนา ชักถาม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ทบทวนความรู้จากบทเรียน เรื่องพระรัตนตรัย
- 2.ครูปฐมนิเทศ แจ้งวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ขั้นตอนการปฏิบัติกิจกรรม กระบวนการเรียนรู้ แหล่งการเรียนรู้ สิ่งอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้
- 3.ครูนำเข้าสู่การเรียนรู้ สร้างความสัมพันธ์ ความคุ้นเคย กับกลุ่มนักเรียน กระตุ้นความสนใจ เตรียมความพร้อม นักเรียนร่วมกันแบ่งกลุ่มเรียนรู้ 5 กลุ่มและรับใบความรู้/ใบงานเพื่อเตรียมปฏิบัติกิจกรรมในขั้นต่อไป

ขั้นที่ 3 กระบวนการเรียนรู้/ปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม

(ครูใช้แบบสังเกตการปฏิบัติงานของนักเรียนแต่ละกลุ่ม)

กลุ่มนักเรียนร่วมกันวางแผนการเรียนรู้และปฏิบัติกิจกรรม ดังนี้

เรื่องไตรสรณคมน์ (แผนการเรียนรู้ที่ 2 เวลา 1 คาบ)

1. กลุ่มนักเรียนทั้ง 5 กลุ่มร่วมกันศึกษาวิดิทัศน์ เรื่องไตรสรณคมน์ตอน จิตมั่นคง (เวลา 4 นาที)
- 2.กลุ่มนักเรียนทั้ง 5 กลุ่ม ร่วมกันศึกษา ใบความรู้เรื่องไตรสรณคมน์ และร่วมกันปฏิบัติกิจกรรมตามใบงานที่ 1 เขียน บทน้อมระลึกถึงพระรัตนตรัย (เวลา 6 นาที)
- 3.นักเรียนกลุ่มที่ 1 ร่วมกันสรุปสาระความรู้ที่ได้จากการศึกษา วิดิทัศน์ตอน จิตมั่นคง ใบงานที่ 2 (ปฏิบัติกิจกรรม ข้อ 3 – ข้อ 7 เวลากลุ่มละ 5 นาที)
- 4.นักเรียนกลุ่มที่ 2 ร่วมกันศึกษากรณีตัวอย่างเรื่อง ทำบุญตักบาตร และปฏิบัติกิจกรรม ใบงานที่ 3
5. นักเรียนกลุ่มที่ 3 ร่วมกันศึกษามงคลชีวิตเรื่อง พบปะสนทนาธรรม และปฏิบัติกิจกรรม ใบงานที่ 4
6. นักเรียนกลุ่มที่ 4 ร่วมกันศึกษานิทานชาดก เรื่อง พระเทวทัตกับผ้า กาสาวะ และปฏิบัติกิจกรรม ใบงานที่ 5
7. นักเรียนกลุ่มที่ 5 ร่วมกันศึกษานิทานอีสป เรื่อง แม่บ้านกับแมว และปฏิบัติกิจกรรม ใบงานที่ 6
8. กลุ่มนักเรียนรายงานหน้าชั้นและเสนอผลงาน กลุ่มที่ 1 - 5 (กลุ่มละ 4 นาที รวม 20 นาที)

ขั้นที่ 4 ร่วมวิเคราะห์ห่อภิปรายผล (เวลา 5 นาที)

1. นักเรียนและครูร่วมกันวิเคราะห์ห่อภิปรายผลงานและความรู้ประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนรู้/ปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม
2. ร่วมวิเคราะห์ห่อภิปรายกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มนักเรียน
3. นักเรียนและครูร่วมประเมินผลงานกลุ่มนักเรียน

ขั้นที่ 5 ร่วมสรุปประเมินผล (เวลา 10 นาที)

1. นักเรียนและครูร่วมกันสรุปผลการเรียนรู้
2. นักเรียนบันทึกผล/สาระการเรียนรู้
3. ทำแบบฝึกหัด ไตรสรณคณ (แบบฝึกหัด 5 ข้อ)

5. กิจกรรมเสนอแนะ

1. เสนอแนะให้อ่านหนังสือเพิ่มเติมนอกเวลาเรียน
2. ศึกษาจากวีดิทัศน์ ซีดีรอมและเทปสารคดีธรรม ที่จัดไว้ในชั้นเรียน
3. นักเรียนควรไหว้พระสวดมนต์ทุกวัน/ทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม

6. สื่อการเรียนรู้ เรื่องไตรสรณคณ

1. วีดิทัศน์ เรื่องไตรสรณคณ ตอน จิตมั่นคง
2. ใบความรู้ เรื่องไตรสรณคณ
3. บทนมัสการถึงพระรัตนตรัย (ใบงานที่ 1)
4. สรุปผลการเรียนรู้วีดิทัศน์ ตอน จิตมั่นคง (ใบงานที่ 2)
5. ภาพกรณีตัวอย่าง ทำบุญตักบาตร (ใบงานที่ 3)
6. มงคลชีวิต เรื่อง พบปะสนทนาธรรม (ใบงานที่ 4)
7. นิทานชาดก เรื่อง พระเวทตัดกับผ้ากาสาละ (ใบงานที่ 5)
8. นิทานอีสปเรื่อง แม่บ้านกับแมว (ใบงานที่ 6)

7. การวัดและประเมินผล

1. นักเรียนและครูร่วมกันซักถามแลกเปลี่ยนเรียนรู้
2. แบบทดสอบก่อนเรียน
3. ประเมินจากใบงาน (ผลงานปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม)
4. ตรวจบันทึกผลสาระการเรียนรู้
5. แบบสังเกตการปฏิบัติงานกลุ่มนักเรียน(ระหว่างปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม)
6. แบบฝึกหัดไตรสรณคณ

เรื่อง หิริโอดต๊ะปะ (แผนการเรียนรู้ที่ 2 เวลา 1 คาบ)

ขั้นที่ 2 ร่วมเตรียมความพร้อม (เวลา 3 นาที)

- 1.ครูและนักเรียนร่วมกัน สนทนา ชักถาม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ทบทวนความรู้จากบทเรียน เรื่อง ไตรสรณคัมม์
- 2.ครูปฐมนิเทศ แจ้งวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ขั้นตอนการปฏิบัติกิจกรรม กระบวนการเรียนรู้ แหล่งการเรียนรู้ สิ่งอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้
3. ครูนำเข้าสู่การเรียนรู้ สร้างความสัมพันธ์ความคุ้นเคยกับกลุ่มนักเรียน กระตุ้นความสนใจ เตรียมความพร้อม นักเรียนร่วมกันแบ่งกลุ่มเรียนรู้ 5 กลุ่มและรับใบความรู้/ใบงานเพื่อเตรียมปฏิบัติกิจกรรมในขั้นต่อไป

ขั้นที่ 3 กระบวนการเรียนรู้/ปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม

(ครูใช้แบบสังเกตการปฏิบัติงานของนักเรียนแต่ละกลุ่ม)

1. กลุ่มนักเรียนทั้ง 5 กลุ่ม ร่วมกันศึกษาวิดิทัศน์เรื่อง หิริโอดต๊ะปะ ตอน เว้นชั่ว (เวลา 3 นาที)
- 2.กลุ่มนักเรียนทั้ง 5 กลุ่ม ร่วมกันศึกษา ใบความรู้ เรื่อง หิริโอดต๊ะปะ ทบทวนความรู้ (เวลา 3 นาที)
- 3.นักเรียนกลุ่มที่ 1 ร่วมกันสรุปสาระความรู้ที่ได้จากการศึกษา วิดิทัศน์ ตอน เว้นชั่ว ใบงานที่ 1 (ปฏิบัติกิจกรรม ข้อ 3 – ข้อ 7 เวลากลุ่มละ 5 นาที)
- 4.นักเรียนกลุ่มที่ 2 ร่วมกันศึกษากรณีตัวอย่างเรื่อง ฆ่านิสิต และปฏิบัติกิจกรรมใบงานที่ 2
5. นักเรียนกลุ่มที่ 3 ร่วมกันศึกษามงคลชีวิตเรื่อง อย่าประมาท และปฏิบัติกิจกรรมใบงานที่ 3
6. นักเรียนกลุ่มที่ 4 ร่วมกันศึกษานิทานชาดกเรื่อง กวางห้าสี และปฏิบัติกิจกรรมใบงานที่ 4
- 7.นักเรียนกลุ่มที่ 5 ร่วมกันศึกษานิทานอีสป เรื่อง นกล่าสัตว์กับสิงโต และปฏิบัติกิจกรรม ใบงานที่ 5
- 8.กลุ่มนักเรียนรายงานหน้าชั้นและเสนอผลงาน กลุ่มที่ 1 – 5 (กลุ่มละ 4 นาที รวม 20 นาที)

ขั้นที่ 4 ร่วมวิเคราะห์อภิปรายผล (เวลา 6 นาที)

- 1.นักเรียนและครูร่วมกันวิเคราะห์อภิปรายผลงานและความรู้ประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนรู้/ปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม

2.นักเรียนและครูร่วมวิเคราะห์ห่ออภิปรายกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มนักเรียน

3.นักเรียนและครูร่วมประเมินผลงานกลุ่มนักเรียน

ขั้นที่ 5 ร่วมสรุปประเมินผล (เวลา 10 นาที)

1.นักเรียนและครูร่วมกันสรุปผลการเรียนรู้

2.นักเรียนบันทึกผล/สาระการเรียนรู้

3.นักเรียน ทำแบบฝึกหัด เรื่อง หิริโอตตปปะ (จำนวน 5 ข้อ)

5. กิจกรรมเสนอแนะ

1.เสนอแนะให้อ่านหนังสือเพิ่มเติมนอกเวลาเรียน

2.ศึกษาจากวิดิทัศน์ ซีดีรอมและเทปสารคดีธรรม ที่จัดไว้ในชั้นเรียน

3.นักเรียนควรไหว้พระสวดมนต์ทุกวัน/ทำกิจกรรมที่เป็นประโยชน์

6. สื่อการเรียนรู้ เรื่อง หิริโอตตปปะ

1.วิดิทัศน์ เรื่องหิริโอตตปปะ ตอน เว้นชั่ว

2.ใบความรู้ เรื่อง หิริโอตตปปะ

3.สรุปผลการเรียนรู้วิดิทัศน์ ตอน เว้นชั่ว (ใบงานที่ 1)

4.ภาพกรณีตัวอย่าง “ฆ่าสัตว์” (ใบงานที่ 2)

4.มงคลชีวิต เรื่อง อย่าประมาท (ใบงานที่ 3)

6.นิทานชาดก เรื่อง กวางห้าสี (ใบงานที่ 4)

7.นิทานอีสป เรื่อง นกλάสัตว์กับสิงโต (ใบงานที่ 5)

7. การวัดและประเมินผล

1. นักเรียนและครูร่วมกันซักถามแลกเปลี่ยนเรียนรู้

2. ประเมินจากใบงาน (ผลงานปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม)

3. ตรวจบันทึกผลสาระการเรียนรู้

4. แบบสังเกตการปฏิบัติงานกลุ่มนักเรียน(ระหว่างปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม)

5. แบบฝึกหัด หิริโอตตปปะ

8. บันทึกผลการเรียนการสอน

.....

.....

.....

9. ปัญหาอุปสรรค

.....

10. ข้อเสนอแนะ

.....

ลงชื่อ..... ผู้สอน
 (.....)
/...../.....

แผนการเรียนรู้

แผนการเรียนรู้ หลักธรรมของพระพุทธศาสนา รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018
บทที่ 3 หน่วยย่อยที่ 4 เรื่อง โอวาทปาติโมกข์ เวลา 2 คาบ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

1.สาระสำคัญ

พุทธศาสนิกชนควรยึดถือไตรสรณคมน์ อันเป็นการปฏิญาณตนเพื่อถือพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งโดยปฏิบัติตามโอวาทปาติโมกข์ อันเป็นคำสั่งสอนซึ่งเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะเบญจศีล เบญจธรรม และหิริโอตตปปะ อันเป็นส่วนหนึ่งของหลักธรรม ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางที่เหมาะสมกับการดำเนินชีวิตเพื่อความผาสุกของสังคม

2. จุดประสงค์การเรียนรู้

จุดประสงค์ปลายทาง มีความรู้ความเข้าใจเรื่องโอวาทปาติโมกข์ สามารถนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน

จุดประสงค์นำทาง 1) อธิบายความหมายและองค์ประกอบของโอวาทปาติโมกข์ได้
2) เสนอแนะแนวทางในการปฏิบัติตามหลักธรรมของ โอวาทปาติโมกข์

3. เนื้อหาสาระ (ใบความรู้)

- 1) ความหมายและองค์ประกอบสำคัญของโอวาทปาติโมกข์
- 2) การปฏิบัติตามหลักธรรมของโอวาทปาติโมกข์

4. กระบวนการเรียนรู้

ขั้นที่ 1 ร่วมเตรียมการ

- 1) ครูและนักเรียนร่วมกันจัดสภาพแวดล้อม บรรยากาศในห้องเรียน
- 2) ครูผู้สอนศึกษาคู่มือครู / แผนการเรียนรู้/จัดเตรียมสื่อเครื่องมืออุปกรณ์ ที่ใช้ในกระบวนการเรียนรู้
- 3) ครูผู้สอนทดลองใช้/ฝึกปฏิบัติการใช้สื่อเครื่องมืออุปกรณ์ให้เกิดทักษะ

ขั้นที่ 2 ร่วมเตรียมความพร้อม (เวลา 10 นาที)

- 1) ครูสนทนาซักถาม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทบทวนความรู้ จากบทเรียน เรื่อง ไตรสรณคมน์ และหิริโอตตปปะ

2) ครูปฐมนิเทศ แจ้งวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ขั้นตอนการปฏิบัติงาน ภาระกิจงานกระบวนการเรียนรู้ แหล่งการเรียนรู้ สิ่งอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้

3) ครูนำเข้าสู่การเรียนรู้ สร้างความสัมพันธ์ความคุ้นเคยกับกลุ่มนักเรียน กระตุ้นความสนใจ เตรียมความพร้อม นักเรียนร่วมกันแบ่งกลุ่มเรียนรู้ 5 กลุ่ม และรับใบความรู้/ใบงานเพื่อเตรียมปฏิบัติการกิจกรรมในขั้นต่อไป

ขั้นที่ 3 กระบวนการเรียนรู้/ปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม

(ครูใช้แบบสังเกตการปฏิบัติงานของนักเรียนแต่ละกลุ่ม)

กลุ่มนักเรียนร่วมกันวางแผนการเรียนรู้และปฏิบัติการดังนี้

1) กลุ่มนักเรียนทั้ง 5 กลุ่ม ร่วมกันศึกษาวิดิทัศน์ เรื่อง โอวาทปาติโมกข์ ตอน ทำดี (เวลา 5 นาที)

2) กลุ่มนักเรียนทั้ง 5 กลุ่ม ร่วมกันศึกษา ใบความรู้เรื่อง โอวาทปาติโมกข์ เพื่อทบทวนความรู้ (เวลา 10 นาที)

3) นักเรียนกลุ่มที่ 1 ร่วมกันสรุปสาระความรู้ที่ได้จากการศึกษา วิดิทัศน์ ตอน ทำดี ใบงานที่ 1 (ปฏิบัติการกิจกรรม ข้อ 3 – ข้อ 7 เวลากลุ่มละ 15 นาที)

4) นักเรียนกลุ่มที่ 2 ร่วมกันศึกษากรณีตัวอย่างเรื่องช่วยคนพิการ และปฏิบัติการกิจกรรม ใบงานที่ 2

5) นักเรียนกลุ่มที่ 3 ร่วมกันศึกษามงคลชีวิตเรื่อง ได้เห็นสมณะ และปฏิบัติการกิจกรรม ใบงานที่ 3

6) นักเรียนกลุ่มที่ 4 ร่วมกันศึกษานิทานชาดกเรื่อง พญาวานรโพธิสัตว์ และปฏิบัติการกิจกรรม ใบงานที่ 4

7) นักเรียนกลุ่มที่ 5 ร่วมกันศึกษานิทานอีสป เรื่อง นกกระสากับหมาป่า และปฏิบัติการกิจกรรม ใบงานที่ 5

8) กลุ่มนักเรียนทั้ง 5 กลุ่ม รายงานหน้าชั้นและเสนอผลงานกลุ่ม (กลุ่มละ 5 นาที รวม 25 นาที)

ขั้นที่ 4 ร่วมวิเคราะห์อภิปรายผล (เวลา 15 นาที)

1.นักเรียนและครูร่วมกัน วิเคราะห์ อภิปรายผลงาน และความรู้ ประสพการณ์ที่ได้จากการเรียนรู้/ปฏิบัติการกลุ่ม

2.นักเรียนและครูร่วมกันวิเคราะห์ อภิปรายกระบวนการเรียนรู้ นักเรียน

3.นักเรียนและครูร่วมกันประเมินผลงานกลุ่มนักเรียน

ขั้นที่ 5 ร่วมสรุปประเมินผล (เวลา 10 นาที)

1. นักเรียนและครูร่วมกันสรุปผลการเรียนรู้
2. นักเรียนบันทึกผล/สาระการเรียนรู้
3. ทำแบบฝึกหัด เรื่องโอวาทปาติโมกข์ (จำนวน 10 ข้อ เวลา 10 นาที)

5. สื่อการเรียนรู้

- 1) วิดีทัศน์ เรื่องโอวาทปาติโมกข์ ตอน ทำดี
- 2) ใบความรู้ เรื่องโอวาทปาติโมกข์
- 3) สรุปผลการเรียนรู้วีดิทัศน์ ตอน ทำดี (ใบงานที่ 1)
- 4) กรณีตัวอย่าง ช่วยคนพิการ (ใบงานที่ 2)
- 5) มงคลชีวิต ได้เห็นสมณะ (ใบงานที่ 3)
- 6) นิทานชาดก เรื่อง พญาวานรโพธิสัตว์ (ใบงานที่ 4)
- 7) นิทานอีสป เรื่อง นกกระสากับหมาป่า (ใบงานที่ 5)
- 8) ภาพวันมาฆบูชา ประกอบการเรียนรู้ 1 ภาพ

6. กิจกรรมเสนอแนะ

- 1.เสนอแนะให้อ่านหนังสือเพิ่มเติมนอกเวลาเรียน
- 2.ศึกษาจากวีดิทัศน์ ซีดีรอมและเทปสารคดีธรรม
- 3.นักเรียนควรไหว้พระสวดมนต์ทุกวัน/บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม

7. การวัดและประเมินผล

- 1.นักเรียนและครูร่วมกันซักถามแลกเปลี่ยนเรียนรู้
- 2.ประเมินจากใบงาน
- 3.บันทึกผลการเรียนรู้
- 4.แบบสังเกตการปฏิบัติงาน
- 5.แบบฝึกหัดประจำบทเรียน

8. บันทึกผลการเรียนการสอน

.....

.....

.....

.....

9. ปัญหาอุปสรรค

.....

.....

.....

.....

.....

.....

10. ข้อเสนอแนะ

.....

.....

.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ..... ผู้สอน

(.....)

...../...../.....

แผนการเรียนรู้

แผนการเรียนรู้ หลักธรรมของพระพุทธศาสนา รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018
บทที่ 3 หน่วยย่อยที่ 5 เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม เวลา 2 คาบ ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

1.สาระสำคัญ

พุทธศาสนิกชนควรยึดถือไตรสรณคมน์ อันเป็นการปฏิญาณตนเพื่อถือพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งโดยปฏิบัติตามโอวาทปาติโมกข์ อันเป็นคำสั่งสอนซึ่งเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะเบญจศีล เบญจธรรม และหิริโอตตปปะ อันเป็นส่วนหนึ่งของหลักธรรม ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางที่เหมาะสมกับการดำเนินชีวิตเพื่อความผาสุกของสังคม

2.จุดประสงค์การเรียนรู้

จุดประสงค์ปลายทาง มีความรู้ความเข้าใจเรื่อง เบญจศีล เบญจธรรมสามารถนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน

จุดประสงค์นำทาง 1) อธิบายความหมายและองค์ประกอบของเบญจศีลเบญจธรรมได้
2) เสนอแนะแนวทางในการปฏิบัติตามหลักธรรมของเบญจศีลเบญจธรรม

3. เนื้อหาสาระ (ใบความรู้)

- 1) ความหมายและองค์ประกอบสำคัญของเบญจศีล เบญจธรรม
- 2) การปฏิบัติตามหลักธรรมของเบญจศีลเบญจธรรม

4. กิจกรรมการเรียนรู้

ขั้นที่ 1 ร่วมเตรียมการ

- 1) ครูและนักเรียนร่วมกันจัดสภาพแวดล้อม บรรยากาศในห้องเรียน
- 2) ครูผู้สอนศึกษาคู่มือครู /แผนการเรียนรู้/จัดเตรียมสื่อเครื่องมืออุปกรณ์ที่ใช้ในกระบวนการเรียนรู้
- 3) ครูทดลองใช้/ฝึกปฏิบัติการใช้สื่อเครื่องมือและอุปกรณ์ให้เกิดทักษะ

ขั้นที่ 2 ร่วมเตรียมความพร้อม (เวลา 5 นาที)

- 1.ครูและนักเรียนร่วมกัน สนทนา ชักถาม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ ทบทวนความรู้จากบทเรียนเรื่อง โอวาทปาติโมกข์

2.ครูปฐมนิเทศ แจ้งวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ขั้นตอนการปฏิบัติงาน ภาระกิจงาน กระบวนการเรียนรู้ แหล่งการเรียนรู้และ สิ่งอำนวยความสะดวก ในการเรียนรู้

3.ครูนำเข้าสู่การเรียนรู้ สร้างความสัมพันธ์ความคุ้นเคยกับกลุ่มนักเรียน กระตุ้นความสนใจ เตรียมความพร้อม นักเรียนร่วมกันแบ่งกลุ่มเรียนรู้ ออกเป็น 5 กลุ่ม และรับใบความรู้/ใบงานเพื่อเตรียมปฏิบัติการกิจกรรมในขั้นต่อไป

ขั้นที่ 3 กระบวนการเรียนรู้/ปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม

(ครูใช้แบบสังเกตการปฏิบัติงานของนักเรียนแต่ละกลุ่ม)

กลุ่มนักเรียนร่วมกันวางแผนการเรียนรู้และปฏิบัติการกิจกรรม ดังนี้

- 1.กลุ่มนักเรียนทั้ง 5 กลุ่ม ร่วมกันศึกษาวิดิทัศน์ เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม ตอน ผู้บริสุทธิ์ (เวลา 5 นาที)
- 2.กลุ่มนักเรียนทั้ง 5 กลุ่ม ร่วมกันศึกษาใบความรู้เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรมเพื่อทบทวนความรู้ (เวลา 5 นาที)
- 3.นักเรียนกลุ่มที่ 1 ร่วมกันสรุปสาระความรู้ที่ได้จากการศึกษา วิดิทัศน์ ตอน ผู้บริสุทธิ์ ใบงานที่ 1 (ปฏิบัติการกิจกรรม ข้อ 3 – ข้อ 7 เวลากลุ่มละ 10 นาที)
- 4.นักเรียนกลุ่มที่ 2 ร่วมกันศึกษากรณีตัวอย่างเรื่อง เวิร์กกรรม และปฏิบัติการกิจกรรม ใบงานที่ 2
- 5.นักเรียนกลุ่มที่ 3 ร่วมกันศึกษามงคลชีวิตเรื่อง ละเว้นบาป และปฏิบัติการกิจกรรม ใบงานที่ 3
- 6.นักเรียนกลุ่มที่ 4 ร่วมกันศึกษานิทานชาดกเรื่อง พราหมณ์ล้างบาป และปฏิบัติการกิจกรรม ใบงานที่ 4
- 7.นักเรียนกลุ่มที่ 5 ร่วมกันศึกษานิทานอีสป เรื่อง สุนัขจิ้งจอกกับลา และปฏิบัติการกิจกรรม ใบงานที่ 5
- 8.กลุ่มนักเรียนทั้ง 5 กลุ่ม รายงานหน้าชั้นและเสนอผลงานกลุ่ม (เวลากลุ่มละ 5 นาที รวม 25 นาที)

ขั้นที่ 4 ร่วมวิเคราะห์อภิปรายผล (เวลา 10 นาที)

- 1)นักเรียนและครูร่วมกันวิเคราะห์อภิปรายผลงานและความรู้ประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนรู้/ปฏิบัติการกิจกรรมกลุ่ม
- 2)นักเรียนและครูร่วมกันวิเคราะห์อภิปรายกระบวนการเรียนรู้นักเรียน
- 3) นักเรียนและครูร่วมประเมินผลงานกลุ่มนักเรียน

ขั้นที่ 5 ร่วมสรุปประเมินผล

- 1) นักเรียนและครูร่วมกันสรุปผลการเรียนรู้
- 2) นักเรียนบันทึกผล/สาระการเรียนรู้
- 3) ทำแบบฝึกหัด จำนวน 10 ข้อ (เวลา 10 นาที)
- 4) แบบทดสอบหลังเรียน จำนวน 30 ข้อ (เวลา 30 นาที)

5. กิจกรรมเสนอแนะ

- 1) เสนอแนะให้อ่านหนังสือเพิ่มเติมนอกเวลาเรียน
- 2) ศึกษาจากวีดิทัศน์ ซีดีรอมและเทปสารคดีธรรม ที่จัดไว้ในชั้นเรียน
- 3) นักเรียนควรไหว้พระสวดมนต์ทุกวัน /ร่วมบำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม

6. สื่อการเรียนรู้

- 1) วีดิทัศน์ เรื่องเบญจศีลเบญจธรรม ตอน ผู้บริสุทธิ์
- 2) ใบความรู้ เรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม
- 3) สรุปผลการเรียนรู้วีดิทัศน์ ตอน ผู้บริสุทธิ์ (ใบงานที่ 1)
- 4) กรณีตัวอย่าง เรื่อง เกรกรรม (ใบงานที่ 2)
- 5) มงคลชีวิต ละเว้นบาป (ใบงานที่ 3)
- 6) นิทานชาดก เรื่อง พราหมณ์ล้างบาป (ใบงานที่ 4)
- 7) นิทานอีสป เรื่อง สุนัขจิ้งจอกกับลา (ใบงานที่ 5)

7. การวัดและประเมินผล

- 1) นักเรียนและครูร่วมกันซักถามแลกเปลี่ยนเรียนรู้
- 2) ประเมินจากใบงาน
- 3) บันทึกผลการเรียนรู้
- 4) แบบสังเกตการปฏิบัติงาน
- 5) แบบฝึกหัด และ แบบทดสอบหลังเรียน

8. บันทึกผลการเรียนการสอน

.....

.....

.....

.....

.....

.....

9. ปัญหาอุปสรรค

.....

.....

.....

.....

.....

.....

10. ข้อเสนอแนะ

.....

.....

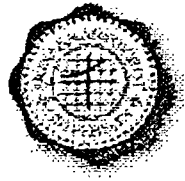
.....

.....

.....

.....

ลงชื่อ..... ผู้สอน
(.....)
...../...../.....

รายการสื่อ ประกอบแผนการเรียนรู้

หลักสูตรของพระพุทธศาสนา
รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

รายการสื่อ

ประกอบแผนการเรียนรู้ รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018

หลักสูตรของพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

1.รายการสื่อ

วัดทัศนเรื่อง	ภาพ/กรณีตัวอย่าง	มงคลชีวิต	นิทานชาดก	นิทานอีสป
1. เรื่องพระรัตนตรัย (ตอน แก้ววิเศษ) 1.1 ใบความรู้ 1.2 ใบงานที่ 1 1.3 แผนภูมิบทบูชาพระรัตนตรัย 1.4 ภาพพระรัตนตรัย 1.5 ใบงานที่ 2	1. เรื่อง “สมาธิ” 2. ใบงานที่ 3	1. มงคลที่ 3 เรื่อง “พินิจบูชา” 2. ใบงานที่ 4	1. เรื่อง “จอมโจรองค์ลีมาล” 2. ใบงานที่ 5	1. เรื่อง “ลูกแกะกับจระเข้” 2. ใบงานที่ 6
2. เรื่องไตรสรณคมน์ (ตอน จิตมั่นคง) 2.1 ใบความรู้ 2.2 ใบงานที่ 1 2.3 แผนภูมิบทน้อมระลึกถึงพระรัตนตรัย 2.4 ใบงานที่ 2	1. เรื่อง “ทำบุญตักบาตร” 2. ใบงานที่ 3	1. มงคลที่ 30 เรื่อง “พบปะสนทนาธรรม” 2. ใบงานที่ 4	1. เรื่อง “พระเทวทัตกับผ้ากาสาละ” 2. ใบงานที่ 5	1. เรื่อง “แม่บ้านกับแมว” 2. ใบงานที่ 6
3. เรื่อง โอวาทปาติโมกข์ (ตอนทำดี) 3.1 ใบความรู้ 3.2 แบบฝึกหัด 3.3 ภาพวันมาฆบูชา 3.4 ใบงานที่ 1	1. เรื่อง “ช่วยคนพิการ” 2. ใบงานที่ 2	1. มงคลที่ 29 เรื่อง “ได้เห็นสมณะ” 2. ใบงานที่ 3	1. เรื่อง “พญาวานรโพธิสัตว์” 2. ใบงานที่ 4	1. เรื่อง “นกกระสากับหมาป่า” 2. ใบงานที่ 5

วีดิทัศน์	ภาพกรณีตัวอย่าง	มงคลชีวิต	นิทานชาดก	นิทานอีสป
4. เรื่อง เบญจศีล-เบญจธรรม (ตอนผู้บริสุทธิ์) 4.1 ไปความรู้ 4.2 ไปงานที่ 1	1. เรื่อง "เวรกรรม" 2. ไปงานที่ 2	1. มงคลที่ 19 เรื่อง "ละเว้นบาป" 2. ไปงานที่ 3	1. เรื่อง "พราหมณ์ล้างบาป" 2. ไปงานที่ 4	1. เรื่อง "สุนัขจิ้งจอกกับลา" 2. ไปงานที่ 5
5. เรื่อง หิริโอตตปละ (ตอนเว้นชั่ว) 5.1 ไปความรู้ 5.2 ไปงานที่ 1	1. เรื่อง "ฆ่านิสิต" 2. ไปงานที่ 2	1. มงคลที่ 21 เรื่อง "อย่าประมาท" 2. ไปงานที่ 3	1. เรื่อง "กวาง 5 สี" 2. ไปงานที่ 4	1. เรื่อง "นักล่าสัตว์กับสิงโต" 2. ไปงานที่ 5

บทวิดิทัศน์

เรื่อง พระรัตนตรัย ตอน แก้ววิเศษ

หลักสูตรของพระพุทธศาสนา รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ลักษณะภาพ	ข้อเสภา/บรรยาย/บรรยายธรรม	ดนตรี	เวลา
(Caption) แก้ววิเศษ พระรัตนตรัย หลักสูตรของพระพุทธศาสนา รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 -พระพุทธรูปพระประธานในโบสถ์มีแสงสว่างจากด้านหลังองค์พระ(MS) -โบนาน(หมายถึงหลักสูตร)วางบนพาน(MS) -พระสงฆ์นั่งบนเรือพายกำลังรับบิณฑบาต จากโยมผู้หญิง (LS) -ดวงไฟลูกสว่างแดงฉาน -ลูกแก้วหลายเหลี่ยมส่องแสงเป็นประกาย -ผู้หญิงนั่งไหว้พระในโบสถ์ พิจารณาแก้วแหวนเงินทองกำไรในมือเดินทางกลับบ้านเป็นที่มืดและทางเปลี่ยวยกมือไล่ตื๊าระก่อนเดินทางพบโจรปล้นทรัพย์กำลังจะเอาทรัพย์ใจก็นึกถึงพระรัตนตรัย ข้อความ “พระรัตนตรัยคือหลักชัยพิชิตทุกข์”	ข้อเสภา ...หนึ่งพระพุทธร.. สองพระธรรม.. สามพระสงฆ์... ร่วมดำรงเป็นแก้วสาม..งามสดใส..น้อมบูชา..ปฏิบัติรัตนตรัย ...คือหลักชัยนำชีวิต...พิชิตมาร... บรรยาย รัตน หรือแก้ววิเศษ ในพระพุทธศาสนาที่สามารถเป็นเครื่องนำทางหรือชี้ทางให้พ้นทุกข์ได้ คือ พุทธรัตนธรรมรัตนะ สังฆรัตนะ แก้วสามประการนี้จะเป็นแก้ววิเศษกว่าแก้วใดๆเพราะสามารถนำบุคคลให้รอดพ้นเกิดจากการเกิดแก่เจ็บตาย อันเป็นทุกข์ประจำของสัตว์โลกได้ “พระรัตนตรัยคือหลักชัยพิชิตทุกข์”	กลับไม้ ประกอบจังหวะขับเสภา เสียง F/I F/U F/O	1 นาที

ลักษณะภาพ	ข้อเสภา/บรรยาย/บรรยายธรรม	ดนตรี	เวลา
CU องค์บรรยายธรรม	บรรยายธรรม ความหมายพระรัตนตรัย รัตนตรัย แปลว่า แก้วสามดวง หมายถึง พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ ในสังคมไทยถือกันว่า แก้วเป็นของมีคุณค่า พระรัตนตรัยซึ่งเป็นสิ่งที่มีค่าทางพระพุทธศาสนา จึงเปรียบเสมือนเป็นแก้ว เป็นสิ่งที่ควรเคารพบูชา พระพุทธ หมายถึง พระพุทธเจ้าผู้เป็นศาสดาของพระพุทธศาสนา ทรงค้นพบสัจธรรม ด้วยการตรัสรู้ด้วยพระองค์เอง แล้วทรงนำมาเผยแผ่ สอนแก่คนในสังคม โลกให้ประพฤติปฏิบัติตามแนวทางที่ถูกต้อง อันจะนำไปสู่ความบริบูรณ์ในชีวิตพระองค์มิได้ทรงคำนึงถึงประโยชน์ของพระองค์ พระองค์ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณต่อชาวโลกอย่างมากหาผู้อื่นเสมอมิได้จึงถือว่าพระองค์ทรงเป็นแก้วอันประเสริฐยิ่ง พระธรรม คือ คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า อาจแบ่งเป็นประเภทต่างๆ ได้หลายลักษณะ เช่น แบ่งตามระดับความสูงต่ำจะแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ โลกียธรรม เป็นธรรมอันเป็นไปในฝ่ายโลก ยังเจือปนด้วยกิเลสกรรม และผลของกรรม และโลกุตระธรรม เป็นธรรมขั้นสูงอยู่เหนือโลกียธรรม ไม่มีกิเลสหรือกรรมมาเจือปน		6 นาที

ลักษณะภาพ	ข้อเสภา/บรรยาย/บรรยายธรรม	ดนตรี	เวลา
CU องค์บรรยายธรรม	การแบ่งพระธรรมตามลักษณะที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติ แบ่งเป็น 3 ประเภทคือ 1. ปริยัติธรรม เป็นการศึกษาพระธรรมเพื่อให้เข้าใจในทฤษฎี โดยใช้หลักพหุสูตรในการศึกษา คือ การได้ยิน ได้ฟัง จำได้ คำนึงพิจารณาความหมาย และเห็นแจ้งในความหมาย 2. ปฏิบัติธรรม คือการปฏิบัติตามคำสอน ในเรื่องที่เรียนรูมาแล้วจากปริยัติธรรม มีการปฏิบัติ 3 ขั้นตอน คือ ศีล เป็นการควบคุมกายวาจาเพื่อขจัดกิเลสอย่างหยาบ สมาธิ เป็นการทำให้จิตใจให้สงบเพื่อขจัดกิเลสอย่างกลาง และปัญญา เป็นการรู้แจ้งในสภาวะธรรมตามความเป็นจริง เพื่อขจัดกิเลสให้หมดสิ้นไป 3. ปฏิเวธธรรม คือการรู้แจ้งในสัจธรรมที่เกิดจากการปฏิบัติธรรมจนถึงขั้นหลุดพ้นจากทุกข์ พระสงฆ์ คือสาวกของพระพุทธเจ้าเป็นผู้ประพฤติดี ประพฤติชอบตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เป็นผู้เผยแผ่ศาสนาสอนให้ผู้อื่นปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า ในชั้นเดิมนั้นมี ภิกษุณี สิกขามานา สามเณร และสามเณรี ในปัจจุบันยังเหลือเพียง พระภิกษุและสามเณรเท่านั้น พระสงฆ์แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ อริยสงฆ์ คือพระสงฆ์ที่เป็นอริยบุคคล ได้แก่ พระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี และพระอรหันต์ สมมติสงฆ์ คือคือพระภิกษุทั้งหลายที่ยังเป็นปุถุชน เมื่อพระรัตนตรัยเป็นสิ่งมีค่า ยิ่งควรแก่การบูชา พุทธศาสนิกชนพึงบูชาพระรัตนตรัยในตอนเช้าหรือก่อนนอนเป็นประจำทุกวัน เพื่อความอิ่มเอิบใจปิติสุข และทำให้อุทิศใจสงบด้วยบทบูชาดังนี้	F/U	

ลักษณะภาพ	ข้อเสภา/บรรยาย/บรรยายธรรม	ดนตรี	เวลา
CU องค์บรรยายธรรม เครดิตร ขอขอบพระคุณ -องค์บรรยายธรรม พระอาจารย์ไสว ญาณวีโร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย -งานประชาสัมพันธ์สำนักงานพุทธมณฑล กรมการศาสนา -โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ ศึกษาวิชรมกุฏ วัดมกุฏกษัตริยาราม -สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลวิทยาเขตเทคนิคกรุงเทพฯ ดำเนินการโดย -นายสาคร อัมจักร นิสิตปริญญาเอกเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ	อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ ภะคะวา พุทธัง ภะคะวันตัง อะภิวาเทมิ สวากขาโต ภะคะวะตา ธัมโม ธัมมัง นะมัสสามิ สุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ สังฆัง นะมามิ ข้าพเจ้าขอถวายพรแด่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้ แล้วโดยชอบด้วยพระองค์เอง ข้าพเจ้าขอแสดงความนอบน้อมต่อพระธรรมคำสั่งสอน ที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสดีแล้ว ข้าพเจ้าขอแสดงความนอบน้อมต่อพระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้าผู้ปฏิบัติดีแล้ว	F/O	

บทวิดิทัศน์

เรื่อง ไตรสรณคมน์ ตอน จิตมั่นคง

หลักสูตรของพระพุทธศาสนา รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ลักษณะภาพ	ข้อเสภา/บรรยาย/บรรยายธรรม	ดนตรี	เวลา
LS พระประธานพุทธมณฑล Caption ไตรสรณคมน์ หลักสูตรของพระพุทธศาสนา รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 LS ภาพคนเดินทางไปตามกบฏาตรเดินผ่านแสงตะวันยามเช้า MS ชีพราหมณ์นั่งขานหม่ขานกำลังเดินจงกรมฝึกสมาธิปฏิบัติ CU พระวิปัสสนาจารย์ LS ภูเขา สายลม แสงแดด MS คนให้ทานอาหารแก่เด็ก -การช่วยเหลือคนอื่น ในสังคม -คนกวาดพื้นทำความสะอาด MS คนนั่งไหว้พระ CU สองแม่ชีกำลังนั่งสมาธิ	ข้อเสภา เอ๊ย ...อันเขาวายศสรรเสริญ..และความสุขเป็นสิ่งที่..ทุกคน...เฝ้าค้นหา..เฝ้าดิ้นรนขวนขวาย..ให้ได้มาแต่ทว่า....สิ่งเหล่านั้น....ไม่จริง.. บรรยาย ภูเขาไม่หวั่นไหว เพราะสายลมและแสงแดดฉับไฉ จิตของบัณฑิตก็ย่อมตั้งมั่นไม่หวั่นไหวเพราะโลกธรรม 8 ฉะนั้น โลกธรรมคือเรื่องราวต่างๆที่เราทุกคนต้องประสบ สิ่งที่เราทุกคนต้องไปต้องการคือ ลาภ ยศ สรรเสริญ ความสุข และไม่ต้องการให้สิ่งดังกล่าวเสื่อมไป จิตที่รู้จักเท่าทัน ถึงความไม่เที่ยง เช่นเมื่อมีลาภก็เสื่อมลาภได้ ยศตำแหน่งก็ไซ้ของตัวเองตลอดไป จะทำให้เราไม่หวั่นไหวมีใจเป็นสุข "ความสุขเกิดได้ในจิตใจที่มั่นคง" บรรยายธรรม ไตรสรณคมน์ หมายถึง การถึงที่พึ่ง 3 ประการคือ พระรัตนตรัย อันได้แก่ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ดังนั้น ไตรสรณคมน์ จึงหมายถึง การถึงพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ เป็นที่พึ่ง คือ ยึดถือพระรัตนตรัยเป็นเครื่องนำทางในการดำเนินชีวิต ไตรสรณคมน์ ถือว่าเป็นการปฏิญาณตนเพื่อถึงพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง ซึ่งโดยปกติแล้วการนับถือพระพุทธศาสนานั้นควรถือด้วยใจ ไม่จำเป็นต้องกล่าววาจาใดๆ แต่ก็นิยมเปล่งวาจาเพื่อเข้าถึงไตรสรณคมน์ โดยพนมมือแล้วกล่าวถ้อยคำต่อไปนี้พร้อม กับน้อมระลึกถึงพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งที่ระลึก	กลับไม้ประกอบจังหวะข้อเสภา FI FU F/O F/I F/U	1 นาที 3 นาที

ลักษณะภาพ	บรรยาย	ดนตรี	เวลา
เครดิตร ขอขอบพระคุณ -องค์บรรยายธรรม พระอาจารย์ไสว ญาณวีโร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย -งานประชาสัมพันธ์สำนักงานพุทธมณฑล กรมการศาสนา -โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษาวิชรมกุฏ วัดมกุฏกษัตริยาราม -สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลวิทยาเขตเทคนิคกรุงเทพฯ ดำเนินการโดย -นายสาคร อัฒจักร นิสิตปริญญาเอกเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ	พุทธัง สะระณัง คัจฉามิ ธัมมัง สะระณัง คัจฉามิ สังฆัง สะระณัง คัจฉามิ ทุติยัมปิ พุทธัง สะระณัง คัจฉามิ ทุติยัมปิ ธัมมัง สะระณัง คัจฉามิ ทุติยัมปิ สังฆัง สะระณัง คัจฉามิ ตะติยัมปิ พุทธัง สะระณัง คัจฉามิ ตะติยัมปิ ธัมมัง สะระณัง คัจฉามิ ตะติยัมปิ สังฆัง สะระณัง คัจฉามิ ข้าพเจ้าขอถึง พระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นสรณะ ข้าพเจ้าขอถึง พระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นสรณะเป็นครั้งที่สอง ข้าพเจ้าขอถึง พระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นสรณะเป็นครั้งที่สาม	F/O	

บทวิดิทัศน์

เรื่อง โอวาทปาติโมกข์ ตอน ทำดี

หลักสูตรของพระพุทธศาสนา รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ลักษณะภาพ	ข้อเสภา/บรรยาย/บรรยายธรรม	ดนตรี	เวลา
LS:Title พระประธานพุทธ มณฑล โอวาทปาติโมกข์ ตอนที่ 3 ทำดี รายวิชาพระ พุทธศาสนา ส 018 หลักสูตร ของพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยม ศึกษาปีที่ 1 LS ดอกบัวแดงในสระน้ำ CU ดอกบัวบาน MS เด็กกำลังช่วยกันจัดตกแต่งกลีบ ดอกบัวสำหรับไหว้พระ MS เด็กไหว้พระ CU จุฑารูปเทียนบูชาพระ MS พระพักตร์องค์พระประธาน CU ดอกบัวในแจกัน CU ปลาหมอสีอยู่บนพื้นดิน MS เด็กกำลังช่วยกันจับปลาหมอไป ปล่อยลงในสระน้ำ MS เด็กๆปล่อยปลาหมอลงในสระน้ำ LS ผู้หญิงนั่งอยู่ทำน้ำกำลังใส่บาตร พระนั่งในเรือพาย แล้วพนมมือไหว้ รับพรจากพระ MS ครูกำลังสอนนักเรียนในชั้นเรียน CU นักเรียนตั้งใจเรียนหนังสือ MS ครูแนะนำช่วยเหลือนักเรียน	ข้อเสภา เอ๊ย...ไปอยู่...ที่ไหนทำไว้เถอะท่าน...การ บุญ...จึงหมั่นแสวง คือนว่า...ก็อย่าระแวง...ทั้งที่ มีดี...ที่แจ้ง...ทำมันตลอดไป... บรรยาย ความดีมี 3 ระดับคือ ดีเพราะไม่ชั่วหมายถึงการประพฤติ ปฏิบัติสิ่งที่เป็นคุณงามความดี เรียกว่า ประพฤตีสัจจริง ดีเพราะมีดี หมายถึงเพิ่มพูนสิ่งสมคุณ งามความดีมานาน จนเกิดเป็นบารมี ดี เพราะไม่ทำลายดี หมายถึงต้องการ รักษาความดีที่มีอยู่แล้วให้มั่นคงและให้เพิ่ม ทวีคูณยิ่งขึ้น “ทำดีให้ถูกเวลา ถูกสถานที่ ถูกบุคคลและทำดี ให้ติดต่อกัน”	เสียง กลั้มไม้ ประกอบ จังหวะ ข้อเสภา F// บรรเลง ดนตรีไทย ประยุกต์ F/U F/O	1 นาที่

ลักษณะภาพ	ข้อเสภา/บรรยาย/บรรยายธรรม	ดนตรี	เวลา
CU องค์บรรยายธรรม	โองาปาทิโมกข์ หรือ โองา 3 คือหลักคำสอนสำคัญของพระพุทธศาสนา เรียกว่าเป็นคำสอนที่เป็นหัวใจของพระพุทธศาสนาก็ได้ โองา 3 นี้ เป็นพระพุทธรูปองค์ที่พระพุทธเจ้าตรัสแก่พระอรหันต์ 1,250 รูป ที่มาชุมนุมกันโดยมีได้นัดหมาย ณ พระเวฬุวนาราม ในวันเพ็ญ เดือน 3 (วันมาฆบูชา) ข้อปฏิบัติ 3 ประการของโองา 3 (โองาปาทิโมกข์) ได้แก่ 1. ไม่ทำความชั่วทั้งปวง (สพฺพปาปสฺส อกรณํ) 2. ทำแต่ความดี (กุสลสุปฺปสมฺปทา) 3. ทำจิตใจให้ผ่องใส (สจิตฺตปริโยทปนํ) 1. ไม่ทำความชั่วทั้งปวง คือ เว้นจากทุจริต ได้แก่ การประพฤติชั่วด้วยกาย วาจา และใจ ความชั่วหรือสิ่งที่ไม่ดีงามมีอยู่ 10 ประการ (อกุศลกรรมบถ) คือ 1. การทำลายชีวิต หรือทำร้าย เบียดเบียน สิ่งที่มีชีวิต 2. การลักขโมยทรัพย์สินของผู้อื่น 3. การประพฤติผิดในกาม 4. การพูดเท็จ หลอกลวงให้คนอื่นหลงเชื่อ เลี่ยงความจริง 5. การพูดคำหยาบ 6. การพูดจาส่อเสียดพูดประชดประชันเยาะเย้ย เสียดสี 7. การพูดเพ้อเจ้อ เหลวไหล ไร้สาระ ไม่มีประโยชน์ ขาดเหตุผล 8. การละโมภคอยจ้องอยากได้ของผู้อื่น 9. การคิดร้ายต่อผู้อื่น ผูกพยาบาทจองเวร 10. การเห็นผิดจากทำนองคลองธรรม ไม่รู้ว่าอะไรเป็นสิ่งที่ดี สิ่งชั่ว ผิดถูก	F/I F/U	3 นาที

บทวิดิทัศน์

เรื่อง เบญจศีล เบญจธรรม ตอน ผู้บริสุทธ์

- หลักธรรมของพระพุทธศาสนา รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ลักษณะภาพ	ข้อเสภา/บรรยาย/บรรยายธรรม	ดนตรี	เวลา
LS องค์พระประธานพุทธมณฑล Caption : เบญจศีล เบญจธรรม ตอน ที่4ผู้บริสุทธ์ รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018 หลักธรรมของพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 LS แสดงวันยามเช้า พุทธศาสนิกชนเดินทางไปตักบาตร MS พระสงฆ์นำอุบาสิกอุบาสิกาหนุ่มสาวกำลังเดินจงกรมทำสมาธิ MS คนให้ทานอาหารเด็ก การช่วยเหลือผู้อื่นในสังคม กวาดพื้นบริเวณวัด ไหว้พระ อุบาสิกาทำสมาธิ	ข้อเสภา เอ๋ย...หากมันคงทำความดี ...ก็จะเป็นมนุษย์ที่ผุดผ่องบริสุทธ์...ด้วยศีลตามครรลอง...ของผู้ครอง...พรหมจรรย์มันความดี... บรรยาย ผู้ประพาศธรรมให้เป็นคนประเสริฐเรียกว่าผู้ประพาศพรหมจรรย์ ซึ่งมี 10 อย่างคือให้ข้าวให้น้ำแก่มนุษย์และสัตว์รักษาศีลห้าเป็นนิจช่วยผู้อื่นทำกุศลจิตมีจิตเมตตากรุณาไม่โกรธไม่พยาบาท ไม่เบียดเบียนมีความสำรวมระวังในกามไม่ว่าในกรณีด้วยใดๆ มีความสันโดษ เป็นผู้มีความเพียรทั้งกายใจรักษาอุโบสถศีล หมั่นพิจารณาถึงอริยสัจสี่มุ่งบำเพ็ญความดีตามหลักไตรสิกขา คือ ศีลสมาธิ ปัญญา เป็นผู้บริสุทธ์อย่างแท้จริง “ผู้ประพาศพรหมจรรย์ชั่วนิรันดร์สุข”	F/I บรรเลงดนตรีไทยประยุกต์ F/U F/O	1 นาที

ลักษณะภาพ	ข้อเสภา/บรรยาย/บรรยายธรรม	ดนตรี	เวลา
CU องค์บรรยายธรรม	เบญจศีล เบญจธรรม เป็นหลักธรรมพื้นฐานของพระพุทธศาสนาที่กำหนดไว้สำหรับบุคคลยึดถือปฏิบัติได้ โดยไม่ยาก ศีลธรรมมีหลายระดับแต่ละหมวดก็เหมาะสมสำหรับบุคคลแต่ละกลุ่ม ศีลธรรมที่บุคคลทั่วไปควรถือปฏิบัติให้ได้ครบถ้วน คือ เบญจศีลเบญจธรรม เฉพาะเบญจศีล เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า มนุษยธรรม เบญจศีล คือข้อห้าม 5 ประการเป็นการละเว้นความชั่วทั้งกาย วาจา และใจ ดังนี้ 1. ปาณาติปาตา เวระมะณี เว้นจากการฆ่าสัตว์ 2. อทินนาทานา เวระมะณี เว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้ 3. กาเมสุ มิจฉารานา เวระมะณี เว้นจากการประพฤติดนินทาม 4. มุสาวาทา เวระมะณี เว้นจากการพูดเท็จ 5. สุราเมรัยเมถุนา เวระมะณี เว้นจากการดื่มน้ำเมาอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท เบญจธรรมเป็นข้อปฏิบัติ 5 ประการ เป็นการทำความดีทั้งกาย วาจาและใจ ดังนี้ 1. เมตตา ความปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุข 2. สัมมาอาชีวะ การเลี้ยงชีพโดยชอบ 3. สหระสันโดษ ความพอใจในคู่ครองตน 4. สัจจะ การพูดความจริง 5. สติ ความระลึกได้ การปฏิบัติควบคู่กันเบญจศีลเบญจธรรม 1. การเว้นจากการฆ่าสัตว์และมีเมตตา เป็น การเว้นจากการทำร้ายการทรมาน การใช้งานหนักเกินควรหรือการกระทำที่ทำให้คนและสัตว์ได้รับความเดือดร้อน มีเมตตาปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุข โดยการแสดงออกเป็นการกระทำคือ การเลี้ยงดูการช่วยเหลือ การเกื้อกูล	F/I F/U	4 นาที

บทวิดิทัศน์

เรื่อง หิริโอดตปปะ ตอน เว้นชั่ว

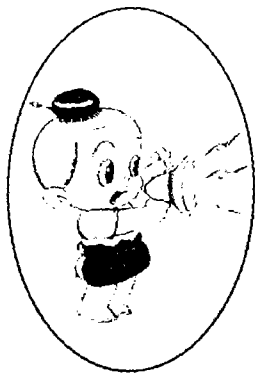
หลักสูตรของพระพุทธศาสนา รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

ลักษณะภาพ	ข้อเสภา/บรรยาย/บรรยายธรรม	ดนตรี	เวลา
LS : องค์พระประธานพุทธมณฑล Caption : หิริโอดตปปะ ตอน เว้นชั่ว รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018 หลักสูตรของพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 MS เด็กยืนไต่ต้นไม้ใหญ่ คนแก่นั่งดูกองไฟเผาศพ ผู้หญิงรำให้ พระสวดศพ คนยืนดูเศร้าสลดใจ กองไฟลุกไหม้ CU กองเงินบนโต๊ะ นั่งสมาธิ ไหว้พระ ดอกบัว นั่งสมาธิ MS ช่วยเหลือคน ให้อาหารนก	ข้อเสภา เอ๊ย...อันสังขารร่างกายนั้นไม่เที่ยง สุด บ้ายเปื่อยบัตไกวต้องตายลง จงทำดีแต่วันนี้ อย่ารีรอ.. ดีให้พอ..ก็สุข..ทุกเวลา.. บรรยาย การที่คนเราจะเว้นชั่ว ต้องเว้นรากเหง้า ความชั่ว 3 ประการ คือ โลภะ อยากได้ของเขา โทสะ คิดประทุษร้ายเขา โมหะ ความหลงไม่รู้จริง ...แล้วหันมาสร้างรากฐานของความดี 3 ประการคือ ไม่โลภ ไม่โกรธ ไม่หลง และสร้างพื้น นิสัยของตนเองให้มีคุณธรรมประจำใจคือ มีความละเอียดและเกรงกลัวต่อบาป “เมตตา กรุณา มุทิตา อุเบกขา คือพรหม วิหารธรรมนำทางสร้างความคิด”	F/I กลับไม้ ประกอบ จังหวะขับ เสภา บรรเลง ดนตรีไทย ประยุกต์ F/U บรรยาย ธรรม F/O	1 นาที

ลักษณะภาพ	ชั้นเสภา/บรรยาย/บรรยายธรรม	ดนตรี	เวลา
CU องค์บรรยายธรรม เครดิต ขอขอบพระคุณ -องค์บรรยายธรรม พระอาจารย์ไสว ญาณวิโร มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราช วิทยาลัย -งานประชาสัมพันธ์สำนักงานพุทธ มณฑล กรมการศาสนา -โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญ ศึกษาวิชรมกุฏ วัดมกุฏกษัตริยาราม -สถาบันเทคโนโลยีราชมงคลวิทยา เขตเทคนิคกรุงเทพฯ ดำเนินการโดย -นายสาคร อัจฉกร นิสิตปริญญาเอก เทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัย ศรีนครินทรวิโรฒ	บรรยายธรรม หิริโอตตปปะ นับว่าเป็นธรรมที่คุ้มครองโลก ให้มีความสุข หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า โลกपालธรรม ซึ่งความหมายดังนี้ หิริ หมายถึง ความละอายต่อการ ทำบาป การทำชั่ว แต่ไม่ใช่เพราะละอายผู้ อื่นหรือกลัวว่าผู้อื่นจะเห็นว่าทำชั่วทำบาป ซึ่งอาจจะทำชั่วได้เมื่อไม่มีใครรู้ไม่มีใครเห็น แต่หมายถึงความละอายแก่ใจตนเองซึ่งจะไม่ ทำชั่วทำบาปทั้งในที่ลับและในที่แจ้ง โอตตปปะ หมายถึง ความเกรง กลัวต่อบาปหรือผลแห่งการทำชั่ว ซึ่งไม่ได้ หมายถึงกลัวความผิดจะต้องได้รับโทษ ถูก ตำรวจจับ ตีตักเตือนตักเตือน เพราะ อาจจะทำชั่วได้ ถ้าเห็นว่าจะไม่ได้รับโทษ ดังนั้นความเกรงกลัวนี้จึงหมายถึง ความ เกรงกลัวว่าจิตใจจะต่ำทรามลง เมื่อทำชั่วก็ จะได้ชื่อว่าเป็นคนชั่วไม่ว่าจะมีโทษหรือไม่	F/I F/U F/O	2 นาที

ใบความรู้

เรื่อง พระรัตนตรัย หลักธรรมของพระพุทธศาสนา
รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

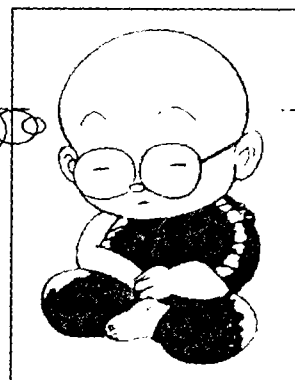
คำชี้แจง : หลังจากชมวีดิทัศน์เรื่อง แก้ววิเศษ แล้วกลุ่มนักเรียนร่วมกันศึกษาทบทวนเรื่อง **พระรัตนตรัย** จาก ใบความรู้ ร่วมกันอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือสนทนา ให้เกิดความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมของพระพุทธศาสนาแล้วจึงปฏิบัติกิจกรรมกลุ่มตาม ใบงาน ต่อไป.

พระพุทธศาสนา

องค์ประกอบที่สำคัญคือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ รวมเรียกว่า พระรัตนตรัย การเข้าถึงพระรัตนตรัยเป็นที่พึง เรียกว่า ไตรสรณคมน์ หลักธรรมอันเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนาและนับเป็นหลักธรรมอื่นๆก็คือ โอวาทปาติโมกข์ ซึ่งได้แก่ การเว้นจากการทำความชั่ว ทำแต่ความดี และทำจิตใจให้ผ่องใส นอกจากนี้ยังมีหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่เป็นพื้นฐานด้านคุณธรรมของมนุษย์คือ เบญจศีล และเบญจธรรม รวมทั้งหลักธรรมที่ช่วยให้สังคมไม่สับสนวุ่นวายด้วยการละอายต่อการทำชั่วเกรงกลัวต่อบาป นั่นคือ หิริโอตตปปะ

อ่านจบ...จำได้
แล้วครับ ..อ่านต่อ
เร็วเถอะกลุ่มเรา

สาธุ..

พระรัตนตรัย

รัตนตรัย แปลว่า แก้วสามดวง หมายถึง พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ ในสังคมไทยถือกันว่า แก้วเป็นของมีคุณค่า พระรัตนตรัยซึ่งเป็นสิ่งที่มีค่าทางพระพุทธศาสนา จึงเปรียบเสมือนเป็นแก้ว เป็นสิ่งที่ควรเคารพบูชา

พระพุทธ หมายถึง พระพุทธเจ้าผู้เป็นศาสดาของพระพุทธศาสนา

ทรงค้นพบสัจธรรม ด้วยการตรัสรู้ด้วยพระองค์เอง แล้วทรงนำมาเผยแผ่ สอนแก่คนในสังคม โลกให้ประพฤติปฏิบัติ ตามแนวทางที่ถูกต้อง อันจะนำไปสู่ความบริสุทธิ์ในชีวิต พระองค์มิได้ทรงคำนึงถึงประโยชน์ของพระองค์ ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณต่อชาวโลกอย่างมากหาผู้อื่นเสมอมิได้ จึงถือว่าพระองค์ทรงเป็นแก้วอันประเสริฐยิ่ง

พระธรรม คือ คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า

อาจแบ่งเป็นประเภทต่างๆ ได้หลายลักษณะ เช่น แบ่งตามระดับความสูงต่ำจะแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ โลกียธรรม เป็นธรรมอันเป็นไปในฝ่ายโลก ยังเจือปนด้วยกิเลสกรรม และผลของกรรม และโลกุตระธรรม เป็นธรรมขั้นสูงอยู่เหนือ โลกียธรรม ไม่มีกิเลสหรือกรรมมาเจือปน

อ่านต่อหน้าครับ...

แบ่งพระธรรมตามลักษณะ
ที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติ
แบ่งเป็น 3 ประเภทคือ

1.

ปริยัติธรรมเป็นการศึกษาพระธรรมเพื่อให้เข้าใจ
ในทฤษฎี โดยใช้หลักเหตุผล ในการศึกษา คือ การได้ยิน ได้ฟัง
จำได้ ค้นคิดพิจารณาความหมาย และเห็นแจ้งในความหมาย

2.

ปฏิบัติธรรม คือการปฏิบัติตามคำสอน ในเรื่องที่เรารู้มา
แล้วจากปริยัติธรรม มีการปฏิบัติ 3 ขั้นตอน คือ ศีล เป็นการควบคุม
กายวาจาเพื่อขจัดกิเลสอย่างหยาบ สมาธิ เป็นการทำให้จิตใจสงบเพื่อ
ขจัดกิเลสอย่างกลาง และปัญญา เป็นการรู้แจ้งในสภาวะธรรมตามความ
เป็นจริง เพื่อขจัดกิเลสให้หมดสิ้นไป

3.

ปฏิเวธธรรม คือการรู้แจ้งในสัจธรรมที่เกิดจากการปฏิบัติ
ธรรมจนถึงขั้นหลุดพ้นจากทุกข์

พระสงฆ์ คือสาวกของพระพุทธเจ้าเป็นผู้ประพฤติดี

ประพฤติชอบตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เป็นผู้เผยแผ่ศาสนา
สอนให้ผู้อื่นปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า ในชั้นเดิมนั้นมี
ภิกษุณี สิกขานามะ สามเณร และสามเณรี ในปัจจุบันยังเหลือเพียง
พระภิกษุและสามเณรเท่านั้นพระสงฆ์แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ
อริยสงฆ์ คือพระสงฆ์ที่เป็นอริยบุคคล ได้แก่ พระโสดาบัน
พระสกทาคามี พระอนาคามี และพระอรหันต์ สมมติสงฆ์คือ
พระภิกษุทั้งหลายที่ยังเป็นปุถุชน

จำได้หรือยัง
ครับ

เมื่อ... พระรัตนตรัยเป็นสิ่งมีค่ายิ่งควรแก่
การบูชา พุทธศาสนิกชนพึงบูชาพระรัตนตรัย
ในตอนเช้าหรือก่อนนอนเป็นประจำทุกวัน
เพื่อความอึดใจปิติสุข และทำให้จิตใจ
สงบด้วยบทบูชาดังนี้

เขียนแบบบาลี

อรหิ สมฺมาสมฺพุทฺโธ ภควา พุทฺธํ ภควนฺตํ อภิวาเทมิ
สวากฺขาโต ภควตา ธมฺโม ธมฺมํ นมสฺสามิ
สุปฏิปन्नโน ภควตา สวากสงฺโฆ สงฺฆํ นมามิ

เขียนแบบไทย

อะระหัง สัมมาสัมพุทฺโธ ภะควา พุทฺธัง ภะคะวันตัง อะภิวาเทมิ
สวากฺขาโต ภะคะวะตา ธัมโม ธัมมัง นะมัสสามิ
สุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ สังฆัง นะมามิ

อ่านบททวนอีกครั้ง...

คำแปล ข้าพเจ้าขออภิวาทต่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า
ผู้เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้ แล้วโดยชอบด้วยพระองค์เอง
ข้าพเจ้าขอแสดงความนอบน้อมต่อพระธรรมคำสั่งสอน
ที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสดีแล้วข้าพเจ้าขอแสดงความ
นอบน้อมต่อพระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้าผู้
ปฏิบัติดีแล้ว

ใบความรู้

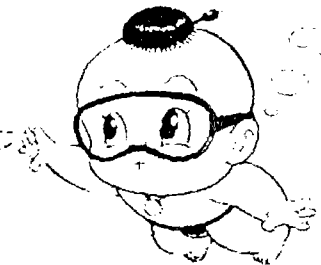
เรื่อง ไตรสรณคมน์ หลักธรรมของพระพุทธศาสนา
รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

คำชี้แจง : หลังจากชมวีดิทัศน์เรื่อง จิตมั่นคง แล้วกลุ่มนักเรียนร่วมกันศึกษาทบทวนเรื่อง ไตรสรณคมน์ จากใบความรู้ ..ร่วมกันอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือสนทนา ให้เกิดความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมของพระพุทธศาสนาแล้วจึงปฏิบัติกิจกรรมกลุ่มตามใบงาน ต่อไป

ไตรสรณคมน์

หมายถึงการถึงที่พึ่ง 3 ประการคือ พระรัตนตรัย อันได้แก่ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ดังนั้น ไตรสรณคมน์ จึงหมายถึง การถึงพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ เป็นที่พึ่ง คือ ยึดถือพระรัตนตรัยเป็นเครื่องนำทางในการดำเนินชีวิต

ไตรสรณคมน์ ถือว่าเป็นการปฏิญาณตนเพื่อถึงพระ

เป็นที่พึ่ง ซึ่งโดยปกติแล้วการนับถือพระพุทธศาสนานั้นควรถือด้วยใจไม่จำเป็นต้องกล่าววาจาใดๆ แต่ก็นิยมเปล่งวาจาเพื่อเข้าถึงไตรสรณคมน์ โดยพนมมือแล้วกล่าวถ้อยคำต่อไปนี้พร้อม กับน้อมระลึกถึงพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งที่ระลึก

เขียนแบบบาลี

พุทฺธ	สรณ	คจฺณามิ	
ธมฺม	สรณ	คจฺณามิ	
สงฺฆ	สรณ	คจฺณามิ	
ทุตฺถมฺปิ	พุทฺธ	สรณ	คจฺณามิ
ทุติยมฺปิ	ธมฺม	สรณ	คจฺณามิ
ทุติยมฺปิ	สงฺฆ	สรณ	คจฺณามิ
ตติยมฺปิ	พุทฺธ	สรณ	คจฺณามิ
ตติยมฺปิ	ธมฺม	สรณ	คจฺณามิ
ตติยมฺปิ	สงฺฆ	สรณ	คจฺณามิ

ฝึกเขียนนะครับ

เขียนแบบไทย...

พุทฺธ	สระระณัง	คจฺณามิ	
ธมฺม	สระระณัง	คจฺณามิ	
สังฆ	สระระณัง	คจฺณามิ	
ทุติยัมปิ	พุทฺธ	สระระณัง	คจฺณามิ
ทุติยัมปิ	ธมฺม	สระระณัง	คจฺณามิ
ทุติยัมปิ	สังฆ	สระระณัง	คจฺณามิ
ตติยัมปิ	พุทฺธ	สระระณัง	คจฺณามิ
ตติยัมปิ	ธมฺม	สระระณัง	คจฺณามิ
ตติยัมปิ	สังฆ	สระระณัง	คจฺณามิ

คำแปล

ข้าพเจ้าขอถึง พระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นสรณะ
 ข้าพเจ้าขอถึง พระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นสรณะเป็นครั้งที่สอง
 ข้าพเจ้าขอถึง พระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นสรณะเป็นครั้งที่สาม

อ่านอีกรอบ..

ใบความรู้

เรื่อง โอวาทปาติโมกข์ หลักธรรมของพระพุทธศาสนา รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

คำชี้แจง : หลังจากชมวีดิทัศน์เรื่อง ทำดี แล้วกลุ่มนักเรียน
ร่วมกันศึกษาทบทวนเรื่อง โอวาทปาติโมกข์ จาก ใบความรู้
ร่วมกันอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือสนทนา ให้เกิดความรู้
ความเข้าใจในหลักธรรมของพระพุทธศาสนาแล้วจึงปฏิบัติกิจกรรม
กลุ่มตามใบงาน ต่อไป 😊

โอวาทปาติโมกข์

หรือ โอวาท 3 คือหลักคำสอนสำคัญของพระพุทธศาสนา
เรียกว่า เป็นคำสอนที่เป็นหัวใจ ของพระพุทธศาสนาก็ได้
โอวาท 3 นี้เป็นพระพุทธพจน์ที่พระพุทธเจ้าตรัสแก่พระอรหันต์
1,250 รูป ที่มาชุมนุมกันโดยมิได้นัดหมาย ณ พระเวฬุวนาราม
ในวันเพ็ญ เดือน 3 (วันมาฆบูชา) ข้อปฏิบัติ 3 ประการ
ของโอวาท 3 (โอวาทปาติโมกข์) ได้แก่

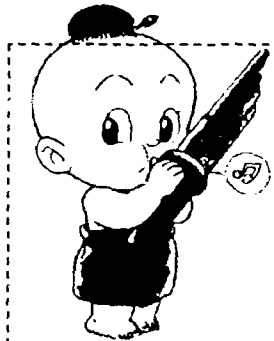
อ่านต่อครับ.

- 1) ไม่ทำความชั่วทั้งปวง (สพฺพปาปสฺส อกรณํ)
- 2) ทำแต่ความดี (กุสลสุปปสมฺปาทา)
- 3) ทำจิตใจให้ผ่องใส (สจิตฺตปริโยทปนํ)

1) ไม่ทำความชั่วทั้งปวง

คือเว้นจากทุจริตได้แก่การประพฤตชั่วด้วยกายวาจาและใจ
ความชั่วหรือสิ่งที่ไม่ดีงามมีอยู่ 10 ประการ (อกุศลกรรมบท)
คือ

1. การทำลายชีวิตหรือทำร้ายเบียดเบียนสิ่งมีชีวิต
2. การลักขโมยทรัพย์สินของผู้อื่น
3. การประพฤตผิดในกาม
4. การพูดเท็จ หลอกลวงให้คนอื่นหลงเชื่อ เลี่ยงความจริง
5. การพูดคำหยาบ
6. การพูดจาส่อเสียด พูดประชดประชัน เยาะเย้ย เสียดสี
7. การพูดเพ้อเจ้อเหลวไหลไร้สาระไม่มีประโยชน์ขาดเหตุผล
8. การละโมภคอยจ้องอยากได้ของผู้อื่น
9. การคิดร้ายต่อผู้อื่นผูกพยาบาทจองเวร
10. การเห็นผิดจากทำนองคลองธรรมไม่ว่าอะไรเป็นสิ่งที่ดี สิ่งชั่ว ผิดถูก

2. ทำแต่ความดี คือ ประกอบสุจริต ได้แก่การประพฤตชอบ

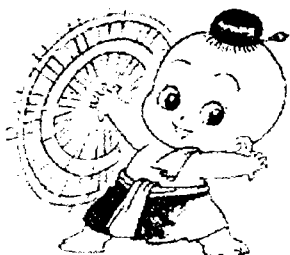
ด้วยกายวาจาและใจ 10 ประการ (กุศลกรรมบท) คือ

1. เว้นการทำลายชีวิต หรือทำร้ายเบียดเบียนสิ่งมีชีวิต
2. เว้นจากการลักขโมยทรัพย์สินของผู้อื่น
3. เว้นจากการประพฤตผิดในกาม
4. เว้นจากการพูดเท็จ พูดแต่ความจริง
5. เว้นจากการพูดส่อเสียด ประชดประชัน
6. เว้นจากการพูดหยาบ พูดแต่คำสุภาพไพเราะ
7. เว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ พูดแต่เรื่องที่มีสาระ มีประโยชน์มีเหตุผล
8. ไม่คิดโลภอยากได้ของผู้อื่น คิดแต่ความเสียสละ
9. ไม่พยาบาทปองร้ายผู้อื่น
10. มีความเห็นชอบตามทำนองคลองธรรมรู้ว่าสิ่งใดดีชั่วบาปบุญคุณโทษผิดถูกแท้จริง

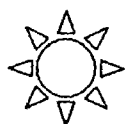
...ตั้งใจอ่านต่อข้อที่ 3 ..นะครับ

3. ทำจิตใจให้ผ่องใส

คือ การทำจิตใจให้บริสุทธิ์ผ่องใสปราศจากกิเลส
หรือสิ่งที่ทำให้ใจเศร้าหมอง ซึ่งมีอยู่มากมาย
ตัวอย่างสิ่งที่ทำให้ใจเศร้าหมอง เช่นนิวรรณ์ 5

1. กามัจฉันทะ คือ ความพอใจในกามคุณ มัวเมาในกามารมณ์
2. พยาบาปาทะ คือ ความคิดปองร้ายเพราะผูกใจเจ็บ อาฆาตมาดร้ายและจองเวร
3. ถีนะमितตะ คือ ความหดหู่ใจ ท้อแท้ใจ ซึมเศร้า และเชื่องซึม
4. อุทธัจจะกุกกุกจะ คือ ความฟุ้งซ่าน หงุดหงิด รำคาญใจ
5. วิจิกิจฉา คือ ความสงสัยลังเลใจ ตกลงใจไม่ได้ว่าสิ่งใดผิด ถูก ดี ชั่ว

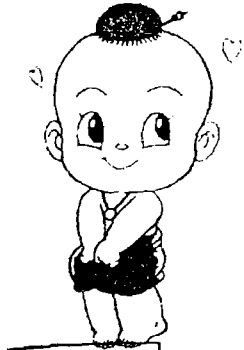
หลักคำสอนของทุกศาสนาจะมุ่งเน้นให้ศาสนิกชนทุกคน
ไม่ทำความชั่วทั้งปวงและทำแต่ความดีแต่พระพุทธศาสนา
มีลักษณะพิเศษมุ่งสั่งสอนให้พุทธศาสนิกชนฝึกทำจิตใจให้
ผ่องใสปราศจาก เครื่องเศร้าหมองด้วย.....

....อ่านเร็ว ๆ อีกครั้งครับ..

ใบความรู้

เรื่อง เบญจศีล เบญจธรรม หลักธรรมพระพุทธศาสนา
รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

เบญจศีล

เบญจธรรม

คำชี้แจง : หลังจากชมวีดิทัศน์เรื่อง ผู้บริสุทธิ์ แล้วกลุ่มนักเรียนร่วมกันศึกษาทบทวนเรื่อง เบญจศีล เบญจธรรม จาก ใบความรู้ ..ร่วมกันอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือสนทนาให้เกิดความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมของพระพุทธศาสนาแล้วจึงปฏิบัติกิจกรรมกลุ่มตาม ใบงาน ต่อไป

...เป็นหลักธรรมพื้นฐานของพระพุทธศาสนาที่กำหนดไว้สำหรับให้บุคคลทั่วไปยึดถือปฏิบัติโดยไม่ยากเกินไป ศีลธรรมในพระพุทธศาสนา มีอยู่หลายระดับแต่ละหมวดก็เหมาะสำหรับบุคคลแต่ละกลุ่มแต่ละพวกศีลธรรมที่บุคคลทั่วไปควรถือปฏิบัติให้ได้ครบถ้วน คือ เบญจศีลและเบญจธรรม เฉพาะเบญจศีล เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า มนุษยธรรม

เบญจศีล คือข้อห้าม 5

ท่านต่อครับ.....

เป็นการละเว้นความชั่วทั้งกายวาจาและใจ

- 1.) ปาณาติปาตา เวระมะณี เว้นจากการฆ่าสัตว์
- 2.) อะทินนาทานา เวระมะณี เว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของ
- 3.) กาเมสุ มิจฉาราวา เวระมะณี เว้นจากการประพฤติดีกในกาม
- 4.) มุสาหวา เวระมะณี เว้นจากการพูดเท็จ
- 5.) สุราเมระยะมัชชะปะมาทัฏฐานา เวระมะณี เว้นจากการดื่มสุราเมาอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท

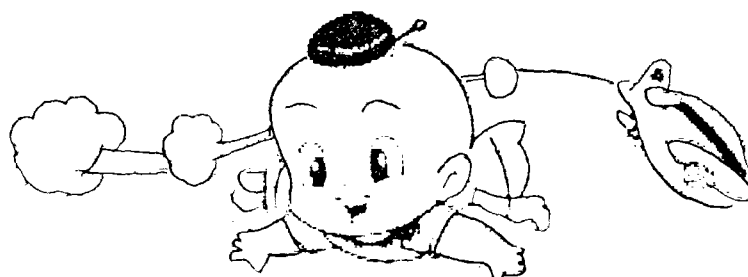
เบญจธรรม เป็นข้อปฏิบัติ 5 ประการ

เป็นการทำความดีทางกาย วาจาและใจ ดังนี้

1. เมตตา ความปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุข
2. สัมมาอาชีวะ การเลี้ยงชีพโดยชอบ
3. สะทาระสันโดษ ความพอใจในคู่ครองตน
4. สัจจะ การพูดความจริง
5. สติ ความระลึกได้

เบญจศีล (ศีล 5)	เบญจธรรม (ธรรม 5)
-เว้นจากการฆ่าสัตว์ -เว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้ -เว้นจากการประพฤติดูหมิ่นในกาม -เว้นจากการพูดเท็จ -เว้นจากการดื่มสุราเม	-มีความเมตตา -มีสัมมาอาชีวะ -มีความพอใจในคู่ครองของตน -พูดแต่ความจริง -มีสติ

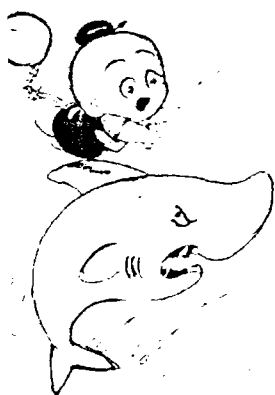
อ่านต่อครับ.....

การปฏิบัตินั้นควรปฏิบัติควบคู่กันไปทั้ง
เบญจศีลและเบญจธรรม ดังนี้

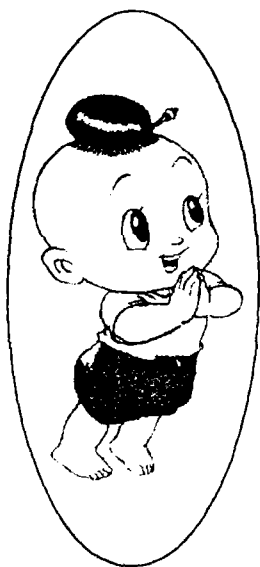
1. การเว้นจากการฆ่าสัตว์และมีความเมตตาเป็นการ
เว้นจากการทำร้ายการทรมานการใช้งานหนักเกินควร
หรือการกระทำอื่นใดที่ทำให้คนและสัตว์ได้รับความ
เดือดร้อน และในขณะเดียวกันก็มีเมตตาปรารถนา
ให้ผู้อื่นเป็นสุขด้วยโดยการแสดงออกเป็นการกระทำ
คือ การเลี้ยงดู การช่วยเหลือ การเกื้อกูล

2. การเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้
กับมีสัมมาอาชีวะ เป็นการละเว้นจากการทุจริตเกี่ยวกับ
ทรัพย์ต่าง ๆ เช่นลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ ฉ้อราษฎร์
บังหลวง ปลอมปนสินค้า หนีภาษี เป็นต้น ในขณะเดียวกัน
ต้องประกอบอาชีพที่สุจริตมีความซื่อสัตย์ในการทำงาน
ตรงต่อเวลาขยันหมั่นเพียร มีความรับผิดชอบด้วย

3. การเว้นจากการประพฤติดินในกามและมีความพอ
ใจในคู่ครองของตน กล่าวคือ ไม่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับ
หญิงหรือชายอื่นอันชวนให้ระแวงสงสัยกับคู่ครองของตน ใน
ขณะเดียวกันก็มีความสัมพันธ์อันดีกับคู่ครองของตน ให้การ
ยกย่องนับถือไม่ดูหมิ่นเหยียด มอบความเป็นใหญ่ให้
สงเคราะห์คนข้างเคียงของคู่ครอง รักษาทรัพย์ที่คู่ครองหามา
ได้

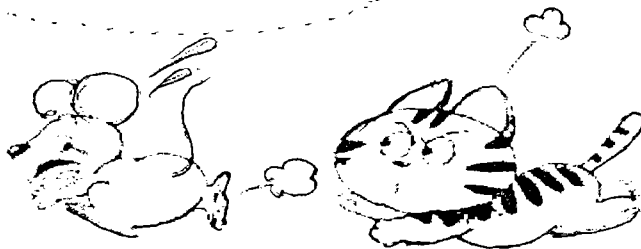
อ่านต่อครับ....

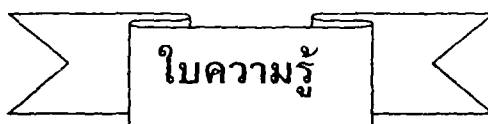

4. การเว้นจากการพูดเท็จและพูดแต่ความจริง
การพูดเท็จเป็นการพูดไม่จริง บิดเบือนความจริง
เพื่อให้ตนเองได้ประโยชน์ พูดส่อเสียดให้เขาแตกแยก
พูดหยาบคายด่าทอเพื่อจ้องพูดสิ่งไม่มีสาระไม่เป็นประโยชน์
เมื่อเว้นจากการพูดเท็จแล้วต้องพูดแต่ความจริงพูดในสิ่งที่
ควรพูดโดยคำนึงถึงประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น

5. การเว้นจากการดื่มน้ำเมาอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาท
และการมีสติ ทั้งนี้เพื่อมิให้เกิดความประมาทขาดสติก็ต้องควบคู่
กับความมีสติรอบคอบ จึงต้องละเว้นจากของมีนเมาทุกชนิด
ได้แก่ สุรา สิ่งเสพติด สารที่ออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทต่าง ๆ
สิ่งเหล่านี้จะทำให้เกิดความประมาทเสียทรัพย์สินทะเลาะวิวาท
เจ็บป่วยเสียชื่อเสียงเสียบุคลิกบั่นทอนสติปัญญาและมีความผิด
ตามกฎหมายจึงควรงดเว้นจากสิ่งมีนเมาดังกล่าวและต้องมีสติ
มีความระลึกรู้สึกด้วยอยู่เสมอเพื่อมิให้เกิดความผิดพลาด

อ่านบทพจนานุกรมอีกครั้งครับ.....

เรื่อง หิริ โอตตปปะ หลักธรรมพระพุทธศาสนา
รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

คำชี้แจง : หลังจากชมวีดิทัศน์เรื่อง เว้นชั่ว แล้วกลุ่มนักเรียน
ร่วมกันศึกษาทบทวนเรื่อง หิริโอตตปปะ จากใบความรู้ ..
ร่วมกันอภิปรายแลกเปลี่ยนความคิดเห็นหรือสนทนา ให้เกิดความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมของพระพุทธศาสนาแล้วจึงปฏิบัติกิจกรรมกลุ่มตาม ใบงาน ต่อไป

หิริโอตตปปะ

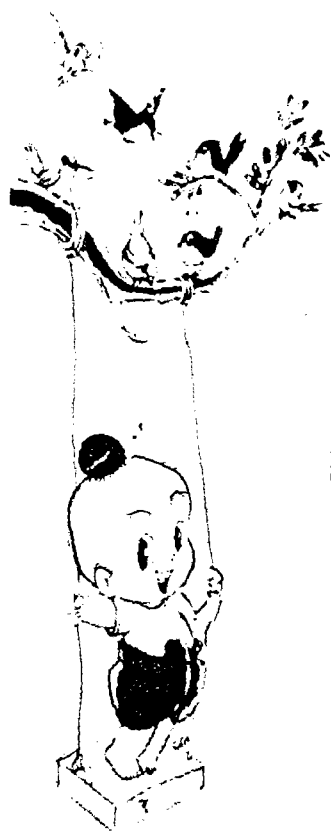
นับว่าเป็นธรรมที่คุ้มครองโลกให้มีความสุข
หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่า โลกपालธรรม ซึ่งความหมายดังนี้

หิริ หมายถึง ความละอายต่อการทำบาป การทำชั่ว
แต่ไม่ใช่เพราะละอายผู้อื่นหรือกลัวว่าผู้อื่นจะเห็นว่า
ทำบาป ซึ่งอาจจะทำชั่วได้เมื่อไม่มีใครรู้ไม่มีใครเห็น
หมายถึงความละอายแก่ใจตนเองซึ่งจะไม่ทำชั่วทำบาป
ทั้งในที่ลับและในที่แจ้ง

อ่านต่อครับ...

โอดตปปะ

หมายถึง ความเกรงกลัวต่อบาปหรือผล
แห่งการ ชั่วไม่ได้หมายถึงกลัวความผิดจะต้องได้รับ
โทษ ถูกตำรวจจับ ตีตักตีดะราง เท่านั้น เพราะ
อาจจะทำชั่วได้ ถ้าเห็นว่าจะไม่ได้รับโทษ ดังนั้นความ
เกรงกลัวนี้จึงหมายถึง ความเกรงกลัวว่าจิตใจจะ
ต่ำทรามลง เมื่อทำชั่วก็จะได้ชื่อว่า เป็นคนชั่วไม่ว่า
จะมีโทษหรือไม่

...ดังนั้นผู้ที่มี หิริ โอดตปปะ คือ ผู้ที่มีความละอายใจ
ตนเองในการกระทำความชั่ว ความชั่วหรือทุจริตทั้งปวง
และมีความเกรงกลัวว่าจิตใจจะต่ำทรามลงด้วยผลจาก
การทำความชั่ว หรือทำทุจริตทั้งปวง การที่คนอยู่
ร่วมกันเป็นสังคมย่อมมีคนประเภทต่าง ๆ คละเคล้ากัน
ไปทั้งคนดีและชั่วผู้มีอำนาจและผู้อยู่ใต้อำนาจคนแข็งแรง
และคนมีกำลังน้อยและคนมีกำลังมากถ้าคนที่อยู่ร่วมกัน
ขาดซึ่งหิริโอดตปปะ แล้ว คนชั่วก็จะกระทำชั่วเป็นที่
เดือดร้อนคนมีอำนาจใช้อำนาจข่มเหงบังคับผู้อยู่ใต้อำนาจ
คนมีกำลังมากจะรังแกคนมีกำลังน้อยสังคมก็จะไม่สงบสุข
ดังนั้นการมี หิริ โอดตปปะ จะทำให้คนชั่วไม่กล้ากระทำชั่ว
คนมีอำนาจไม่กล้าใช้อำนาจในทางที่ผิด คนมีกำลังไม่กล้า
ใช้กำลังรังแกผู้อื่น ก็จะทำให้สังคมนั้นอยู่ร่วมกันอย่างสงบ
สุขอย่างแท้จริง หิริโอดตปปะ จึงเป็นหลักธรรมที่สามารถ
คุ้มครองให้โลกมีความสงบสุข ได้....

อ่านบททวนอีกครั้งครับ....

ใบงานที่ 1

วิถีทัศน์ ตอน แก้ววิเศษ

ประกอบแผนการเรียนรู้ เรื่อง พระรัตนตรัย รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018

กิจกรรมของพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

คำชี้แจง

: กลุ่มนักเรียนร่วมกันศึกษา วิถีทัศน์ เรื่องพระรัตนตรัย ตอน แก้ววิเศษ แล้วร่วมกันอภิปราย เขียนสรุปสั้นๆ ในประเด็นดังนี้

1) ได้ข้อคิดหรือความรู้ อะไร

.....

.....

.....

2) มีคติสอนใจหรือหลักธรรมอะไร

.....

.....

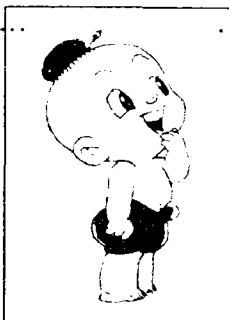
.....

3) จะนำหลักธรรมที่ได้ไปปฏิบัติอย่างไร

.....

.....

.....

กลุ่มที่.....ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

โรงเรียน.....

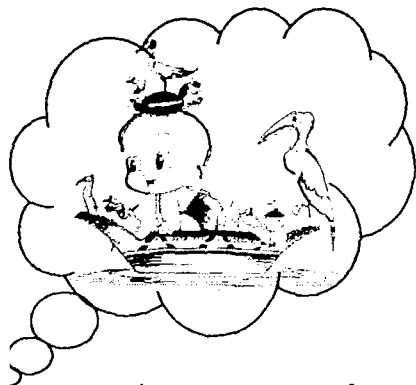
นักเรียนและครูร่วมกันประเมิน

ใบงานที่ 2

แผนภูมิบทบูชาพระรัตนตรัย

ประกอบแผนการเรียนรู้ เรื่อง พระรัตนตรัย รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018

หลักสูตรของพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

คำชี้แจง : กลุ่มนักเรียนร่วมกันศึกษา ใบความรู้ เรื่องพระรัตนตรัย แล้วร่วมกันทำกิจกรรม ต่อไปนี้

1) เขียนบทบูชาพระรัตนตรัย (เขียนแบบบาลี)

.....สมุทสาสมพุทโธ พุทธี ภควนุตั

สุวากุขาโต ธมมัม หมสสุสามิ

สุปฏิปนุโน สาวกสงโฆ หมามิ

2) เขียนและอ่านบทบูชาพระรัตนตรัย (เขียนแบบไทย)

อะระหัง ภะคะวา พุทธัง อะภิวาเทมิ

.....ภะคะวะตา ธัมโม นะมัสสามิ

สุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สังฆัง นะมามิ

3) เขียนและอ่านคำแปลบทบูชาพระรัตนตรัย

ข้าพเจ้าขอ.....ต่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ผู้เป็นพระ.....ตรัสรู้แล้วโดยชอบด้วยพระองค์เอง

ข้าพเจ้าขอแสดงความนอบน้อมต่อ.....ที่พระผู้มีพระภาคเจ้า

ตรัสดีแล้ว

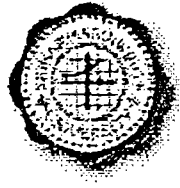
ข้าพเจ้าขอแสดงความนอบน้อมต่อ.....สาวกของพระผู้มีพระภาค

เจ้าผู้ปฏิบัติดีแล้ว

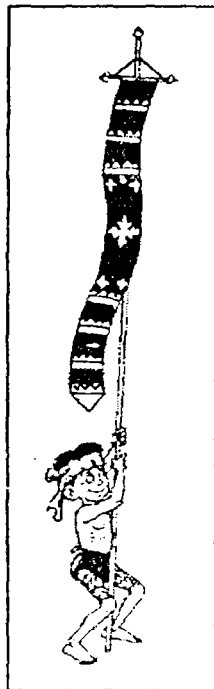
กลุ่มที่.....ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียน.....

นักเรียนและครูร่วมกันประเมิน

แผนภูมิบทบาทพระรัตนตรัย
ประกอบแผนการเรียนรู้ เรื่อง พระรัตนตรัย

รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018

หลักสูตรของพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

แผนภูมิบทบูชาพระรัตนตรัย

ประกอบแผนการเรียนรู้ เรื่อง พระรัตนตรัย รายวิชาพระพุทธศาสนา ส.018

หลักสูตรของพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

อรหํ สัมมาสัมพุทโธ ภควา พุทธํ ภควนุตํ อภิวาเทมิ
 สุวากขาโต ภควตา ธมฺโม ธมฺมํ นมสฺสามิ
 สุปฏิปันโน ภควตา ตาวกสฺสโม สฺงฆํ นมามิ

อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ ภะคะวา พุทธัง ภะคะวันตัง อะภิวาเทมิ
 สุวากขาโต ภะคะวะตา ธัมโม ธัมมัง นะมัสสามิ
 สุปะฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสังโฆ สังฆัง นะมามิ

* ข้าพเจ้าขออภิวาทต่อองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

ผู้เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้แล้วโดยชอบด้วยพระองค์เอง

* ข้าพเจ้าขอแสดงความนอบน้อมต่อพระธรรมคำสั่งสอน ที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสดีแล้ว

* ข้าพเจ้าขอแสดงความนอบน้อมต่อพระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้าผู้ปฏิบัติดีแล้ว

ใบงานที่ 3

ภาพกรณีตัวอย่าง สมาริ

ประกอบแผนการเรียนรู้ เรื่อง พระรัตนตรัย รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018

หลักสูตรของพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

กลุ่มนักเรียนร่วมกันศึกษาภาพกรณีตัวอย่างเรื่อง สมาริ แล้วร่วมกันอภิปราย เขียนสรุปสั้นๆ ในประเด็นดังนี้

1) ได้ข้อคิดหรือความรู้ อะไร

2) มีคติสอนใจหรือหลักธรรมอะไร

3) จะนำหลักธรรมที่ได้ไปปฏิบัติอย่างไร

กลุ่มที่.....ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียน.....

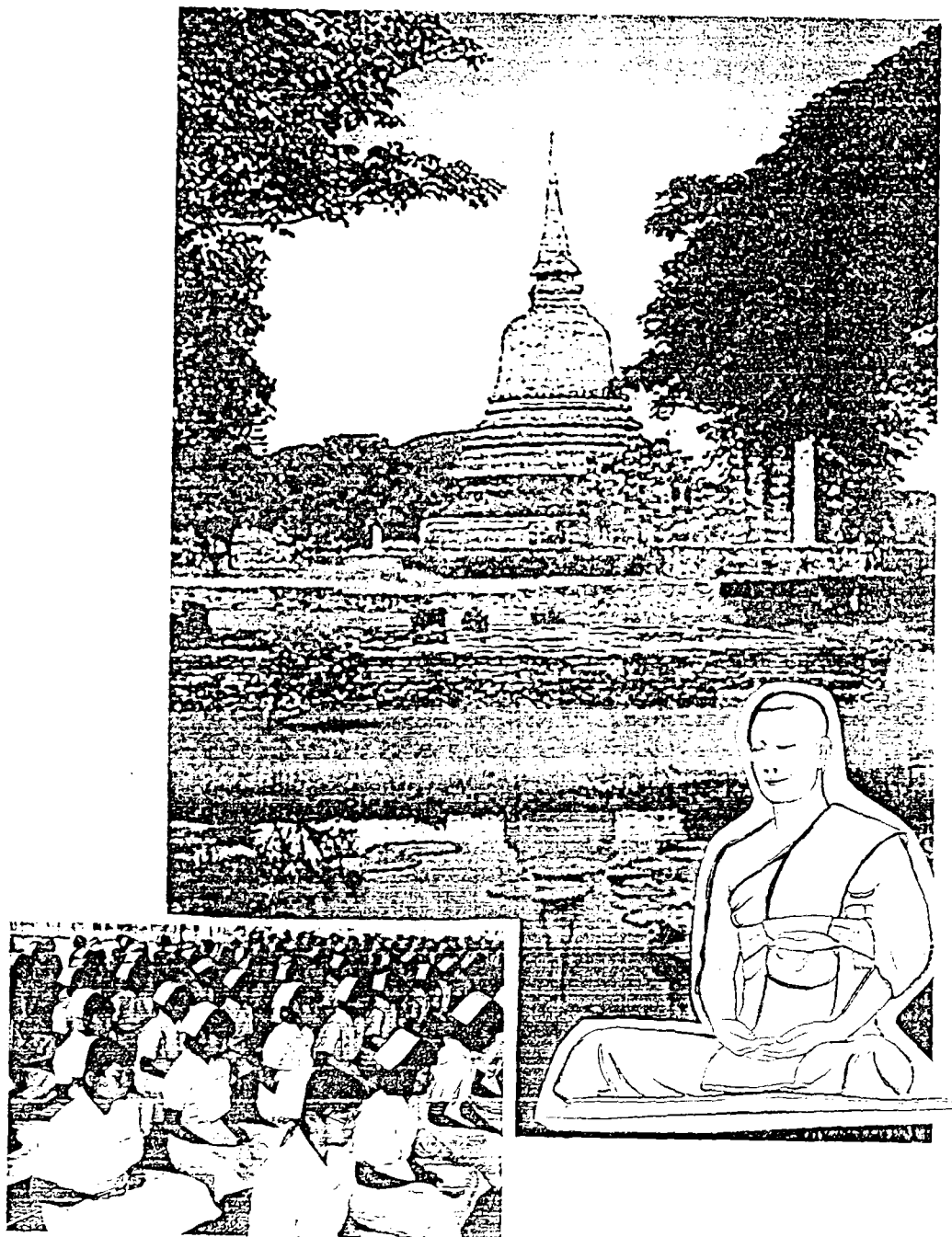

นักเรียนและครูร่วมกันประเมิน

ภาพกรณีตัวอย่าง สมาธิ (ใบงานที่ 3)

ประกอบแผนการเรียนรู้ เรื่องพระรัตนตรัย รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018

หลักสูตรของพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

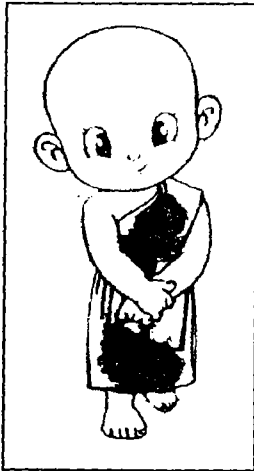

ใบงานที่ 3

มงคลชีวิต เรื่อง พินิจบูชา

ประกอบแผนการเรียนรู้ เรื่อง พระรัตนตรัย รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018

หลักสูตรของพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

คำชี้แจง

กลุ่มนักเรียนร่วมกันศึกษามงคลชีวิตเรื่อง พินิจบูชา
แล้วร่วมกันอภิปราย เขียนสรุปสั้นๆ ในประเด็นดังนี้

1) ได้ข้อคิดหรือความรู้ อะไร

.....

.....

.....

2) มีคติสอนใจหรือหลักธรรมอะไร

.....

.....

.....

.....

3) จะนำหลักธรรมที่ได้ไปปฏิบัติอย่างไร

.....

.....

.....

.....

กลุ่มที่.....ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียน.....

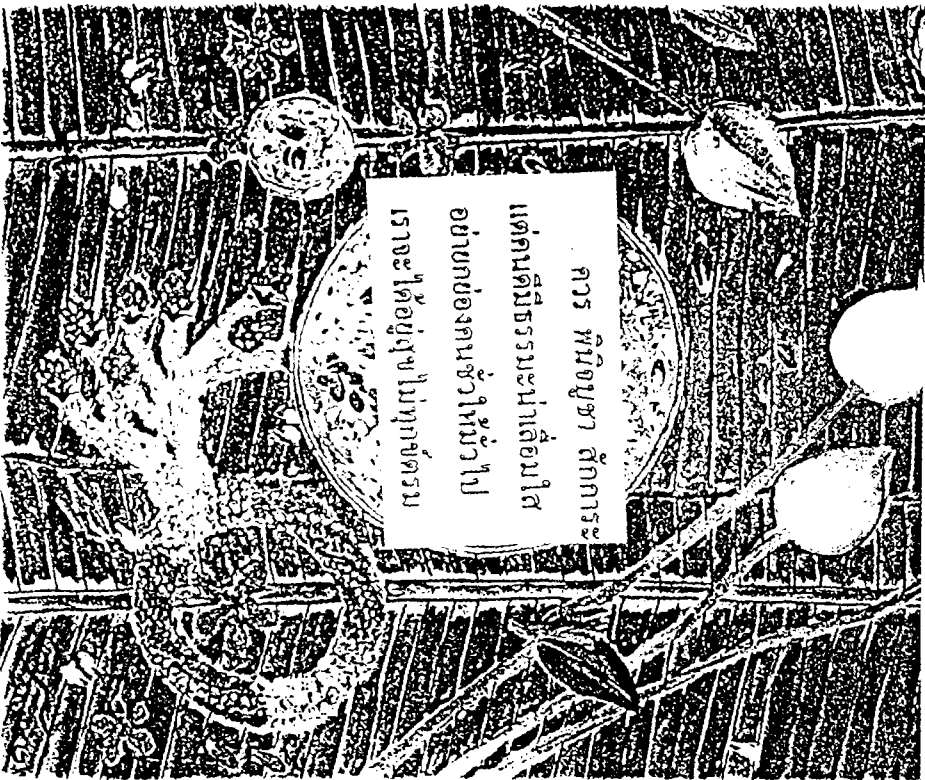

นักเรียนและครูร่วมกันประเมิน

มงคลชีวิต เรื่อง ฟินิจบุชา ประกอบแผนการเรีนนรู้ เรื่องพระรัตนตรัย
ราชวิทยาลัยพระพุทธศาสนา ศ ๐18 หลักสูตรของพระพุทธานุชา
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 (ใบงานที่ 3)

มงคลที่ ๓

บุชา จ บุษนิยานัน : ฟินิจบุชา

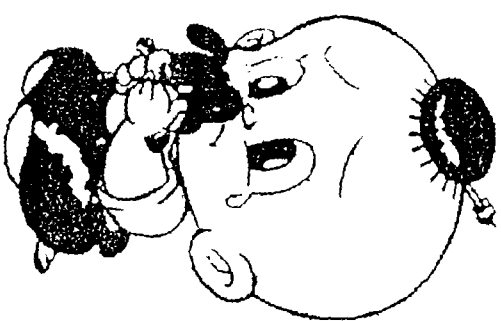
มงคลชีวิต เรื่อง ฟินิจบุชา

2

* ฟินิจบุชา หมายถึง การเลืกเลาฟนในบุคคลหรือสิ่งที่มีควา
เคารพบุชา

* หลักการฟนิจการณานุคค

๑. คนมีศีล ฟนักราบได้ด้วยการอยู่ร่วมกันนานๆ มีใช้
กาลนิตน่อย
๒. ความสะอาด ฟนักราบด้วยการปราศ ๑๑๑
๓. กำลัใจ ฟนักราบได้ในเวลาอนันตราช ๑๑๑
๔. คนมีปัญญา ฟนักราบได้ด้วยการสทนา

มงคลชีวิต เรื่อง หินงูพิษ..... 3

* สิ่งที่ควรบูชา ได้แก่

๑. พระรัตนตรัย
๒. บิณฑบาต
๓. ครูอาจารย์
๔. ท่านผู้มีพระคุณ
๕. ปุชนียวัตถุ

* วิธีการบูชา

๑. อามิสบูชา คือ การการจะด้วยสิ่งของ ไล่แก่ คอกไม้
ชูปเทียน อาหาร หรือวัตถุปัจจัยอื่นๆ
๒. ปฏิบัติบูชา คือ การการจะด้วยการประพฤติปฏิบัติ เช่น
การแสดงความเคารพด้วยกาย วาจา และใจ ตลอดจนการปฏิบัติตาม
คำสอนของท่าน เป็นคนดี เป็นคนง่าย เชื่อฟังท่าน ไม่ทำให้ท่าน
ทุกข์ใจ ทำแต่สิ่งที่ท่านสบายใจ

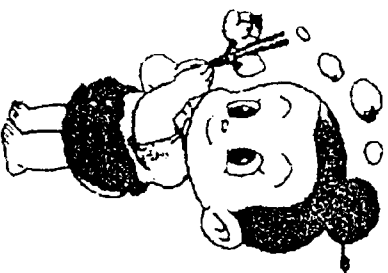
มงคลชีวิต เรื่อง หินงูพิษ..... 4

* การบูชาในสิ่งที่ควรบูชาเป็นมงคล คือ

๑. ขงัดความหยาบกระด้างในใจตน
๒. ช่วยให้เป็นคนละเอียดอ่อน
๓. สอนให้รู้จักกตัญญู
๔. ได้เป็นครูแก่ลูกหลาน
๕. เป็นแรงบันดาลใจให้ทำดี
๖. เป็นสิริแก่ตน
๗. รักยกคนดีไว้
๘. ขจัดคนชั่วให้หมดไป
๙. บันดาลให้ได้รับความสุข

* ผู้ใดสรรเสริญผู้ที่ไม่ควรบูชา ผู้นั้นก็จะกลับถูกผู้ไม่ควร

บูชาฆ่าแม่มอน

นิทานชาดก จอมโจรองคุลีมาล

ประกอบแผนการเรียนรู้ เรื่อง พระรัตนตรัย รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018

หลักสูตรของพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

คำชี้แจง : กลุ่มนักเรียนร่วมกันศึกษานิทานชาดกเรื่อง องคุลีมาล

แล้วร่วมกันอภิปราย เขียนสรุปสั้นๆ ในประเด็นดังนี้

- 1) ได้ข้อคิดหรือความรู้ อะไร
- 2) มีคติสอนใจหรือหลักธรรมอะไร
- 3) จะนำหลักธรรมที่ได้ไปปฏิบัติอย่างไร

จอมโจรองคุลีมาล

จอมโจรองคุลีมาล... ได้พบพระพุทธองค์ และ
วิ่งไล่ตามหมายเข่นฆ่า แต่ถูกหยุดความเป็นมหา-
โจร และเพชฌฆาต ด้วยพุทธวาจา...

“ตถาคตหยุดแล้ว แต่ตัวท่านนะสิ ยังไม่หยุด”

ร่วมกันตอบคำถาม
ที่นี่...นะคะ

นิทานชาดก จอมโจรทองคำ

1) ได้ข้อคิดหรือความรู้ อะไร

.....

.....

.....

.....

.....

2. มีคติสอนใจหรือหลักธรรมอะไร

.....

.....

.....

.....

.....

3) จะนำหลักธรรมที่ได้ไปปฏิบัติอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

กลุ่มที่.....ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียน.....

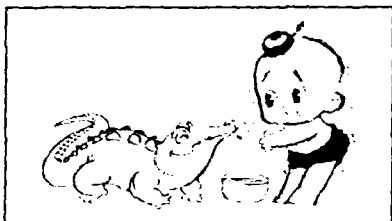
นักเรียนและครูร่วมกันประเมิน

ใบงานที่ 5

นิทานอีสป เรื่อง ลูกแกะกับจระเข้

ประกอบแผนการเรียนรู้ เรื่อง พระรัตนตรัย รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018

หลักสูตรของพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

คำชี้แจง : กลุ่มนักเรียนร่วมกันศึกษานิทานอีสป เรื่อง ลูกแกะกับจระเข้ แล้วร่วมกันอภิปราย เขียนสรุปสั้นๆ ในประเด็นดังนี้

1) ได้ข้อคิดหรือความรู้ อะไร

2) มีคติสอนใจหรือหลักธรรมอะไร

3) จะนำหลักธรรมที่ได้ไปปฏิบัติอย่างไร

กลุ่มที่.....ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

โรงเรียน.....

😊 นักเรียนและครูร่วมกันประเมิน

ประกอบแผนการเดินรู้ เรื่อง พระรัตนตรัย ราชวิชาพระพุทธศาสนา ศ 018
หลักสูตรของพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 (ใบงานที่ 5)

นิทานอีสป เรื่อง...

ลูกแกะกับจระเข้

ลูกแกะตัวหนึ่ง กระหายน้ำจัด มันจึงเดินไป
ที่ริมฝั่งแม่น้ำเพื่อจะดื่มน้ำจากกระหาย

แต่เมื่อไปถึงริมฝั่งแม่น้ำได้เห็นจระเข้ตัวหนึ่งนอน
กบดานอยู่ใกล้กับริมฝั่ง

นิทานอีสป เรื่อง ลูกแกะกับจระเข้..... 2

ลูกแกะจึงลืมนึกความคิดที่จะกินน้ำ มันรีบหัน
หลังกลับทันที

จระเข้จึงร้องถามว่า
“อ้าว ! เจ้าแกะน้อย เจ้าจะมกินน้ำทำไมใช้หรือ
ทำไมด่วนกลับเสียเล่า ?”

ลูกแกะเดินพาลงตอบพาลง โดยไม่เหลียวหลัง
“ช่างเถอะ ! การกินน้ำของข้า ไม่สำคัญเท่ากับการ
การรอดกินลูกแกะของท่านดอก”

นิทานเรื่องนี้สอนให้รู้ว่า : คนที่ฉลาดรอบคอบ
ย่อมรู้จักเอาตัวรอดจากภัยได้

ใบงานที่ 2

วิดิทัศน์ ตอน จิตมั่นคง

ประกอบแผนการเรียนรู้ เรื่อง ไตรสรณคมน์ รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018
 หลักธรรมของพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

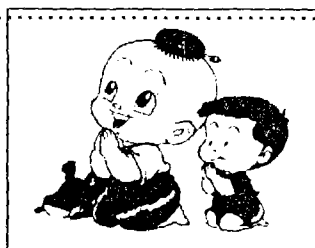
คำชี้แจง

: กลุ่มนักเรียนร่วมกันศึกษา วิดิทัศน์ เรื่องไตรสรณคมน์ ตอน จิตมั่นคง
 แล้วร่วมกันอภิปราย เขียนสรุปสั้นๆ ในประเด็นดังนี้

1) ได้ข้อคิดหรือความรู้ อะไร

2) มีคติสอนใจหรือหลักธรรมอะไร

3) จะนำหลักธรรมที่ได้ไปปฏิบัติอย่างไร

กลุ่มที่.....ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

โรงเรียน.....

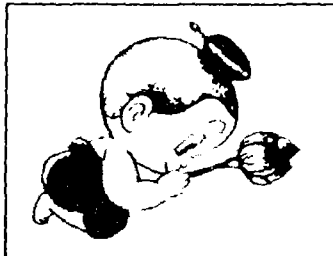
นักเรียนและครูร่วมกันประเมิน

ใบงานที่ 2

แผนภูมิบทท่น้อมระลึกถึงพระรัตนตรัย

ประกอบแผนการเรียนรู้ เรื่อง ไตรสรณคัมภีร์ รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018

หลักสูตรของพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

คำชี้แจง : กลุ่มนักเรียนร่วมกันศึกษาใบความรู้/บทท่น้อมระลึกถึงพระรัตนตรัยแล้วร่วมกันทำกิจกรรมดังนี้

3) เขียนบทท่น้อมระลึกถึงพระรัตนตรัย (เขียนแบบบาลี)

พุทธ คจฺฉามิ สรณํ คจฺฉามิ สรณํ คจฺฉามิ
 ทุติยัมปิ สรณํ คจฺฉามิ ทุติยัมปิ ฐมฺมํ สรณํ คจฺฉามิ
 ทุติยัมปิ สรณํ คจฺฉามิ พุทฺธํ สรณํ คจฺฉามิ
 ตติยัมปิ สรณํ คจฺฉามิ ตติยัมปิ สรณํ คจฺฉามิ

4) เขียนและอ่านบทท่น้อมระลึกถึงพระรัตนตรัย (เขียนแบบไทย)

พุทธัง สาระณัง คัจฉามิ ฐัมมัง สาระณัง คัจฉามิ สาระณัง คัจฉามิ
 ทุติยัมปิ.....สาระณัง คัจฉามิ ทุติยัมปิ ฐัมมัง สาระณัง คัจฉามิ
 ทุติยัมปิ.....สาระณัง คัจฉามิ ตติยัมปิ พุทฺธัง สาระณัง คัจฉามิ
 ตติยัมปิ สาระณัง คัจฉามิ ตติยัมปิ สังฆัง สาระณัง คัจฉามิ

1) เขียนและอ่านคำแปลบทท่น้อมระลึกถึงพระรัตนตรัย

ข้าพเจ้าขอถึง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์

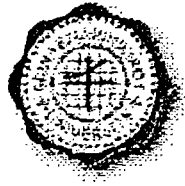
ข้าพเจ้าขอถึง พระพุทธ พระสงฆ์ เป็นสรณะเป็นครั้งที่สอง

ข้าพเจ้าขอถึง พระธรรม พระสงฆ์ เป็นสรณะเป็นครั้งที่สาม

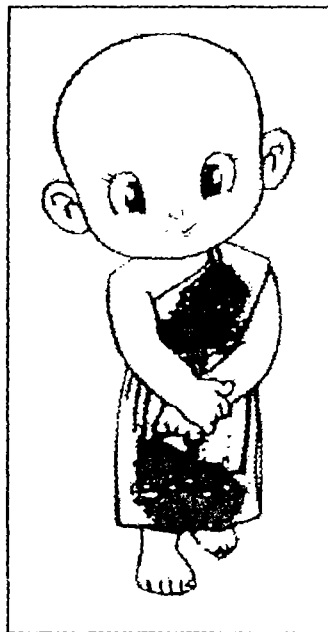
กลุ่มที่.....ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียน.....

นักเรียนและครูร่วมกันประเมิน

แผนภูมิบทน้อมระลึกถึงพระรัตนตรัย
ประกอบแผนการเรียนรู้
เรื่อง ไตรสรณคมน์

รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018

หลักสูตรของพระพุทธศาสนา

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

แผนภูมิบทน้อมระลึกถึงพระรัตนตรัย

ประกอบแผนการเรียนรู้ เรื่อง ไตรสรณคัมภีร์ รายวิชาพระพุทธศาสนา ส.018

หลักสูตรของพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

	พุทฺธ	สรณ	คจฺณามิ
	ธมฺม	สรณ	คจฺณามิ
	สงฺฆ	สรณ	คจฺณามิ
ทุตยมุปี	พุทฺธ	สรณ	คจฺณามิ
ทุติยมุปี	ธมฺม	สรณ	คจฺณามิ
ทุติยมุปี	สงฺฆ	สรณ	คจฺณามิ
ตติยมุปี	พุทฺธ	สรณ	คจฺณามิ
ตติยมุปี	ธมฺม	สรณ	คจฺณามิ
ตติยมุปี	สงฺฆ	สรณ	คจฺณามิ

พุทฺธัง	สวระณัง	กัจฉามิ	
ธัมมัง	สวระณัง	กัจฉามิ	
สังฆัง	สวระณัง	กัจฉามิ	
พุทฺธัมปิ	พุทฺธัง	สวระณัง	กัจฉามิ
พุทฺธัมปิ	ธัมมัง	สวระณัง	กัจฉามิ
พุทฺธัมปิ	สังฆัง	สวระณัง	กัจฉามิ
ตะทฺธัมปิ	พุทฺธัง	สวระณัง	กัจฉามิ
ตะทฺธัมปิ	ธัมมัง	สวระณัง	กัจฉามิ
ตะทฺธัมปิ	สังฆัง	สวระณัง	กัจฉามิ

ข้าพเจ้าขอถึง พระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นสรณะ

ข้าพเจ้าขอถึง พระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นสรณะเป็นครั้งที่สอง

ข้าพเจ้าขอถึง พระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นสรณะเป็นครั้งที่สาม

ใบงานที่ 3

ภาพกรณีตัวอย่าง ทำบุญตักบาตร

ประกอบแผนการเรียนรู้ เรื่อง ไตรสรณคัมภ์ รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018

หลักธรรมของพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

คำชี้แจง : กลุ่มนักเรียนร่วมกันศึกษาภาพกรณีตัวอย่าง ทำบุญตักบาตร แล้วร่วมกันอภิปรายเขียนสรุปสั้นๆ ในประเด็นดังนี้

2) ได้ข้อคิดหรือความรู้ อะไร

3) มีคติสอนใจหรือหลักธรรมอะไร

3) จะนำหลักธรรมที่ได้ไปปฏิบัติอย่างไร

กลุ่มที่.....ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียน.....

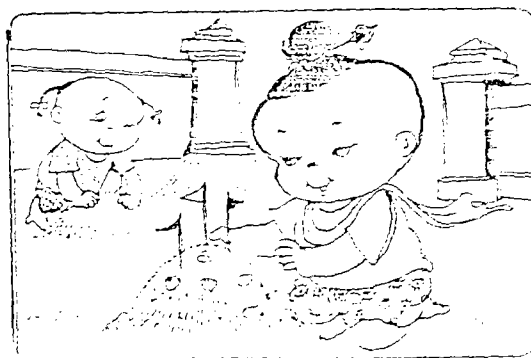

นักเรียนและครูร่วมกันประเมิน

ภาพกรณีตัวอย่าง ทำบุญตักบาตร (ใบงานที่ 3)

ประกอบแผนการเรียนรู้ เรื่อง ไตรสรณคัมภ์ รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018

กิจกรรมของพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

มงคลชีวิต เรื่อง พบปะสนทนาธรรม

ประกอบแผนการเรียนรู้ เรื่อง ไตรสรณคัมภีร์ รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018

หลักสูตรของพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

คำชี้แจง : กลุ่มนักเรียนร่วมกันศึกษามงคลชีวิตเรื่อง พบปะสนทนาธรรม แล้วร่วมกันอภิปราย เขียนสรุปสั้นๆ ในประเด็นดังนี้

1) ได้ข้อคิดหรือความรู้ อะไร

.....

.....

.....

.....

2) มีคติสอนใจหรือหลักธรรมอะไร

.....

.....

.....

.....

3) จะนำหลักธรรมที่ได้ไปปฏิบัติอย่างไร

.....

.....

.....

.....

กลุ่มที่.....ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียน.....

นักเรียนและครูร่วมกันประเมิน

มงคลชีวิต เรื่อง นบปัสสณนาธรรม ประกอบสมณการที่ขอรู้เรื่องไตรสรณคมน์
 ราชบัณฑิตยสถาน ๒๕๑๘ ฉบับรวมของพระพุทธศาสนา
 ฉบับที่พิมพ์ปีที่ ๑ (ใบหน้าที่ 4)

มงคลที่ ๓๐

กาลน ธมมตาภาจณา : พบปะสนทนาธรรม

พบปะสนทนาธรรม นำความสุข

เมื่อเกิดทุกข์ในปัญหาพาลน
 คนผู้รู้เพื่อกระจำนต่างกอด
 สักว่าพบคือคือไม่ผิดพลาด

มงคลชีวิต เรื่อง นบปัสสณนาธรรม 2

* ธรรม นบปัสสณนา ความเจริญตามธรรมะดี และความรู้เรื่อง

กล่าว

* พบปะสนทนาธรรม หมายถึง การพูดคุยแลกเปลี่ยนความรู้

รู้เกี่ยวกับเรื่องความถูกต้องตามทำนองคลองธรรม หรือเรื่อง

เกี่ยวกับคำสอนในพระพุทธศาสนา

* เวลาที่ควรพบปะสนทนาธรรม

๑. เมื่อต้องการความรู้

๒. เมื่อเกิดความสงสัย

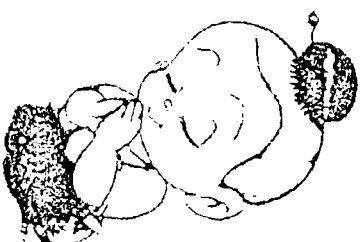
๓. เมื่อเกิดปัญหาชีวิตที่แก้ด้วยตัวเองไม่ได้

๔. เมื่อต้องการแลกเปลี่ยนความรู้

๕. เมื่อต้องการอนุเคราะห์สงเคราะห์

๖. เมื่อต้องการใช้เวลาให้เกิดประโยชน์แก่ตนเองและ

ผู้อื่น

Handwritten:

*
กฤษฎีกาของกระทรวงมหาดไทย

၁. ကုမ္ပဏီ
၂. ကုမ္ပဏီလီမိတက်
၃. ကုမ္ပဏီလီမိတက်
၄. ကုမ္ပဏီလီမိတက်
၅. ကုမ္ပဏီလီမိတက်

[illegible]

*
msammmmmmmmmmmmmmmmm

๓. นำใบกล้วยมาปิ้งสุก
๔. มีปฏิกิริยาในทวารหนัก
๕. ไข้สูงในเวลากลางคืน
๖. ถ่ายอุจจาระเหลวมาก
๗. ถ่ายอุจจาระปนเลือด
๘. เบื่ออาหาร
๙. ท้องบวม
๑๐. มีไข้สูง

AND THE STAMEN.

๖. ทำหน้าที่กลความแทนที่ผู้ถือครอง
๗. มีจิตใจผ่องใส
๘. ศีลสมาธิจิตใจมั่นวิสุทธิ
๙. เป็นภราดรกันนัยสภามิตรสหาย
๑๐. รักษาประเพณีอันดีมาของตระกูลชนบ้าน

ใบงานที่ 4

นิทานชาดก เรื่อง พระเทวทัตกับผ้ากาสาละ

ประกอบแผนการเรียนรู้ เรื่อง ไตรสรณคมน์ รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018

หลักสูตรของพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

คำชี้แจง : กลุ่มนักเรียนร่วมกันศึกษานิทานชาดกเรื่อง พระเทวทัตกับผ้ากาสาละ แล้วร่วมกันอภิปราย เขียนสรุปสั้นๆ ในประเด็นดังนี้

1. ได้ข้อคิดหรือความรู้อะไร
2. มีคติสอนใจหรือหลักธรรมอะไร
3. จะนำหลักธรรมที่ได้ไปปฏิบัติอย่างไร

พระเทวทัตกับผ้ากาสาละ

พระเทวทัตแต่ครั้งเสวยชาติเป็นพราหมณ์ล่าช้าง ใจบาป แอบชุ่มสังเกตช้างแล้วคืบขโมยผ้ากาสาละของพระปัจเจกพุทธเจ้า ปลอมแปลงร่างเพื่อล่าช้าง

ร่วมกันตอบคำถาม
ที่นี่...นะครับ

นิทานชาดก พระเทวทัตกับผ้า

1) ได้แนวคิดหรือความรู้ อะไร

.....

.....

.....

.....

.....

2) มีคติสอนใจหรือหลักธรรมอะไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

3) จะนำหลักธรรมที่ได้ไปปฏิบัติอย่างไร

.....

.....

.....

.....

.....

.....

กลุ่มที่.....ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียน.....

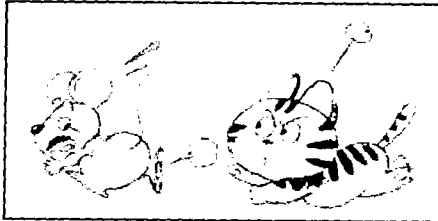

นักเรียนและครูร่วมกันประเมิน

นิทานอีสป เรื่อง แม่บ้านกับแมว

ประกอบแผนการเรียนรู้ เรื่อง ไตรสรณคณ ร่ายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018

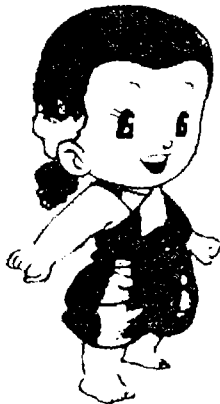
หลักธรรมของพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

คำชี้แจง : กลุ่มนักเรียนร่วมกันศึกษานิทานอีสป เรื่อง แม่บ้านกับแมว แล้วร่วมกันอภิปราย เขียนสรุปสั้นๆ ในประเด็นดังนี้

ร่วมกันตอบคำถาม
ที่นี้...ค่ะ

1) ได้แนวคิดหรือความรู้ อะไร

2) มีคติสอนใจหรือหลักธรรมอะไร

3) จะนำหลักธรรมที่ได้ไปปฏิบัติอย่างไร

กลุ่มที่.....ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียน.....

นักเรียนและครูร่วมกันประเมิน

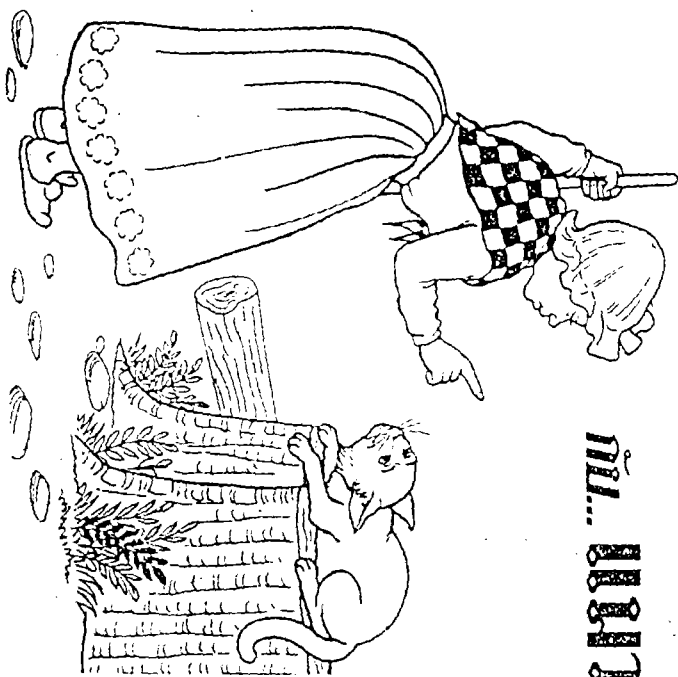
ประกอบแผนการริเริ่มรู้ เรื่อง โครงสร้างคณะนี้ ราชกิจจานุเบกษาเล่มที่ ๑๑๑ (ในฉบับที่ ๑)

หลักธรรมของพระพุทธศาสนา นั้นมีอันเดียวกัน (ในฉบับที่ ๑)

นิทานอีสป เรื่อง...

นิทาน

กับ... นิทาน

// บ้านบ้านนี้เห็นความดีแล้วจะดีขึ้นมาอีกไหม? พอดีเห็นของดีแล้วจะดีขึ้นมาอีกไหม?

นิทานอีสป เรื่อง แม่น้ำกับแมว..... ๒

นางจึงไปบอกปากว่าจ้างแมวตัวหนึ่งให้มาช่วย
กำจัดนั้น

“จะให้อะไรกับแมวและอยู่ในบ้านของข้าอย่างสบาย
สุขไปชั่วชีวิต”

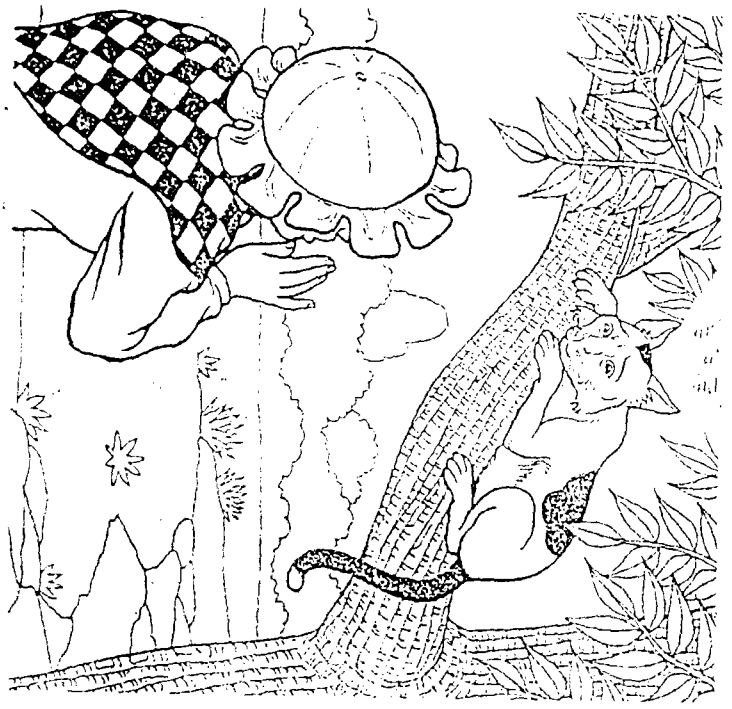
แมวว่า

“ไปเดี๋ยวนี้เลยเถิด”

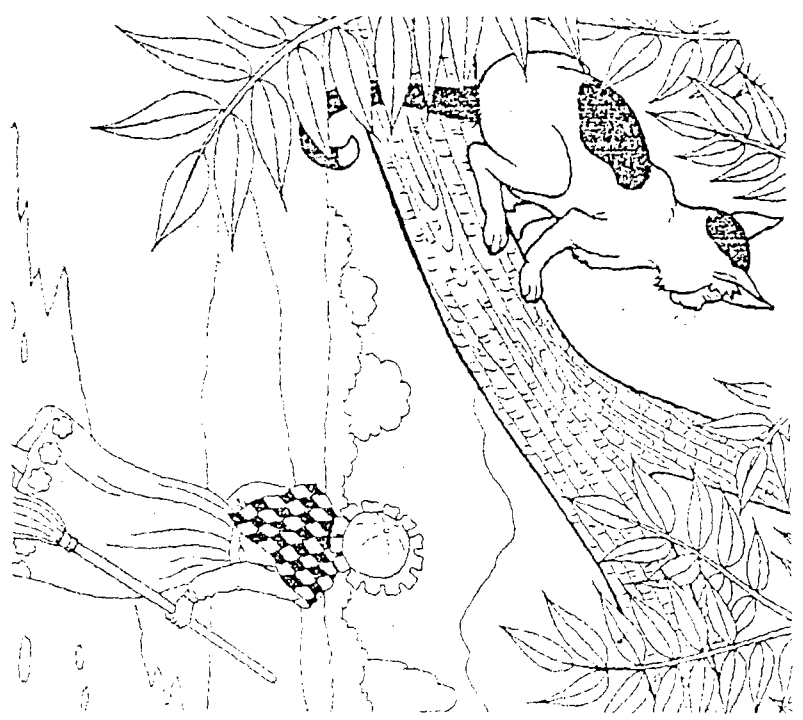
นิทานอีสป เรื่อง แม่บ้านกับแมว..... 3

แมวตกลง และช่วยปราบหนูในบ้านจนหมดสิ้น

แต่ครั้นแล้ว เมื่อหนูหมดไปจากบ้าน แม่บ้านก็กลับอกแก่แมวว่า

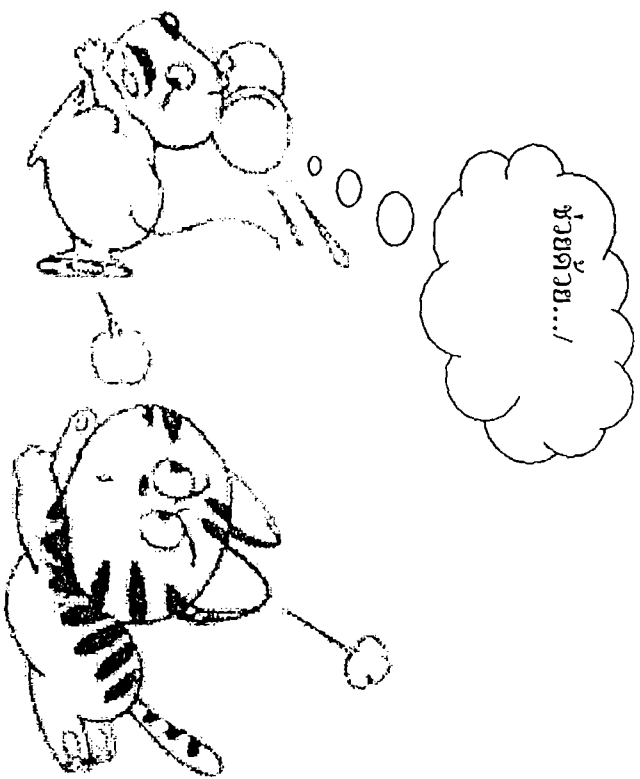
นิทานอีสป เรื่อง แม่บ้านกับแมว..... 4

"เวลานี้หนูหมดไปจากบ้านแล้วเจ้าก็คงไม่มีประโยชน์อะไรต่อบ้านนี้ เจ้าควรจะออกไปจากบ้านของข้าได้แล้วเหมือนกัน เพราะข้าก็ไม่ต้องการหนูที่จะจู่และเจ้าทำอะไรไม่ได้แล้ว"

นิทานอีสป เรื่อง แม่บ้านกับแมว 5

เมื่อแมวลอไปจากบ้านแล้ว พากหนูก็กลับเข้ามา
อาศัยอยู่กับแม่บ้านนั้นอีกอย่างสุขสบาย
แม่บ้านจึงต้องไปหาแมว อ้อนวอนให้แมวล่า
ไปอยู่ช่วยกำจัดหนูอีก
แมวพูดกับแม่บ้านว่า "พอที! ข้าไม่ชอบอยู่ในบ้าน
ของคนที่ไร้สัจจะเช่นท่านอีกแล้ว"

นิทานอีสป เรื่อง แม่บ้านกับแมว 6

นิทานเรื่องนี้สอนให้รู้ว่า : คนที่ไร้สัจจะนั้น แม่
สัตว์ที่เคยร่วมงานก็ยังรังเกียจที่จะอยู่ร่วม

ใบงานที่ 1

วิถีทัศน์ ตอน เว้นชั่ว

ประกอบแผนการเรียนรู้ เรื่อง หิริโอตตปปะ รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018

หลักสูตรของพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

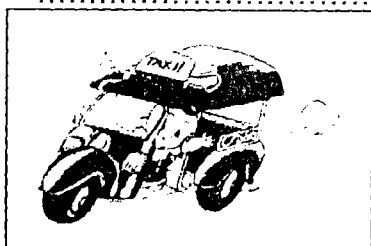
คำชี้แจง

: กลุ่มนักเรียนร่วมกันศึกษา วิถีทัศน์ เรื่อง หิริโอตตปปะ ตอน เว้นชั่ว
แล้วร่วมกันอภิปราย เขียนสรุปสั้นๆ ในประเด็นดังนี้

1) ได้ข้อคิดหรือความรู้ อะไร

2) มีคติสอนใจหรือหลักธรรมอะไร

3) จะนำหลักธรรมที่ได้ไปปฏิบัติอย่างไร

กลุ่มที่.....ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

โรงเรียน.....

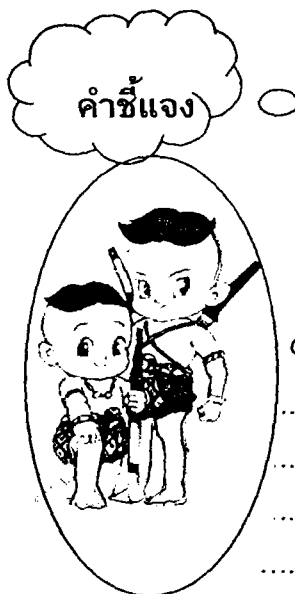

นักเรียนและครูร่วมกันประเมิน

ใบงานที่ 2

ภาพกรณีสตัวอย่าง ขำนิสิต

ประกอบแผนการเรียนรู้ เรื่อง หิริโอตตปละ รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018 หลัก
ธรรมของพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

คำชี้แจง

กลุ่มนักเรียนร่วมกันศึกษาภาพกรณีสตัวอย่างเรื่อง
ขำนิสิต แล้วร่วมกันอภิปราย เขียนสรุปสั้นๆ
ในประเด็นดังนี้

1) ได้ข้อคิดหรือความรู้ อะไร

2) มีคติสอนใจหรือหลักธรรมอะไร

3) จะนำไปปฏิบัติอย่างไร

กลุ่มที่.....ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียน.....

นักเรียนและครูร่วมกันประเมิน

ไฮโดรเจนเผา 'นิสิตสภา' หลังจับเป็นตัวประกัน โดนประหารด้วยหลักเกณฑ์ การเก็บยศ-ลูกศิษย์เขา!

น.ส.จิตรา รามเจริญชัย ตัวประกันเหนือหัว

เพื่อนนิสิตม.เกษตรฯ เถวระเทพพื่อน

ภาพกรณีตัวอย่าง จ่านิสิต (ใบงานที่ ๑)

ประกอบแผนการเรียนรู้ เรื่อง หิริโอตตปปะ รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018

ใบงานที่ 2

มงคลชีวิต เรื่อง อย่าประมาท

ประกอบแผนการเรียนรู้ เรื่อง หิริโอตตปละ รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018 หลัก
ธรรมของพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

คำชี้แจง

กลุ่มนักเรียนร่วมกันศึกษามงคลชีวิต เรื่อง
อย่าประมาท แล้วร่วมกันอภิปราย เขียนสรุปสั้นๆ
ในประเด็นดังนี้

1) ได้ข้อคิดหรือความรู้ อะไร

2) มีคติสอนใจหรือหลักธรรมอะไร

3) จะนำหลักธรรมที่ได้ไปปฏิบัติอย่างไร

กลุ่มที่.....ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียน.....

นักเรียนและครูร่วมกันประเมิน

มงคลชีวิต เรื่อง อยู่ประมาณ ประกอบแผนการเป็นนักรบ หรืออดตั้ปะ

ราชวิทยาลัยพุทธศาสนาส 018 ทดถกรรมของพระพุทธศาสนา

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 (ใบงานที่ 2)

มงคลที่ ๒๑

อุปมาโท จ ฐมเมตุ : อยู่ประมาณ

แก่นไม้ยืนต้น

รากไม้ที่ตาดน

แตกกิ่งคนป่า

ร้านไม้คน

เจ้าที่ความต่ำช้า

แรงกลองกว่าช้า

เจ้าไม้คนน้อย

กระต่าย

อย่าไม่พ้นความตาย!

มงคลชีวิต เรื่อง อยู่ประมาณ

อยู่ประมาณ วันเวลาก่อนมาก

ยังไม่พรากรชีวิตลึกลับ

หลงในทรัพย์อันอาจใจละอาย

จงหมั่นตรองมองให้ทันตามเป็นจริง

* ประมาณ มาจากคำว่า "ปมาทะ" แปลว่า ความลั่นล่อ
ความผลอ ขาดสติ ความปล่อยปละละเลย

* ความประมาณเกิดจากความอ่อนวัยไว้ประเดการแผ่หย่อนยานละปะ

* กิลส ๓ ตัวสำคัญที่ก่อให้เกิดความประมาณ

๑. โลก ทำให้ใจเร็วว่าไม่ได้ยังคิด

๒. โกรธ ทำให้ขาดสติ ขาดความรอบคอบ ไม่คิดถึงผล

เสียที่จะตามมา

๓. หลง ทำให้ผลล่อลวง ลมั่วสั่วไปสู่ความชั่วทั้งปวง

* หลักธรรมเพื่อความไม่ประมาณ

๑. ละกายทุจริต ด้วยการบำเพ็ญภาวนาสุจริต

๒. ละวจีทุจริต ด้วยการบำเพ็ญวจีสุจริต

มงคลชีวิต เรื่อง อย่างประมาท..... 3

๓. ละเมอโนหุจริต ค้วยการบ่าเพญญโนนสุจริต
๔. ละความเห่มนิด ค้วยการทำความเห่มนให้ถูกต้อง

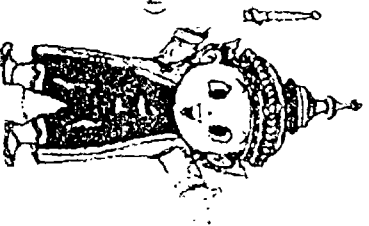
* วิถีปฏิบัติไม่ให้เกิดความประมาท

โดยการพิจารณาเนืองๆ ๕ ข้อ ว่า

๑. เรามีความแก่เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นไปได้
๒. เรามีความเจ็บไข้เป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นไปได้
๓. เรามีความตายเป็นธรรมดา ไม่ล่วงพ้นไปได้
๔. เราจะต้องพลัดพรากจากของรักของชอบใจทั้งปวง
๕. เรามีกรรมเป็นของตน เป็นผู้รับผลแห่งกรรม มีกรรมเป็นกำเนิด มีกรรมเป็นเผ่าพันธุ์ มีกรรมเป็นที่พึ่งที่อาศัย เราทำกรรมอันใดไว้ ดีหรือชั่ว เราจักเป็นผู้รับผลแห่งกรรมนั้น

* อย่างประมาทในเรื่องใด

๑. เวลา (เวลา ผ่านไปทุกวันไม่หวนกลับ แก้ไขไม่ได้)
๒. วัย (วัย แปลว่า ความเสื่อม ร่างกายเราเสื่อมลงทุกวัน)
๓. โรคภัย (มนุษย์มีโรคและภัยอันตราทุกเมื่อ)
๔. ชีวิต (การดำรงอยู่ไม่คงที่อาจผันแปรได้ทุกเมื่อ)

มงคลชีวิต เรื่อง อย่างประมาท..... 4

๕. การงาน (อย่าปล่อยให้คืนพอกทางหนุหรือฟูลนกัน)
๖. การศึกษา (เร่งศึกษาเพื่อความรู้แห่งชีวิต)
๗. การปฏิบัติธรรม (เร่งทำความดีก่อนที่จะไม่มีโอกาสทำ)
๘. ไม่ประมาทในผู้อื่น (อย่าเชื่อคนอื่นมากนักจะหนักใจ)

๕. เศษบาป (ทำชำน้อยๆ บ่อยๆ ก็มาก)

๑๐. เศษหนี้ (เป็นหนี้เล็กน้อย บ่อยๆ ก็ใช้เขาไม่หมดกลาย

เป็นทาส พระพุทธเจ้าตรัสว่า การเป็นหนี้เป็นทุกข์ในโลก)

๑๑. เศษไฟ (ไม่ซัดก้านเคียวไฟไหมบ้านได้ทั้งหลัง)

๑๒. ศัตรูมีพิษตัวเล็กๆ (ฝูงงาตัวเล็กแต่กัดคนตายได้)

๑๓. กบฏริบเล็กๆ หรือเล็กๆ (กบฏริบเล็กๆ อาจเป็น

มหาอำนาจได้ เต็มๆ อาจมีความสามารถมากกว่าผู้ใหญ่ หรือทำอะไรผิดใหญ่หลวงได้)

* ความไม่ประมาทเป็นประโยชน์เป็นปัจจุบัน คือ ความนั้น

คงทางสมมุติง เมื่อปฏิบัติตามหลัก ดังนี้

๑. อุภูฐานสมุปทา ขยันหา
๒. อารกขสมุปทา รักษาไว้
๓. กลุขณมิตตดา ใต้เพื่อนดี
๔. สมชีวิตา เลี้ยงชีวิตเหมาะสม

มงคลชีวิต เรื่อง ออ่าประมาณ 5

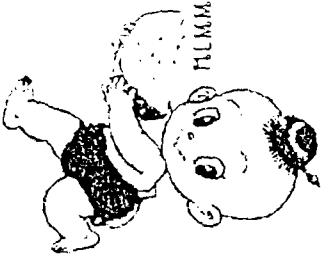
* ความไม่ประมาณเป็นประโยชน์อนาคต คือ การได้

เกียรติยศชื่อเสียง โดยการปฏิบัติตามหลัก ดังนี้

๑. สัทธาสมปทา ถึงพร้อมด้วยศรัทธา
๒. สีลสมปทา ต้องรักษาศีล
๓. ปริจาคสมปทา อิ่มดีในการบริจาค
๔. ปัญญาสมปทา มากด้วยปัญญา

* ความไม่ประมาณเป็นมงคล คือ

๑. มีสติอยู่เสมอ
๒. มีความปลอดคล้ย
๓. ไม่เกิดความเสียหาย
๔. พ้นจากทุกข์
๕. ปราศจากมลทิน
๖. ไกลจากความชั่ว
๗. มีความเบิกบานใจ
๘. เป็นทางไม่ตาย คือ นำไปสู่พระนิพพาน

มงคลชีวิต เรื่อง ออ่าประมาณ 6

* ผู้ไม่ประมาณย่อมไม่ตาย ผู้ประมาณเปรียบเหมือนคนตายแล้ว

นิทานชาดก กวางห้าสี

ประกอบแผนการเรียนรู้ เรื่อง ทิริโอดตัปปะ รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018

หลักสูตรของพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

คำชี้แจง : กลุ่มนักเรียนร่วมกันศึกษานิทานชาดกเรื่อง

กวางห้าสี แล้วร่วมกันอภิปราย

เขียนสรุปสั้นๆ ในประเด็นดังนี้

- 1) ได้ข้อคิดหรือความรู้ อะไร
- 2) มีคติสอนใจหรือหลักธรรมอะไร
- 3) จะนำหลักธรรมที่ได้ไปปฏิบัติอย่างไร

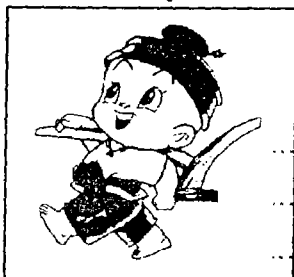

กวาง ๕ สี

ชายชาวนา อาสาพระราชนำอาหารมาล่อม
จับกวาง ๕ สี และสำนึกในความผิด กราบทูล
ขออภัยโทษทั้งพระราชาและกวางผู้มีคุณที่เคย
ช่วยชีวิตชายชาวนาไว้

ร่วมกันตอบคำถาม
ที่นี่...นะคะ

นิทานชาดก กวางห้าสี

1) ได้ข้อคิดหรือความรู้ อะไร

2) มีคติสอนใจหรือหลักธรรมอะไร

3) จะนำหลักธรรมที่ได้ไปปฏิบัติอย่างไร

กลุ่มที่.....ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียน.....

นักเรียนและครูร่วมกันประเมิน

ใบงานที่ 4

นิทานอีสป เรื่อง นกล่าสัตว์กับสิงโต

ประกอบแผนการเรียนรู้ เรื่อง หิริโอดตัปปะ รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018

หลักสูตรของพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

คำชี้แจง : กลุ่มนักเรียนร่วมกันศึกษานิทานอีสป
เรื่อง นกล่าสัตว์กับสิงโต แล้วร่วมกัน
อภิปราย เขียนสรุปสั้นๆ ในประเด็นดังนี้

1) ได้ข้อคิดหรือความรู้ อะไร

2) มีคติสอนใจหรือหลักธรรมอะไร

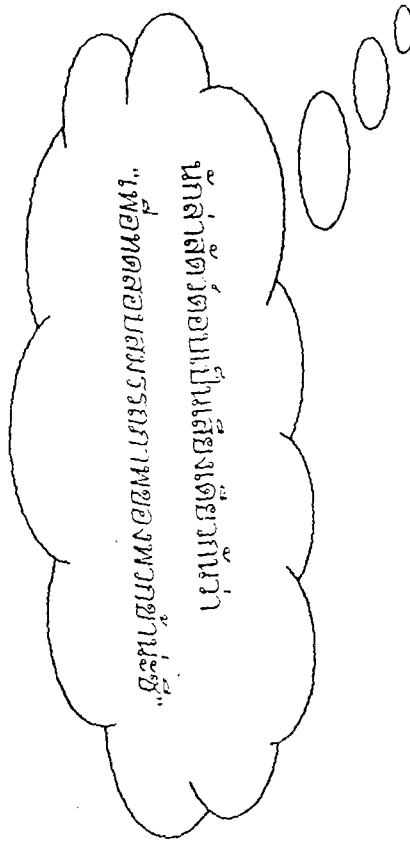
3) จะนำหลักธรรมที่ได้ไปปฏิบัติอย่างไร

กลุ่มที่.....ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียน.....

นักเรียนและครูร่วมกันประเมิน

นิทานอีสป เรื่อง นกเค้าแมวกับลิงโง่..... ๕

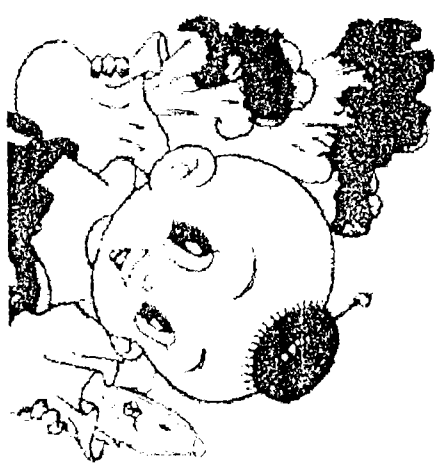

ลิงโง่จึงย้อนให้ว่า

“ถ้ามีลิงโง่เข้าไปในบ้านของท่านแล้วลูกเมีย
ของท่านเพื่อทดสอบบรรดาเทพของลิงโง่บ้าง ท่านจะ
รู้สึกอย่างไร?”

นิทานอีสป เรื่อง นกเค้าแมวกับลิงโง่..... ๖

นิทานเรื่องนี้สอนให้รู้ว่า : คนที่ชอบทำอะไรอะไรรส
ผู้อื่นเพื่อประโยชน์ของตนเองโดยเสียประโยชน์แต่ไม่ยอมยกให้ใคร
มาทำแก่ตนเองนั้น ไม่ได้ชื่อว่าเป็นคนเห็นแก่ตัวยิ่งนัก

ใบงานที่ 1

วิถีทัศน์ ตอน ทำดี

ประกอบแผนการเรียนรู้ เรื่อง โอวาทปาติโมกข์ รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018
 หลักธรรมของพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

คำชี้แจง

: กลุ่มนักเรียนร่วมกันศึกษา วิถีทัศน์ เรื่องโอวาทปาติโมกข์ ตอน ทำดี
 แล้วร่วมกันอภิปราย เขียนสรุปสั้นๆ ในประเด็นดังนี้

1) ได้ข้อคิดหรือความรู้ อะไร

2) มีคติสอนใจหรือหลักธรรมอะไร

3) จะนำหลักธรรมที่ได้ไปปฏิบัติอย่างไร

กลุ่มที่.....ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

โรงเรียน.....

นักเรียนและครูร่วมกันประเมิน

ใบงานที่ 2

ภาพกรณีตัวอย่าง ช่วยคนพิการ

ประกอบแผนการเรียนรู้ เรื่อง โอวาทปาติโมกข์

รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018 หลักธรรมของพระพุทธศาสนา

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

คำชี้แจง

กลุ่มนักเรียนร่วมกันศึกษาภาพกรณีตัวอย่างเรื่อง
ช่วยคนพิการ แล้วร่วมกันอภิปราย เขียนสรุปสั้นๆ
ในประเด็นดังนี้

1) ได้ข้อคิดหรือความรู้ อะไร

2) มีคติสอนใจหรือหลักธรรมอะไร

3) จะนำไปปฏิบัติอย่างไร

กลุ่มที่.....ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียน.....

นักเรียนและครูร่วมกันประเมิน

วารสาร
บริการการศึกษา

ภาพกรณีตัวอย่าง ช่วยคนพิการ (ใบงานที่ 2)

ประกอบแผนการเรียนรู้ เรื่อง โอวาทปาติโมกข์ รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018

หลักสูตรของพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

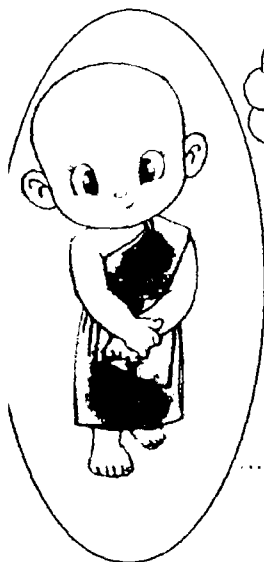
ใบงานที่ 3

มงคลชีวิต เรื่อง ได้เห็นสมณะ

ประกอบแผนการเรียนรู้ เรื่อง โอวาทปาติโมกข์

รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018

หลักสูตรของพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

คำชี้แจง

กลุ่มนักเรียนร่วมกันศึกษามงคลชีวิต เรื่อง ได้เห็นสมณะ แล้วร่วมกันอภิปราย เขียนสรุปสั้นๆ ในประเด็นดังนี้

1) ได้ข้อคิดหรือความรู้ อะไร

2) มีคติสอนใจหรือหลักธรรมอะไร

3) จะนำหลักธรรมที่ได้ไปปฏิบัติอย่างไร

กลุ่มที่.....ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียน.....

นักเรียนและครูร่วมกันประเมิน

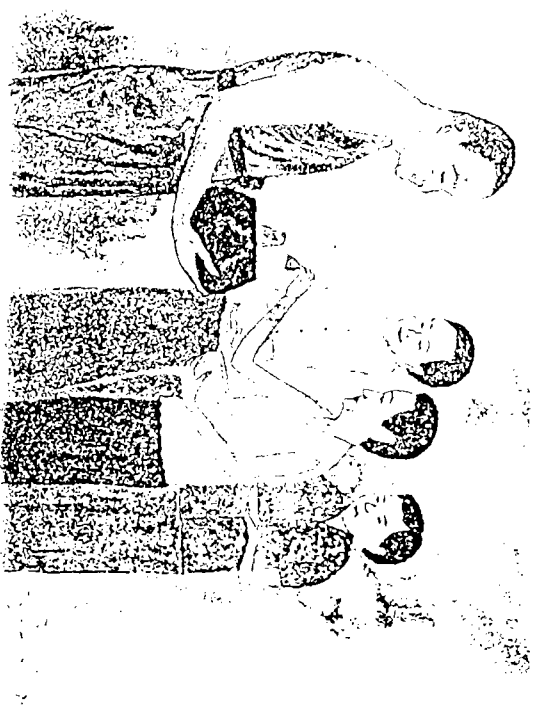
มกลชวิต เรื่อง ใต้เห็นสมณะ ประกอบแผนการเรียนรู้เรื่อง โอวาทปติโมกข์

รายวิชาพระพุทธศาสนา ส.๑18 หลักสูตรของพระพุทธศาสนา

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 (ใบงานที่ 3)

มกลที่ ๒๕

สมณานถอ แม่เฒ่า : ใต้เห็นสมณะ

ใต้เห็นสมณะ ผู้ละโลก

ความละโมภอยากได้และใจชั่ว

กายวาจาหลงเบเหมือนพศัว

หยุดเมามัวโกรครหลงเป็นมกล

* สมณะ แปลว่า ผู้สงบ

มกลชวิต เรื่อง ใต้เห็นสมณะ..... 2

* ลักษณะของสมณะหรือผู้สงบ

๑. สงบกาย คือ เป็นคนมีกิริยาเรียบร้อย รวมทั้งแคงกาย
สุภาพ

๒. สงบวาจา คือ มีวาจาเรียบร้อย ห่วงน้าเสียง เรื่องที่พูด
เรื่องไม่ควรพูดก็ไม่ควรพูด บางครั้งการนั่งไม่พูดก็เป็นสิ่งดี

๓. สงบใจ คือ มีสติและสมาธิ ไม่คิดฟุ้งซ่าน

* การใต้เห็น

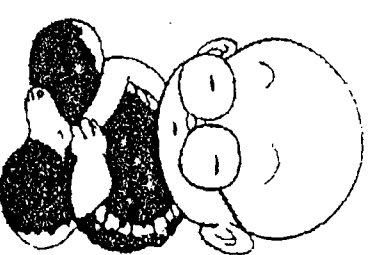
๑. เห็นด้วยตา คือ การเห็นกิริยา ความประพฤติ

๒. เห็นด้วยใจ คือ การคิดพิจารณาในคุณธรรมของ

ท่าน ว่าท่านปฏิบัติดีปฏิบัติชอบ

๓. เห็นด้วยญาณ คือ ผู้เห็นด้วยปัญญาว่าความสงบ

ประเสริฐอย่างไร โดยไม่ต้องเห็นด้วยตา

* พระสัทธัตถะ เมื่อได้เห็นคนแก่ คนเจ็บ คนตาย แล้วเกิดความสังเวช และเมื่อได้เห็นสมณะก็ได้เกิดความรู้ใจ จึงได้ออกบวชจากนกรทั้งสำเร็จเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ก็เพราะได้เห็นสมณะ

* ข้อควรปฏิบัติเมื่อพบสมณะ

๑. ทำความเคารพ (ขณะเป็นผู้ควรคำนับ)
๒. พึงคำนับแล้ว (การของคือนับ)
๓. บำรุงท่านด้วยไทยธรรม คือ ของที่ควรแก่สมณะ (ควรทำบุญ)
๔. ปฏิบัติด้วยความอ่อนน้อม (ควรกราบไหว้)
๕. นำคำสั่งสอนของท่านไปประพฤติปฏิบัติ (เป็นนอมนานุญของโลก)

* การใต้เห็นสมณะเป็นมงคล คือ

๑. ทำให้ได้สติ
๒. ทำให้เกิดแรงบันดาลใจที่จะทำความดีตามท่าน
๓. ทำให้ดวงตาเห็นธรรม
๔. ทำให้ไม่เป็นคนประมาท
๕. ทำให้เกิดความสุขใจเมื่อได้เห็น
๖. ได้ชื่อว่าเป็นผู้บูชาพระรัตนตรัย
๗. ทำให้ศรัทธาในพระพุทธศาสนามากยิ่งขึ้น
๘. ทำให้บรรลุมรรคผลนิพพานได้โดยง่าย

นิทานชาดก พญาวานรโพธิสัตว์

ประกอบการเรียนรู้ เรื่อง โอวาทปาติโมกข์

รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018

หลักสูตรของพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

คำชี้แจง : กลุ่มนักเรียนร่วมกันศึกษานิทานชาดกเรื่อง

พญาวานรโพธิสัตว์ แล้วร่วมกันอภิปราย

เขียนสรุปสั้นๆ ในประเด็นดังนี้

- 1) ได้ข้อคิดหรือความรู้ อะไร
- 2) มีคติสอนใจหรือหลักธรรมอะไร
- 3) จะนำหลักธรรมที่ได้ไปปฏิบัติอย่างไร

พญาวานรโพธิสัตว์

พญาวานรทูลตอบพระเจ้ากรุงพาราณสี ถึง
เหตุที่ตนยอมสละชีวิตเพื่อช่วยให้บริวารทั้ง ๔ หมื่น
รอดชีวิตจากธนูของทหาร

ร่วมกันตอบคำถาม
ที่นี่...นะครับ

นิทานชาดก พญาวานรโพธิสัตว์

1) ได้ข้อคิดหรือความรู้ อะไร

2) มีคติสอนใจหรือหลักธรรมอะไร

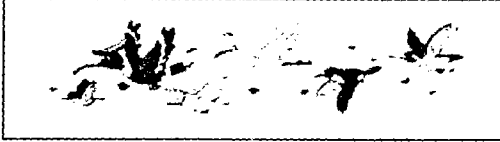
3) จะนำหลักธรรมที่ได้ไปปฏิบัติอย่างไร

กลุ่มที่.....ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียน.....

นักเรียนและครูร่วมกันประเมิน

นิทานอีสป เรื่อง นกกระสา กับ หมาป่า
 ประกอบแผนการเรียนรู้ เรื่อง โอวาทปาติโมกข์
 รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018
 หลักธรรมของพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

คำชี้แจง : กลุ่มนักเรียนร่วมกันศึกษา
 นิทานอีสป เรื่อง นกกระสา กับ หมาป่า
 แล้วร่วมกันอภิปราย เขียนสรุปสั้นๆ ในประเด็น
 ดังนี้

1) ได้ข้อคิดหรือความรู้ อะไร

2) มีคติสอนใจหรือหลักธรรมอะไร

3) จะนำหลักธรรมที่ได้ไปปฏิบัติอย่างไร

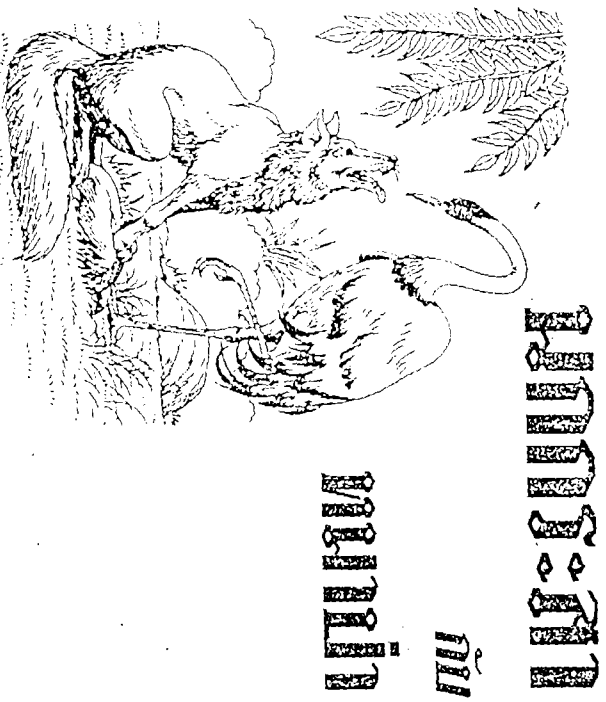
กลุ่มที่.....ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียน.....

นักเรียนและครูร่วมกันประเมิน

ประกอบแผนการเรื่องนี้ เรื่อง โอวาทปติโกภย์ ราชวิเศษพระพุทศศาสนา ศ 018
หลักธรรมของพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 (ใบงานที่ 5)

นิทานอีสป เรื่อง...

นิทานอีสป

หมาป่าตัวหนึ่งกำลังตั้งใจไปแต่ติดคอ มันพยายามจะชวยอกกลืนลงไป ก็เกิดความเจ็บปวดเหลือเกิน ครั้นชากออกมาทีไรก็ไม่ได้ มีหมาป่ามาอยู่ละ เยศตรงนั้นเป็นผลจึงวิ่งไปหา นกกระสา ขอชวยไปนกกระสาช่วยส่งสว่างเอาก้างในคอของมันออก แล้วมันจะตบรางวัลให้อย่างงาม

นิทานอีสป เรื่อง นกกระสากับหมาป่า..... 2

นกกระสาพูดคำนี้สัญญาใน
เรื่องรางวัลแล้ว มันจึงยอมเสียมุต
ศิระของมันลงไปในลำคอของ
หมาป่า แล้วเอาปากคาบก้าง
ชิ้นใหญ่ในคอของหมาป่ามัน
ออกมาจนได้

เมื่อเสร็จแล้ว นกกระสาก็ออกปากขอรางวัล
แทนที่หมาป่าจะทำตามสัญญา

มันกลับตะคอกเอาตัวยว่า

“เจ้า นกกระสาเนรคุณ! ที่เจ้าเอาก้างของเจ้ามุต
เข้าไปในปากของข้า แล้วข้าปล่อยให้เจ้าเอาก้างกลับ
ออกมาได้นั้นก็เพราะบุญของเจ้าแล้ว เจ้ายังจะมาขอรางวัล
จากข้าอีกหรือ ?”

ว่าแล้ว มันก็เดินลอยหน้าลอยตาไปอย่างมีความสุข
นิทานเรื่องนี้สอนให้รู้ว่า : สันดานของผู้ที่ชั่วนั้น
ถึงจะทำได้ให้อย่างไร ก็ไม่ได้ผล

ใบงานที่ 1

วิถีทัศน์ ตอน ผู้บริสุทธิ์

ประกอบแผนการเรียนรู้ เรื่อง เบญจศีล เบญจธรรม

รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018

หลักสูตรของพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

คำชี้แจง

: กลุ่มนักเรียนร่วมกันศึกษา วิถีทัศน์ เรื่อง เบญจศีล เบญจธรรม
ตอน ผู้บริสุทธิ์ แล้วร่วมกันอภิปราย เขียนสรุปสั้นๆ ในประเด็นดังนี้

1) ได้ข้อคิดหรือความรู้ อะไร

2) มีคติสอนใจหรือหลักธรรมอะไร

3) จะนำหลักธรรมที่ได้ไปปฏิบัติอย่างไร

กลุ่มที่.....ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

โรงเรียน.....

นักเรียนและครูร่วมกันประเมิน

ใบงานที่ 2

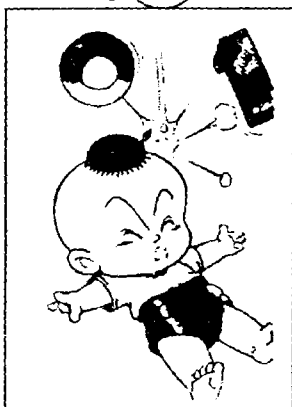
ภาพกรณีตัวอย่าง เวิร์กกรรม

ประกอบแผนการเรียนรู้ เบื้องคิด เบื้องธรรม

รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018 หลักธรรมของพระพุทธศาสนา

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

คำชี้แจง

กลุ่มนักเรียนร่วมกันศึกษาภาพกรณีตัวอย่างเรื่อง
เวิร์กกรรม แล้วร่วมกันอภิปราย เขียนสรุปสั้นๆ
ในประเด็นดังนี้

1) ได้ข้อคิดหรือความรู้ อะไร

2) มีคติสอนใจหรือหลักธรรมอะไร

3) จะนำหลักธรรมที่ได้ไปปฏิบัติอย่างไร

กลุ่มที่.....ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียน.....

นักเรียนและครูร่วมกันประเมิน

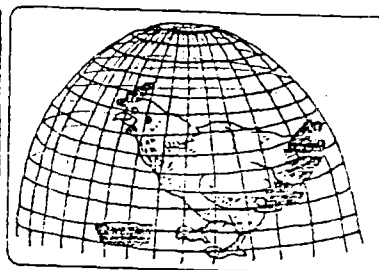
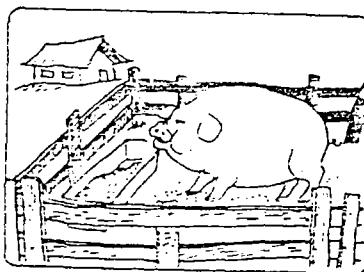
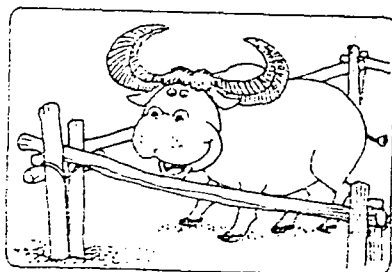
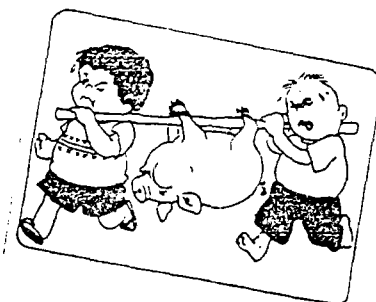
ภาพกรณีตัวอย่าง เวิร์กกรรม (ใบงานที่ 2)

ประกอบแผนการเรียนรู้ เรื่อง เบญจศีล เบญจธรรม รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018

หลักสูตรของพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

❖ เวิร์กกรรม - ร้านขายเนื้อหมาแขวนโชว์สุนัขทั้งตัวไว้หน้าร้าน ในย่านธุรกิจ กรุงเทพมหานคร ประเทศเวียดนาม เนื้อสุนัขกลายเป็นเมนูโปรดของชาวเวียดนามหลายคน และมีร้านอาหารกว่าร้อยแห่งเสิร์ฟเมนูเนื้อสุนัข เมื่อ 8 พ.ค. (เอเอฟพี)

ใบงานที่ 3

มงคลชีวิต เรื่อง ละเว้นบาป

ประกอบแผนการเรียนรู้ เรื่อง เบญจศีล เบญจธรรม

รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018

หลักสูตรของพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

คำชี้แจง

กลุ่มนักเรียนร่วมกันศึกษามงคลชีวิต เรื่อง ละเว้นบาป แล้วร่วมกันอภิปราย เขียนสรุปสั้นๆ ในประเด็นดังนี้

1) ได้ข้อคิดหรือความรู้ อะไร

2) มีคติสอนใจหรือหลักธรรมอะไร

3) จะนำหลักธรรมที่ได้ไปปฏิบัติอย่างไร

กลุ่มที่.....ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียน.....

นักเรียนและครูร่วมกันประเมิน

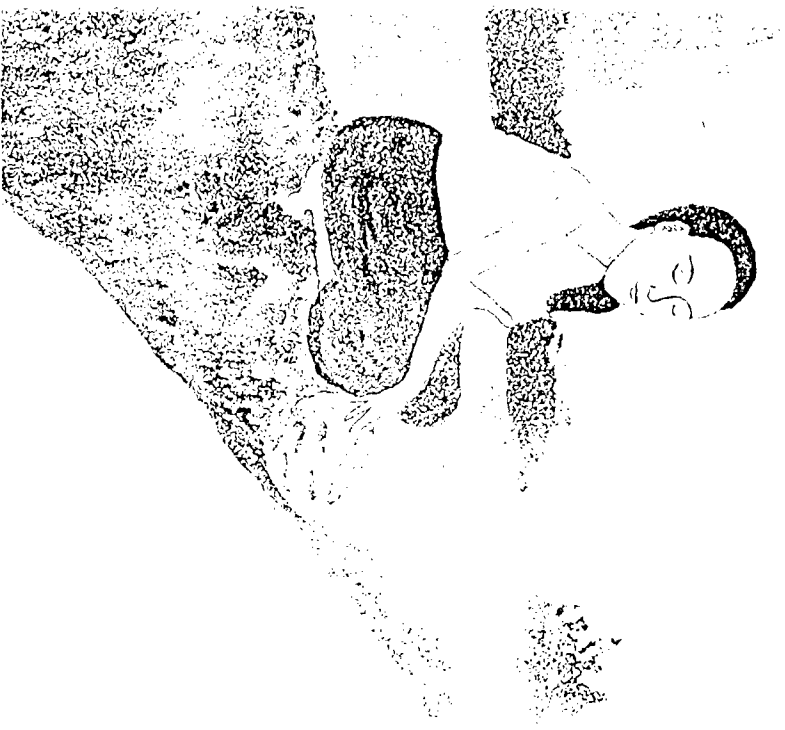
มหาลีลาวดี เรื่อง ละเว่นบาป ประกอบแผนการเขียนรู้เรื่อง บุญชิลเบญจธรรม

รายวิชาพระพุทธศาสนา ศ ๐18 หลักสูตรของพระพุทธศาสนา

ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 (ใบงานที่ 3)

มงคลที่ ๑๕

อารตี วิรตี ปาป่า : ละเว่นบาป

มหาลีลาวดี เรื่อง ละเว่นบาป.....

2

ละเว่นบาป/ หยาบช้าพราชาชีวิต

ละเมียดลีลาชีวิตประเวณีจูล้ำ

คิดโลกพยาบาทขาดคุณธรรม

อย่าก่อกรรมแก่ใครให้มีเวร

* บาป หมายถึง สิ่งที่ไม่ดี สิ่งที่ทำให้จิตใจเศร้าหมองเดือดร้อนใจ มีผลเป็นทุกข์

* ละเว่นบาป หมายถึง การไม่กระทำด้วยกาย วาจา ใจ ในทางที่ชั่ว อันก่อให้เกิดจิตใจเศร้าหมอง

* สิ่งที่ดีกระทำแล้วเป็นบาป คือ อกุศลกรรมบถ ๑๐ ได้แก่

๑. พราชาชีวิต

๒. ละเมียดลีลา

๓. ผิดประเวณี

๔. วาจาล้ำ

มงคลชีวิต เรื่อง ละเว้นบาป 3

๕. ทำส่อเสียด
๖. เหยียดให้ต่ำ
๗. พรวนหลวไหล
๘. ฝึโง่โงะ
๙. ไม่ละอองวร
๑๐. กัดหนั่มผิด

* หลักธรรมเพื่อการละเว้นบาป

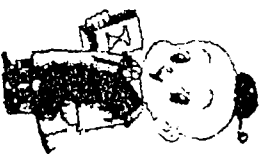
๑. เคารพตนเอง (คือ หิริ มีความละอายที่จะทำบาป)
 ๒. เกรงกลัวบาป (คือ โอตตัปปะ มีความเกรงกลัวต่อบาป)
- อันจะพึงมีแก่คนเพราะการกระทำของคน โดยการมีความเคารพผู้อื่น)

มงคลชีวิต เรื่อง ละเว้นบาป 4

* ละเว้นบาปเป็นมงคล คือ

๑. จิตใจผ่องใส
๒. ใฝ่กุศลในลัทธิธรรม
๓. นำความเจริญมาให้ในโลก
๔. ไม่ตกอยู่ในความประมาท
๕. ปราศจากโรคภัยและศัตรู
๖. อายุยืน

นิทานชาดก พราหมณ์ล้างบาป

ประกอบแผนการเรียนรู้ เรื่อง เบญจศีล เบญจธรรม

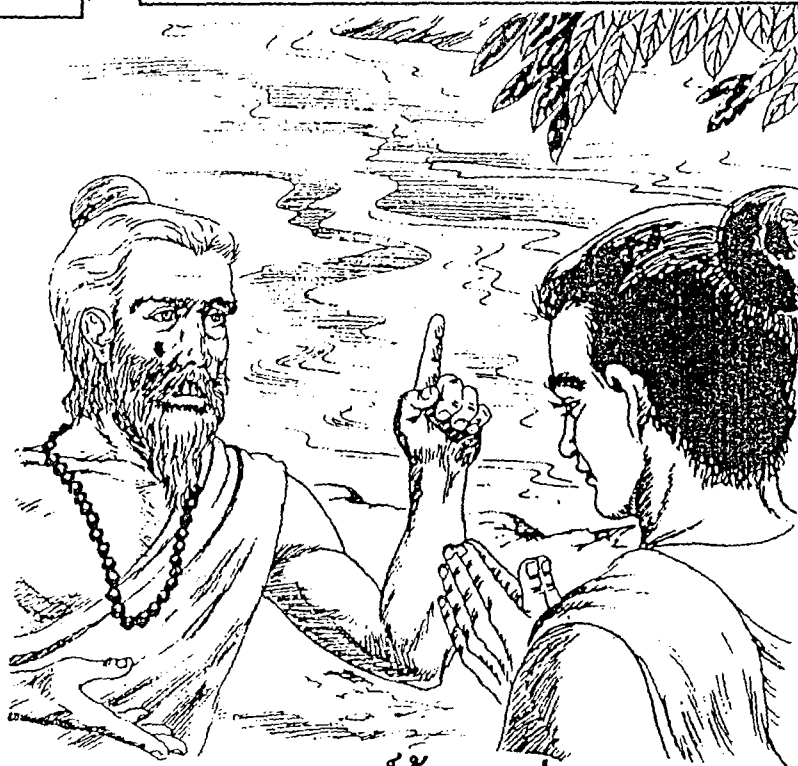
รายวิชาพระพุทธศาสนา ส.018

หลักธรรมของพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

คำชี้แจง: กลุ่มนักเรียนร่วมกันศึกษานิทานชาดกเรื่อง
พราหมณ์ล้างบาป แล้วร่วมกันอภิปราย
เขียนสรุปสั้นๆ ในประเด็นดังนี้

- 1) ได้ข้อคิดหรือความรู้ อะไร
- 2) มีคติสอนใจหรือหลักธรรมอะไร
- 3) จะนำหลักธรรมที่ได้ไปปฏิบัติอย่างไร

พราหมณ์ล้างบาป

พราหมณ์คฤหบดี ได้รับความผิดหวังจากการ
กระทำพิธีอาบน้ำชำระบาป ณ แม่น้ำมหาคงคา
แต่ด้วยจิตศรัทธาที่บริสุทธิ์ เมื่อสิ้นชีพจึงได้รับ
ผลบุญสู่สวรรค์

ร่วมกันตอบคำถาม
ที่นี่...นะครับ

นิทานชาดก พราหมณ์ล้างบาป

1) ได้ข้อคิดหรือความรู้ อะไร

2) มีคติสอนใจหรือหลักธรรมอะไร

3) จะนำหลักธรรมที่ได้ไปปฏิบัติอย่างไร

กลุ่มที่.....ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียน.....

นักเรียนและครูร่วมกันประเมิน

ใบงานที่ 5

นิทานอีสป เรื่อง สุนัขจิ้งจอกกับลา

ประกอบแผนการเรียนรู้ เรื่อง เบญจศีล เบญจธรรม

รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018

หลักสูตรของพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

คำชี้แจง : กลุ่มนักเรียนร่วมกันศึกษา

นิทานอีสป เรื่อง สุนัขจิ้งจอกกับลา

แล้วร่วมกันอภิปราย เขียนสรุปสั้นๆ

ในประเด็นดังนี้

1) ได้ข้อคิดหรือความรู้ อะไร

.....

.....

.....

.....

2) มีคติสอนใจหรือหลักธรรมอะไร

.....

.....

.....

.....

3) จะนำหลักธรรมที่ได้ไปปฏิบัติอย่างไร

.....

.....

.....

กลุ่มที่.....ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 โรงเรียน.....

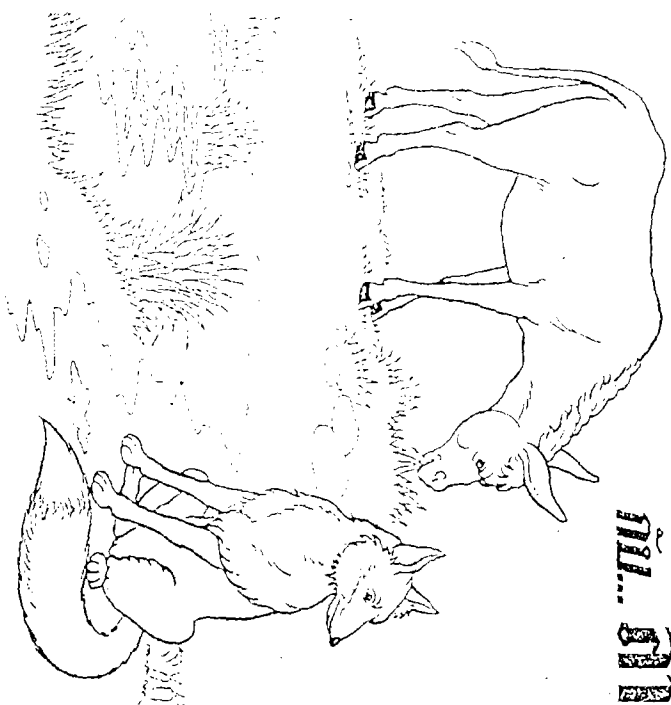
นักเรียนและครูร่วมกันประเมิน

ปรกอบแผนการริเริ่มรู้เรื่อง เบี่ยงเบนของกรรม ราชวิชาวาทะพุทธศาสนา ศ 018
มหัศจรรย์ของพระพุทธรูปนั้น ชื่นชมกันสักพักก็ 1 (ใบงานที่ 5)

นิทานอีสป เรื่อง...

สุนัขจิ้งจอก

กับ... ปลา

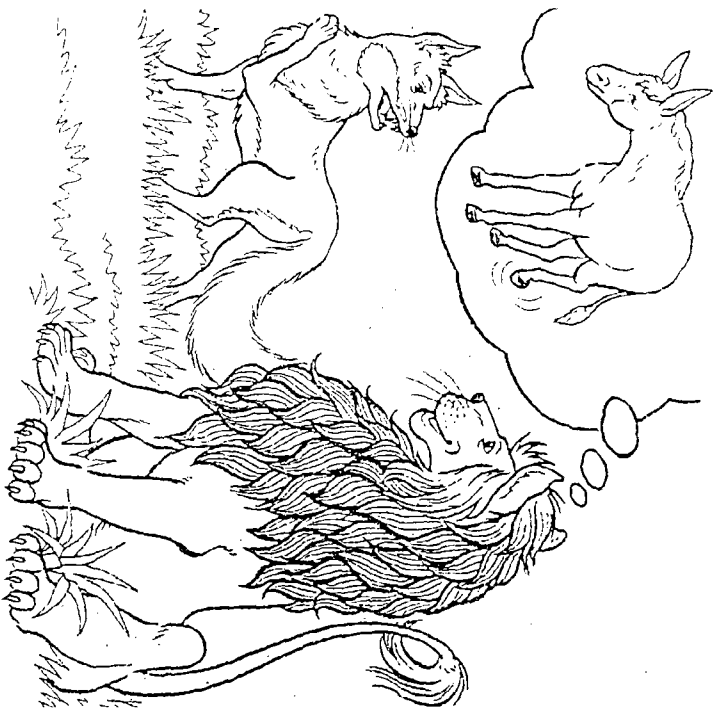
สุนัขจิ้งจอกกับปลาตกเหย้าเป็นมิตรกันมานาน
แล้ว และมักจะออกไปหาปลาด้วยกันเสมอ

นิทานอีสป เรื่อง สุนัขจิ้งจอกกับปลา..... 2

วันหนึ่ง สัตว์ทั้งสองไปพบปลิงโตตัวหนึ่งเข้า
สุนัขจิ้งจอกก็คิดจะหาทางเอาตัวรอดมันจึงแจ้งใจ
เตือนเข้าไปหาปลิงโต แล้วล่อลวงไปว่า
• “ฉันจะลวงเอาปลาไปเลี้ยงโตกิน แต่ขอให้อยู่ชีวิต
มันและปล่อยมันไปเสีย”

นิทานอีสป เรื่อง สุนัขจิ้งจอกกับตา..... 3

สิงโตก็รับคำ

สุนัขจิ้งจอกจึงไปลวงเอาลามาให้สิงโต

สิงโตเห็นแล้วว่า อย่างประหลาด ลากก็หนีมันไปไหน

ไม่พามาแล้ว จะกินลาเสียเมื่อไรก็ได้

นิทานอีสป เรื่อง สุนัขจิ้งจอกกับตา..... 4

มันจึงเลือกตัดลิ้นใจกระโดดเข้าตระครูปเอาสุนัข
จิ้งจอกมากินเสียก่อน แล้วคอยกินลาในภายหลัง

นิทานเรื่องนี้สอนให้รู้ว่า: คนที่มีน้ำใจคด ไม่ซื่อ
ต่อมิตรนั้น มักจะต้องประสบกรรมเพราะผลที่ตนทำไ้
ง่าย ๆ

ภาคผนวก ค

แบบทดสอบ

แบบฝึกหัด

แบบสังเกตการปฏิบัติงานกลุ่มนักเรียน

แบบบันทึกผลการปฏิบัติงานของนักเรียน

แบบทดสอบ

**รายวิชาพระพุทธศาสนา ศ 018 หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1**

จุดประสงค์ปลายทาง	มีความรู้ความเข้าใจเรื่องพระรัตนตรัย ไตรสรณคณน์ ไตรสรคณน์ โอวาทปาติโมกข์ เบญจศีล เบญจธรรม และหิริ โอตตัปปะ สามารถนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน
จุดประสงค์นำทางข้อที่ 1	อธิบายความหมายและองค์ประกอบของ พระรัตนตรัย ไตรสรณคณน์ โอวาทปาติโมกข์ เบญจศีล เบญจธรรม และหิริโอตตัปปะได้
จุดประสงค์นำทางข้อที่ 2	เสนอแนะแนวทางในการปฏิบัติตนตาม โอวาทปาติโมกข์ เบญจศีล เบญจธรรม และ หิริโอตตัปปะได้

คำชี้แจง : ให้นักเรียนเขียนเครื่องหมาย ○ ล้อมรอบตัวอักษร หน้าคำตอบที่ถูกที่สุดเพียงข้อเดียว	เวลา 30 นาที 30 คะแนน	

ชื่อ/ฉายา.....เลขที่.....โรงเรียน.....

1) ความหมายของพระรัตนตรัยหมายถึงข้อใด

ก. พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์	ข. ดวงแก้วอันประเสริฐ
ค. หลักธรรมของพระพุทธเจ้า	ง. ศีล สมาธิ ปัญญา

2) ข้อใดไม่เป็นพุทธคุณของพระพุทธเจ้า

ก. เป็นผู้รู้แจ้ง	ข. เป็นผู้ตรัสรู้เองโดยชอบ
ข. เป็นผู้ควรแก่ของทำบุญ	ง. เป็นผู้บริสุทธิ์ปราศจากกิเลส

3) พระพุทธคุณด้านใดที่ทำให้พระพุทธศาสนาเจริญรุ่งเรืองสืบต่อมาถึงปัจจุบัน

ก. พระสัทธาคุณ	ข. พระปัญญาคุณ
ค. พระวิสุทธิคุณ	ง. พระมหากรุณาธิคุณ

4) ธรรมเนียมในการปฏิบัติก่อนรับศีลจะประนมมือน้อมใจระลึกถึงพระรัตนตรัยพร้อมกับ
กล่าวคำปฏิญาณว่าอย่างไร

ก. วิปัสสิ ปติพาหะ	ข. มยัง ภันเต วิสุง วิสุง
ข. อรหัง สัมมาสัมพุทธโร	ง. พุทธัง สะระณัง กัจจามิ

5) ไตรสรณคณน์มีความหมายสอดคล้องกับข้อใด

ก. แก้วสามดวง	ข. พระไตรปิฎก
ค. ผ้าสามผืน	ง. การยึดพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง

6) การปฏิญาณตนเพื่อเข้าถึง ไตรสรณคมนั้นมีจุดมุ่งหมายเพื่ออะไร

- ก. เพื่อให้เชื่อมั่นว่านรกสวรรค์มีจริง ข. เพื่อบูชาพระพุทธพระธรรมพระสงฆ์
 ค. เพื่อเตือนใจให้ประกอบพิธีกรรมทุกวัน ง. เพื่อยืนยันการเป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี

7) หลักธรรมโอวาทพระพุทธเจ้าทรงแสดงครั้งแรกในวันใด

- ก. วันวิสาขบูชา ข. วันมาฆบูชา
 ค. วันอาสาฬหบูชา ง. วันเข้าพรรษา

8) ข้อใดมิใช่หลักธรรมโอวาท 3

- ก. การไม่ทำความชั่วทั้งปวง ข. การทำความดีให้ถึงพร้อม
 ค. การทำจิตใจให้บริสุทธิ์ ง. การประพฤติดนเป็นสุจริตรชน

9) คำกล่าวข้อใดถูกต้อง

- ก. การแก้ปัญหาโดยใช้หลักธรรมทางศาสนาเป็นเรื่องล้าสมัย
 ข. หลักธรรมทางศาสนาไม่สามารถแก้ปัญหาได้
 ค. คนชราเท่านั้นควรใช้หลักธรรมทางศาสนาช่วยแก้ปัญหา
 ง. ทุกคนสามารถใช้หลักธรรมมาปฏิบัติเพื่อประโยชน์ตัวเองและสังคมได้

10) บุคคลในข้อใดแสดงความมีสัมมาวาจา

- ก. มานีไม่ไปโรงเรียนจึงบอกแม่ว่าคนปวดท้อง
 ข. สุดาเดินชนเพื่อนหล่นจึงกล่าวคำขอโทษแก่เพื่อน
 ค. โสภาค่อว่าแม่ที่ไม่ซื้อปากกาด้ามใหม่ให้ตน
 ง. ปิณฑิมาแต่เล่นไม่ทำการบ้านบอกครูว่าต้องไปธุระกับแม่จึงทำไม่ทัน

11) ดารณีเห็นเพื่อนตกน้ำจึงรีบโยนท่อนไม้ยาวๆ ให้เพื่อนเกาะไว้ก่อนแล้วจึงร้องตะโกนให้คน ช่วย การกระทำเช่นนี้ตรงกับข้อใดมากที่สุด

- ก. ความเห็นชอบ ข. ความเพียรชอบ
 ค. การตั้งสติชอบ ง. การเลี้ยงชีพชอบ

12) บุคคลที่มีความบกพร่องทางจริยธรรมน้อยที่สุดคือข้อใด

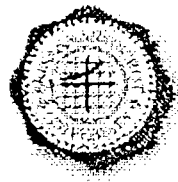
- ก. นายคำเต็มเหล้าทุกวัน ข. นายแดงดื่มเหล้ากลางถนน
 ค. นายมี ดื่มเหล้าทุกครั้งที่เข้าเวร ง. นายขาวดื่มเหล้าทุกครั้งที่ได้ไปแต่งงาน

13) บุคคลในข้อใดปฏิบัติตามปัจฉิมโอวาทของพระพุทธเจ้า

- ก. ยุกาชนหันหน้าเพียรดูหนังสือ ข. สุดาสั่งคนอยู่ในความไม่ประมาท
 ค. ไมตรีวิริยะเพียรพยายามช่วยตนเอง ง. ปิยะ ปฏิบัติตนตามหลักสัจจกถา 4

14) นิทานอีสปเรื่องแม่บ้านกับแมวเป็นเรื่องคนพูดไร้สัจจะ เป็นลักษณะของผู้ทาสีในข้อใด

- ก. พุดเทจ ข. บุดส่อเสียด
 ค. พุดหยาบ ง. บุดน้อเจ้อ

แบบฝึกหัด
ประกอบแผนการเรียนรู้

หลักสูตรของพระพุทธศาสนา
รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

แบบฝึกหัดที่ 1

เรื่อง พระรัตนตรัย รายวิชาพระพุทธศาสนา ส018

หลักสูตรของพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

คำชี้แจง : ให้นักเรียนตอบคำถามและเติมข้อความลงในช่องว่างต่อไปนี้

- 1) องค์ประกอบสำคัญของพระพุทธศาสนา คือ.....
.....
- 2) เหตุใดจึงเรียกพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ว่าพระรัตนตรัย.....
.....
- 3) พระธรรมแบ่งตามลักษณะที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติได้.....ประเภท
คือ.....
- 4) ธรรมอันเป็นไปในฝ่ายโลกยังเจือปนด้วยกิเลสกรรมและผลของกรรม เรียกว่า
.....
- 5) เราสามารถรู้แจ้งในสภาวะธรรมตามความเป็นจริงเพื่อขจัดกิเลสให้หมดสิ้นไป
ได้ด้วย.....
- 6) ความหมายของพระสงฆ์.....
.....
- 7) พระสงฆ์แบ่งออกเป็น.....ประเภทคือ.....
.....
- 8) ยกตัวอย่างพุทธศาสนิกชนพึงยึดถือพระรัตนตรัยเป็นเครื่องนำทางในการ
ดำเนินชีวิต.....
.....
- 9) การบูชาพระรัตนตรัยมีจุดประสงค์เพื่อ.....
.....
- 10) บทบูชาพระรัตนตรัยขึ้นต้นด้วยคำว่า.....
.....

แบบฝึกหัดที่ 2

เรื่อง ไตรสรณคมน์ รายวิชาพระพุทธศาสนา ส018
 หลักธรรมของพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

คำชี้แจง : ให้นักเรียนตอบคำถามและเติมข้อความลงในช่องว่างต่อไปนี้

- 1) การปฏิบัติตนเพื่อเข้าถึงพระรัตนตรัยเป็นที่พึง เรียกว่า.....

- 2) การถึงที่พึ่ง 3 ประการ หมายถึง.....

- 3) การนับถือพระพุทธศาสนานั้นควรนับถือด้วยใจ หมายความว่า.....

- 4) บทน้อมระลึกถึงพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งที่ระลึกขึ้นต้นด้วยคำว่า (เขียนแบบไทย).....

- 5) ความหมายบทน้อมระลึกถึงพระรัตนตรัย (ข้อ 4).....

แบบฝึกหัดที่ 3

เรื่อง โอวาทปาติโมกข์ รายวิชาพระพุทธศาสนา ส018
 หลักธรรมของพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

คำชี้แจง : ให้นักเรียนตอบคำถามและเติมข้อความลงในช่องว่างต่อไปนี้

- 1) หลักการสอนซึ่งถือว่าเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา คือธรรมข้อใด.....
 ได้แก่.....
- 2) การกระทำความชั่วที่ถือว่าเป็น อกุศลกรรมบท (ทางใจ).....

- 3) การกระทำความชั่วที่ถือว่าเป็น กุศลกรรมบท (ทางวาจา).....

- 4) การกระทำจิตใจให้ผ่องใสตามโอวาท 3 ได้อย่างไร.....

- 5) พระพุทธเจ้าแสดงโอวาทปาติโมกข์ตรงกับวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาวันใด..

- 6) กรณีใดเป็นการเว้นชั่วทางกาย.....

- 7) กรณีใดเป็นการทำดีทางใจ.....

- 8) การปฏิบัติตาม นิรณ 5 กามัจฉันตะจะเกิดผลดีอย่างไร.....

- 9) การคิดร้ายต่อผู้อื่น ผูกพยาบาท จองเวร จะเกิดผลเสียอย่างไร.....

- 10) ผู้ปฏิบัติตามโอวาทปาติโมกข์จะได้รับผลอย่างไร.....

แบบฝึกหัดที่ 4

เรื่อง เณรจิตตเบญจธรรม รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018

หลักสูตรของพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

คำชี้แจง : ให้นักเรียนตอบคำถามและเติมข้อความลงในช่องว่างต่อไปนี้

- 1) หลักธรรมพื้นฐานของพระพุทธศาสนาสำหรับบุคคลทั่วไปคือ.....
.....
- 2) เณรจิตต เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า.....
- 3) การดื่มสุราของมีนเมาเป็นต้นเหตุของ.....
คุณธรรมข้อใดจะแก้ไขได้.....
- 4) กาเมสุมิฉาจารา เณระมะณี แปลว่า.....
.....
- 5) เณรจิตต เว้นจากการฆ่าสัตว์ ตรงกับเบญจธรรมข้อใด.....
.....
- 6) การกระทำอย่างไรจึงจะได้ชื่อว่าเป็นกณมี สัจจะ.....
.....
- 7) มุสา วาตา เณระมะณี คีตข้อห้ามนี้เป็นการละเว้น.....
.....
- 8) เณรจิตต เว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้ ตรงกับเบญจธรรมข้อใด..
.....
- 9) ความประมาททำให้เกิดผลเสียอย่างไรบ้าง.....
.....
- 10) ถ้าปฏิบัติตามเบญจศีล เบญจธรรม แล้วจะเกิดผลคืออะไร.....
.....

แบบฝึกหัดที่ 5

เรื่อง หิริโอตตปปะ รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018
 หลักธรรมของพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

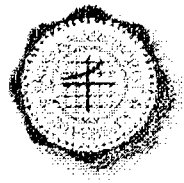
คำชี้แจง : ให้นักเรียนตอบคำถามและเติมข้อความลงในช่องว่างต่อไปนี้

- 1) ธรรมที่กั่มครองโลกให้มีความสุข คือ.....

- 2) หิริโอตตปปะ เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า.....

- 3) การกระทำอย่างไรจึงจะ ได้ชื่อว่ามีความละเอียดต่อการทำบาป การทำชั่ว
 (หิริ).....
- 4) การกระทำอย่างไรจึงจะเรียกว่ามีโอตตปปะ.....

- 5) หิริ โอตตปปะ ได้ชื่อว่าเป็นธรรมกั่มครองโลก นักเรียนเห็นด้วยหรือไม่..
เพราะเหตุใด.....

แบบสังเกตการปฏิบัติงาน ประกอบแผนการเรียนรู้

หลักสูตรของพระพุทธศาสนา
รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

แบบสังเกตการปฏิบัติงาน วิชาพระพุทธศาสนา ศ 018 บทที่ 3 หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา

เรื่อง..... ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

กลุ่ม พฤติกรรม	การแสดงความคิด เห็นอย่างมีเหตุผล			บรรยากาศในการ ทำงานร่วมกัน			การลำดับขั้นตอน ชัดเจน			แสดงวิธีดำเนินงาน แต่ละขั้นตอน ชัดเจน			ระบุผู้รับผิดชอบใน การปฏิบัติงาน			กำหนดวิธี ประเมินงานได้ อย่างเหมาะสม		
	3	2	1	3	2	1	3	2	1	3	2	1	3	2	1	3	2	1
กลุ่มที่..... รายชื่อสมาชิกกลุ่ม																		
1.....																		
2.....																		
3.....																		
4.....																		
5.....																		
6.....																		
7.....																		
8.....																		
9.....																		
10.....																		

เกณฑ์ระดับคะแนน : ระดับ 3 = คุณภาพของงานหรือพฤติกรรมเป็นต้นทางพอใจมาก

ระดับ 2 = คุณภาพของงานหรือพฤติกรรมเป็นต้นทางพอใจปานกลาง

ระดับ 1 = คุณภาพของงานหรือพฤติกรรมควรได้รับการปรับปรุงแก้ไข

ลงชื่อ.....ผู้สังเกต

(.....)

แบบบันทึกการปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม

รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018 หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1
 กลุ่มที่.....เรื่อง/ตอน.....โรงเรียน.....

คำชี้แจง : ให้นักเรียนแต่ละกลุ่มบันทึกการปฏิบัติกิจกรรมกลุ่มตามสภาพจริง

1) การแบ่งหน้าที่ปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม.....

.....

.....

2) ขั้นตอนการปฏิบัติงานกลุ่ม.....

.....

.....

3) การให้ความร่วมมือในการทำงานของสมาชิกในกลุ่ม.....

.....

.....

4) ปัญหาอุปสรรคในการปฏิบัติกิจกรรมกลุ่ม.....

.....

.....

5) วิธีการแก้ปัญหา.....

.....

.....

6) ผลการปฏิบัติงานกลุ่มอยู่ในระดับใด (กลุ่มประเมินตนเอง)

ดีมาก

ดี

ปานกลาง

ควรปรับปรุง

7) ข้อคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะอื่นๆ

.....

.....

.....

ภาคผนวก ง
แบบสอบถามความคิดเห็นของนักเรียน
แบบสังเกตการเรียนการสอน

แบบสอบถามความคิดเห็น

รูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา แบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม

คำชี้แจง : 1. แบบวัดความคิดเห็นนี้ เพื่อต้องการทราบ ระดับความคิดเห็นของผู้บริหารโรงเรียน ครู และ นักเรียน ที่มีต่อ “ รูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม ” โดยใช้แบบวัดความคิดเห็นเป็นลักษณะ มาตราประมาณค่า 5 ระดับ ดังนี้

เกณฑ์/คะแนน	ระดับความคิดเห็น
5	หมายถึง มีความคิดเห็นด้วยระดับมาก
4	หมายถึง มีความคิดเห็นด้วยระดับค่อนข้างมาก
3	หมายถึง มีความคิดเห็นด้วยระดับปานกลาง
2	หมายถึง มีความคิดเห็นด้วยระดับค่อนข้างน้อย
1	หมายถึง มีความคิดเห็นด้วยระดับน้อย

2. แบบวัดความคิดเห็นชุดนี้มี 3 ตอนคือ

ตอนที่ 1 สถานภาพของผู้ตอบแบบวัดความคิดเห็น

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา
แบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม

ตอนที่ 3 ความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

3. โปรดแสดงความคิดเห็นเพื่อให้เกิดประโยชน์ต่องานวิจัยในครั้งนี้

ขอกราบนมัสการขอพระคุณเป็นอย่างสูง

นายสาคร อัสจักร นิสิตปริญญาเอก

สาขาเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

ผู้วิจัย

(สำหรับนักเรียน)

ตอนที่ 1: สถานภาพของผู้ตอบแบบวัดความคิดเห็น

กรุณาเติมข้อความและเขียนเครื่องหมาย ✓ ลงใน ☐

ตามสถานภาพจริงของท่าน

6) ชื่อโรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา.....
 ระดับชั้น.....ชื่อวัด.....
 ตำบล/แขวง.....อำเภอ/เขต.....
 จังหวัด.....

7) อายุ.....ปี
 จำนวน.....พรรษา

8) วุฒิการศึกษาทางโลก

- ☐ ประถมศึกษา
☐ มัธยมศึกษาตอนต้น
☐ อื่นๆ (โปรดระบุ)

9) ระดับชั้นที่กำลังศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกธรรมบาลี

- แผนกธรรม ☐ ตริ ☐ โท ☐ เอก
 - แผนกบาลี ☐ ป.ธ.1-2 ☐ ป.ธ.3 ☐ ป.ธ.4
☐ อื่นๆ (โปรดระบุ)

10) ชื่อสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกธรรม.....

11) ชื่อสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี.....

ตอนที่ 2 ความคิดเห็นที่มีต่อรูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา
แบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม

ที่	รายการ	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
1	2.1 กระบวนการเรียนรู้ ขั้นที่ 1 ร่วมเตรียมการ					
	นักเรียนและครูร่วมกันจัดสภาพแวดล้อมบรรยากาศในห้องเรียนให้เอื้อต่อการเรียนรู้					
2	นักเรียนและครูร่วมกันจัดเอกสารสำหรับศึกษาค้นคว้าเพิ่มเติมเพื่อเป็นแหล่งเรียนรู้ในห้องเรียน					
3	นักเรียนและครูร่วมกันจัดเตรียมสิ่งอำนวยความสะดวกเพื่อใช้ในกิจกรรมการเรียนรู้					
4	ครูผู้สอนศึกษา/ทดลองใช้ คู่มือครู แผนการเรียนรู้ กิจกรรมขั้นตอนการเรียนรู้ สื่อเครื่องมืออุปกรณ์ แบบวัดประเมินผล					
5	ครูผู้สอนเตรียมผู้เรียนเบื้องต้นให้เข้าใจกระบวนการเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนเตรียมความพร้อมก่อนเรียน					
6	ขั้นที่ 2 ร่วมเตรียมความพร้อม					
	ประเมินก่อนเรียน โดยแนะนำ สทนทนาซักถาม แลกเปลี่ยนเรียนรู้ และทดสอบก่อนเรียน					
7	ปฐมนิเทศนักเรียน แจ้งวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ขั้นตอนกระบวนการเรียนรู้ ปฏิบัติกิจกรรม แหล่งการเรียนรู้ สิ่งอำนวยความสะดวกในการเรียนรู้					
8	นำเข้าสู่การเรียนรู้ สร้างความสัมพันธ์ความคุ้นเคยกับนักเรียน กระตุ้นความสนใจ เตรียมความพร้อม แบ่งกลุ่มเรียนรู้ ชมวิดิทัศน์					

ที่	รายการ	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
	ขั้นที่ 3 กระบวนการเรียนรู้อย่างมีส่วนร่วม					
9	1) ร่วมปฏิบัติงานกลุ่ม กลุ่มนักเรียน ร่วมกันศึกษาใบความรู้ แผนภูมิบทบาทพระรัตนตรัย บทน้อมระลึกถึงพระรัตนตรัย กรณียตัวอย่าง มงคลชีวิต นิทาน ชาคค นิทานอีสป ใบงาน ทำแบบฝึกหัด					
10	กลุ่มนักเรียนร่วมกันรวบรวมข้อมูล กำหนดแนวทางทำงาน คัดสินใจเลือก โดยแลกเปลี่ยนความคิดเห็น และฝึกทักษะปฏิบัติ					
11	ร่วมกันสร้างองค์ความรู้ ช่วยกันเรียนรู้ ทุกคนมีส่วนร่วม เรียนรู้กระบวนการ นำความรู้ไปใช้					
12	2) กระบวนการเรียนรู้ เรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้กับเพื่อน เรียนรู้กับครู เรียนรู้จากแหล่งการเรียนรู้ กิจกรรมเสนอแนะ					
13	เรียนรู้โดยการบูรณาการ กลุ่มสัมพันธ์ สถานการณ์จำลอง แผนที่ความคิด ศึกษารายกรณี โครงการ					
14	กลุ่มนักเรียนปฏิบัติกิจกรรมกลุ่มและกระบวนการเรียนรู้ตามใบงาน ร่วมกันทุกขั้นตอน					
15	3) รายงาน/จัดแสดงผลงาน ร่วมกันรายงานผลงาน และจัดแสดงผลงานกลุ่ม					
	ขั้นที่ 4 ร่วมวิเคราะห์และอภิปราย					
16	กลุ่มนักเรียน ร่วมกันวิเคราะห์ อภิปรายผลงานและความรู้ ประสพการณ์ที่ได้เรียนรู้					
17	กลุ่มนักเรียนร่วมกันวิเคราะห์อภิปรายกระบวนการเรียนรู้					
18	นักเรียนและครูร่วมกันประเมินผลงานด้วยวิธีการที่หลากหลายตามสภาพจริง					

ที่	รายการ	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
	ขั้นที่ 5: ร่วมสรุปและประเมินผล					
19	นักเรียนและครูร่วมกันสรุปผลการเรียนรู้					
20	นักเรียนบันทึกผลสาระการเรียนรู้					
21	ทดสอบหลังเรียน					
	2.2 กิจกรรมการเรียนรู้/กิจกรรมเสนอแนะ					
22	ร่วมเรียนรู้จากวิดิทัศน์ หลักธรรมของพระพุทธศาสนา					
23	ร่วมเรียนรู้จากใบความรู้ หลักธรรมของพระพุทธศาสนา					
24	ร่วมเรียนรู้แผนภูมิบทบาทและบทน้อมระลึกถึงพระรัตนตรัย					
25	ร่วมเรียนรู้จากภาพกรณีตัวอย่าง					
26	ร่วมเรียนรู้จากมงคลชีวิต					
27	ร่วมเรียนรู้จากนิทานชาดก					
28	ร่วมเรียนรู้จากนิทานอีสป					
29	เรียนรู้จากหนังสืออ่านเพิ่มเติมนอกเวลาเรียน					
30	เรียนรู้เพิ่มเติมจากสื่อวิดิทัศน์/ซีดีรอม/เทปเสียงนอกเวลาเรียน					
	2.3 สื่อการเรียนรู้					
31	วิดิทัศน์ประกอบการเรียนรู้ จำนวน 5 เรื่อง คือพระรัตนตรัย (ตอนแก้ววิเศษ) ไตรสรณคมน์ (ตอนจิตมั่นคง) โอวาทปาติโมกข์ (ตอนทำดี) เบญจศีลเบญจธรรม (ตอนผู้บริสุทธิ์) หิริโอตตปละ (ตอนเว้นชั่ว)					
32	ภาพพระรัตนตรัย และภาพวันมาฆบูชา จำนวน 3 ภาพ					
33	แผนภูมิบทบาทพระรัตนตรัย และแผนภูมิบทน้อมระลึกถึงพระรัตนตรัย					
34	ภาพกรณีตัวอย่างจำนวน 5 เรื่อง คือ สมาริ ทำบุญตักบาตร ช่วยคนพิการ เเวอร์กรรม และฆ่านิสิต					

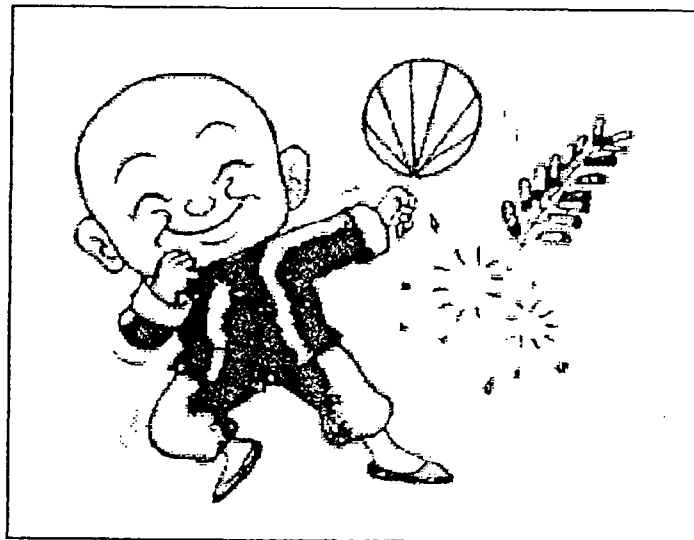
ที่	รายการ	ระดับความคิดเห็น				
		5	4	3	2	1
35	มงคลชีวิต จำนวน 5 เรื่อง คือ พินิจบุชา พบปะสนทนาธรรม ได้เห็นสมณะ ละเว้นบาป และอย่าประมาท					
36	นิทานชาดก จำนวน 5 เรื่อง คือ จอมโจรทองคำลิมาล พระเทวทัตกับ ผ้ากาสาละ พญาวานรโพธิสัตว์ พราหมณ์ล้างบาป และกวางห้าสี					
37	นิทานอีสป จำนวน 5 เรื่อง คือ ลูกแกะกับจระเข้ แม่บ้านกับแมว นกกระสากับหมาป่า สุนัขจิ้งจอกกับลา และนักล่าสัตว์กับสิงโต					
38	ใบความรู้ประกอบการเรียนจำนวน 5 เรื่อง พระรัตนตรัย ไตรสรณคมน์ โอวาทปาติโมกข์ เบญจศีลเบญจธรรม และ หิริโอตตปปะ					
39	ใบงานปฏิบัติกิจกรรมจำนวน 22 ใบงาน					
40	2.4 การวัดประเมินผลการเรียน					
	แบบทดสอบก่อน-หลังเรียน					
41	แบบฝึกหัดประจำบทเรียน					
42	ใบงาน					
43	แบบสังเกต/ประเมินผลการปฏิบัติงาน					

ตอนที่ 3 : ความคิดเห็นหรือข้อเสนอแนะเพิ่มเติม

ขอขอบพระคุณ

แบบสังเกตการเรียนรู้
ประกอบแผนการเรียนรู้

หลักสูตรของพระพุทธศาสนา
รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

แบบสังเกตการเรียนการสอน

หลักสูตรของพระพุทธศาสนา

รายวิชาพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

คำชี้แจง : แบบสังเกตการเรียนการสอนนี้ใช้บันทึกผลการเรียนการสอนของครู ระดับปฏิบัติตาม “รูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติกรอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม” เพื่อเป็นข้อมูลในการพัฒนากระบวนการเรียนการสอนให้มีประสิทธิภาพต่อไป

รายการปฏิบัติ	ระดับการปฏิบัติ				
	5	4	3	2	1
กระบวนการเรียนรู้					
ร่วมเตรียมการ					
1.ร่วมประชุมปรึกษาวางแผนกับผู้บริหาร โรงเรียน ครู -----					
2.ครูและนักเรียนร่วมกันจัดสภาพแวดล้อมและบรรยากาศ -----					
3.ครูผู้สอนศึกษาคู่มือครู / แผนการเรียนรู้/จัดเตรียมสื่อเครื่องมือ อุปกรณ์ที่ใช้ในกระบวนการเรียนรู้ -----					
4.ครูทดลองใช้/ฝึกปฏิบัติการใช้สื่อเครื่องมือและอุปกรณ์ให้เกิด ทักษะ -----					
ร่วมเตรียมความพร้อม					
ประเมินก่อนเรียน โดยแนะนำ สันทนาซักถาม แลกเปลี่ยน เรียนรู้ และทดสอบก่อนเรียน -----					
ปฏิรูมนิเทศ แจ้งวัตถุประสงค์การเรียนรู้ ขั้นตอนการปฏิบัติกิจ กรรมภารกิจงาน กระบวนการเรียนรู้ แหล่งการเรียนรู้ สิ่ง อำนวยความสะดวกในการเรียนรู้ -----					
7.นำเข้าสู่การเรียนรู้ สร้างความสัมพันธ์ความคุ้นเคยกับกลุ่มนัก เรียน กระตุ้นความสนใจ เตรียมความพร้อม นักเรียนร่วมกันแบ่งกลุ่ม เรียนรู้ -----					

รายการปฏิบัติ	ระดับการปฏิบัติ				
	5	4	3	2	1
กระบวนการเรียนรู้/ปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วม					
กลุ่มนักเรียนร่วมกันวางแผนการเรียนรู้และปฏิบัติกิจกรรมดังนี้					
8. กลุ่มนักเรียนร่วมกันศึกษาวิดิทัศน์ -----					
9. กลุ่มนักเรียนร่วมกันศึกษา ใบความรู้ -----					
10. ร่วมกันปฏิบัติกิจกรรมตามใบงาน -----					
11. ร่วมกันศึกษากรณีตัวอย่าง และปฏิบัติกิจกรรมตามใบงาน -----					
12. ร่วมกันศึกษามงคลชีวิตและปฏิบัติกิจกรรมตามใบงาน -----					
13. ร่วมกันศึกษานิทานชาดกและปฏิบัติกิจกรรมตามใบงาน -----					
14. ร่วมกันศึกษานิทานอีสปและปฏิบัติกิจกรรมตามใบงาน -----					
15. เสนอผลงานกลุ่ม -----					
ร่วมวิเคราะห์ห่อภิปรายผล					
16. นักเรียนและครูร่วมกันวิเคราะห์ห่อภิปรายผลงานและความรู้ ประสบการณ์ที่ได้จากการเรียนรู้ -----					
17. ร่วมวิเคราะห์ห่อภิปรายกระบวนการเรียนรู้ของกลุ่มนักเรียน -----					
18. ร่วมประเมินผลงานกลุ่มนักเรียน -----					
ร่วมสรุปประเมินผล					
19. นักเรียนและครูร่วมกันสรุปผลการเรียนรู้ -----					
20. นักเรียนบันทึกผล/สาระการเรียนรู้ -----					
21. นักเรียนทำแบบฝึกหัด เรื่องพระรัตนตรัย -----					
กิจกรรมเสนอแนะ					
22. เสนอแนะให้อ่านหนังสือเพิ่มเติมนอกเวลาเรียน -----					
23. ศึกษาจากวิดิทัศน์ ซีดีรอมและเทปสารคดีธรรม -----					
24. นักเรียนควรไหว้พระสวดมนต์ทุกวัน -----					

รายการปฏิบัติ	ระดับการปฏิบัติ				
	5	4	3	2	1
การใช้สื่อการเรียนรู้					
25. วิกิทัศน์ -----					
26. ใบความรู้ -----					
27. แผนภูมิบทบาท/น้อมระลึกถึงพระรัตนตรัย (ใบงาน) -----					
28. ภาพกรณีตัวอย่าง (ใบงาน) -----					
29. มงคลชีวิต (ใบงาน) -----					
30. นิทานชาดก (ใบงาน) -----					
31. นิทานอีสป (ใบงานที่) -----					
32. ภาพพระรัตนตรัย -----					
การวัดและประเมินผล					
33. นักเรียนและครูร่วมกันซักถามแลกเปลี่ยนเรียนรู้ -----					
34. ทดสอบก่อนเรียน -----					
35. ประเมินจากใบงาน -----					
36. แบบสังเกตการปฏิบัติงาน -----					
37. แบบฝึกหัดประจำบทเรียน -----					
38. แบบทดสอบหลังเรียน -----					
49. บันทึกผลการเรียนการสอน -----					
40. บันทึกปัญหาอุปสรรค -----					
41. บันทึกข้อเสนอแนะ -----					

ข้อสังเกตเพิ่มเติม.....

.....

.....

.....

.....ผู้สังเกต

...../...../.....

ภาคผนวก จ

คู่มือครู

คู่มือครู

รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018

เรื่อง หลักธรรมของพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

คำชี้แจง : คู่มือครู รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018 เรื่องหลักธรรมของพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษา ปีที่ 1 สำหรับครูศึกษารายละเอียด เตรียมการ กำหนดการเรียนรู้ จัดทำแผนการเรียนรู้ก่อนจัดกิจกรรมการเรียนรู้ เพื่อให้เกิดประโยชน์สูงสุดแก่ผู้เรียน คู่มือครูประกอบด้วย

เรื่อง	หน้า
โครงสร้างหลักสูตร	2
- จุดประสงค์หลักสูตร	
- คำอธิบายรายวิชา ส 018 พระพุทธศาสนา	
- จุดประสงค์การเรียนรู้รายวิชา ส 018 พระพุทธศาสนา	3
- จุดประสงค์การเรียนรู้	
การวัดและประเมินผลตลอดภาคเรียน	6
- คะแนนรายจุดประสงค์ก่อนวัดผลกลางภาค	
- การวัดผลกลางภาค	7
- คะแนนรายจุดประสงค์ก่อนวัดผลกลางภาค	
- คะแนนคุณลักษณะ	8
- คะแนนรายจุดประสงค์การวัดผลปลายภาค	10
ระเบียบการวัดผลกระทรวงศึกษาธิการ	11
โครงสร้างหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา	13
โครงสร้างเนื้อหาวิชา ส 018	15
กรอบเนื้อหาเรื่อง พระรัตนตรัย	17
กรอบเนื้อหาเรื่อง ไตรสรณคมน์	19
กรอบเนื้อหาเรื่อง หิริโอตตปปะ	21
กรอบเนื้อหาเรื่อง โอวาทปาติโมกข์	22
กรอบเนื้อหาเรื่อง เบญจศีลเบญจธรรม	23-24

โครงสร้างหลักสูตร

รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018 ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

จุดประสงค์หลักสูตร

1. เพื่อให้เกิดศรัทธา ซาบซึ้งและสำนึกในความสำคัญของพระพุทธศาสนา และเห็นคุณค่าของพระรัตนตรัย
2. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพุทธประวัติ และหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาอย่างถูกต้อง
3. เพื่อให้มีทักษะในการคิดและการปฏิบัติตามอย่างถูกต้องตามหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาสามารถเลือกสรรคุณธรรมไปใช้ในการดำเนินชีวิตเพื่อพัฒนาตนเองและสังคม
4. เพื่อให้เป็นพุทธศาสนิกชนที่ดี และสามารถปฏิบัติตามหน้าที่ชาวพุทธได้อย่างถูกต้องเหมาะสม
5. เพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจ และปฏิบัติศาสนพิธีได้อย่างถูกต้อง

คำอธิบายรายวิชา ส 018 พระพุทธศาสนา

1. ศึกษามูลเหตุการเกิดศาสนา ความหมาย ความจำเป็นที่ต้องนับถือศาสนา องค์ประกอบ และประโยชน์ของศาสนา
2. ศึกษาความเป็นมา การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเข้าสู่ประเทศไทยและความสำคัญของพระพุทธศาสนาต่อสังคมไทยในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติ
3. ศึกษาพุทธประวัติ ประวัติพระสารีบุตร พระโมคคัลลานะและจิตคหบดี รวมทั้งแนวปฏิบัติของท่านเหล่านั้นที่ส่งผลต่อผู้ที่นับถือพระพุทธศาสนาในปัจจุบัน
4. ศึกษาวิเคราะห์ และปฏิบัติตามหลักธรรมพระพุทธศาสนาในเรื่องพระรัตนตรัยและไตรสรณคมน์ ไวยาจ 3 เบญจศีล เบญจธรรม และหิริโอตตปปะ
5. ศึกษาความรู้เกี่ยวกับพระสงฆ์ในฐานะเป็นผู้สืบทอดพระศาสนา และการปฏิบัติที่เหมาะสมต่อพระสงฆ์
6. ฝึกอ่านภาษาบาลี สกคแบบไทยและแบบบาลีเกี่ยวกับคำอาราธนาศีล และสมาทานศีล ศึกษาและฝึกอ่านพุทธศาสนสุภาษิตที่เน้นในเรื่องตนเอง 1 บท
7. ศึกษาคำศัพท์ทางพระพุทธศาสนาโดยเลือกจากเนื้อหาที่เรียน
8. ศึกษาความหมายและประโยชน์ของสมาธิ ฝึกปฏิบัติการฝึกสมาธิเบื้องต้นตามหลักอานาปานสติ และฝึกให้เกิดปัญญาตามหลักการพัฒนาปัญญา 3
9. ฝึกปฏิบัติเกี่ยวกับมารยาทชาวพุทธ ศาสนพิธี และวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาในโอกาสต่าง ๆ รวมทั้งการปฏิบัติหน้าที่ชาวพุทธที่ถูกต้อง
10. เพื่อให้มีความรู้ ความเข้าใจเกี่ยวกับพระพุทธศาสนา และหลักพุทธธรรมอย่างถูกต้อง เห็นคุณค่าของพระรัตนตรัย เกิดศรัทธาและสำนึกในความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะเป็น

ศาสนาประจำชาติ สามารถปฏิบัติตนตามหน้าที่ชาวพุทธได้อย่างถูกต้องเหมาะสมตลอดจนนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาไปปฏิบัติในการดำเนินชีวิตประจำวันเพื่อพัฒนาตนเองและสังคม

จุดประสงค์การเรียนรู้รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018

ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ ว่าด้วยการประเมินผลการเรียน กำหนดว่า ก่อนสอนรายวิชาใดให้ผู้สอนแจ้งให้ผู้เรียนทราบว่าจุดประสงค์การเรียนรู้ในรายวิชานั้นมีอะไรบ้าง จะต้องปฏิบัติกิจกรรมในแต่ละจุดประสงค์อย่างไรบ้างผู้สอนจะดำเนินวิธีสอนอย่างไร เช่นการเก็บคะแนนรายจุดประสงค์อย่างไร จากอะไรบ้าง (การซักถาม/แบบฝึกหัด/กิจกรรม/ทดสอบย่อย) จุดประสงค์ข้อใดจะใช้ในการทดสอบเก็บคะแนนรายจุดประสงค์และวัดผลกลางภาค ปลายภาค

- จุดประสงค์ที่สอบเก็บคะแนนรายจุดประสงค์ก่อนวัดผลกลางภาค ได้แก่จุดประสงค์ข้อ 1- 11
- จุดประสงค์ที่สอบเก็บคะแนนรายจุดประสงค์หลังวัดผลกลางภาคได้แก่จุดประสงค์ข้อ 12 – 23
- จุดประสงค์ที่วัดผลกลางภาค ได้แก่จุดประสงค์ข้อ 1 – 11
- จุดประสงค์ที่วัดผลปลายภาค ได้แก่จุดประสงค์ข้อ 12 – 19, 21,23

จุดประสงค์การเรียนรู้

- ข้อ 1 อธิบายวิวัฒนาการความเชื่อของมนุษย์ และมูลเหตุการเกิดศาสนาได้ (บทที่ 1)
- ข้อ 2 บอกความหมาย องค์ประกอบ และประเภทของศาสนาได้ถูกต้อง (บทที่ 1)
- ข้อ 3 อธิบายความจำเป็นที่มนุษย์ต้องนับถือศาสนา และประโยชน์ของศาสนาได้ (บทที่ 1)
- ข้อ 4 อธิบายความเป็นมาและการเผยแผ่พระพุทธศาสนาเข้าสู่ประเทศไทยในยุคต่างๆได้ (บทที่ 1)
- ข้อ 5 เล่าเหตุการณ์ของพระพุทธศาสนาในประเทศไทยตั้งแต่สมัยสุโขทัยจนถึงปัจจุบันได้ (บทที่ 1)
- ข้อ 6 แสดงความคิดเห็นถึงความสำคัญของพระพุทธศาสนาในฐานะศาสนาประจำชาติได้ (บทที่ 1)
- ข้อ 7 เล่าพุทธประวัติได้ (บทที่ 2)
- ข้อ 8 เล่าประวัติของพระสารีบุตรพระโมคคัลลานะและจิตตคหบดีโดยสังเขปได้ (บทที่ 2)
- ข้อ 9 ยกตัวอย่างคุณธรรมที่ควรถือเป็นแบบอย่างของ พระสารีบุตร พระโมคคัลลานะและจิตตคหบดี และเสนอแนะแนวทางในการปฏิบัติตนตามแบบอย่างนั้นได้ (บทที่ 2)
- ข้อ 10 อธิบายความหมายและองค์ประกอบของพระรัตนตรัย ไตรสรณคมน์ โอวาทปาติโมกข์ เบญจศีล เบญจธรรม และหิริโอตตปปะได้ (บทที่ 3)
- ข้อ 11 เสนอแนะแนวทางในการปฏิบัติตนตามโอวาทปาติโมกข์ เบญจศีล เบญจธรรม และหิริโอตตปปะได้ (บทที่ 3)
- ข้อ 12 อธิบายความรู้เกี่ยวกับพระสงฆ์ในเรื่อง กำเนิดพระสงฆ์ ประเภทพระสงฆ์ และการอุปสมบทได้ (บทที่ 4)
- ข้อ 13 อธิบายความสำคัญของพระสงฆ์ในฐานะผู้สืบทอดพระพุทธศาสนาได้ (บทที่ 4)

ข้อ 14 ปฏิบัติตนต่อพระสงฆ์ในการตักบาตร เมื่อพบพระสงฆ์ตามถนนหนทาง ในยานพาหนะ และเมื่อพระสงฆ์มาที่โรงเรียนได้ถูกต้องเหมาะสม (บทที่ 4)

ข้อ 15 อ่านภาษาบาลีและอธิบายความหมายของการอาราธนาศีล คำสมาทานศีล และ พุทธศาสนสุภาษิตได้ (บทที่ 5)

ข้อ 16 บอกความหมายของคำศัพท์ทางพระพุทธศาสนาที่กำหนดให้ได้ (บทที่ 5)

ข้อ 17 อธิบายและเสนอแนะการปฏิบัติตนตามหน้าที่ชาวพุทธในเรื่องการศึกษาหาความรู้ การปฏิบัติตามหลักธรรมและประเพณีกรรมทางพระพุทธศาสนา การเผยแผ่พระพุทธศาสนา และการปกป้องพระพุทธศาสนาได้ (บทที่ 6)

ข้อ 18 เสนอแนะการปฏิบัติตนตามกิจวัตรที่จำเป็นของพุทธศาสนิกชนได้ (บทที่ 6)

ข้อ 19 บอกความหมายและประโยชน์ของการบริหารจัดการและการเจริญปัญญาได้ (บทที่ 7)

ข้อ 20 อธิบายวิธีบริหารจัดการและเจริญปัญญาตามหลักอานาปานสติได้ (บทที่ 7)

ข้อ 21 ปฏิบัติตนตามมารยาทชาวพุทธในเรื่องการแต่งกาย การทำความเคารพ และการรับ ฟังของพระสงฆ์ได้ (บทที่ 8)

ข้อ 22 สานิตการประกอบศาสนพิธีในเรื่องการจัดโต๊ะหมู่บูชาและการจุดธูปเทียนในพิธีการได้ (บทที่ 8)

ข้อ 23 ปฏิบัติตนในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาตามโอกาสอันควรได้อย่างเหมาะสม (บทที่ 8)

3. คะแนนรายจุดประสงค์ หลังวัดผลกลางภาค

จุด ประสงค์ เนื้อหา ข้อ	แบบ ทดสอบ (ปรนัย)		แบบ ทดสอบ (อัตนัย)		ภาคปฏิบัติ กิจกรรม ผลงาน		รวม		เปลี่ยนเป็นคะแนน ใน รบ.3 โดยคูณด้วย จำนวนข้อไปนี้ (ทศนิยม 2 ตำแหน่ง)	คะแนน ใน รบ.3	
	เต็ม	ได้	เต็ม	ได้	เต็ม	ได้	เต็ม	ได้		เต็ม	ได้
12	5				5		10		0.1	1	
13	6		4				10		0.1	1	
14	4		6				10		0.1	1	
15	10		5		5		20		0.05	1	
16	5				5		10		0.1	1	
17	14		6		5		25		0.08	2	
18	5				5		10		0.1	1	
19	10		10		5		25		0.08	2	
20	9		5		6		20		0.05	1	
21	17		8				25		0.08	2	
22	10						10		0.1	1	
23	10		5		5		20		0.05	1	
รวม									3	15	

4. คะแนนคุณลักษณะ

คะแนนคุณลักษณะด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม เป็นคะแนนที่ประเมินตลอดภาคเรียน เน้นการประเมินการแสดงออกเป็นประจำด้วยความชื่นชม โดยสังเกตพิจารณาพฤติกรรม ไม่ใช่วัดด้วยข้อสอบ หรือจำนวนครั้งที่แสดงออก แต่เป็นระดับคุณภาพของพฤติกรรมที่พัฒนาตั้งแต่เริ่มเรียนจนจบภาคเรียน

คุณลักษณะด้านคุณธรรม

ข้อ	รายการประเมิน	เต็ม	ได้
1	ชื่อสัตย์สุจริต	10	
2	เมตตากรุณา เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่	10	
3	รู้จักเสียสละ เห็นแก่ประโยชน์ส่วนรวม	10	
4	มีเอกลักษณ์แห่งความเป็นไทย	20	
รวมคะแนน		50	
คะแนนที่ได้ $\times 0.06$ เป็นคะแนนคุณธรรม		3	

คุณลักษณะด้านจริยธรรม

ข้อ	รายการประเมิน	เต็ม	ได้
5	มีระเบียบวินัย	10	
6	รับผิดชอบ	10	
7	ตรงต่อเวลา	10	
8	ประพฤติปฏิบัติในกรอบของศีลธรรม	20	
รวมคะแนน		50	
คะแนนที่ได้ $\times 0.06$ เป็นคะแนนจริยธรรม		3	

คุณลักษณะด้านค่านิยม

ข้อ	รายการประเมิน	เต็ม	ได้
9	ขยันหมั่นเพียร มานะอดทน	10	
10	สนใจการเรียนรู้ พัฒนาตนเองอยู่เสมอ	10	
11	ประหยัดอดออม	10	
12	เลื่อมใสศรัทธาในปรัชญาของโรงเรียน	10	
13	เคารพบูชา และสำนึกในพระคุณของพระรัตนตรัย	20	
14	ซาบซึ้งและภาคภูมิใจในความเป็นพุทธศาสนิกชน	20	
15	รู้จักเลือกสรรหลักธรรมไปใช้ในการพัฒนาตนเองและสังคม	20	
รวมคะแนน		100	
คะแนนที่ได้ $\times 0.06$ เป็นคะแนนคุณธรรม		4	
รวมคะแนนคุณลักษณะ (คุณธรรม จริยธรรม ค่านิยม) 4		10	

5. คะแนนายจุดประสงค์การวัดผลปลายภาค

จุด ประสงค์ นำทาง ข้อ	แบบ ทดสอบ (ปรนัย)		แบบ ทดสอบ (อัตนัย)		รวม		เปลี่ยนเป็นคะแนน ใน รบ.3 โดยคูณด้วย จำนวนข้อข้อนี้ (ทศนิยม 1 ตำแหน่ง)	คะแนน ใน รบ.3	
	เต็ม	ได้	เต็ม	ได้					
12	10		5		15		0.2	3	
13	5		5		10		0.2	2	
14	5				5		0.2	1	
15	15		5		20		0.25	5	
16	5		5		10		0.2	2	
17	15		5		20		0.25	5	
18	5		5		10		0.2	2	
19	5		5		10		0.2	2	
21	15				15		0.2	3	
22	10		10		20		0.25	5	
รวม 5								30	

	เต็ม	ได้
รวมคะแนนระหว่างภาค 1 + 2 + 3 + 4	70	
สรุป คะแนนวัดผลปลายภาค 4		30
รวมคะแนนตลอดทั้งภาค		100

ระดับผลการเรียน 4 3 2 1 0

ระดับผล การเรียน	4 ดีมาก	3 ดี	2 ปานกลาง	1 ผ่าน	0 ต่ำกว่า เกณฑ์
ช่วงคะแนน	80 - 100	70 - 79	60 - 69	50 - 59	0 - 49

ระเบียบกระทรวงศึกษาธิการ

ว่าด้วยการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น

พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) พ.ศ. 2533

โดยที่กระทรวงศึกษาธิการ ได้ประกาศใช้หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ตามคำสั่งกระทรวงศึกษาธิการ ที่ วก 612/2533 ลงวันที่ 10 สิงหาคม 2533 จึงเป็นการสมควรที่จะกำหนดระเบียบกระทรวงศึกษาธิการว่าด้วยการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ให้สอดคล้องกับคำสั่งดังกล่าว (ชลช)

วิธีการประเมินผลการเรียน

ข้อ 7 การประเมินผลเพื่อปรับปรุงการเรียน ให้ถือปฏิบัติดังนี้

7.1 แจ้งให้ผู้เรียนทราบจุดประสงค์การเรียนรู้วิธีการประเมินผลการเรียน เกณฑ์การผ่านจุดประสงค์การเรียนรู้และเกณฑ์ขั้นต่ำของการผ่านรายวิชา ก่อนสอนรายวิชานั้น

7.2 จุดประสงค์การเรียนรู้จะต้องครอบคลุมพฤติกรรมด้านพุทธิพิสัย จิตพิสัย ทักษะพิสัย และเน้นกระบวนการประเมินผลก่อนเรียน เพื่อศึกษาความรู้พื้นฐานของผู้เรียน

7.3 วัดและประเมินระหว่างภาคเรียน เพื่อศึกษาผลการเรียน เพื่อจัดการสอนซ่อมเสริม และเพื่อนำคะแนนจากการวัดผลและประเมินผลไปรวมกันกับการวัดผลปลายภาคเรียน โดยให้วัดและประเมินผลตามจุดประสงค์การเรียนรู้ การวัดผลและประเมินผลระหว่างภาคเรียน ประกอบด้วย

7.3.1 วัดผลและประเมินผลระหว่างเรียนเป็นระยะๆ โดยให้โรงเรียนเป็นผู้กำหนดจุดประสงค์

7.3.2 วัดผลกลางภาคเรียนอย่างน้อย 1 ครั้ง โดยให้กลุ่มโรงเรียนเป็นผู้กำหนดจุดประสงค์

7.3.3 ประเมินคุณลักษณะด้านคุณธรรม จริยธรรม และค่านิยม ตลอดภาคเรียนให้โรงเรียนเป็นผู้กำหนดคุณลักษณะที่จะประเมิน โดยเน้นความรู้สึกละคุณภาพของการแสดงออก

7.3.4 วัดผลปลายภาคเรียนเพื่อตรวจสอบผลการเรียนคดยวัดให้ครอบคลุมจุดประสงค์ที่สำคัญตามกลุ่มโรงเรียนที่กำหนด

ข้อ 8 การตัดสินผลการเรียนให้คำแนะนำคะแนนระหว่างภาคเรียนรวมกันคะแนนปลายภาคเรียน ตามอัตราส่วนที่กลุ่มโรงเรียนกำหนด แล้วนำมาเปลี่ยนเป็นระดับผลการเรียน (ชลช)

ข้อ 19 ในการประเมินผลการเรียน ให้ใช้คู่มือการประเมินผลการเรียนตามหลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533) ประกอบระเบียบการประเมินผลการเรียนด้วย (ชลช)

การแบ่งอัตราส่วนของคะแนน

การตัดสินผลการเรียนของแต่ละรายวิชา คะแนนที่จะนำมาเปลี่ยนเป็นระดับผลการเรียน (4 3 2 1 0) จะต้องประกอบด้วย (คะแนนระหว่างภาคเรียนกับคะแนนปลายภาคเรียนรวมกัน (คะแนนระหว่างภาคเรียน ได้แก่คะแนนรายจุดประสงค์ก่อนวัดผลกลางภาค คะแนนวัดผลกลางภาค คะแนนรายจุดประสงค์หลังวัดผลกลางภาค และคะแนนจากการประเมินคุณลักษณะ) อัตราส่วนของคะแนน อาจมีแนวทางอย่างใดอย่างหนึ่งต่อไปนี้หรือจะปรับเปลี่ยนเป็นอย่างอื่น ๆ ก็ได้

อัตราส่วนคะแนนระหว่างภาค : ปลายภาค = 60:40	อัตราส่วนคะแนนระหว่างภาค : ปลายภาค = 80:20
1.คะแนนรายจุดประสงค์ก่อนวัดผลกลางภาค 10 ส่วน 2.คะแนนจากการวัดผลกลางภาค 30 ส่วน 3.คะแนนรายจุดประสงค์ 10 ส่วน 4.คะแนนจากการประเมินคุณลักษณะ 10 ส่วน 5.คะแนนจากการวัดผลปลายภาค 40 ส่วน	1.คะแนนรายจุดประสงค์ก่อนวัดผลกลางภาค 20 ส่วน 2.คะแนนจากการวัดผลกลางภาค 25 ส่วน 3.คะแนนรายจุดประสงค์หลังวัดผลกลางภาค 20 ส่วน 4.คะแนนจากการประเมินคุณลักษณะ 15 ส่วน 5.คะแนนจากการวัดผลปลายภาค 20 ส่วน

โครงสร้างหลักสูตรพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา
ระดับมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2534

กลุ่มวิชา	จำนวนคาบต่อสัปดาห์								
	ม.1			ม.2			ม.3		
	บังคับ		เลือกเสรี	บังคับ		เลือกเสรี	บังคับ		เลือกเสรี
	แกน	เลือก		แกน	เลือก		แกน	เลือก	
1.ภาษา									
ภาษาไทย	4	-		4			4	-	
ภาษาต่างประเทศ	-	-		-			-	-	
2.วิทยาศาสตร์-คณิตศาสตร์									
วิทยาศาสตร์	3	-		3			3		
คณิตศาสตร์	3	-		3			-	-	
3.สังคมศึกษา	2	2	5	2	2	5	2	2	8
4.พัฒนาบุคลิกภาพ									
สุขศึกษา	1	-		1	-		1	-	
ศาสนปฏิบัติ	4	-		4	-		4	-	
5.พระปริยัติธรรม									
ภาษาบาลี	5	-		5	-		5	-	
ธรรมวินัย	3	-		3	-		3	-	
รวม (ไม่น้อยกว่า)	25	2	5	25	2	5	22	2	8
		32			32			2	
กิจกรรม									
1.กิจกรรมและแนะแนวหรือ		1			1			1	
กิจกรรมแก้ปัญหาหรือกิจกรรมพัฒนาการเรียนรู้									
2. กิจกรรมอิสระของผู้เรียน		2			2			2	
รวม (ไม่น้อยกว่า)		35			35			35	
กิจของสงฆ์									

เป็นกิจที่พระภิกษุตามแผนปฏิบัติเป็นประจำอยู่ในวัด

โครงสร้างเนื้อหา รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018

บทที่ 3 หลักธรรมของพระพุทธศาสนา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

สาระสำคัญ

พุทธศาสนิกชนควรยึดถือไตรสรณคมน์ อันเป็นการปฏิญาณตนเพื่อถือพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งโดยปฏิบัติตามโอวาทปาติโมกข์อันเป็นคำสั่งสอนซึ่งเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะ เบญจศีล เบญจธรรม และหิริโอตตปปะ อันเป็นส่วนหนึ่งของหลักธรรม ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้เป็นแนวทางที่เหมาะสมกับการดำเนินชีวิตเพื่อความผาสุกของสังคม

จุดประสงค์การเรียนรู้

จุดประสงค์ปลายทาง

มีความรู้ความเข้าใจเรื่องพระรัตนตรัย ไตรสรณคมน์ โอวาทปาติโมกข์ เบญจศีล เบญจธรรม และหิริโอตตปปะ สามารถนำหลักธรรมไปใช้ในชีวิตประจำวัน

จุดประสงค์นำทาง

1. อธิบายความหมายและองค์ประกอบของ พระรัตนตรัย ไตรสรณคมน์ โอวาทปาติโมกข์ เบญจศีล เบญจธรรม และหิริโอตตปปะได้
2. เสนอแนะแนวทางในการปฏิบัติตามโอวาทปาติโมกข์ เบญจศีล เบญจธรรม และหิริโอตตปปะได้

รายวิชา ส 018 พระพุทธศาสนา

ประกอบด้วย 8 หัวข้อเรื่องดังนี้

1. ประวัติและความสำคัญของพระพุทธศาสนา (8 คาบ) จุดเน้นของหัวข้อนี้อคือ ให้รู้ถึงประโยชน์ของศาสนา การเผยแผ่พระพุทธศาสนาเข้าสู่ประเทศไทยและความสำคัญของพระพุทธศาสนาต่อสังคมไทยในฐานะเป็นศาสนาประจำชาติ
2. พุทธประวัติ ประวัติพุทธสาวก พุทธสาวิกาและชาวพุทธตัวอย่าง (4 คาบ) จุดเน้นคือให้มีความรู้เกี่ยวกับพุทธประวัติ ประวัติของพุทธสาวก พระสารีบุตร พระโมคคัลลานะ และชาวพุทธตัวอย่าง จิตตะคหบดี เพื่อนำแบบอย่างการประพฤติปฏิบัติของท่านเหล่านั้นมาเป็นแบบอย่างในการดำเนินชีวิตเพื่อพัฒนาตนเองและสังคม
3. หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา (8 คาบ) จุดเน้นคือ ให้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับพระรัตนตรัยและไตรสรณคมน์ พร้อมทั้งนำหลักธรรมในเรื่องโอวาท 3 เบญจศีล เบญจธรรม และหิริโอตตปปะ มาประพฤติปฏิบัติในการดำเนินชีวิต

4. พระสงฆ์และการปฏิบัติที่เหมาะสมต่อพระสงฆ์ (2 คาบ) จุดเน้นคือให้มีความรู้ความเข้าใจถึงบทบาทของพระสงฆ์ในฐานะผู้สืบทอดพระศาสนา และการปฏิบัติที่เหมาะสมต่อพระสงฆ์ในที่สาธารณะทั้งทางกาย ทางวาจาและทางใจ

5. พระไตรปิฎก พุทธศาสนสุภาษิต ภาษาบาลี และศัพท์ทางพระพุทธศาสนา (3 คาบ) จุดเน้นคือ ให้มีความรู้ความเข้าใจหลักการอ่านภาษาบาลีเพื่อใช้ประโยชน์ในการอ่านพุทธสุภาษิต คำศัพท์ทางพระพุทธศาสนา บทสวดมนต์ที่ใช้ในศาสนพิธี และนำพุทธศาสนสุภาษิตเหล่านี้มาเป็นเครื่องเตือนสติในการประพฤติปฏิบัติทั้งส่วนตนและต่อบิดามารดา รวมทั้งให้เข้าใจความหมายที่แท้จริงของคำศัพท์ภาษาบาลีที่ใช้ในทางพระพุทธศาสนา

6. หน้าทีชาวพุทธ (1 คาบ) จุดเน้นคือ ให้เข้าใจถึงความหมายและหน้าที่ของผู้ที่เป็นพุทธศาสนิกชนว่าต้องมีหน้าที่ศึกษาหาความรู้ ปฏิบัติตามหลักธรรมและประเพณีพิธีกรรมตามวันสำคัญของศาสนา รวมทั้งเผยแผ่และปกป้องพระศาสนา สามารถปฏิบัติหน้าที่ส่วนตนในฐานะเป็นพุทธศาสนิกชนได้อย่างถูกต้องเหมาะสม

7. การบริหารจัดการและเจริญปัญญา (4 คาบ) จุดเน้นคือให้รู้ความหมายและประโยชน์ของการฝึกสมาธิ โดยให้ฝึกหัดการฝึกสมาธิเบื้องต้นตามหลักอานาปานสติ เพื่อให้เกิดปัญญาตามหลักปัญญา 3 คือ **สุตมยปัญญา** (ปัญญาที่เกิดจากการฟัง) **อินตมยปัญญา** (ปัญญาที่เกิดจากการคิด) **ภาวนามยปัญญา** (ปัญญาที่เกิดจากการฝึกหัดปฏิบัติ) มุ่งให้ผู้เรียนฝึกปฏิบัติเพื่อพัฒนาความจำ มีนิสัยรักการอ่านและเป็นนักฟังที่ดี

8. มรรยาทชาวพุทธ ศาสนพิธีและวันสำคัญทางพระพุทธศาสนา (6 คาบ) จุดเน้นคือเพื่อให้มีความรู้ความเข้าใจและเห็นความสำคัญของการปฏิบัติตนได้ถูกต้องเหมาะสมตามมรรยาทชาวพุทธในเรื่องมรรยาทในการรับประมาณอาหาร มรรยาทในการเคารพ (การลุกขึ้นยืนตรง การโค้งคำนับ การไหว้ การกราบ) มรรยาทในการยืน รวมทั้งรู้จักปฏิบัติศาสนพิธีในเรื่องการจัดโต๊ะหมู่บูชา การจุดธูปเทียน การอาราธนาศีล การสมาทานศีล และการปฏิบัติตนอย่างถูกต้องในวันสำคัญทางพระพุทธศาสนาด้วย

กรอบเนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนา ส 018

เรื่อง หลักธรรมของพระพุทธศาสนา หน่วยย่อยที่ 1 พระรัตนตรัย
หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

พระพุทธศาสนา

มีองค์ประกอบที่สำคัญคือ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ รวมเรียกว่า พระรัตนตรัย การเข้าถึงพระรัตนตรัยเป็นที่พึง เรียกว่า ไตรสรณคัมภีร์ หลักธรรมอันเป็นหัวใจของพระพุทธศาสนาและนับเป็นหลักธรรมอื่นๆก็คือ โอวาทปาติโมกข์ ซึ่งได้แก่ การเว้นจากการทำความชั่ว ทำแต่ความดี และทำจิตใจให้ผ่องใส นอกจากนี้ยังมีหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่เป็นพื้นฐานด้านคุณธรรมของมนุษย์คือ เบญจศีล และเบญจธรรม รวมทั้งหลักธรรมที่ช่วยให้สังคมไม่สับสนวุ่นวายด้วยการละอายต่อการทำชั่ว เกรงกลัวต่อบาป นั่นคือ หิริโอตตัปปะ

พระรัตนตรัย

รัตนตรัย แปลว่า แก้วสามดวง หมายถึง พระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ ในสังคมไทยถือกันว่า แก้วเป็นของมีคุณค่า พระรัตนตรัยซึ่งเป็นสิ่งที่มีค่าทางพระพุทธศาสนา จึงเปรียบเสมือนเป็นแก้ว เป็นสิ่งที่ควรเคารพบูชา

พระพุทธ หมายถึง พระพุทธเจ้าผู้เป็นศาสดาของพระพุทธศาสนา ทรงค้นพบสัจธรรม ด้วยการตรัสรู้ด้วยพระองค์เอง แล้วทรงนำมาเผยแผ่ สอนแก่คนในสังคม โลกให้ประพฤติปฏิบัติตามแนวทางที่ถูกต้อง อันจะนำไปสู่ความบริสุทธิ์ในชีวิต พระองค์มิได้ทรงคำนึงถึงประโยชน์ของพระองค์ พระองค์ทรงมีพระมหากรุณาธิคุณต่อชาวโลกอย่างมากหาผู้อื่นเสมอมิได้ จึงถือว่าพระองค์ทรงเป็นแก้วอันประเสริฐยิ่ง

พระธรรม คือ คำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า อาจแบ่งเป็นประเภทต่างๆได้หลายลักษณะ เช่น แบ่งตามระดับความสูงต่ำจะแบ่งได้เป็น 2 ประเภท คือ โลกียธรรม เป็นธรรมอันเป็นไปในฝ่ายโลก ยังเจือปนด้วยกิเลสกรรมและผลของกรรม และโลกุตระธรรม เป็นธรรมขั้นสูงอยู่เหนือโลกียธรรม ไม่มีกิเลสหรือกรรมมาเจือปน

การแบ่งพระธรรมตามลักษณะที่เกี่ยวข้องกับการปฏิบัติ แบ่งเป็น 3 ประเภทคือ

ปริยัติธรรม เป็นการศึกษาพระธรรมเพื่อให้เข้าใจในทฤษฎี โดยใช้หลักเหตุผลในการศึกษา คือ การได้ยิน ได้ฟัง จำได้ คำนึงพิจารณาความหมาย และเห็นแจ้งในความหมาย

ปฏิบัติธรรม คือการปฏิบัติตามคำสอน ในเรื่องที่เรียนรู้มาแล้วจากปริยัติธรรม มีการปฏิบัติ 3 ขั้นตอน คือ **ศีล** เป็นการควบคุมกายวาจาเพื่อขจัดกิเลสอย่างหยาบ **สมาธิ** เป็นการทำความจิตให้สงบเพื่อขจัดกิเลสอย่างกลาง และ **ปัญญา** เป็นการรู้แจ้งในสภาวะธรรมตามความเป็นจริงเพื่อขจัดกิเลสให้หมดสิ้นไป

ปฏิเวธธรรม คือ การรู้แจ้งในสัจธรรมที่เกิดจากการปฏิบัติธรรมจนถึงขั้นหลุดพ้นจากทุกข์

พระสงฆ์ คือสาวกของพระพุทธเจ้าเป็นผู้ประพฤติดี ประพฤติชอบตามคำสั่งสอนของพระพุทธเจ้า เป็นผู้เผยแผ่ศาสนา สอนให้ผู้อื่นปฏิบัติตามคำสอนของพระพุทธเจ้า ในชั้นเดิมนั้นมี ภิกษุณี สิกขานามะ สามเณร และสามเณรี ในปัจจุบันยังเหลือเพียง พระภิกษุและสามเณรเท่านั้น พระสงฆ์แบ่งออกเป็น 2 ประเภทคือ อริยสงฆ์ คือพระสงฆ์ที่เป็นอริยบุคคล ได้แก่ พระโสดาบัน พระสกทาคามี พระอนาคามี และพระอรหันต์ สมมติสงฆ์ คือคือพระภิกษุทั้งหลายที่ยังเป็นปุถุชน

เมื่อพระรัตนตรัยเป็นสิ่งมีค่า ยิ่งควรแก่การบูชา พุทธศาสนิกชนพึงบูชาพระรัตนตรัยในตอนเช้าหรือก่อนนอนเป็นประจำทุกวัน เพื่อความอึดอึดใจปีติสุข และทำให้จิตใจสงบด้วยบทบูชาดังนี้

เขียนแบบบาลี อรหิ สมมาสัมพุทโธ ภควา พุทธํ ภควนฺตํ อภิวิทาเทมิ
สวากุขาโต ภควตา ธมฺโม ธมฺมํ นมสฺสวามิ
สุปฏิปันโน ภควโต สาวกสงฺโฆ สงฺฆํ นมามิ

เขียนแบบไทย อะระหัง สัมมาสัมพุทโธ ภะคะวา พุทธัง ภะคะวันตัง อะภิวิทาเทมิ
สวากขาโต ภะคะวะตา ธัมโม ธัมมัง นมัสสวามิ
สุปฏิปันโน ภะคะวะโต สาวะกะสงฺโฆ สังฆัง นมามิ

คำแปล ข้าพเจ้าขออภิวัตต่องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ผู้เป็นพระอรหันต์ ตรัสรู้แล้วโดยชอบด้วยพระองค์เอง
 ข้าพเจ้าขอแสดงความนอบน้อมต่อพระธรรมคำสั่งสอน ที่พระผู้มีพระภาคเจ้าตรัสดีแล้ว
 ข้าพเจ้าขอแสดงความนอบน้อมต่อพระสงฆ์สาวกของพระผู้มีพระภาคเจ้าผู้ปฏิบัติดีแล้ว

กรอบเนื้อหา รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018

เรื่อง หลักธรรมของพระพุทธศาสนา หน่วยย่อย ที่ 2 ไตรสรณคมน์
หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

ไตรสรณคมน์

ไตรสรณคมน์ หมายถึง การถึงที่พึ่ง 3 ประการคือ พระรัตนตรัย อันได้แก่พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ ดังนั้น ไตรสรณคมน์ จึงหมายถึง การถึงพระพุทธ พระธรรม และพระสงฆ์ เป็นที่พึ่ง คือ ยึดถือพระรัตนตรัยเป็นเครื่องนำทางในการดำเนินชีวิต

ไตรสรณคมน์ ถือว่าเป็นการปฏิญาณตนเพื่อถึงพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่ง ซึ่งโดยปกติแล้วการนับถือพระพุทธศาสนานั้นควรถือด้วยใจ ไม่จำเป็นต้องกล่าววาจาใดๆ แต่ก็นิยมเปล่งวาจาเพื่อเข้าถึงไตรสรณคมน์ โดยพนมมือแล้วกล่าวถ้อยคำต่อไปนี้พร้อมกับน้อมระลึกถึงพระรัตนตรัยเป็นที่พึ่งที่ระลึก

เขียนแบบบาลี

พุทฺธ	สรณ	คจฺณามิ		
ธมฺม	สรณ	คจฺณามิ		
สงฺฆ	สรณ	คจฺณามิ		
ทุตฺถมปิ	พุทฺธ	สรณ	คจฺณามิ	
ทุติยมปิ	ธมฺม	สรณ	คจฺณามิ	
ทุติยมปิ	สงฺฆ	สรณ	คจฺณามิ	
ตติยมปิ	พุทฺธ	สรณ	คจฺณามิ	
ตติยมปิ	ธมฺม	สรณ	คจฺณามิ	
ตติยมปิ	สงฺฆ	สรณ	คจฺณามิ	

เขียนแบบไทย

พุทอัง	สระระณัง	คัจฉามิ	
ธัมมัง	สระระณัง	คัจฉามิ	
สังฆัง	สระระณัง	คัจฉามิ	
ทุติยัมปิ	พุทอัง	สระระณัง	คัจฉามิ
ทุติยัมปิ	ธัมมัง	สระระณัง	คัจฉามิ
ทุติยัมปิ	สังฆัง	สระระณัง	คัจฉามิ
ตะติยัมปิ	พุทอัง	สระระณัง	คัจฉามิ
ตะติยัมปิ	ธัมมัง	สระระณัง	คัจฉามิ
ตะติยัมปิ	สังฆัง	สระระณัง	คัจฉามิ

คำแปล

ข้าพเจ้าขอถึง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นสรณะ

ข้าพเจ้าขอถึง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นสรณะเป็นครั้งที่สอง

ข้าพเจ้าขอถึง พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นสรณะเป็นครั้งที่สาม

กรอบเนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนา ส 018

เรื่อง หลักธรรมของพระพุทธศาสนา หน่วยย่อยที่ 2.1 หิริ โอตตัปปะ หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

หิริโอตตัปปะ

หิริโอตตัปปะ นับว่าเป็นธรรมที่คุ้มครองโลกให้มีความสุข หรือเรียกอีกอย่างหนึ่งว่าโลกपालธรรม ซึ่งความหมายดังนี้

หิริ หมายถึง ความละอายต่อการทำบาป การทำชั่ว แต่ไม่ใช่เพราะละอายผู้อื่นหรือกลัวว่าผู้อื่นจะเห็นว่าทำชั่วทำบาป ซึ่งอาจจะทำชั่วได้เมื่อไม่มีใครรู้ไม่มีใครเห็น แต่หมายถึงความละอายแก่ใจตนเองซึ่งจะไม่ทำชั่วทำบาปทั้งในที่ลับและในที่แจ้ง

โอตตัปปะ หมายถึง ความเกรงกลัวต่อบาปหรือผลแห่งการทำชั่ว ซึ่งไม่ได้หมายถึงกลัวความผิดจะต้องได้รับโทษ ถูกตำรวจจับ ดิตดุกติตตะราง เท่านั้น เพราะอาจจะทำชั่วได้ ถ้าเห็นว่าจะไม่ได้รับโทษ ดังนั้นความเกรงกลัวนี้จึงหมายถึง ความเกรงกลัวว่าจิตใจจะต่ำทรามลง เมื่อทำชั่วก็จะได้ชื่อว่าเป็นคนชั่วไม่ว่าจะมีโทษหรือไม่

ดังนั้นผู้ที่มี หิริ โอตตัปปะ ก็คือ ผู้ที่มีความละอายใจตนเองในการกระทำความชั่ว หรือทุจริตทั้งปวง และมีความเกรงกลัวว่าจิตใจจะต่ำทรามลงด้วยผลจากการทำบาป ทำชั่ว หรือทำทุจริตทั้งปวง การที่คนอยู่ร่วมกันเป็นสังคมย่อมมีคนประเภทต่างๆ คละเคล้ากันไป ทั้งคนดีและชั่ว ผู้มีอำนาจและผู้อยู่ใต้อำนาจ คนแข็งแรงและคนมีกำลังน้อยและคนมีกำลังมาก ถ้าคนที่อยู่ร่วมกันขาดซึ่งหิริโอตตัปปะแล้ว คนชั่วก็จะกระทำชั่วเป็นที่เดือดร้อน คนมีอำนาจก็ใช้อำนาจข่มเหงบังคับผู้อยู่ใต้อำนาจ คนมีกำลังมากจะรังแกคนมีกำลังน้อย สังคมก็จะไม่สงบสุข ดังนั้นการที่คนมีหิริโอตตัปปะจะทำให้คนชั่วไม่กล้ากระทำความชั่ว คนมีอำนาจไม่กล้าใช้อำนาจในทางที่ผิด คนมีกำลังไม่กล้าใช้กำลังรังแกผู้อื่น ก็จะทำให้สังคมนั้นอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุขอย่างแท้จริง หิริโอตตัปปะจึงเป็นหลักธรรมที่สามารถคุ้มครองให้โลกมีความสุขได้

กรอบเนื้อหา รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018

เรื่อง หลักธรรมของพระพุทธศาสนา หน่วยย่อย ที่ 3 โอวาทปาติโมกข์ หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

โอวาทปาติโมกข์

โอวาทปาติโมกข์ หรือ **โอวาท 3** คือหลักคำสอนสำคัญของพระพุทธศาสนา เรียกว่า เป็นคำสอนที่เป็นหัวใจของพระพุทธศาสนาก็ได้ โอวาท 3 นี้ เป็นพระพุทธรูปองค์ที่พระพุทธเจ้าตรัสแก่พระอรหันต์ 1,250 รูป ที่มาชุมนุมกันโดยมิได้นัดหมาย ณ พระเวฬุวนาราม ในวันเพ็ญ เดือน 3 (วันมาฆบูชา) ข้อปฏิบัติ 3 ประการของโอวาท 3 (โอวาทปาติโมกข์) ได้แก่

1. ไม่ทำความชั่วทั้งปวง (สพฺพปาปสฺส อกรณํ)
2. ทำแต่ความดี (กุสลสุสฺสพฺปา)
3. ทำจิตใจให้ผ่องใส (สจิตฺตปริโยทปนํ)

1.) ไม่ทำความชั่วทั้งปวง คือ เว้นจากทุจริต ได้แก่ การประพฤติชั่วด้วยกาย วาจา และใจ ความชั่วหรือสิ่งที่ไม่ดีงามมีอยู่ 10 ประการ (อกุศลกรรมบถ) คือ

1. การทำลายชีวิต หรือทำร้าย เบียดเบียน สิ่งที่มีชีวิต
2. การลักขโมยทรัพย์สินของผู้อื่น
3. การประพฤติผิดในกาม
4. การพูดเท็จ หลอกลวงให้คนอื่นหลงเชื่อ เลี่ยงความจริง
5. การพูดคำหยาบ
6. การพูดจาส่อเสียด พูดประชดประชัน เยาะเย้ย เสียดสี
7. การพูดเพ้อเจ้อ เหลวไหล ไร้สาระไม่มีประโยชน์ ขาดเหตุผล
8. การละโมภคองจ้องอยากได้ของผู้อื่น
9. การคิดร้ายต่อผู้อื่น ผูกพยาบาท จองเวร
10. การเห็นผิดจากทำนองคลองธรรม ไม่รู้ว่าอะไรเป็นสิ่งที่ดี สิ่งชั่ว ผิดถูก

2.) ทำแต่ความดี คือ ประกอบสุจริต ได้แก่ การประพฤติชอบด้วย กาย วาจา และใจ มีอยู่ 10 ประการ (กุศลกรรมบถ) คือ

1. เว้นการทำลายชีวิต หรือทำร้ายเบียดเบียนสิ่งมีชีวิต
2. เว้นจากการลักทรัพย์สินของผู้อื่น
3. เว้นจากการประพฤติผิดในกาม
4. เว้นจากการพูดเท็จ พูดแต่ความจริง
5. เว้นจากการพูดส่อเสียด ประชดประชัน
6. เว้นจากการพูดหยาบ พูดแต่คำสุภาพไพเราะ
7. เว้นจากการพูดเพ้อเจ้อ พูดแต่เรื่องที่มีสาระ มีประโยชน์มีเหตุผล
8. ไม่คิดโลภอยากได้ของผู้อื่น คิดแต่ความเสียสละ

9. ไม่พยายามปกป้องร้ายผู้อื่น

10. มีความเห็นชอบตามทำนองคลองธรรม รู้ว่าสิ่งใดดีสิ่งใดชั่ว บาปบุญ คุณโทษผิดถูกแท้จริง

3.) ทำจิตใจให้ผ่องใส คือ การทำจิตใจให้บริสุทธิ์ผ่องใสปราศจากกิเลสหรือสิ่งที่ทำให้ใจเศร้าหมอง ซึ่งมีอยู่มากมาย ตัวอย่างสิ่งที่ทำให้ใจเศร้าหมอง เช่น นิวรณ์ 5 ประการคือ

1. กามฉันทะ คือ ความพอใจในกามคุณ มัวเมาในกามารมณ์
2. พยาบาทาปะทะ คือ ความคิดปองร้ายเพราะผูกใจเจ็บ อาฆาตมาดร้ายและจองเวร
3. ถีนะมิทระ คือ ความหดหู่ใจ ท้อแท้ใจ ซึมเซา และเชื่องซึม
4. อุทธัจจะกุกกุกจะ คือ ความฟุ้งซ่าน หงุดหงิด รำคาญใจ
5. วิจิกิจจา คือ ความสงสัยลังเลใจ ตกลงใจไม่ได้ว่าสิ่งใดผิด ถูก ดี ชั่ว

หลักคำสอนของทุกศาสนาจะมุ่งเน้นให้ศาสนิกชนทุกคน ไม่ทำความชั่วทั้งปวง และทำแต่ความดี แต่พระพุทธศาสนาที่มีลักษณะพิเศษมุ่งสั่งสอนให้พุทธศาสนิกชนฝึกทำจิตใจให้ผ่องใสปราศจากเครื่องเศร้าหมองด้วย

กรอบเนื้อหา รายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018

เรื่อง หลักธรรมของพระพุทธศาสนา หน่วยย่อย ที่ 4 เบญจศีล เบญจธรรม

หลักสูตรมัธยมศึกษาตอนต้น พุทธศักราช 2521 (ฉบับปรับปรุง พ.ศ. 2533)

เบญจศีล เบญจธรรม

เบญจศีล เบญจธรรม เป็นหลักธรรมพื้นฐานของพระพุทธศาสนา ที่กำหนดไว้สำหรับให้บุคคลทั่วไปยึดถือปฏิบัติได้ โดยไม่ยากเกินไป ศีลธรรมในพระพุทธศาสนามีอยู่หลายระดับแต่จะหมวดก็เหมาะสมสำหรับบุคคลแต่ละกลุ่ม แต่ละพวก ศีลธรรมที่บุคคลทั่วไปควรถือปฏิบัติให้ได้ครบถ้วน คือ เบญจศีลและเบญจธรรม เฉพาะเบญจศีล เรียกอีกอย่างหนึ่งว่า มนุษยธรรม

เบญจศีล เบญจศีลคือข้อห้าม 5 ประการเป็นการละเว้นความชั่วทั้งกาย วาจา และใจ ดังนี้

1. ปาณาติปาตา เวระมะณี เว้นจากการฆ่าสัตว์
2. อทินนาทานา เวระมะณี เว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้
3. กาเมสุ มิดนจาธา เวระมะณี เว้นจากการประพฤติดิฉิดในกาม
4. มุสาวาทา เวระมะณี เว้นจากการพูดเท็จ
5. สุขาเมระยะมัทธชะปะมาทัฏฐาณาเวระมะณี เว้นจากการดื่มน้ำเมาอันเป็นที่ตั้งแห่ง

ความ ประมาท

เบญจธรรม เบญจธรรม เป็นข้อปฏิบัติ 5 ประการ เป็นการทำความดีทางกาย วาจาและใจ ดังนี้

1. เมตตา ความปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุข
2. สัมมาอาชีวะ การเลี้ยงชีพโดยชอบ
3. สะทาระสันโดษ ความพอใจในคู่ครองตน
4. สัจจะ การพูดความจริง
5. สติ ความระลึกได้

เบญจศีล (ศีล 5)	เบญจธรรม (ธรรม 5)
-เว้นจากการฆ่าสัตว์	-มีความเมตตา
-เว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้	-มีสัมมาอาชีวะ
-เว้นจากการประพฤติดิฉิดในกาม	-มีความพอใจในคู่ครองของตน
-เว้นจากการพูดเท็จ	-พูดแต่ความจริง
-เว้นจากการดื่มน้ำเมา	-มีสติ

การปฏิบัติ การปฏิบัติควบคู่กันไปทั้งเบญจศีลและเบญจธรรม ดังนี้

1) การเว้นจากการฆ่าสัตว์และมีความเมตตา เป็นการเว้นจากการทำร้าย การทรมาน การใช้งานหนักเกินควร หรือการกระทำอื่นใดที่ทำให้คนและสัตว์ได้รับความเดือดร้อน และในขณะเดียวกันก็มีเมตตาปรารถนาให้ผู้อื่นเป็นสุขด้วย โดยการแสดงออกเป็นการกระทำ คือ การเลี้ยงดู การช่วยเหลือ การเกื้อกูล

2) การเว้นจากการถือเอาสิ่งของที่เจ้าของมิได้ให้กับมีสัมมาอาชีวะ เป็นการละเว้นจากการทุจริตเกี่ยวกับทรัพย์ต่างๆ เช่นลักทรัพย์ ชิงทรัพย์ ปล้นทรัพย์ ฉ้อราษฎร์บังหลวง ปลอมปนสินค้า หนีภาษี เป็นต้น ในขณะเดียวกันต้องประกอบอาชีพที่สุจริต มีความซื่อสัตย์ในการทำงาน ตรงต่อเวลา ยืนหยัดแน่วแน่ มีความรับผิดชอบด้วย

3) การเว้นจากการประพฤติดุสิตในกามและมีความพอใจในคู่ครองของตน กล่าวคือ ไม่มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับหญิงหรือชายอื่นอันชวนให้ระแวงสงสัยกับคู่ครองของตน ในขณะเดียวกันก็มีความสัมพันธ์อันดีกับคู่ครองของตน ให้การยกย่องนับถือไม่ดูหมิ่นเหยียด มอบความเป็นใหญ่ให้สงเคราะห์กันข้างเคียงของคู่ครอง รักษาทรัพย์ที่คู่ครองหามาได้

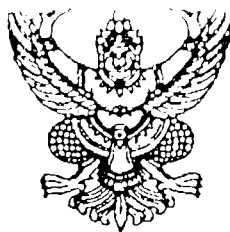
4) การเว้นจากการพูดเท็จและพูดแต่ความจริง การพูดเท็จเป็นการพูดไม่จริง บิดเบือนความจริงเพื่อให้ตนเองได้ประโยชน์ พูดล้อเสียดให้เขาแตกแยก พูดหยาบคายด่าทอ เพ้อเจ้อ พูดสิ่งไม่มีสาระไม่เป็นประโยชน์ เมื่อเว้นจากการพูดเท็จแล้วต้องพูดแต่ความจริง พูดในสิ่งที่ควรพูด โดยคำนึงถึงประโยชน์ทั้งแก่ตนเองและผู้อื่น

5) การเว้นจากการดื่มน้ำเมาอันเป็นที่ตั้งแห่งความประมาทและการมีสติ ทั้งนี้เพื่อมิให้ความประมาทขาดสติก็ต้องควบคู่กับความมีสติรอบคอบ จึงต้องละเว้นจากของมีเมาทุกชนิด ได้แก่ สุรา สิ่งเสพติด สารที่ออกฤทธิ์ต่อจิตประสาทต่างๆ สิ่งเหล่านี้จะทำให้เกิดความประมาท เสียวทรัพย์สิ้น ทะเลาะวิวาท เจ็บป่วย เสียชื่อเสียง เสียบุคลิก บั่นทอนสติปัญญา และมีความผิดตามกฎหมาย จึงควรงดเว้นจากสิ่งมีเมื่อดังกล่าว และต้องมีสติ มีความระลึกรู้สึกด้วยอยู่เสมอ เพื่อมิให้เกิดความผิดพลาด

ภาคผนวก ฉ

- หนังสือเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญประเมินรูปแบบ
- รายชื่อผู้เชี่ยวชาญประเมินรูปแบบ
- หนังสือเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญประเมินสื่อและเครื่องมือการวิจัย
- รายชื่อผู้เชี่ยวชาญประเมินสื่อและเครื่องมือการวิจัย

ที่ ทม ๑๐๑๒/ ๑๗๖๓

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

สุขุมวิท ๒๓ กรุงเทพฯ ๑๐๑๑๐

๒๘ มีนาคม ๒๕๕๔

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน อธิการบดีมหาวิทยาลัย

สิ่งที่ส่งมาด้วย แบบประเมิน

เนื่องด้วย นายศาสกร อัมจักร นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม” โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.อรพรรณ พรสีมา อาจารย์ ดร.ชูศักดิ์ ขัมภลจิต และ อาจารย์ ดร.อริปดย์ คลี่สุนทร เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญานิพนธ์ ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญ ดร.ศรีสมร พุ่มสะอาด ผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาหลักสูตร เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบประเมินการพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ข้าราชการในสังกัดเป็นผู้เชี่ยวชาญให้ นายศาสกร อัมจักร ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถือ

(ศาสตราจารย์ ดร.สำเริง บุญเรืองรัตน์)

รักษาราชการแทน คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

ปฏิบัติราชการแทน อธิการบดี

สำนักงานคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

โทร. ๖๖๔-๑๐๐๐ ต่อ ๕๗๒๖, ๕๖๔๔

โทรสาร. ๒๕๘-๔๑๑๕

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ กรมการศาสนา กองแผนงาน ฝ่ายข้อมูลสถิติและสารสนเทศ โทร. 628-5213

ที่ พิเศษ /2544

วันที่ 29 มีนาคม 2544

เรื่อง ขอกความอนุเคราะห์ให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินแบบจำลองการวิจัย

เรียน ดร.ศรีสมร พุ่มสอาด ผู้อำนวยการศูนย์พัฒนาหลักสูตร กรมวิชาการ

ด้วยกระผม นายสาคร อัมจักร นิสิตระดับคุณวุฒิปบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีการศึกษา รุ่นที่ 4 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กำลังศึกษาวิจัย เรื่อง “ การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิชา พระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติกรอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม ” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการจัดทำปริญญาานิพนธ์ โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.อรพรรณ พรสีมา ประธานกรรมการ อาจารย์ ดร.ชูศักดิ์ ขัมภลิขิต และอาจารย์ ดร.อธิปต์ คลี่สุนทร กรรมการ

ในการนี้กระผมใคร่ขอกความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาประเมินความเหมาะสมของแบบจำลองการวิจัย ตามที่บัณฑิตวิทยาลัยได้อนุมัติให้ดำเนินการวิจัย เพื่อจะได้แก้ไขปรับปรุงแบบจำลองให้มีความสมบูรณ์ ก่อนดำเนินการในขั้นต่อไป กระผมขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

(นายสาคร อัมจักร)

นิสิตปริญญาเอก เทคโนโลยีการศึกษา รุ่นที่ 4
มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

รายนามคณะกรรมการ/ผู้เชี่ยวชาญประเมิน
การพัฒนา รูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา
แบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม

คณะกรรมการควบคุมปริญญาโท

รองศาสตราจารย์ ดร.อรพรรณ พรสีมา	ประธานกรรมการ
อ.ดร.ชูศักดิ์ ขัมภลิขิต	กรรมการ
อ.ดร.อธิปัตย์ คลี่สุนทร	กรรมการ

คณะผู้เชี่ยวชาญ

1) ผู้เชี่ยวชาญด้านเนื้อหาวิชาพระพุทธศาสนา

พระสุธีวรญาณ รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณ
ราชวิทยาลัย (Ph.D.)

2) ผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อการเรียนการสอน

ศาสตราจารย์ ดร.ชัยงค์ พรหมวงศ์ รองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ มหาวิทยาลัย
สุโขทัยธรรมมาธิราช

3) ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร

ดร. ศรีสมร พุ่มสะอาด ผู้อำนวยการสำนักพัฒนาหลักสูตร กรมวิชาการ
กระทรวงศึกษาธิการ

4) ผู้เชี่ยวชาญด้านวิจัย (วัดผล/ประเมินผล)

ดร.สุชุม มูลเมือง ผู้อำนวยการส่วนติดตามประเมินผลและรายงาน สำนักนโยบาย
และแผนการศึกษาศาสนาและวัฒนธรรม สำนักงานปลัดกระทรวงศึกษาธิการ กระทรวง
ศึกษาธิการ

5) ผู้เชี่ยวชาญด้านกิจกรรมการเรียนการสอน

ดร.ชัยวัฒน์ วรรณพงษ์ ศิษยานิเทศ์ระดับ 9 หน่วยศึกษานิเทศก์กรมสามัญศึกษา
กระทรวงศึกษาธิการ

ผู้วิจัย : นายสาคร อัมจักร หัวหน้างานประชาสัมพันธ์ สำนักงานพุทธมณฑล ช่วยราชการ
ฝ่ายข้อมูลสถิติและสารสนเทศ กองแผนงาน กรมการศาสนา ที่ทำงานโทร. 628-5213
บ้านโทร: 739-3082 การศึกษา : ค.บ.เทคโนโลยีทางการศึกษา กศ.ม.เทคโนโลยีทางการ
ศึกษา กศ.ด.เทคโนโลยีการศึกษา (กำลังวิจัย)

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ บัณฑิตวิทยาลัย มศว โทร. 5726, 5644

ที่ ทม 1012/ 4645

วันที่ ๑๖ ธันวาคม 2544

เรื่อง ขอเชิญเป็นผู้เชี่ยวชาญ

เรียน ผู้อำนวยการสำนักทดสอบทางการศึกษาและจิตวิทยา

เนื่องด้วย นายสาคร อัมจักร นิสิตระดับปริญญาเอก สาขาเทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ได้รับอนุมัติให้ดำเนินการทำปริญญานิพนธ์ เรื่อง “การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม” โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.อรพรรณ พรสีมา อาจารย์ ดร.ชูศักดิ์ ขัมภลิขิต และ อาจารย์ ดร.อริย์ชัย คลีสุนทร เป็นคณะกรรมการควบคุมการทำปริญญานิพนธ์ ในการนี้ บัณฑิตวิทยาลัยขอเรียนเชิญ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุนันท์ สลโกสม เป็นผู้เชี่ยวชาญตรวจแบบประเมินสื่อและเครื่องมือวัดประเมินผล แบบทดสอบรายวิชาพระพุทธศาสนา ส 018 แบบสอบถามความคิดเห็น และแบบสังเกตการปฏิบัติงานและการเรียนการสอนประกอบแผนการเรียนรู้

จึงเรียนมาเพื่อขอความอนุเคราะห์ ได้โปรดพิจารณาให้ข้าราชการในสังกัดเป็นผู้เชี่ยวชาญให้ นายสาคร อัมจักร ซึ่งจะเป็นประโยชน์ในการพัฒนาคุณภาพการศึกษา และขอขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้ด้วย

(ศาสตราจารย์ ดร.เสริมศักดิ์ วิศาลาภรณ์)

รักษาราชการแทนคณบดีบัณฑิตวิทยาลัย

บันทึกข้อความ

ส่วนราชการ กรมการศาสนา สำนักงานพุทธมณฑล โทร.024419802-4

ที่ พิเศษ /2544

วันที่ 24 ธันวาคม 2544

เรื่อง ขอบความอนุเคราะห์ให้ผู้เชี่ยวชาญประเมินสื่อและเครื่องมือวัดประเมินผล

เรียน ท่านอาจารย์ ดร.ชูศักดิ์ ขัมภลจิต

ด้วยกระผม นายสาคร อัมจักร นิสิตระดับคุษฎิบัณฑิต สาขาเทคโนโลยีการศึกษา รุ่นที่ 4 มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กำลังศึกษาวิจัย เรื่อง “ **การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนาแบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม** ” ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของการจัดทำปริญญานิพนธ์ โดยมี รองศาสตราจารย์ ดร.อรพรรณ พรสีมา ประธานกรรมการ อาจารย์ ดร.ชูศักดิ์ ขัมภลจิต และอาจารย์ ดร.อริปิตย์ คลีสุนทร กรรมการ

ในการนี้กระผมใคร่ขอความอนุเคราะห์ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญพิจารณาประเมินความเหมาะสมของสื่อและเครื่องมือวัดประเมินผล หากมีข้อเสนอแนะใดๆอันจะเป็นประโยชน์ต่อการวิจัยครั้งนี้ กระผมขอน้อมรับไปแก้ไขปรับปรุง สื่อและเครื่องมือวัดประเมินผลดังกล่าว ให้มีความสมบูรณ์ยิ่งขึ้น ก่อนดำเนินการทดลองต่อไป กระผมขอกราบขอบพระคุณเป็นอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

จึงเรียนมาเพื่อโปรดพิจารณา

(นายสาคร อัมจักร)

นิสิตปริญญาเอก เทคโนโลยีการศึกษา รุ่นที่ 4

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

รายนามคณะกรรมการ/ผู้เชี่ยวชาญ ประเมินสื่อและเครื่องมือการวิจัย
การพัฒนารูปแบบการเรียนการสอนวิชาพระพุทธศาสนา
แบบปฏิบัติการอย่างมีส่วนร่วมในโรงเรียนพระปริยัติธรรม

คณะกรรมการควบคุมปริญญาบัตร

รองศาสตราจารย์ ดร.อรพรรณ พรสีมา	ประธานกรรมการ
อ.ดร.ชูศักดิ์ ชัมภลิจิต	กรรมการ
อ.ดร.อริปต์ย์ คลี่สุนทร	กรรมการ

คณะผู้เชี่ยวชาญ

รายนามผู้เชี่ยวชาญ	คุณวุฒิ/ตำแหน่ง	ความเชี่ยวชาญ
1) ดร.พระมหาต่วน สิริธมฺโม	Ph.D. รองอธิการบดีฝ่ายประชาสัมพันธ์ และ เผยแผ่ มหาวิทยาลัย มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย	ผู้เชี่ยวชาญด้าน พระพุทธศาสนา
2) ผศ.ดร.สุนันท์ สดโกสุม	กศ.ด. สำนักทดสอบทางการศึกษา และจิตวิทยา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ	ผู้เชี่ยวชาญด้านวิจัย วัดผล/ประเมินผล
3) ดร.อำนวย เดชชัยศรี	กศ.ด. หน่วยศึกษานิเทศก์ สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน	ผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อ การเรียนการสอน
4) ดร.กุศล อิศกุลย์	กศ.ด. ภาควิชาเทคโนโลยีทางการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ	ผู้เชี่ยวชาญด้านสื่อ การเรียนการสอน
5) ดร.ชัยวัฒน์ วรรณพงษ์	Ed.D. ศึกษานิเทศก์ 9 หน่วยศึกษานิเทศก์ กรมสามัญศึกษา กระทรวงศึกษาธิการ	ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักสูตร กิจกรรมการเรียนการสอน

ผู้วิจัย : นายสาคร อัมจักร หัวหน้างานประชาสัมพันธ์ สำนักงานพุทธมณฑล กรมการศาสนา
 กระทรวงศึกษาธิการ ที่ทำงานโทร. 02 4419802-4 บ้านโทร: 02 739-3082 / 099115246

ภาคผนวก ช

- รายชื่อนักเรียน โรงเรียนราชสีมาภูมิ

รายชื่อนักเรียนโรงเรียนวชิรมกุฏ
ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 1 ปีการศึกษา 2544

โรงเรียนพระปริยัติธรรมแผนกสามัญศึกษา วัดมกุฏกษัตริยาราม กรุงเทพมหานคร

เลขที่	ชื่อ สกุล	วัด
1	สามเณรอำด สถิติรัตน์	วัดดวงแข
2	สามเณรเอกชัย นัยแหลม	วัดราชาธิวาส
3	สามเณรสันติ ศรีกระชา	วัดโพธิ์เผือก
4	สามเณรวินวัฒน์ ฮามวงศ์	วัดบรมนิวาส
5	สามเณรประเสริฐ คงล้ำ	วัดบรมนิวาส
6	สามเณรวชิษฐ์ จันทร์ไธ	วัดบรมนิวาส
7	สามเณรนิกร กันทะแก้ว	วัดบรมนิวาส
8	สามเณรไพสิฐ จะโต	วัดบรมนิวาส
9	สามเณรเสกสรร อนุจร	วัดบรมนิวาส
10	สามเณรอุษดี ถินยะบุตร	วัดบรมนิวาส
11	สามเณรโอภาส ราชไชยา	วัดบรมนิวาส
12	สามเณรอัครพล พิมพ์ทอง	วัดบรมนิวาส
13	สามเณรชูชาติ จอมเกาะ	วัดบรมนิวาส
14	สามเณรพงษ์ศักดิ์ ยิ่งรัมย์	วัดบรมนิวาส
15	สามเณรอนุชิต วงลคร	วัดบรมนิวาส
16	สามเณรสัญญา สอนไ	วัดพระยาไย
17	สามเณรอนุชิต สุขนิตย	วัดพระยาไย
18	สามเณรสภาพร สมณา	วัดพระยาไย
19	สามเณรโสภณ ธรรมชาติ	วัดพระยาไย
20	สามเณรกริทาพล วงศ์สาย	วัดพระยาไย
21	สามเณรสุนา สุน	วัดบรมนิวาส
22	สามเณรสน พุทธิ	วัดพระยาไย
23	สามเณรสภาพร ปราบภัย	วัดมัสฌนติการาม
24	สามเณรบรรจบ กิ่งวงศ์	วัดพระยาไย
25	สามเณรประกิตร์ สร้อยเพชร	วัดพระยาไย
26	สามเณรภมลวรรณ วรรณรังษี	วัดตรีทศเทพ
27	สามเณรปรเมษฐ์ เหล็งบุญ	วัดฉัตรแก้วจกกลมณี
28	สามเณรสมานชัย สิทธิวงศ์	วัดพระยาไย
29	สามเณรรังสรรค์ เหมือนแก้ว	วัดตรีทศเทพ
30	สามเณรนาโชค วัฒนละ	วัดพระยาไย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นายสาคร อัจฉกร
วันเดือนปีเกิด	วันที่ 18 เดือน กุมภาพันธ์ 2500
สถานที่เกิด	บ้านสูงยาง ตำบลคูเมือง อำเภอเมืองสรวง จังหวัดร้อยเอ็ด
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	บ้านเลขที่ 100/9 หมู่ที่ 3 หมู่บ้านเลคการ์เด็นวิลเลจ ถนนชุมทอง-ลำด้อยตึง แขวงชุมทอง เขตลาดกระบัง กรุงเทพมหานคร 10520
ตำแหน่งหน้าที่การงานในปัจจุบัน	หัวหน้างานประชาสัมพันธ์
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	งานประชาสัมพันธ์ สำนักงานพุทธมณฑล กรมการศาสนา กระทรวงศึกษาธิการ
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2510	ชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 โรงเรียนวัดบ้านสูงยาง ตำบลคูเมือง อำเภอเมืองสรวง ร้อยเอ็ด
พ.ศ. 2513	ชั้นประถมศึกษาปีที่ 7 โรงเรียนเมืองร้อยเอ็ด อำเภอเมือง จังหวัดร้อยเอ็ด
พ.ศ. 2516	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 โรงเรียนร้อยเอ็ดวิทยาลัย ร้อยเอ็ด
พ.ศ. 2518-2520	ประกาศนียบัตรการศึกษา/ชั้นสูง ป.กศ./ป.กศ.สูง) สถาบันราชภัฏมหาสารคาม
พ.ศ. 2523	การศึกษาพิเศษมัธยมศึกษา (พ.ม) สนามสอปร้อยเอ็ด
พ.ศ. 2527	การศึกษาระดับบัณฑิต (ค.บ.) เทคโนโลยีทางการศึกษา สถาบันราชภัฏบุรีรัมย์
พ.ศ. 2535	การศึกษามหาบัณฑิต (กศ.ม.) เทคโนโลยีทางการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
พ.ศ. 2545	การศึกษาดุษฎีบัณฑิต (กศ.ด.) เทคโนโลยีการศึกษา มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ